

Pojasnilo in naznanilo poverjenikom Mohorjeve družbe in vsem mohorjanom

Spoštovani, dragi mohorjani! Zdjaj, ko imate v svojih rokah redni letni knjižni dar za leto 1972. Vas prosimo, da čimprej preberete **Glasnik Mohorjeve družbe** na straneh 189—191 tega Koledarja. Tam Vam opisujemo letošnji knjižni dar ter Vas seznanjamo s tem in onim, o čemer morate biti kot mohorjani poučeni. **Hkrati Vas prosimo Vašega razumevanja, uvidevnosti in naklonjenosti:** letošnji udino smo morali od predvidenih din 30,00 za broširane knjige zvišati na din 33,00, tj. za deset odstotkov, za vezane knjige pa na din 48,00. Najbrž se boste strinjali, da glede na splošno naraščanje draginje (inflacije ipd.) v zadnjem času, še posebej pa glede na to, da se je knjižni dar povečal od 50 na 95 tiskovnih pol (približno za 20%), ta podražitev res ni velika.

Gotovo Vas zanima, kaj Vam pripravljamo za redni letni knjižni dar, ki naj bi izšel v letu 1972. Deloma pišemo o tem že v omenjenem Glasniku (str. 189—190 Koledarja). Na vso moč si prizadevamo, da bi bil v skladu z našim velikim slavljem, s 120-letnico obstoja naše Družbe. Knjižni dar za leto 1972 smo si zamislili takole:

1. knjiga: **KOLENDAR ZA LETO 1973**, obogaten vsebinsko in oblikovno, ustrežajoč našemu častnemu jubileju.

2. in 3. knjiga (v enem zvezku): **JEZUSOV EVANGELIJ**. V sodelovanju z italijanskima kulturnima ustanovama Istituto S. Gaetano (Vicenza) in združenjem MIMEP (Milano) želimo pripraviti v letu 1972 za mohorjane in vse slovenske kristjane knjigo, kakršne še ni bilo v slovenščini.

Gre za **edinstveno knjižno izdajo**, ki naj krščanske ljudi, stare in mlade, pritegne k branju štirih evangelijev. Knjiga je prirejena tako, da vsebuje odlomke iz posameznega evangelista, kjer pa to zahteva težja snov, so navedeni vzporedni odlomki iz drugih evangelistov. Izvirno knjigo v italijanščini je oskrbel priznani svetopisemski strokovnjak monsignor Enrico Galbiati, doktor biblijskih ved, izšla pa je že tudi v angleškem, španskem, portugalskem, malteškem, češkem, slovaškem in drugih jezikih. Za Mohorjevo družbo jo v slovenščini pripravlja župnik Jožko Kragelj iz Liga pri Kanalu; evangelijski odlomki bodo v glavnem sicer povzeti po sv. pismu nove zaveze (Evangeliji, Apostolska dela, Apostolski listi), kot so ga prevedli naši strokovnjaki prof. dr. Frančišek Jerš, prof. dr. Gregorij Pečjak in prof. dr. Andrej Snój (založil lavantinski škofijski ordinariat v Mariboru, 1961), vendar bo del besedila v knjigi preveden čisto nanovo. Pri prevajanju pojasnjevalnih besedil (k slikam, zemljevidom itd.) ter pri ureditvi izredno bogate vsebine knjige bo s prevajalcem Jožkom Kragljem sodeloval dr. Rado Bordon.

Naj Vam povemo še zgolj to, da obsega knjiga Jezusov evangelij več kot 25 tiskovnih pol (več kot 400 strani v enem zvezku). Besedilo vsebuje zemljepisno-zgodovinski uvod (35 strani), navodilo za branje (5 strani), Evangeliji (326 strani) ter kronološko-topografski pregled in kazala (ok. 40 strani). To bo vsebinsko in oblikovno nadsveto privlačna knjiga, saj boste v njej občudovali več kot 100 celostranskih večbarvnih fotografij krajev in oseb, 10 celostranskih večbarvnih zemljevidov, kar 270 malih večbarvnih zemljevidov ter 40 malih enobarvnih zemljevidov in podob. Saj boste take knjige močno veselili!

4. knjiga: **OD OBZORJA DO OBZORJA**. To po zasnovi novo in izvirno knjigo pripravlja znani pesnik, kritik in esejist prof. Franc Vovdnik, z njo pa bomo v letu 1972 začeli našo novo Mladinsko knjižnico (I. zvezek). Bržkone boste vprašali, zakaj to knjigo uvrščamo v redni letni knjižni dar za prihodnje leto. Pač zato, ker so med številnimi naročniki Mohorjeve večinsoma družine, v katerih odrasčajo tudi mladi ljudje, prav v teh pa naj bi knjiga budila zanimanje za Mohorjevo družbo, to najsta-

mohorjeva družba

zidanškova 7 - p. p. 36

63001 celje - jugoslavija

telefon: (063) 30-29 in 13-97

ustanovljena 1852

rejšo slovensko založbo, ter jih vključevala v krog njenih bravcev in naročnikov.

Knjiga **Od obzorja do obzorja** bo obsegala vrsto krajših, poljudno in za vsakogar razumljivo napisanih sestavkov, ki naj v mladem bravcu budé čút za take vrednote, kot so materin jezik, domovina in njene lepote, kulturno izročilo, knjiga, gledališče itd.; opozarjala naj bi ga na najvažnejše slovenske kulturne ustanove in spomenike, ga poučila, odkod izvira naša izobrazba, zakaj slavimo velike može, kdaj in kako naj človek bere, kako naj si ustvarja svojo knjižnico, ipd. Knjiga je potemtakem **namenjena notranji, duhovni izobrazbi** mladega človeka, ne le njegovi razgledanosti, ampak tudi srčni omiki. Po knjigi, ki bo bogato opremljena s podobami, bodo nedvomno radi segali ne samo mladi, ampak tudi starejši, bodisi da se bodo ob nji ozirali po prizadevanjih in vzorih svoje mladosti, bodisi da bodo nanje opozarjali mlade ter v njih utrjevali zvestobo do Mohorjeve in njenega izročila.

5. knjiga: **Slovenske večernice**: Glede na jubilej Mohorjeve Vam želimo dati v letu 1972 v roke **lepo, dobro, izvirno povest**. Dovolite nam, prosimo, da to knjigo za Vas šele poiščemo in izberemo. S Finžgarjevo literarno nagrado, ki jo bomo razpisali še letos, ali z drugimi ukrepi Vam bomo poskušali priskrbeti zares mikavno pripovedno delo, ki naj bi Vas prav tako razveselilo kakor ostale knjige.

Dodatek k rednemu knjižnemu daru za leto 1972: Vsi mohorjani bodo v letu 1972 brezplačno prejeli izredno številko Knjižnevnega glasnika Mohorjeve družbe, oziroma z zanimivimi podobami opremljeno knjižico v počastitev 120-letnice Družbe.

Dragi mohorjani! Tako lepega, plemenitega knjižnega daru, kot Vam ga obetamo za leto 1972, verjetno že dolgo niste dobili v svoje roke. In vnovič Vas prosimo razumevanja in uvidevnosti: povedati moramo, da znaša akontacija za redni letni knjižni dar 1972, kot smo ga tu opisali, in sicer v prednaročilu, za broširane knjige din 40,00, za vezane knjige pa din 60,00. Dokončno ceno redne zbirke bomo seveda lahko določili šele pozneje, v skladu z bližnjimi gospodarskimi gibanji, saj danes sploh še ne moremo vedeti, koliko nas bo pri tako razkošnem knjižnem daru stal papir, koliko večbarvni tisk in vse drugo. A verjemite nam: skrbno si bomo prizadevali, da bi bil knjižni dar, ki ga boste prejeli leta 1972, vreden Vašega zaupanja in Vaše denarne žrtve. Vsekakor si moramo pridržati tudi pravico, da program po potrebi deloma spremenimo, saj se utegne zgoditi, da pride v naših prizadevanjih do takih sprememb, ki ne bodo odvisne od naših moči. Vendar v nobenem primeru ne boste oškodovani.

Opozarjamo Vas pa, da je treba naročnino (udnino) za leto 1972 obnoviti najpozneje do 1. aprila 1972. Priprani smo, da se bo število naročnikov v našem jubilejnem letu kljub povišani ceni zbirke močno povečalo, bodisi zaradi dragocenega knjižnega daru, bodisi zaradi tega, ker bo vsak zaveden Slovenec gotovo želel prispevati svoj delež k počastitvi 120-letnice Družbe, jubileja, s kakršnim se ne more ponašati nobena druga slovenska kulturna ustanova. Naj ne bo slovenske družine doma ali na tujem, ki bi v letu 1972 ostala brez mohorjevki!

Ob tej priložnosti Vas opozarjamo tudi na naš novi cenik knjižne zaloge, priobčen na 3. strani ovitka tega Koledarja. Posegajte po naših knjigah in si z njimi bogatite svojo družinsko knjižnico!

Mohorjani! Ostanite zvesti poslanstvu in izročilu Mohorjeve družbe, najstarejše slovenske založbe, ki ima neprecenljive zasluge za omlanjanje slovenskega naroda! Z Vašo in božjo pomočjo bo prenovljena Mohorjeva družba nedvomno tudi v prihodnje uspešno uresničevala smotne, ki so jih ji bili zastavili njeni ustanovitelji, predvsem veliki narodni učitelj in vzgojitelj Anton Martin Slomšek.

1972

KOLEDAR

MOHORJEVE DRUŽBE

ZA PRESTOPNO LETO

1972

CELJE 1971

PRESTOPNO LETO 1972

ima 366 dni, začne se s soboto in neha z nedeljo

PREMAKLJIVI PRAZNIKI:

Pepelnica	16. februarja
Velika noč	2. aprila
Vnebohod	11. maja
Binkošti	21. maja
Sv. Trojica	28. maja
Sv. Rešnje Telo	1. junija
1. adventna nedelja	3. decembra

POSTI IN ZDRŽKI

V vseh slovenskih škofijah imamo **zdržek** od mesnih jedi (mesna juha je dovoljena) vse **petke** v postu (znamenje †), **strogi post** (zdržek od mesnih jedi ter pritrgovanje v jedi, znamenje ††), na **pepelnico** in **veliki petek**.

V našem koledarju se oziram na svetnike vseh slovenskih škofij. Za vsak dan smo napisali najprej tiste svetnike, ki jih ta dan Cerkev časti v bogoslužju. Upoštevali smo tudi svetnike, ki jih časti ljudstvo in se jim priporoča. Novorojencem dajemo najraje imena svetnikov, ki so blizu dneva rojstva. Kadar ne najdemo primerne imena, pojdemo k dušnemu pastirju. Ta nam bo tudi povedal, kako bi se glasilo tuje ime svetnika po slovensko.

DRŽAVNI PRAZNIKI

- 1. in 2. januar, novo leto
- 1. in 2. maj, praznik dela
- 4. julij, dan borca
- 29. in 30. november, dan republike

Če pride kateri od dnevov novega leta (1. in 2. januar), praznik dela (1. in 2. maj) ali dan republike (29. in 30. november) na nedeljo, se šteje za praznik tudi prvi naslednji delavnik po teh dnevih. — Ob državnih praznikih SFRJ se ne dela v državnih uradih in ustanovah ter v gospodarskih organizacijah na vsem območju SFRJ.

REPUBLIŠKI PRAZNIKI

- 27. april — Dan ustanovitve OF Slovenije
- 7. julij — Dan vstaje srbskega naroda
- 13. julij — Dan vstaje črnogorskega naroda

- 22. julij — Dan vstaje slovenskega naroda
- 27. julij — Dan vstaje hrvaškega naroda in naroda Bosne in Hercegovine
- 2. avgust — Ilinden, narodni praznik Makedonije
- 11. oktober — Dan vstaje makedonskega naroda
- 1. novem. — Dan spomina na mrtve — državni praznik v SR Sloveniji.

POMEMBNEJSI DNEVI

- 8. marec — Dan žena
- 15. april — Dan železničarjev
- 9. maj — Dan zmage
- 21. maj — Dan jugoslovanskega vojnega letalstva
- 25. maj — Rojstni dan maršala Tita
- Dan mladosti
- 27. junij — Dan izgnancev
- 13. julij — Dan šoferjev
- 16. julij — Dan tankistov JLA
- 9. september — Dan vstaje v Istri, Trstu in Slovenskem Primorju
- 10. september — Dan jugoslovanske mornarice
- 7. oktober — Dan topništva JLA
- 20. oktober — Osvoboditev Beograda
- 24. oktober — Dan organizacije Združenih narodov
- 31. oktober — Mednarodni dan varčevanja
- 7. november — Velika oktobrska socialistična revolucija
- 22. december — Dan Jugoslovanske ljudske armade

GODOVINSKO ŠTEVILO

Zlato število	16	Rimsko	
Sončni krog	21	število	10
Epakta	14	Letni	
Nedeljska črka	BA	vladar	Saturn

MRKI SONCA IN LUNE

V letu 1972 bosta dva Sončeva in dva Lunina mrka, toda nobeden ne bo viden iz naših krajev.

1. Dne 16. januarja bo kolobarjasti Sončev mrk, ki ga bodo videli iz krajev v Antarktiki. Kot delni mrk bo viden v južnem delu Južne Amerike, s sosednjih področij na Atlantskem in na Tihem oceanu ter z južnega dela Indijskega oceana. Pri nas ne bo viden.

2. Dne 30. januarja bo popolni Lunin mrk, ki bo viden iz krajev v severovzhodni Aziji, na Tihem oceanu, v Avstraliji, Novi Zelandiji in v zahodnem delu Južne Amerike. Pri nas ne bo viden.

3. Dne 10. julija bo popolni Sončev mrk; videli ga bodo v krajih v ožjem pasu, ki gre čez skrajni severovzhodni del Azije in severna področja Severne Amerike ter se konča v Atlantskem oceanu. Kot delni mrk bo viden s severne Evrope, severovzhodnega dela Azije, s Severne Amerike ter na Atlantskem in Tihem oceanu. Pri nas mrk ne bo viden.

4. Dne 26. julija bo delni Lunin mrk. Videli ga bodo v Severni in Južni Ameriki, v Antarktiki ter na Atlantskem oceanu. Pri nas ne bo viden.

VIDNOST PREMIČNIC — PLANETOV

MERKUR je na nebu vedno v bližini Sonca in se od njega lahko oddalji največ za 18 do 28 stopinj; pot Merkurja okoli Sonca je namreč dokaj sploščena elipsa in največja navidezna oddaljenost od Sonca je odvisna od trenutne lege Merkurja v tiru in od istočasne lege Zemlje. Merkurja lahko opazujemo samo zvečer na zahodnem nebu po sončnem zahodu ali zjutraj na vzhodnem nebu pred sončnim vzhodom. Na večernem nebu bo letos viden ob datumih okoli 14. III., 11. VII. in 5. XI.; na jutranjem nebu bo viden ob datumih okoli 6. I., 28. IV., 25. VIII. in 14. XII.

Merkur sreča Luno: 14. I., — 16. III., 12. IV., 11. V., 12. VI., 12. VII., — 6. IX., 8. X., 8. XI. in 4. XII. Venero sreča 12. VI., Marsa 28. VI., 29. VII. in 16. IX., Jupitra 6. I., Saturna 3. VI., Urana 2. X., Neptuna 4. XI., 25. XI. in 18. XII.

Merkur gre mimo Poluksa (v ozvezdju Dvojčkov) dne 24. VI., mimo zvezde Regulus (v ozvezdju Leva) dne 4. IX., mimo Spike (v ozvezdju Device) dne 4. X., mimo Antaresa (v ozvezdju Skorpiona) 8. XI. in 20. XII.

VENERA je v začetku leta Večernica, giblje se v ozvezdju Vodnarja in zaide sredi meseca januarja ob 19. uri 30 minut. V naslednjih mesecih zahaja vedno kasneje: sredi februarja, ko se giblje v ozvezdju Rib, ob 21. uri, sredi marca pa ob 22. uri. Dne 8. IV. pride v največjo navidezno razdaljo 46° vzhodno od Sonca, giblje se v ozvezdju Bika ter zaide sredi meseca ob 23. uri. Dne 8. IV.

sreča Saturna, dne 15. IV. gre mimo zvezde Aldebaran, 22. IV. pa sreča planet Mars. Njen navidezni sij se postopoma krepi in doseže največjo moč dne 11. V. ($-4,2^m$); giblje se tedaj v ozvezdju Dvojčkov, kjer spet sreča 17. V. planet Mars; po prvem njenem srečanju se je navidezna hitrost Marsa na nebu postopoma povečevala, navidezna hitrost Venera pa je pojemala, zato pride do zopetnega srečanja. Sredi maja zaide Venera nekaj minut pred 23. uro, vendar se v naslednjih dneh približuje navidezno Soncu. Meseca junija ni več vidna, ker pride dne 11. VI. v zdoljno konjunkcijo s Soncem. Tedaj vzide in zaide skupaj z njim. V začetku julija se prikazuje na vzhodnem nebu kot Danica; giblje se v ozvezdju Bika ter doseže vnovič svoj največji sij dne 24. VII. Ob koncu meseca vzide okoli 2. ure po polnoči. Oddaljuje se postopoma od Sonca in pride v največjo navidezno razdaljo 46° zahodno od Sonca dne 27. VIII., ko je že prešla v ozvezdje Dvojčkov. Vzide sredi avgusta ob 1. uri 30 minut. Dne 2. IX. gre mimo zvezde Poluks in stopi nekaj dni kasneje v ozvezdje Raka. Vzide sredi meseca ob 1. uri 45 minut. Dne 4. X. sreča zvezdo Regulus v ozvezdju Leva; vzide sredi meseca ob 2. uri 40 minut. Novembra je že v ozvezdju Device, kjer sreča 16. XI. planet Uran, dva dni kasneje pa gre mimo zvezde Spike. Ob koncu meseca vzhaja šele okoli 4. ure. Meseca decembra vzide po 5. uri; dne 4. XII. sreča planet Mars, 25. XII. pa gre mimo zvezde Antares.

Venera sreča Luno: 19. I., 18. II., 18. III., 17. IV., 15. V., 12. VI., 8. VII., 5. VIII., 3. IX., 3. X., 3. XI. in 3. XII. Marsa sreča 22. IV., 17. V. in 4. XII.; Saturna 8. IV., Urana 16. XI., Neptuna 23. XII.

Mimo zvezde Aldebaran gre 15. IV., mimo Poluksa 2. IX., mimo Regula 4. X., mimo Spike 18. XI. in mimo Antaresa 25. XII.

MARS je v začetku leta viden na nebu v prvi polovici noči v ozvezdju Rib. Sredi meseca januarja in vse do srede februarja zahaja okoli pol ure pred polnočjo. Iz ozvezdja Ovna preide marca v ozvezdje Bika. Dne 1. IV. sreča planet Saturn, 12. IV. pa gre mimo zvezde Aldebaran. Sredi aprila zaide ob 23. uri; od začetka leta krasí zahodno večerno nebo. Dne 22. IV. sreča Venero. Maja in junija se giblje v ozvezdju Dvojčkov, kjer gre dne 18. VI. mimo zvezde Poluks, vendar zahaja vedno bolj zgodaj, sredi junija ob 21. uri 45 minut, sredi julija pa že pred 21. uro. Avgusta ga s težavo utegnemo zapaziti takoj po sončnem zahodu nad zahodnim obzorjem, saj pride 7. IX. v konjunkcijo s Soncem. Proti koncu oktobra ga zasledimo na jutranjem vzhodnem nebu v ozvezdju Device. Dne 31. X. sreča planet Uran, dne 8. XII. pa gre mimo zvezde Spike. Novembra in decembra vzhaja šele okoli 5. ure. Naj ponovno opozorimo na večere od februarja do maja, ko bodo Venera, Saturn in Mars vidni na zahodnem nebu.

Mars sreča Luno: 22. I., 20. II., 19. III., 17. IV., 15. V., 13. VI., 12. VII., —, —, 6. X., 4. XI. in 3. XII. Merkurja sreča 28. VI., 29. VII. in 16. IX., Venero 22. IV., 17. V. in 4. XII., Saturna 1. VI., Urana 31. X., Jupitra 8. XII.

Mars gre mimo Aldebarana 12. IV., mimo Poluksa 18. VI., mimo Spike 4. XI.

JUPITER v začetku leta ni viden, saj je bil 10. XII. prejšnjega leta v konjunkciji s Soncem. Giblje se vse leto v ozvezdju Strelca. Sredi februarja vzide po četrtri uri, v drugi polovici marca pa že ob 2. uri 30 minut. Giblje se navidezno vedno počasneje med zvezdami in je 25. VI. v zastoju. Odsihmal se giblje v obratni smeri. Ob koncu meseca vzide okoli polnoči, tako da je vso drugo polovico noči nad obzorjem. Sredi maja vzide četrtr pred 23. uro, junija pa je viden vso noč, ker pride 24. VI. v opozicijo s Soncem. Od junija do septembra je v ugodnih legah za večerna opazovanja; kdor ima daljnogled — zadostuje manjši — naj zasleduje od večera do večera gibanje njegovih štirih lunic. Sredi julija zaide ob 2. uri 50 minut. Dne 25. VIII. je spet v zastoju nasproti zvezdam in se nato giblje v napredni smeri. V drugi polovici avgusta zaide okoli polnoči in je v zgodnjih večernih urah visoko nad obzorjem. V naslednjih mesecih zahaja vedno bolj zgodaj: septembra ob 22. uri 30 minut, oktobra četrtr pred 21. uro, v drugi polovici novembra ob 19. uri. Decembra ni viden.

Jupiter sreča Luno: 14. I., 11. II., 9. III., 6. IV., 3. V., 30. V., 26. VI., 23. VII., 19. VIII., 16. IX., 13. X., 10. XI. in 8. XII. Merkurja sreča 6. I., Marsa 8. XII.

SATURN je meseca januarja viden vso noč, ker zaide sredi meseca ob 3. uri 40 minut. Dne 1. II. je v zastoju nasproti zvezdam in se giblje po tem datumu v napovedani smeri. Sredi februarja zaide ob 1. uri 40 minut. Giblje se vse leto v ozvezdju Bika. Sredi marca zaide okoli polnoči, sredi aprila okoli 22. ure. Dne 1. IV. sreča planet Mars, dne 8. IV. pa Venero; marca in aprila bomo na zahodnem nebu v prvih večernih urah lahko opazovali v ozvezdju Bika kar tri planete: Venero, Marsa in Saturna. V prvi polovici maja zahaja kmalu po sončnem zahodu, ker pride dne 31. V. v konjunkcijo s Soncem. Šele ob koncu junija se začenja pojavljati na vzhodnem nebu v zgodnjih jutranjih urah. Sredi julija vzide ob 1. uri 50 minut, sredi avgusta pa okoli polnoči. V naslednjih mesecih se prikaže nad obzorjem vedno bolj zgodaj: sredi septembra ob 22. uri, sredi oktobra pa že ob 20. uri. V mesecih novembru in decembru je viden vso noč, ker je 9. XII. v opoziciji s Soncem.

Z nekoliko močnejšim daljnogledom utegnemo zapaziti okoli Saturna svetel kolobar; najbolj ugodna obdobja za opazovanje Saturna so prvi trije in zadnji trije meseci v letu.

Saturn sreča Luno: 25. I., 21. II., 20. III., 16. IV., 14. V., 10. VI., 8. VII., 5. VIII., 1. IX.,

28. IX., 26. X., 22. XI. in 19. XII. Saturn sreča Venero 8. IV., Marsa 1. IV., Merkurja 3. VI.

URAN je na meji vidnosti s prostim očesom. Giblje se vse leto v ozvezdju Device. Dne 23. I. je v zastoju in se nato začenja gibati v obratni smeri. Sredi januarja vzide okoli polnoči, sredi februarja ob 22. uri, od marca do maja pa je viden vso noč, saj je 6. IV. v opoziciji s Soncem. Dne 22. VI. je spet v zastoju in smer gibanja nasproti zvezdam je odsihmal napredna. Sredi junija zaide ob 1. uri, sredi junija ob 23. uri, avgusta pa že ob 21. uri. Od septembra do novembra ni viden, ker je 12. X. v konjunkciji s Soncem. Ob koncu novembra se začenja pojavljati na jutranjem nebu, vzhaja pa ob koncu leta šele okoli 2. ure po polnoči.

Uran sreča Luno: 8. I., 5. II., 3. III., 30. III., 26. IV., 24. V., 20. VI., 17. VII., 14. VIII., 10. IX., —, 4. XI., 1. XII. in 29. XII. Uran sreča Venero 16. XI., Marsa 31. X.

NEPTUN je 25. V. v opoziciji s Soncem, dne 27. XI. pa v konjunkciji z njim. Giblje se v ozvezdju Škorpiona.

Neptun sreča Luno: 12. I., 9. II., 7. III., 3. IV., 30. IV., 28. V., 24. VI., 21. VII., 17. VIII., 14. IX., 11. X., 7. XI. —. Neptun sreča Merkurja 4. XI., 25. XI. in 18. XII.; Venero sreča 23. XII.

PLUTON, deveti, najbolj oddaljeni planet, je v opoziciji s Soncem 21. III., v konjunkciji z njim 24. IX. Giblje se v ozvezdju Device.

PREGLED

Venera je od začetka leta do maja Večernica, od julija do konca leta Danica.

Mars je od začetka leta do junija viden v večernih urah, od julija do septembra ni viden, ob koncu leta pa vzhaja šele okoli 5. ure zjutraj.

Jupiter je viden marca po 3. uri zjutraj, aprila v drugi polovici noči, junija vso noč, avgusta v prvi polovici noči, v prvi polovici oktobra do 21. ure; decembra ni viden.

Saturn je februarja in marca viden v prvi polovici noči, maja in junija ni viden, avgusta je viden v drugi polovici noči, sredi oktobra po 20. uri, novembra in decembra pa vso noč.

Opozorilo: marca in aprila so vidni nad zahodnim obzorjem do 22. ure kar trije planeti hkrati: Venera, Mars in Saturn.

ZAČETEK LETNIH ČASOV:

Začetek pomladi: dne 20. marca ob 13. uri 22 minut; Sonce stopi v znamenje Oвна (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja: dne 21. junija ob 8. uri 6 minut; Sonce na povratniku Raka.

Začetek jeseni: dne 22. septembra ob 23. uri 33 minut; Sonce stopi v znamenje Tehtnice (jesensko enakonočje).

Začetek zime: dne 21. decembra ob 19. uri 13 minut; Sonce na povratniku Kozoroga.

JANUAR

- 1 S Novo leto
- 2 N 2. pobožična
- 3 P Genovefa, d.
- 4 T Angela Fol., r.
- 5 S Simeon Stil., pu.
- 6 C Sv. Trije kralji
- 7 P Lucijan, m.
- 8 S Bogoljub, m.
- 9 N Jezusov krst
- 10 P Viljem, š.
- 11 T Pavlin Ogl., š.
- 12 S Tatjana, m.
- 13 C Veronika, d.
- 14 P Hilarij, cu.
- 15 S Pavel, pušč.
- 16 N 2. navadna
- 17 P Anton, pušč.
- 18 T Marijeta O., d.
- 19 S Knut, m.
- 20 C Fabijan, Bošt.
- 21 P Neža, dm.
- 22 S Vincenc, m.
- 23 N 3. navadna
- 24 P Timotej, šm.
- 25 T Pavlova spreobr.
- 26 S Polikarp, šm.
- 27 C Janez Zlat., š.
- 28 P Peter Nolasko
- 29 S Frančišek Sal.
- 30 N 4. navadna
- 31 P Janez Bosko, ru.

JULIJ

- 1 S Estera, ž.
- 2 N 13. navadna
- 3 P Irenej, šm.
- 4 T Dan borca
- 5 S Viljem, o.
- 6 C Marija Goretti
- 7 P Ciril in Metod
- 8 S Elizabeta Port.
- 9 N 14. navadna
- 10 P Amalija, r.
- 11 T Olga, kn.
- 12 S Mohor, Fortun.
- 13 C Evgen, šm.
- 14 P Bonaventura
- 15 S Vladimirj, knez
- 16 N 15. navadna
- 17 P Aleš, spok.
- 18 T Friderik, šm.
- 19 S Vincenc Pav.
- 20 C Marjeta Ant.
- 21 P Danijel, pr.
- 22 S Magd.; D. vst.
- 23 N 16. navadna
- 24 P Kristina, dm.
- 25 T Jakob, ap.
- 26 S Ana, mati DM
- 27 C Gorazd in tov.
- 28 P Viktor, pm.
- 29 S Marta, d.
- 30 N 17. navadna
- 31 P Ignacij Loj.

FEBRUAR

- 1 T Ignacij Ant., m.
- 2 S Svečnica
- 3 C Blaž, šm.
- 4 P Andrej Cors., š.
- 5 S Agata, dm.
- 6 N 5. navadna
- 7 P Romuald, o.
- 8 T Janez iz Mate
- 9 S Apolonija, dm.
- 10 C Sholastika, d.
- 11 P Lurška MB
- 12 S Damijan, m.
- 13 N 6. navadna
- 14 P Valentin, m.
- 15 T Pust
- 16 S Pepelnica
- 17 C Frančišek Clet
- 18 P Flavijan, š.
- 19 S Konrad, spok.
- 20 N 1. postna
- 21 P Irena, d.
- 22 T Sedež sv. Petra
- 23 S Peter Damiani
- 24 C Prestopni dan
- 25 P Matija, a.
- 26 S Taras, š.; Kv.
- 27 N 2. postna
- 28 P Gabrijel ZMB
- 29 T Roman, o.

AVGUST

- 1 T Makab. br.
- 2 S Alfonz Ljgv.
- 3 C Lidija, ž.
- 4 P Dominik, ru.
- 5 S Marija Snežna
- 6 N Jez. spremen.
- 7 P Kajetan, ru.
- 8 T Janez Vianney
- 9 S Peter Faber, r.
- 10 C Lovrenc, m.
- 11 P Suzana, m.
- 12 S Klara, d.
- 13 N 19. navadna
- 14 P Demetrij, m.
- 15 T Vnebovzetje DN
- 16 S Rok, spokorn.
- 17 C Hijacint, r.
- 18 P Helena, ces.
- 19 S Janez Eudes, ru
- 20 N 20. navadna
- 21 P Ivana Šant.
- 22 T Brezm. Srce
- 23 S Filip Ben.
- 24 C Jernej, ap.
- 25 P Ludvik, kr.
- 26 S Rufin, š.
- 27 N 21. navadna
- 28 P Avguštin, cu.
- 29 T Mučen. Jan. Kr.
- 30 S Roza, d.
- 31 C Rajmund N., r.

MAREC

- 1 S Albin, š.
- 2 C Milena, ž.
- 3 P Kunigunda, ž.
- 4 S Kazimir, kr.
- 5 N 3. postna
- 6 P Fridolin, o.
- 7 T Tomaž Akv.
- 8 S Janez od B.
- 9 C Franč. Rimska
- 10 P 40 mučenikov
- 11 S Sofronij, š.
- 12 N 4. postna
- 13 P Kristina, d.
- 14 T Matilda, kr.
- 15 S Klemen Dvojak
- 16 C Herbert, š.
- 17 P Jedrt, o.
- 18 S Ciril Jer., cu.
- 19 N 5. postna; Jožef
- 20 P Feliks, m.
- 21 T Benedikt, o.
- 22 S Lea, spok.
- 23 C Viktorijan, m.
- 24 P Dionizij, m.
- 25 S Gosp. oznanj.
- 26 N Cvetna
- 27 P Rupert, š.
- 28 T Milada, d.
- 29 S Bertold, ru.
- 30 C Vel. četrtek
- 31 P Vel. petek

SEPTEMBER

- 1 P Egidij, o.
- 2 S Stefan, kralj
- 3 N Angelska
- 4 P Rozalija, d.
- 5 T Lovrenc Just.
- 6 S Petronij, š.
- 7 C Regina, ru.
- 8 P Rojstvo DM
- 9 S Gorgonj, m.
- 10 N 23. navadna
- 11 P Erntruda, d.
- 12 T Gvido, spok.
- 13 S Notburga, d.
- 14 C Pov. sv. križa
- 15 P Zalostna MB
- 16 S Ljudmila, kn.
- 17 N 24. navadna
- 18 P Irena, m.
- 19 T Januarij, šm.
- 20 S Evstahij, m.
- 21 C Matej, ap., ev.
- 22 P Mavricij, m.
- 23 S Lin, pm.; Kv.
- 24 N 25. navadna
- 25 P Avrelija, d.
- 26 T Ciprijan, m.
- 27 S Kozma, Damijan
- 28 C Vencleslav, m.
- 29 P Mih., Gabr., Raf.
- 30 S Hieronim, cu.

APRIL

- 1 S Vel. sobota
- 2 N Velika noč
- 3 P Vel. poned.
- 4 T Izidor Sev., cu.
- 5 S Vincenc Fer.
- 6 C Marcelin, m.
- 7 P Herman J., r.
- 8 S Albert, šm.
- 9 N Bela
- 10 P Apolonij, m.
- 11 T Leon Veliki, p.
- 12 S Lazar, m.
- 13 C Hermenegild, m.
- 14 P Justin, m.
- 15 S Peter Gonz., d.
- 16 N 3. velikon.
- 17 P Rudolf, m.
- 18 T Apolonij, m.
- 19 S Ema, r.
- 20 C Sulpicij, m.
- 21 P Anzelm, eu
- 22 S Leonid, m.
- 23 N 4. velikon.
- 24 P Jurij, m.
- 25 T Marko, ev.
- 26 S Mati dobr. sv.
- 27 C Ustan. OF
- 28 P Pavel od Križa
- 29 S Bertold, ru.
- 30 C Vel. četrtek
- 31 P Vel. petek

OKTOBER

- 1 N Rožnovenska
- 2 P Angeli varuhi
- 3 T Terezija DJ
- 4 S Frančišek As.
- 5 C Placid, r.
- 6 P Bruno, ru.
- 7 S Rožnoven. MB
- 8 N 27. navadna
- 9 P Jan. Leon
- 10 T Hugolin, m.
- 11 S German, šm.
- 12 C Maksimilijan
- 13 P Edvard, kr.
- 14 S Kalist, pm.
- 15 N 28. navadna
- 16 P Hedvika, r.
- 17 T Marijeta Alak.
- 18 S Luka, evang.
- 19 C Peter Alk., cu.
- 20 P Janez Kancij
- 21 S Uršula, m.
- 22 N Misijonska
- 23 P Kordula, dm.
- 24 T Feliks, šm.
- 25 S Krišpin, šm.
- 26 C Evarist, p.
- 27 P Sabina, m.
- 28 S Simon, Juda
- 29 N 30. navadna
- 30 P Alfonz Rodr.
- 31 T Volbenk, š.

MAJ

- 1 P Jožef Delavec
- 2 T Boris, kr.
- 3 S Aleksander, m.
- 4 C Monika, ž.
- 5 P Pij V., p.
- 6 S Marija Sredn.
- 7 N 6. velikon.
- 8 P Viktor Mil.
- 9 T Gregor Nac.
- 10 S Izidor, km.
- 11 C Vnebohod
- 12 P Pankracij, m.
- 13 S Servacij, š.
- 14 N 7. velikon.
- 15 P Zofija, m.
- 16 T Janez Nep.
- 17 S Jošt, o.
- 18 C Erik, m.
- 19 P Peter Cel., p.
- 20 S Bernardin S.
- 21 N Binkošti
- 22 P Emil, m.
- 23 T Dezider, šm.
- 24 S Marija Pomočn.
- 25 C Gregor; R. d. T.
- 26 P Filip Neri
- 27 S Beda C.; Kv.
- 28 N Sv. Trojica
- 29 P Maksim, š.
- 30 T Ferdinand, kr.
- 31 S Marija Kraljica

NOVEMBER

- 1 S Vsi sveti
- 2 C Verne duše
- 3 P Viktorin, šm.
- 4 S Karel Bor.
- 5 N Zahvalna
- 6 P Lenart, o.
- 7 T Engelbert, šm.
- 8 S Bogomir, š.
- 9 C Božidar, m.
- 10 P Andrej Av., d.
- 11 S Martin, š.
- 12 N 32. navadna
- 13 P Stanislav, r.
- 14 T Jozafat, šm.
- 15 S Leopold, kn.
- 16 C Otmar, o.
- 17 P Gregor Cud.
- 18 S Roman, m.
- 19 N 33. navadna
- 20 P Feliks Val.
- 21 T Darovanje DM
- 22 S Cecilija, dm.
- 23 C Klemen, pm.
- 24 P Janez od Križa
- 25 S Katarina Al.
- 26 N Kr. Kralj ves.
- 27 P Virgil, š.
- 28 T Jakob, d.
- 29 S Dan republ.
- 30 C Andrej, ap.

JUNIJ

- 1 C Sv. Reš. Telo, Ki
- 2 P Erazem, šm.
- 3 S Klotilda, kr.
- 4 N 9. navadna
- 5 P Bonifacij, šm.
- 6 T Norbert, š.
- 7 S Robert, o.
- 8 C Medard, š.
- 9 P Srce Jezusovo
- 10 S Bogumil, š.
- 11 N 10. navadna
- 12 P Adelhajda, d.
- 13 T Anton Pad.
- 14 S Bazilij Vel.
- 15 C Vid, m.
- 16 P Beno, š.
- 17 S Adolf, š.
- 18 N 11. navadna
- 19 P Nazarij, š.
- 20 T Silverij, pm.
- 21 S Alojzij, r.
- 22 C Ahac, m.
- 23 P Agripina, d.
- 24 S Janez Krstnik
- 25 N 12. navadna
- 26 P Vigliij, š.
- 27 T Ema, kn.
- 28 S Marcela, m.
- 29 C Peter, Pavel
- 30 P Prvi mučenici

DECEMBER

- 1 P Natalija, spok.
- 2 S Bibijana, m.
- 3 N 1. adventna
- 4 P Barbara, dm.
- 5 T Saba, o.
- 6 S Nikolaj, š.
- 7 C Ambrož, š.
- 8 P Brezmadežna
- 9 S Valerija, m.
- 10 N 2. adventna
- 11 P Damaz, p.
- 12 T Maksencij, m.
- 13 S Lucija, m.
- 14 C Dušan, š.
- 15 P Kristina, d.
- 16 S Albina, d.
- 17 N 3. adventna
- 18 P Gracijan, š.
- 19 T Urban, p.
- 20 S Evgen, m.
- 21 C Tomaž, ap.
- 22 P Demetrij, m.
- 23 C Klemen, Kv.
- 24 N 4. adventna
- 25 P Božič
- 26 T Stefan, m.
- 27 S Janez Evang.
- 28 C Nedolžni otr.
- 29 P David, kralj
- 30 S Liberij, š.
- 31 N Sv. Družina

JANUAR 1972

1 Sobota **NOVO LETO, OSMINA BOZICA, PRAZNIK BOZJE MATERE MARIJE**

1

2 Nedelja **2. PO BOZICU; Makarij (Blaženko), opat Beseda se je učlovečila (Jan 1, 1—18)**
 3 Poned. Genovefa, devica; Anter, papež, mučenec
 4 Torek Angela Folinjska, red.; Gregor Langerski, škof
 5 Sreda Telesfor, papež, muč.; Simeon Stilit, puščavnik
 6 Četrtek **GOSPOD. RAZGLAŠENJE; SV. TRIJE KRALJI**
 7 Petek Lucijan, mučenec; Julija, mučenka
 8 Sobota Teofil (Bogoljub), mučenec; Severin, opat

2

9 Nedelja **JEZUSOV KRST; Julijan in Bazilisa, mučenca Ta je moj ljubljeni Sin (Mt 3, 13—17)**
 10 Poned. Viljem, škof; Agaton (Dobroslov), papež
 11 Torek Pavlin Oglejski, škof; Teodozij, opat
 12 Sreda Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof
 13 Četrtek Veronika Milanska, dev.; Iveta (Juta), redovn.
 14 Petek Hilarij (Radovan), cerkv. uč.; Feliks Nolanski
 15 Sobota Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habaluk, prerok

3

16 Nedelja **2. NAVADNA (2. po razgl.); Marcel, pap., muč. Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jan 1, 29—34)**
 17 Poned. Anton (Zvonko), puščavnik; Marijan, mučenec
 18 Torek Marjeta Ogrska, devica; Priska, devica, muč.
 19 Sreda Marij in tov., muč.; Knut (Kanut), kalj; Pia, m.
 20 Četrtek Fabijan in Boštjan (Sebastijan) m.; Neofit, m.
 21 Petek Neža (Janja, Agnes), dev., muč.; Epifanij, škof
 22 Sobota Vincenc (Vinko) in Anastazij, muč.; Viktor, muč.

4

23 Nedelja **3. NAVADNA (3. po razgl.); Rajmund Penjaf. Jezus začne učiti (Mt 4, 12—23)**
 24 Poned. Timotej, škof, mučenec; Felicijan, škof mučenec
 25 Torek Spreobrnitev apostola Pavla; Ananija, mučenec
 26 Sreda Polikarp, škof, muč.; Pavla, žena; Albernik, opat
 27 Četrtek Janez Krizostom (Zlatousti), šk., c. u.; Julijan, šk.
 28 Petek Peter Nolasko, red. ust.; Roger in tov., redovn.
 29 Sobota Frančišek Saleški, škof, cekv. uč.; Valerij, škof

5

30 Nedelja **4. NAVADNA (4. razgl.); Martina, devica Osmero blagrov (Mt 5, 1—12)**
 31 Poned. Janez Bosko, red. ust.; Marcela, žena

	Sonce vzide	Sonce zade	Dan traja	Luna vzide	Luna zade
1.	07.44	16.26	08.42	17.06	08.22
2.	07.44	16.27	08.43	18.22	08.57
3.	07.44	16.28	08.44	19.36	09.25
4.	07.44	16.29	08.45	20.46	09.47
5.	07.44	16.30	08.46	21.52	10.06
6.	07.44	16.31	08.47	22.57	10.23
7.	07.44	16.32	08.48	—	10.40
8.	07.43	16.33	08.50	00.02	10.57
9.	07.43	16.34	08.51	01.06	11.17
10.	07.43	16.35	08.52	02.11	11.40
11.	07.43	16.36	08.53	03.18	12.08
12.	07.42	16.37	08.55	04.23	12.44
13.	07.42	16.39	08.57	05.25	13.30
14.	07.41	16.40	08.59	06.21	14.26
15.	07.41	16.41	09.00	07.08	15.33
16.	07.40	16.42	09.02	07.47	16.47
17.	07.40	16.44	09.04	08.17	18.04
18.	07.39	16.45	09.06	08.43	19.21
19.	07.39	16.47	09.08	09.05	20.38
20.	07.38	16.48	09.10	09.26	21.55
21.	07.37	16.49	09.12	09.46	23.13
22.	07.36	16.51	09.15	10.08	—
23.	07.35	16.52	09.17	10.34	00.32
24.	07.34	16.54	09.20	11.05	01.52
25.	07.33	16.55	09.22	11.44	03.10
26.	07.32	16.57	09.25	12.34	04.23
27.	07.31	16.58	09.27	13.36	05.25
28.	07.30	17.00	09.30	14.46	06.16
29.	07.29	17.01	09.32	16.01	06.55
30.	07.28	17.03	09.35	17.14	07.25
31.	07.27	17.04	09.37	18.26	07.49

14.31

11.52

11.29

11.58

PRAZNIK BOZJE
MATERE MARIJE

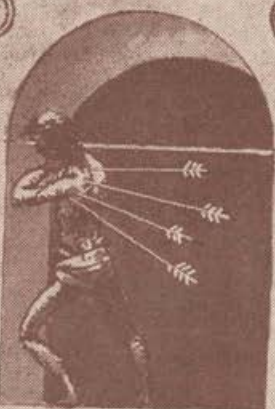
PAVLIN OGLEJSKI

HILARIJ

BOŠTJAN

SV. TRIJE KRALJI

NEZA

SPREOBRNITEV
APOSTOLA PAVLA

JANEZ KRIZOSTOM

JANEZ BOSKO

V NJEGOVIH DNEH...

V njegovih dneh bo cvetela pravičnost
in obilnost miru v svitu lune.
Gospodoval bo od morja do morja,
od velereke do kraja zemlje.

Kralji iz Tarsa in otokov bodo dajali darila,
kralji iz Šabe bodo prinašali darove.
Vsi kralji se mu bodo klanjali,
vsi narodi mu bodo služili.

Rešil bo ubožca, ki kliče k njemu,
in bednega, ki nima pomočnika.
Usmilil se bo slabotnega siromaka,
rešil bo življenje ubogim.

Psalm 71

OB NOVEM LETU

Bog blagoslovi v novem letu
slemena naših hiš in kašč,
čez vse razpni, o Mati božja,
svoj varni in dobrotni plašč!

Obvaruj, Bog, nam hleve, njive,
obstani sredi bivališč,
obstani in ne daj, da ugasne
od vekov zvesti žar ognjišč!

Ta zvesti žar, ki nas ogreva,
ki večno kliče nas domov,
ki zdaj po nas že vnukom našim
od dedov nosi blagoslov!

O daj, da bodo ta ognjišča
spet svetle priče bratskih sprav,
o daj, da sleherni med nami
bo dober in kot zemlja zdrav!

Da bosta z nami mir, ljubezen,
da bosta z nami sol in kruh,
Bog Oče, varuj nam ognjišča,
naj branita jih Sin in Duh!

Jože Dular

MOLITEV ZA EDINOST

Gospod Jezus, ki si na večer pred svojo
smrtjo prosil, da bi bili vsi tvoji učenci eno,
kakor si Ti eno v svojem Očetu in Tvoj Oče
v Tebi, daj, da bomo z bolečino v srcu spoznali,
kako smo Ti nezvesti, ker nismo edini.
Vlij nam moč, da bomo iskreno priznali in
v sebi premagali vso brezbržnost, vse nezau-
panje ter vsako sovražnost.

Daj, da se vsi srečamo v Tebi, da se bo iz
naših duš in z naših ustnic vedno dvigala
Tvoja prošnja za edinost kristjanov, edinost,
kakršno hočeš doseči Ti, po poti, ki jo boš Ti
izbral.

V Tebi, popolna ljubezen, naj najdemo pot,
ki vodi do edinosti v pokorščini Tvoji lju-
bezni in Tvoji resnici. Amen.

LITANIJE MIRU

Molimo za mir naše zemlje, kajti mir zemlje
je na smrt bolan.
Pomagaj mu, sladka Devica Marija, pomagaj
nam govoriti:

Mir naj bo miru našega ubogega sveta.
Ti, ki te je pozdravil Duh miru,
Izprosi nam mir —
Ti, ki si vase sprejela Besedo miru,
Izprosi nam mir —
Ti, ki si sveto Dete miru rodila na svet,
Izprosi nam mir —
Ti, pomočnica Njemu, ki je prinesel spravo
vsemu,

Izprosi nam mir —
Ti, prostovoljka Njega, ki odpušča vsem,
Izprosi nam mir —
Ti, darovanka Njegovemu večnemu
usmiljenju,

Izprosi nam mir —
Ti, mila luna v divjih očeh narodov,
Hrepenimo po miru —
Ti, blaga golobica med jastrebi narodov,
Žejamo po miru —
Ti, brsteča oljčna vejica v suhih gozdovih
njihovih src,

Koprniimo od želje po miru —
Da bi bili jetniki končno rešeni,
Da bi izgnanci končno našli svojo domovino,
Da bi se vse rane končno, končno spet
zacelele,

Izprosi nam mir —
Zaradi ljubkosti zemlje,
Izprosi nam mir —
Zaradi nedotaknjene veličastva morij,
Zaradi čistih višin gora,
Izprosi nam mir —
Ti, ljubljena našega Stvarnika,
Ti, blagoslovljena izmed Njegovega stvarstva,
Izprosi nam mir —
Zaradi nedotaknjene veličastva morij,
podobe pogreza,

Reši nas vendar, o Mati, reši vendar mir —
Reši ga zaradi svojega Sina, da ne bi bil
križan zastonj.

Mati, Mati z bolečino napolnjena bolj kakor
vse stvari,
Vzemi v svoje roke izgubljeni svet!

Ti, Mati vstalega Boga,
Ti, Kraljica v kraljestvu večnega Boga.
Amen. Amen. Da, zgodilo se bo. Velika noč
bo prišla za mrtvi mir.
Mir bo nastal okoli miru tega ubogega sveta.
Gertrud von Le Fort

POLJSKI KRIŽ V ZIMI

Res li jokaš danes, o Gospod?
S križa golčal mi je blede Bog:
»Polja sem jim ranjen blagoslovil,
dvakrat v letu njivam rast obnovil,
blagoslov obakrat so pobrali —
mene so pustili samega,
mene so pustili nagega
tu sred poljā.«

Jože Pogačnik

Trojno naročilo daje sveta nazareška Družina vernim slovenskim družinam za novo leto.

Kakor je bil Jezus središče in sreča družine v Nazaretu, tako je sreča in tihi mir vsake naše družine odvisen bistveno od tega, ali ima Jezusa ali ga nima. Pa to ne pomeni samo, da ga ima na steni ali v kotu nad mizo, ampak ga mora imeti najprej v svojem srcu. Jezus mora biti življenje našega življenja, vez med očetom in materjo, med starši in otroci, hrana za male in velike, vir moči in tolažbe. Zato ga hodijo udje verne družine k obhajilni mizi iskat, zato pri maši z njim in njemu darujejo, zato molijo in se premagujejo, da bi vedno rad pri njih ostal. Prava krščanska družina mora v tihem svetišču domače hiše vedno ohranjati Jezusa. Do tega jo vodi notranja zbranost, kakor zagotavlja sam Zveličar: »Kjer sta dva ali trije zbrani v mojem imenu, tam sem jaz sredi med njimi« (Mt, 18, 20). Družina, ki ne bo pustila, da bi jo življenje preveč raztresalo ali celo razdejalo, marveč bodo oče in mati in otroci vedno ostajali edini in ljubezni, upanju in veri, bo lahko ohranila Jezusa, s tem pa tudi svojo srečo in mir.

Zgled nazareške družine je potem predvsem **zgled dela**. Naj bo **Jožef** ali **Marija** ali **malí Jezus**, vsi zvesto in vestno delajo in tako spolnjujejo božjo voljo in se posvečujejo.

Vsak ima svoje posebne dolžnosti v družini: oče mora kot gospodar skrbeti za vse in družino voditi skozi viharje življenja; mati skrbno vzgaja in tiho služi vsem; otroci se učijo in se z delom pripravljajo na svoje prihodnje naloge. O lenobi, o zanemarjenih dolžnostih, o iskanju same udobnosti v pravi krščanski družini ni sledu. Le taka družina bo zmožna dati narodu in Bogu pravih in zdravih delavcev.

»Glej, dekla sem Gospodova,« tako je Marija odgovorila angelu v Nazaretu. **Tiha in vdana služba Bogu**, tako si je zamislila svoje in svoje družine življenje. Kolikokrat pridejo nad družino težke ure in bridke preskušnje. »Taka je božja volja, nosimo!« vdano naročajo verne matere očetu in otrokom. Veselje in žalost hvaležno sprejemajo iz božjih rok saj vedo, da jih Bog ne bo pustil preskušati čez njihove moči in da je njegova pomoč toliko bolj blizu, čim večja je preskušnja in nevarnost. Vdanost v božjo voljo in potrpežljivost v trpljenju ter zaupanje v božjo Previdnost vodi verno družino preko Kalvarije do poveličanja. Ali ne vidimo tudi v zgodovini svete Družine, kako jo je božja Previdnost mimo vseh naklepov hudobnih ljudi vodila do vedno lepše sreče.

To je torej trojno naročilo za novo leto: **ohranite Jezusa, pridno delajte in zaupajte se Bogu!**

MIR JE MOGOČ

Mir je mogoče ustvariti, če se bodo zanj zavzeli vsi ljudje dobre volje s svojimi dejanji in molitvijo. Vsi vemo, kako je položaj kočljiv. Kako utemeljeno se bojimo, da se bo še poslabšal. Človekova pot k vrhovom napredka je počasna in naporna. Toda korak za korakom je mir vedno bližje. Neprestano moramo zatrjevati, da je mir mogoč. Verjeti moramo v mir. Zvesti moramo biti mislim, ki so jih imeli ljudje ob koncu zadnje vojne. Vsi se moramo truditi za mir. Takrat se je rodil ta sklep iz strahotnega razdejanja in prestantega strahu, danes pa mora temeljiti na ljubezni do vseh ljudi. Ljubezen rodi načela in ideje, ki morejo zagotoviti pravi mir. To so: bratstvo, pravičnost, svoboda, sodelovanje, velikodušnost. Treba je ljudi vzgajati k miru in za mir. Mir mora postati npravni ideal vsakega človeka, ki mora biti globoko prepričan, da pravega, trajnega miru ni mogoče doseči s silo strašnega orožja ali s stalnimi boji med nasprotujočimi si svetovnimi nazori. Oblikovati je treba pozitiven pojem miru. Pod tem zornim kotom je mir sad trajnega in složnega napora za oblikovanje krajevne in vesoljne družbe, katere temelj bo človeška solidarnost pri iskanju skupne

blaginje. Konkretno se ta mir imenuje danes razvoj; razvoj narodov, ki jim manjka še vse preveč za življenje nujnih stvari in ki predstavljajo še vedno večino človeštva.

Mir, ta nujna dobrina, je težko dosegljiv. Samo s človeškimi sredstvi ga ni mogoče doseči. Kar je pri ljudeh nemogoče, je mogoče pri Bogu. Ta razlog utemeljuje molitev za mir. Človek ni le sam svoje usode kovač. V njegovo zgodovino more poseči silna in očetovska moč, Previdnost, Ljubezen, ki prihaja iz nebes, zmagovita dobrota nebeškega Očeta. Pozivamo k molitvi za mir vse, katoličane in kristjane, tudi nekristjane, vse ljudi dobre volje, ki si želijo mir v pravičnosti, kakor jo zahteva in zagotavlja Bog. In z nami bo molila tista, ki je dala svetu Zveličarja, Kneza miru.

Pavel VI.

Ne daj, da se spanec spusti na tvoje trudne oči, preden nisi preiskal svojega dnevnega dela. V čem si se morda pregrešil? Kaj dobrega storil? Katero dolžnost zanemaril? O vsem se izprašaj: če si storil zlo, obžaluj; če pa dobro, bodi vesel.

Pitagora

FEBRUAR 1972

- 1 Torek Ignacij Antiohijski, šk., muč.; Brigita, devica
 2 Sreda Svečnica, Jezusovo darovanje*; Kornelij, škof
 3 Četrtek Blaž, škof, mučenec; Oskar (Ansgar), škof
 4 Petek Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec
 5 Sobota Agata, dev., muč.; Ingenuin in Albuin, škofa

6

- 6 Nedelja 5. NAVADNA (5. po razgl.); Tit, škof
 Naloga Jezusovih učencev (Mt 5, 13—16)
 7 Poned. Romuald, opat; Rihard, kralj; Julijana, žena
 8 Torek Prešernov dan
 Janez iz Mate, red. ust.; Juvencij, šk.; Stefan, o.
 9 Sreda Ciril Aleksandrijski, c. uč.; Apolonija, dev., muč.
 10 Četrtek Sholastika, devica; Viljem, puščavnik
 11 Petek Lurška Mati božja; Saturnin, muč.
 12 Sobota Sedem svetih ustanovitelj. servitov; Damijan, m.

7

- 13 Nedelja 6. NAVADNA (6. po razgl.); Katarina de Ricci, d.
 Jezus dopolnjuje postavo (Mt 5, 17—37)
 14 Poned. Valentin (Zdravko), muč.; Ivana Valois, red. ust.
 15 Torek Pust; Favstin in Jovita, muč.; Georgija, d.
 16 Sreda †† Pepelnica; Julijana, d., m.; Onezim, šk.
 17 Četrtek Frančišek Clet, mučenec; Silvin, škof
 18 Petek † Simeon, škof, mučenec; Flavijan, škof
 19 Sobota Konrad iz Piacenze, spok.; Julijan, muč.

8

- 20 Nedelja 1. POSTNA; Sadot in tov., mučenci
 Hudi duh skuša Jezusa (Mt 4, 1—11)
 21 Poned. Irena, devica; Maksimiljan Puljski, škof
 22 Torek Sedež apostola Petra; Marjeta Kortonska, spok.
 23 Sreda Peter Damiani, cerkv. uč.; Marta, dev., muč.
 24 Četrtek Prestopni dan
 25 Petek † Matija (Bogdan), apostol; Sergij, mučenec
 26 Sobota Kvatre; Tarazij (Taras), šk.; Valburga, devica

9

- 27 Nedelja 2. POSTNA; Matilda iz Hackeborna, dev.
 Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1—9)
 28 Poned. Gabrijel Zalostne Matere b., red.; Baldomir, red.
 29 Torek Roman, opat; Hilarij, papež * Ni zapov. praznik

	Sonce vziđe	Sonce zaide	Dan traja	Luna vziđe	Luna zaide
1.	07.26	17.06	09.40	19.35	08.10
2.	07.25	17.07	09.42	20.41	08.28
3.	07.24	17.08	09.44	21.46	08.45
4.	07.23	17.10	09.47	22.51	09.02
5.	07.22	17.12	09.50	23.56	09.21
6.	07.20	17.13	09.53	—	09.42
7.	07.19	17.15	09.56	01.01	10.08
8.	07.17	17.16	09.59	02.07	10.40
9.	07.16	17.18	10.02	03.10	11.20
10.	07.14	17.19	10.05	04.09	12.11
11.	07.13	17.21	10.08	05.00	13.13
12.	07.11	17.22	10.11	05.41	14.24
13.	06.19	18.05	11.46	05.08	15.49
14.	07.08	17.25	10.17	06.44	16.58
15.	07.06	17.26	10.20	07.08	18.18
16.	07.05	17.28	10.23	07.30	19.37
17.	07.03	17.29	10.26	07.52	20.57
18.	07.02	17.31	10.29	08.13	22.17
19.	07.00	17.32	10.32	08.38	23.39
20.	06.58	17.33	10.35	09.08	—
21.	06.57	17.35	10.38	09.45	00.59
22.	06.55	17.36	10.41	10.31	02.14
23.	06.54	17.38	10.44	11.29	03.20
24.	06.52	17.39	10.47	12.35	04.13
25.	06.50	17.41	10.51	13.47	04.55
26.	06.48	17.42	10.54	15.00	05.27
27.	06.47	17.44	10.57	16.11	05.54
28.	06.45	17.45	11.00	17.20	06.15
29.	06.43	17.47	11.04	18.27	06.33

12.11

1.29

18.20

4.12

IGNACIJ ANTIOHIJSKI

SVECNICA

BLAZ

AGATA

ROMUALD

SEDEM SVETIH

USTANOVITELJEV SERVITOV

SEDEZ APOSTOLA PETRA

MATIJA

ROMAN

TI, KI ŽIVIŠ V ZAVETJU NAJVIŠJEGA

Ti, ki živiš v zavetju Najvišjega, ki bivaš v senci Vsemogočnega, reci Gospodu: »Moje zavetje si in moja moč, moj Bog, ki vanj zaupam.«

Nesreča te ne zadene, nadloga se tvoji hiši ne približa; zakaj svojim angelom je zate zapovedal, naj te varujejo na vseh tvojih potih.

Na rokah te bodo nosili, da z nogo ne zadeneš ob kamen. Stopal boš čez gada in modrasa, z nogo poteptal leva in zmaja.

Ker mi je vdan, ga osvobodim, varoval ga bom, ker moje ime spoznava. Kadar me bo klical, ga uslišim; z njim bom v trpljenju, rešim ga in

počastim.

Psalm 90

ČE SI TI Z MENOJ, MOJ BOG!

Če si Ti z menoj, moj Bog, potem se mi zaradi zavesti, kako zelo sem grešen, ni treba pogrezati v obupno žalost, ampak se smem veseliti, da si tako neizmerno milostljiv. Smem se veseliti, ko objokujem svojo slabost. Smem se ozirati v svojega Gospoda in Odrešenika, ko me groza obhaja ob pogledu nase.

Če si Ti z menoj, se mi ni treba odpovedati časnim blaginjam, katere mi daruješ. Vsa lepota narave, blagodejni vpliv menjajočih se letnih časov, blagoslov sonca in lune, sadovi zemlje, ugodja družbenega življenja, prijetno sožitje v družini in s prijatelji, vse te dobre stvari so le razgrnjena čudovita podoba Tvoje dobrote in znamenja blagrov Tvojega kraljestva. Ti blagoslavljajš stvarstvo na poseben način za našo uporabo. Ne zahtevaš, da bi se mu odpovedali, marveč nas povezuješ z najlepšim, kar ta zemlja ima. Hočeš, da smo podobni cveticam, s katerimi zemljo krasiš, in pticam, ki pod svobodnim nebom žive.

Zato, moj Bog, se povsem izročam v Tvoje roke. Dobro ali hudo, veselje ali trpljenje, družba ali samota, tolažba ali zapuščenost, sreča ali nesreča, čast ali poniževanja, Tvoja osrečujoča bližina ali boleča oddaljenost — vse je dobro, če prihaja od Tebe. Ti si mdrost in hkrati Ljubezen. Kaj hočem več?

Newmanova »Jutranja molitev«

SMUCARJEVA JUTRANJA MOLITEV

Niso še zore žarki skozi bore tihe prodrli meglice kopren, še na vseh vejah, bilkah in mejah, zbira in strja se puhasti sren,

ko po strminah, v slokih smučinah prožna me nosi nevidna perot. Koder sprostita sneg se, ovira zame nobena ni tvegana pot.

Zdaj izza Ponce vstalo je sonce, bakle prižiga v oboku nebes. Čez vse goljave bele, bleščave biserne širi omamni se kres. Tek svoj ustavim, da te pozdravim, s svetlim pogledom uprtim v Tvoj krov; Tebe, ki v vekih snuješ le v tekih zvezd in krvi in vodá in vetrov.

Če tek življenja ni brez trpljenja, naj vsaj nam sije na pot Tvoj obraz. On, če zaprede mreža nas zmede, nam bo v pomoč, da utremo si gaz.

Ni nam do truda, vsaka zamuda v borbi bo le okrepičilo za sen. Zadnji sen, teka zadnja zapreka, naj bo ob času najslajši Tvoj plen.

Alojz Gradnik

V DOBROTI JE MOC

V dobroti je moč. Čim čistejša je dobrota, tem močnejša je; in popolna dobrota ima neizčrpano moč.

K resnični dobroti spada potrpežljivost. Vedno zopet prihaja trpljenje, ki ga moramo razumeti; vedno zopet občutimo napake drugih in postanejo neznosno ravno zato, ker že na pamet vemo zanje. Vedno zopet se mora dobrota pripraviti na to, da odpušča.

In še nekaj spada k dobroti, nekaj, o čemer ljudje redko govorimo — to je humor. Humor pomaga, da laže prenašamo — brez njega pravzaprav sploh ne gre... Prijazen smeh spriči vsega človeškega — to je humor. Humor pomaga, da smo prijazni in dobri; kajti potem, ko smo se smejali, spet postanemo bolj sposobni za resno dobroto.

A popolno dobroto najdemo šele tam, od koder prihaja vsaka krepost: pri Bogu.

Romano Guardini

CEMU NAJ BI SE SOVRAZILI?

Morda je lepo umreti zato, da razširiš narodno ozemlje, vendar današnja vojna nujno razruši hkrati tudi to, kar bi rada ubranila. Danes ne moreš žrtvovati človeško kri zato, da bi oživil človeški rod. Odkar se bojujemo z letali in iperitom, je vojna postala krvava kirurgija. Vsi se utrjujejo za betonskimi zidovi in vsaka stran skuša z vsemi silami noč za nočjo poslati več eskadril, ki naj sovražnika zadenejo v drobovje, razgnati njegova živčna središča, ohromiti njegovo proizvodnjo in trgovino. Zmagal bo pač tisti, ki bo zginil poslednji. V resnici bosta zginila oba nasprotnika hkrati.

V opustelem svetu smo zahrepeneli po tovarištvu: lomljenje kruha s tovariši nas je prisililo, da smo sprejeli tudi vojaške lastnosti. Toda če hočeš najti toploto bližnjikovih ramen, ko z njim vred tečeš proti istemu cilju, ti za to ni potrebna vojna. Vojna nas goljufa. Sovraštvo nikdar ne poviša vrednosti teka.

Cemu naj bi se sovražili? Deležni smo iste usode, skozi vesolje drvimo na istem planetu, vsi smo posadka iste ladje. Prav je, kadar si različne kulture med seboj nasprotujejo, kajti s tem omogočajo nove sinteze, vendar je pošastno, kadar druga drugo uničujejo.

Če hočemo stopiti na pot osvobojevanja, nam zadostuje že ovedanje cilja, ki nas povezuje med seboj; potemtakem iščimo cilj tam, kjer nas more povezati v celoto.

Antoine de Saint-Exupéry

UKREPI PROTI NASILJU

Ko je gospod Keuner, mislec, v dvorani pred mnogimi poslušalci razpravljaval o ukrepih proti nasilju, je opazil, kako so se ljudje pred njim umikali in odhajali. Okrenil se je in videl, da stoji za njim nasilje.

»O čem si govoril?« je vprašalo nasilje.

»Priporočal sem nasilje,« je odgovoril gospod Keuner.

Ko je nasilje odšlo, so se Keunerjevi učenci pozanimali za njegovo hrbtenico. Gospod Keuner je odgovoril: »Nimam hrbtenice za to, da bi mi jo zlomili. Prav jaz moram živeti dlje kot nasilje.«

In gospod Keuner je povedal naslednjo zgodbo:

V stanovanje gospoda Eggeja, ki se je naučil reči NE, je prišel agent ob času ilegalnega delovanja. Pokazal mu je potrdilo; napisali so ga tisti, ki so obvladali mesto, in na njem je bilo napisano, da si sme ta agent izbrati katerokoli stanovanje, prav tako lahko zahteva kakršnokoli hrano in tudi vsak možki, ki si ga bo izbral, mu mora služiti.

Agent se je usedel, zahteval kosilo, se umil, legel z obrazom proti steni in že na pol v spanju vprašal: »Mi boš služil?«

Gospod Egge ga je pokril z odejo, prepodil muhe, bedel ob njem med spanjem in tako mu je služil celih sedem let. Toda karkoli je storil zanj, nečesa se je skrbno čuval, in to je bilo: nikdar ni spregovoril niti besede. Ko pa je sedem let prešlo in se je agent od obilne hrane, spanja in zapovedovanja zredil, je umrl. Tedaj ga je gospod Egge zavil v obrabljeno odejo, ga zavlekel iz hiše, počistil ležišče, prebelil zidove, si oddahnil in odgovoril: »Ne«.

Bertold Brecht

POGOVARJATI SE — POMENI POSLUŠATI DRUGEGA

Ves svet danes govori o dialogu, a je vendar pravi dialog redkokje. Kaj je dialog? Mnogo naših dialogov je žal le menjavanje nasprotujočih si monologov.

Pogovarjati se — pomeni najprej poslušati drugega. Vsi vemo, da je težje poslušati, kakor govoriti. Malo ljudi posluša druge. Malo jih ve, da imamo dvoje ušes in ena usta, to se pravi, da na narava sama nekako navaja na poslušanje bolj kot na govorjenje.

Poslušati drugega: ne le iz preproste vljudnosti, marveč z namenom, da bi se česa naučil in se v stiku z drugimi obogatil.

Poslušati drugega pomeni iti v šolo, v pričanju, da moram še kaj pridobiti, pomeni zaupati drugemu, ga spodbuditi, da se bo zavedel sebe in svoje svobode in se dal na voljo za izmenjavo mnenj v pogovoru.

Brez izmenjave mnenj v pogovoru, ki poteka v ozračju medsebojnega poslušanja, so vsi odnosi med ljudmi izkrivljeni.

Celo usluge, ki jih hočemo komu narediti, zgrešijo svoj namen, ker se izrode v neko varuštvo in paternalizem.

To varuštvo je le karikatura prave ljubezni. Namesto da bi drugega osvobodil, ga vede ali nevede podrejaš svoji dobroti.

Paternalizem je deformacija očetovske ljubezni, očetov poskus pritegniti otroka zato, da ga varuješ, ohranjaš zase, namesto da bi mu pomagal, da se zave sebe, svoje samostojnosti in zrelosti.

Kardinal Suenens v knjigi Soodgovornost v današnji Cerkvi

KAJ VENDAR DELATE Z LUČJO?

V eni izmed Claudelovih dram zakriči slepa deklica: »Vi drugi, ki vidite, kaj vendar delate z lučjo?« Ta pretresljivi klic se dviga do slehernega izmed nas, ki smo brez lastnih zaslug deležni jasnosti vere.

Kardinal Léon Joseph Suenens

MAREC 1972

- 1 Sreda Albin, škof; Antonina, mučenka
 2 Četrtek Neža Praška, devica; Milena, žena
 3 Petek † Kunigunda, cesarica; Marin, mučenec
 4 Sobota Kazimir, kraljevič; Lucij, papež, muč.;
 Hadrijan, mučenec

10

- 5 Nedelja 3. POSTNA; Janez Jožef od križa, redovnik
 Jezus in Samarijanka (Jan 4, 5—42)
 6 Poned. Perpetua in Felicita, muč.; Fridolin, opat
 7 Torek Tomaž Akvinski, cerkv. učitelj; Gaudios, škof
 8 Sreda Janez od Boga, redovni ustan.; Beata, mučenka
 9 Četrtek Frančiška Rimska, redovnica; Gregor Niški, škof
 10 Petek † Stiriideset mučencev; Makarij, škof
 11 Sobota Sofronij, škof; Krištof Milanski

11

- 12 Nedelja 4. POSTNA; Gregor Veliki, papež, cerkv. uč.
 Jezus ozdravi sleporojenega (Jan 9, 1—41)
 13 Poned. Kristina, devica, muč.; Teodora (Božidara), m.
 14 Torek Matilda, kraljica; Leon, škof, mučenec
 15 Sreda Klemen M. Dvořak, red.; Ludvika de Marillac, r.
 16 Četrtek Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, m.
 17 Petek † Patricij (Patrik), škof; Jedrt, opatinja
 18 Sobota Ciril Jeruzalemski, škof, cerkv. uč.; Salvator r.

12

- 19 Nedelja 5. POSTNA; JOZEF, MOZ DEVICE MARIJE*
 Jezus obudi Lazarja (Jan 11, 1—45)
 20 Poned. Feliks, Larg, Dionizij, muč.; Klavdija in tov., m.
 21 Torek Benedikt iz Nursije, opat; Nikolaj iz Flüe, pušč.
 22 Sreda Lea, spokornica; Katarina Genovska, spok.
 23 Četrtek Turibij de Mongrovejo, škof; Viktorijan, muč.
 24 Petek † Dionizij, mučenec; Katarina Švedska, redov.
 25 Sobota Gospodovo oznanjenje**; Dizma, desni razbojnik

13

- 26 Nedelja CVETNA-NEDELJA TRPLJENJA; Evgenija, muč.
 Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mt 21, 1—11)
 27 Poned. Janez Damaščan, cerkv. uč.; Rupert, škof
 28 Torek Janez Kapistran, duh.; Milada Praška, devica
 29 Sreda Ciril, mučenec; Bertold, redovni ustanovitelj
 30 Četrtek Vel. četrtek; Janez Klimak, op.; Kvirin, muč.
 31 Petek † Vel. petek; Modest Koroški, škof

* Liturgično se praznik sv. Jožefa letos zaradi nedelje praznuje v soboto, 18. III.

** Ni zapovedan praznik

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1	06.41	17.48	11.07	19.32	06.50
2	06.39	17.50	11.11	20.37	07.07
3	06.38	17.51	11.13	21.42	07.26
4	06.36	17.53	11.17	22.48	07.46
5	06.34	17.54	11.20	23.53	08.10
6	06.32	17.55	11.23	—	08.39
7	06.30	17.57	11.27	00.57	09.15
8	06.29	17.58	11.29	01.56	10.01
9	06.27	18.00	11.33	02.49	10.56
10	06.25	18.01	11.36	03.34	12.01
11	06.23	18.02	11.39	04.11	13.14
12	06.21	18.04	11.43	04.42	14.30
13	06.19	18.07	11.50	05.31	17.08
14	06.17	18.07	11.50	05.31	17.08
15	06.15	18.08	11.53	05.53	18.29
16	06.13	18.09	11.56	06.15	19.53
17	06.11	18.10	11.59	06.40	21.17
18	06.09	18.12	12.03	07.08	22.41
19	06.07	18.13	12.06	07.43	—
20	06.05	18.14	12.09	08.28	00.00
21	06.03	18.15	12.12	09.23	01.12
22	06.01	18.17	12.16	10.28	02.10
23	06.00	18.18	12.18	11.39	02.55
24	05.58	18.20	12.22	12.51	03.30
25	05.56	18.21	12.25	14.01	03.58
26	05.54	18.22	12.28	15.10	04.20
27	05.52	18.24	12.32	16.17	04.39
28	05.50	18.25	12.35	17.22	04.57
29	05.48	18.27	12.39	18.27	05.15
30	05.46	18.28	12.42	19.31	05.32
31	05.44	18.29	12.45	20.36	05.52

6
8.05

12.35

3.12

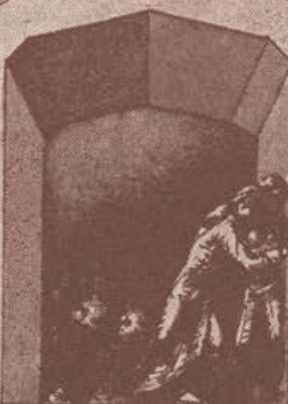
21.05

KAZIMIR

PERPETUA IN
FELICITA

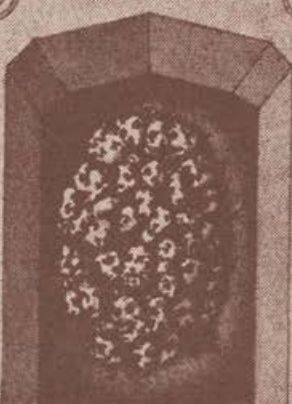
TOMAZ AKVINSKI

JANEZ OD BOGA

STIRIDESET
MUCENCEV

GREGOR VELIKI

BENEDIKT IZ
NURSIJE

GOSPODOVO
OZNANJENJE

VEL. PETEK

SLAVIL BOM GOSPODA

Slavil bom Gospoda vekomaj,
njegova hvala bo vedno v mojih ustih.
Z Gospodom naj se ponaša moja duša:
naj slišijo ponižni in se veselijo.

Poveličujte z menoj Gospoda
in skupno slavimo njegovo ime!
Iskal sem Gospoda in me je uslišal
ter me otel vseh mojih strahov.

Glejte nanj, da se razveselite
in da ne zardijo vaši obrazi!
Glej, ubožec je klical in Gospod je slišal, iz
njegove stiske ga je rešil.

Psalm 33

KMETOVA MOLITEV

Zdaj s plugom zemljo spet bom razoral.
O Bog v nebesih, daj, da moje delo
iz Tvojih rok bo blagoslov prejelo,
da v sad bo zraslo, kar bom posejal.

Trpljenje, znoj bom Tebi žrtvoval,
da le v jeseni vse bi dozorelo,
saj veš, da nas je zdaj trdo zadelo,
in človek nima, da bi v lonec dal.

Zato Te prosim, če je Tvoja volja,
potem nam blagoslovi revna polja
in daj, da zrno bo pognalo v klas.

A če sprevidiš, da sem slab v veri,
nikar mi tega greha ne zameri —
Ti si moj Bog, pred Tabo prah sem jaz.

Jože Dular

ZAHVALNA MOLITEV PISATELJA SOLZENICINA

Kako rad živim ob Tebi, Gospod! Kako
lahko mi je verovati vate! Ko moj duh od-
pove in ne razume ničesar več, ko tudi bolj
razumni ljudje ne vidijo dlje kot do konca
dne in ne vedo, kaj naj store jutrišnji dan,
mi Ti pošiljaš blestečo gotovost Tvojega bi-
vanja in Tvoje skrbi, da se vrata dobrega
ne zaprejo.

Ko sem prišel na najvišji vrh zemeljske
slave, z mislijo strmeč preiskujem prehoje-
no pot, ki je ne bi odkril sam, presenetljivo
pot, ki me je vodila skozi praznino brez upa-
nja do tega kraja, od koder sem mogel člo-
veštvu posredovati odsev Tvojih žarkov. In
pustil boš, da jih bom še naprej odseval v
tisti meri, ki se Ti bo zdela potrebna. In če
jaz ne bom imel več časa, boš nalogo, da
delajo to, naložil drugim.

SVETI JOZEF

Jožef:

ti čast Izraelova,
ti sin Davidov,
z Marijo zaročen,
od dvomov strt,
od angelov potolažen,
od angelov poučen,
v sanjah razsvetljen,
spolnjujoč postavo,
od milosti obvladan,
priča Kristusovega rojstva,
begunec v Egiptu,
tesar v Nazaretu.

Jožef:

ti pravični mož,
ti najzvestejši služabnik,
strmeč in molčeč,
popoln v preprostosti,
skala potrpežljivosti,
ponižen in moder,
velikodušen in močan,
pripravljen na vsak božji mig,
vedno zatajevan,
verujoč, ne da bi gledal,
živeč iz zaupanja,
preskušen v ljubeⁿi,
umirajoč v pričakovanju,
čakajoč pred pragom,
ob Gospodovem vnebohodu
domov priveden.

Ida Friderika Görres

PEPEL

Kako nas zmrazi, če pogledamo v odprt
grob in vidimo poleg nekoliko kosti nekaj
prgišč sivega pepela. »Pomni, človek, da si
prah in da se v prah povrneš!«

Minljivost, to pomeni pepel. Našo minljivi-
vost, ne minljivost drugih. Našo; mojo! Moj
konec mi napoveduje, ko mi mašnik v za-
četku postnega časa s pepelom nekoč sveže
zelenih vejic minule cvetne nedelje začrta na
čelo križ:

»Memento homo, quia pulvis es et in pul-
verem reverteris!«

»Pomni človek, da si prah in da se v prah
povrneš!«

Vse postane pepel. Moja hiša, moja obleka
in oprava in denar, travnik in gozd. Pes, ki
me spremlja, in žival v hlevu. Roka, s ka-
tero pišem, in beroče oko in vse moje telo.
Ljudje, ki sem jih ljubil, in ljudje, ki sem
jih sovražil; in ljudje, ki sem se jih bal. Kar
se mi je na zemlji zdelo veliko in majhno
in zaničljivo, vse je pepel, vse...

Romano Guardini

Ko bi človeške in angelske jezike govoril, ljubezni pa bi ne imel, sem brnič bron ali zvoneče cimbele. In ko bi imel preroštvo in bi vedel vse skrivnosti ter imel vso vednost in ko bi imel vso vero, tako da bi gore prestavljal, ljubezni pa bi ne imel, nisem nič. In ko bi razdal v živež vse svoje imetje in ko bi dal svoje telo, da bi zgorel, ljubezni pa bi ne imel, mi nič ne koristi.

Ljubezen je potrpljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, se ne ponaša, se ne napihuje; ni prešerna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega; se ne veseli krivice, veseli se pa resnice, vse opraviči, vse veruje, vse upa, vse prenaša.

Ljubezen nikoli ne mine: če so preroštva, bodo ponehala; če jeziki, bodo umolknil; če vednost, bo prešla. Zakaj nepopolno spoznavamo in nepopolno prerokujemo. Ko pa pride, kar je popolno, bo minilo, kar je nepopolnega. Ko sem bil otrok, sem govoril kakor otrok, mislil kakor otrok; ko sem pa postal mož, sem opustil, kar je bilo otroškega. Zdaj namreč gledamo v zrcalu, nejasno, takrat pa iz obličja v obličje. Zdaj spoznavam deloma, takrat pa bom spoznal, kakor sem bil spoznan. Zdaj pa ostane vera, upanje, ljubezen, to troje; največja med temi pa je ljubezen.

1 Kor 13, 1—13

OD ČESA ŽIVE LJUDJE

Skusil sem, da ljudje ne žive v skrbeh sami zase, ampak od ljubezni.

Materi ni bilo dano, da bi razumela, kaj je njenim otrokom za življenje potrebno. Bogatinu ni bilo dano, da bi vedel, kaj je sam potreboval, in niti enemu človeku ni bilo dano, da bi vedel, ali bo rabil škornje kot živ ali zvečer mrtvaške čevlje kot mrlič.

Dokler sem bil človek, nisem živel zato, da bi skrbel zase, ampak zato, da sem bil moidočemu človeku in njegovi ženi ljubezen, da sta se me usmilila in me vzljubila. Sirote ne žive od tega, da drugi skrbe zanje, ampak od tega, da je živela ljubezen v srcu tuje žene, ki se je teh otrok usmilila in jih vzljubila. In vsi ljudje ne žive, da skrbe sami zase, marveč zato, da v ljudeh ljubezen prebiva.

Prej sem pač vedel, da Bog ljudem daje življenje in hoče, da žive; zdaj pa sem domel še drugo: Doumel sem, da Bog ne želi, da bi ljudje živeli vsak sam zase, in jim zato ni razodel, kaj vsak zase potrebuje; hoče pa, da ljudje žive v občestvu, v skupnosti, in zato jim je razodel, kaj je vsem potrebno zase in za vse druge.

Zdaj sem spoznal, da se ljudem samo zdi, kot da žive od skrbi zase, da pa v resnici žive samo po ljubezni in od ljubezni.

Kdor živi v ljubezni, živi v Bogu, in Bog živi v njem, kajti Bog je ljubezen.

Lev Tolstoj

Vaša dolžnost in vaša želja sta bistveno v tem, da ste združeni z Bogom. Da pa se morate združiti, morate najprej biti, in sicer tako popolno, kolikor mogoče sami morete biti. Tako se torej razvijate in si privajate od sveta to, da ste.

Ta prvi korak h krščanski popolnosti v duhovni literaturi na splošno ni razložen. Morda se pisateljem duhovnih knjig zdi tako sam ob sebi razumljiv, da se jim ne zdi potrebno, da bi sploh govorili o tem — morebiti se jim pa zdi, da je ta korak odvisen od neke preveč »naravne« ali celo preveč nevarne dejavnosti, kot bi bilo svetovati, da bi k temu silili. Vsekakor zamolče ta prvi korak ali pa ga sponirajo. To ni prav in je pomanjkljivo. Dolžnost, da se izpopolnjemo, večina ljudi površno pojmuje in je pravzaprav skupna vsaki posvetni ali verski morali. Bila pa je kakor sploh vse vesolje, sprejeta v božje kraljestvo in povišana nad naravo. Potemtakem je izrecna krščanska dolžnost, da rastemo — tudi pred ljudmi — in da naši darovi — tudi naravni — obrode sad. Nekaj bistveno katoliškega je, da verujemo, da v svetu dozoreva — ne le v posamezniku ali v nekem narodu, ampak v vsem človeškem rodu — posebna moč, ki jo je treba spoznati in ljubiti. Ta moč doseže višek in se povečuje v ljubezni do bližnjega. Korenini pa v raziskovanju in spoštovanju vsega, kar je v stvarstvu resničnega in lepega. Iz njega črpa svoj prvotni življenjski sok... V krščanskem življenju mora človeško prizadevanje prav do onih dejavnosti, ki jih nenatanko kot »profane« označujemo, postati sveto in zedinjajoče dejanje.

Pierre Teilhard de Chardin.

BOG JE ŽIVLJENJE

Nekega dne v zgodnji pomladi sem bil sam v gozdu in poslušal njegov šum. Mislim sem na svoj nemir v zadnjih treh letih, na svoje iskanje Boga, na svoje stalno omahovanje med veseljem in obupom. In nenadoma sem videl, da sem živel le, če sem veroval v Boga. Če sem samo mislil nanj, so se že dvignili v meni veseli valovi življenja. Vse naokrog je oživele, vse je dobilo smisel. Kakor hitro pa nisem več veroval vanj, se je življenje nenadoma ustavilo. — »Kaj torej še iščem?« je zaklical glas v meni. »Saj je vendar on tisti, brez katerega ni mogoče živeti! Boga poznati in živeti je eno. Bog je življenje...« Poslej me ta luč ni nikoli več zapustila.

MOČ ŽIVLJENJA

Vera je moč življenja. Brez vere ni mogoče živeti. Religiozne ideje je v minulih časih človeški duh predelal. Odgovori, ki jih je sfinga življenja dala o veri, vsebujejo najgloblje resnice človeštva.

Lev Tolstoj

APRIL 1972

1 Sobota Vel. sobota; Hugo Grenobelski, škof

14

2 Nedelja **VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE**
Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1—9)

3 Poned. Velikonočni ponedeljek*; Rihard, škof

4 Torek Izidor Seviljski, škof, cerkv. uč., Zosim, pušč.

5 Sreda Vincenc Ferreri, duh.; Julijana, opatinja

6 Četrtek Irenej Sirmijski, škof, muč.; Marcelin, mučenec

7 Petek Herman Jožef, redovnik; Donat, mučenec

8 Sobota Albert, škof, mučenec; Julija Billiart, devica

15

9 Nedelja **2. VELIKONOČNA, BELA (1. povelikon.)**
Valtruda

Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19—31)

10 Poned. Ezekijel, prerok; Apolonij in tov. mučenci

11 Torek Leon Veliki, papež, cerkv. uč.; Domnij (Dujam)

12 Sreda Lazar, tržaški mučenec; Julij I., papež

13 Četrtek Hermenegild, muč.; Ida, dev.; Maksim in tov., m.

14 Petek Justin, mučenec; Lidvina, devica

15 Sobota Peter Gonzales, duhovnik; Anastazija, dev., m.

16

16 Nedelja **3. VELIKONOČNA (2. povelikon.); Bernarda L.**
Jezus na poti v Emavs (Lk 24, 13—35)

17 Poned. Rudolf, muč.; Anicet, papež, muč.; Bobert, opat

18 Torek Apolonij, mučenec; Eleverterij Ilirski, mučenec

19 Sreda Leon IX., papež; Ema, redovnica; Dioniz, muč.

20 Četrtek Teotim (Teo), škof; Neža Montepulčanska, dev.

21 Petek Anzelm, škof, cerkv. uč.; Simeon Barsabejski, škof, mučenec

22 Sobota Leonid, mučenec; Agapit, papež

17

23 Nedelja **4. VELIKONOČNA (3. povelikon.) Vojteh, škof,**
mučenec

Jezus dobri pastir (Jan 10, 1—10)

24 Poned. Jurij (Georgij), muč.; Fidel (Zvest) Sigmarin-
ski, mučenec

25 Torek Marko, evangelist; Ermin, škof, mučenec

26 Sreda Mati dobrega sveta; Pashazij, opat

27 Četrtek **USTANOVITEV OF; Peter Kanizij; cerkv. učit.;**
Hozana Kotorska

28 Petek Pavel od križa, d.; Peter Chanel (Šanel), d., m.

29 Sobota Peter Veronski, muč.; Hugo Veliki, opat

18

30 Nedelja **5. VELIKONOČNA (4. povelikon.); Katarina**
Sienska, cerkv. učit.

Jezus je pot, resnica, življenje (Jan 14, 1—12)

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	05.42	18.31	12.49	21.42	06.15
2.	05.40	18.32	12.52	22.45	06.42
3.	05.38	18.34	12.56	23.46	07.15
4.	05.36	18.35	12.59	—	07.57
5.	05.34	18.36	13.02	00.41	08.47
6.	05.32	18.37	13.05	01.28	09.48
7.	05.31	18.39	13.08	02.07	10.55
8.	05.29	18.40	13.11	02.40	12.08
9.	05.27	18.41	13.14	03.07	13.23
10.	05.25	18.42	13.17	03.31	14.40
11.	05.23	18.44	13.21	03.53	15.59
12.	05.21	18.45	13.24	04.15	17.20
13.	05.19	18.47	13.28	04.38	18.44
14.	05.17	18.48	13.31	05.05	20.10
15.	05.15	18.49	13.34	05.38	21.35
16.	05.14	18.50	13.36	06.20	22.53
17.	05.12	18.52	13.40	07.13	23.59
18.	05.11	18.53	13.42	08.17	—
19.	05.09	18.54	13.45	09.27	00.52
20.	05.07	18.55	13.48	10.41	01.31
21.	05.05	18.57	13.52	11.53	02.01
22.	05.04	18.58	13.54	13.02	02.25
23.	05.02	19.00	13.58	14.10	02.46
24.	05.00	19.01	14.01	15.14	03.04
25.	04.58	19.02	14.04	16.18	03.21
26.	04.57	19.04	14.07	17.22	03.38
27.	04.55	19.05	14.10	18.27	03.57
28.	04.54	19.07	14.13	19.32	04.19
29.	04.52	19.08	14.16	20.36	04.45
30.	04.50	19.09	14.19	21.38	05.17

6
0.44

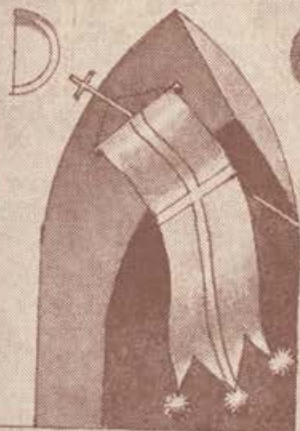
21.31

13.45

13.44

VELIKA NOĆ

IZIDOR SEVILJSKI

LEON VELIKI

BERNARDA L.

ANZELM

JURIJ

MARKO

PAVEL OD KRIŽA

KATARINA SIENSKA

SLAVI MOJA DUŠA GOSPODA!

*Slávi moja duša Gospoda!
Gospod, moj Bog, zelo si velik!
Veličastvo in sijaj si oblekel,
ogrinjaš se s svetlobo kakor s plaščem.*

*Postavil si zemljo na njene temelje,
na vekov veke ne omahne.
S pravodovjem si jo orgnil kot z oblačilom,
nad gorami so stale vode.*

*Studence točiš v potoke,
ki tečejo med gorami,
ob njih prebivajo ptice pod nebom,
med vejami gostolijo.*

*Kako mnogotera so tvoja dela, Gospod!
Vse si z modrostjo naredil:
zemlja je polna tvojih zakladov.
Slávi moja duša Gospoda!*

Psalm 103

VELIKA SOBOTA

*S kremenom iskro svečenik je vžgal,
kadilnih zrn blagoslovil pet
v spomin na Krista, ki je rešil svet
in tretji dan z močjo iz groba vstal.*

*Vsak vzemi si žerjavico domov
in z njo ponesi božji blagoslov:*

*da novi žar nam srca raziskri,
da v vsaki duši plamen zagori!*

VELIKA NEDELJA

*Bandero rdeče v vetru se lovi,
čez polje gre, med hiše, skozi vas,
za njim ljudje kot nepretrgan pas.
Nad vsem prižgano sonce plameni.*

*V monštranci stopa Bog zdaj čez polje
in blagoslavlja njive in vodé,*

*gozdove, trte, brda, belo vas.
Kako je blizu, blizu Bog pri nas!*

Jože Dular

SLAVOSPEV VELIKE NOČI

Vzraduj se, truma angelov v nebesih, vzraduj se božje skrivnosti, in ob zmagi tolikšnega Kralja zadoni, tromba rešenja! Raduj se tudi, zemlja, ožarjena s tolikim sijajem ter v bleščeči se svetlobi večnega Kralja začuti, da je po vsem svetu prešla tema! Vesli se tudi, mati Cerkev, ki se bleščiš v siju tolike luči, in to svetišče naj odmeva v močnejših glasovih ljudstva.

Res se spodobi in je pravično, iz vsega srca in vse duše z radostnim glasom opevati ne-

vidnega Boga, vsemogočnega Očeta, in njegovega edinorojenega Sina, Gospoda našega Jezusa Kristusa, ki je za nas v večnem Očetu poplačal Adamov dolg ter z drago krvjo izbrisal zadolžnico prastare krivde. To so namreč tisti velikonočni prazniki, ko se kolje pravo Jagnje, katerega kri posvečuje vernikom podboje... To je noč, ki danes po vesoljnem svetu vse, kateri verujejo v Kristusa, loči od svetne popačenosti in grešne teme, jih vrača milosti ter pridružuje občestvu svetih. To je noč, v kateri je Kristus zdrobil spono smrti ter kot Zmagovalec prišel iz groba. Zakaj nič bi nam ne pomagalo naše rojstvo, če bi se ne mogli okoristiti z odrešenjem. O, čudovito je do nas tvoje blago usmiljenje! O neprecenljiva miloba ljubezni, ki si žrtvovala Sina, da bi rešila sužnja! O zares potrebni Adamov greh, ki ga je izbrisala smrt Kristusova! O srečna krivda, ki je dobila takega in tolikega Odrešenika! O zares blažena noč, kateri edini je bilo dano vedeti za čas in uro, ko je Kristus vstal od mrtvih!... Zatorej ta posvečena noč odgajna zlo, izmiva grehe, vrača padlim nedolžnost in žalostnim veselje. Prosimo te torej, Gospod, podeli nam v tem velikonočnem veselju mirne čase ter nas v vednem varstvu milostno vlada, vodi in ohranja!

VSTAL JE KRISTUS

*Žrtvi velikonočni
naj hvalnice pojo kristjani.*

*Jagnje je rešilo ovce:
Kristus nedolžni
je z Očetom spravil grešnike.*

*Smrt in življenje
sta se borila v prečudnem dvoboju:
Gospod življenja je umrl,
kraljuje živ.*

*Povej nam, Marija,
kaj si videla na poti?
Grob Kristusa živega
in slavo sem videla vstalega,
angelske priče, prtič in povoje.*

*Vstal je Kristus, upanje moje,
pred vami pojde v Galilejo.
Vemo: Kristus je res od mrtvih vstal!
Ti, o Kralj zmagoslavni, se nas usmili.*

Pesem slednica (Velika noč — dnevna maša)

Danes se mi, Učenik, prikazuješ v vseh zemeljskih silah z nadčloveško močjo, ki ti jo je dalo VSTAJENJE.

Zato te priznavam za svojega najvišjega Gospoda in se ti izročam z vso radostjo.

Teilhard de Chardin

SREČANJE Z VSTALIM JEZUSOM

Nobenega srečanja vstalega Kristusa s kom izmed njegovih ni, ki bi kristjana ne spominjalo na kak dogodek iz njegovega lastnega življenja.

Marija Magdalena je jokala ob grobu, ker so vzeli njenega Gospoda in ni vedela, kam so ga položili. Tedaj pa se je obrnila in zagledala Jezusa, na ni vedela, da je Jezus. Jezus ji reče: »Žena, kaj jokaš? Koga iščeš?« Misleč, da je vrtnar, mu pravi: »Gospod, če si ga ti odnesel, povej mi, kam si ga položil, ga bom jaz vzela.« Jezus ji reče: »Marija!« In sveti ženi se odpro oči in pravi: »Rabóni!«

Tudi mi smo ga marsikdaj spoznali. Zakaj bi tega ne priznali? Prav pogostokrat v njegovih duhovnikih! In vendar se je že večkrat zgodilo kristjanu, ki ima (morda slabo) navado, da na slepo srečo poklekne v katerokoli spovednico, da je nenadoma zaslišal nepričakovano, bliskovito besedo, da je nenadoma od nekoga neznanega, po srcu blagega in ponižnega duhovnika, ujetnika v zaboju z železno rešetko, prejel dar božanske nežnosti, tolažbo, ki ni prihajala od človeka...

Prvič je vstopil Jezus v dvorano, kamor so se zaklenili učenci iz strahu pred Judi. Pokazal jim je svoje rane, jih obliil s svojim mirom in veseljem ter jim izročil oblast odpuščati grehe. (O, zavest, da nam je odpuščeno! Duhovnikova roka na našem čelu, besede odveze, ki se prelivajo v naše srce in v naše telo kakor voda in kri iz strani prebodene s sulico!) Tomaž ni bil z njimi, ko je Jezus prišel in ni hotel verjeti, kar so mu pripovedovali. »Ako ne vidim na njegovih rokah znamenja žebeljev in ne vtaknem svojega prsta v rane od žebeljev in ne položim svoje roke v njegovo stran, ne bom veroval.« Čez osem dni se Jezus nenadoma prikaže in reče Tomažu: »Deni svoj prst semkaj in poglej moje roke; podaj svojo roko in jo položi v mojo stran in ne bodi neveren, ampak veren!« Tomaž mu odgovori: »Moj Gospod in moj Bog!« Jezus mu pravi: »Ker si me videl, veruješ, blagor tistim, ki niso videli in so verovali!«

Gospod, nismo te videli s svojimi telesnimi očmi, toda verujemo v tebe!«

François Mauriac, Vie de Jésus

ODLOČILNO VPRAŠANJE

Za apostole, ki se v velikonočnem jutru pogovarjajo, je bilo odločilno vprašanje: Ali je Kristus vstal? In ob njem se zastavljajo še druga vprašanja:

Ali smo zaman živeli ali ne?

Ali smo svoje življenje zapravili ali ne?

Ali so bila ta tri leta, ki smo jih preživelili z njim, nora pustolovščina brez vsake prihodnosti ali ne?

Ali je ta Kristus, za katerim smo šli, slepar ali Sin živega Boga?

Vse njihovo življenje je odvisno od tega odgovora.

In tudi vse življenje človeštva.

Kajti od onega dne dalje, od onega velikonočnega jutra, se ljudje razhajajo pred tem grobom.

Za nekatere je Kristus mrtev in mrtvi za njega ne vstajajo.

Za druge je Kristus umrl, a živi in njegova smrt je ustvarila življenje.

Glede na to, kateri strani se kdo pridruži, se spremeni podoba sveta, se spremenijo njegove vrednote.

Če Kristus ni vstal... potem... so nebesa zaprta.

Še smo v svojih grehah.

Zemlja je kraljestvo teme in smrti.

Če Kristus ni vstal... potem... odstranimo križ z oltarja, z naših zvonikov, iz naših stanovanj, z razpotij, povsod tam, kjer so jih postavili naši očetje. Izrujete ga — če ga morete — iz svojega srca! Naj utihnejo zvonovi, ki oznanjajo laž. Vse to je logično, neusmiljeno logično.

Če Kristus ni vstal... potem... so vsi mučenci, ki so zanj dali življenje, od svetega Štefana do mučencev naših dni, zaman umrli, in njihovi rablji imajo zadnjo besedo.

Če je Kristus tretji dan vstal, kakor je bil napovedal, potem... so nebesa odprta in eden izmed nas je šel vanje kot zmagovalec.

Verige greha so strte.

Naša vera ni zaman.

Naši najbolj nepričakovani upi so opravičeni in največja ljubezen je zagotovljena.

Če je vstal, kakor je bil napovedal, naj zvonovi veselo pojo aleluja vstajenja. Poljubimo križ odrešenja in ga visoko in ponosno postavimo v naših srcih in na naših zvonikih. Potem bo kri mučencev seme življenja. Glejmo prihodnosti v obraz in naj nad Cerkev pridejo še take stiske, z Montalembertom lahko rečemo: »Proti vsem onim, ki jo obrekujejo, vklepajo ali izdajajo, zna Cerkev že devetnajst stoletij zmagovati in ima zanesljivo maščevanje: njeno maščevanje je, da moli zanje in jih preživi.

Kardinal Léon Joseph Suenens

VELIKONOČNA HVALNICA

Veséli se zdaj, nebeška množica angelov, veselite se božji služabniki: in ob zmagi takega Kralja naj zadoni odrešilna trobenta. Veseli se tudi zemlja, ožarjena s takim sijajem: in razsvetljena od bleska večnega Kralja naj začuti, da je temá z vesoljnega svetá pregnana. Veséli se tudi mati Cerkev, okrašena s sijajem toliko luči: in to svetišče naj odmeva v mogočnih glasovih množic.

MAJ 1972

- 1 Poned. **MEDNARODNI PRAZNIK DELA; Jožef Delavec**
 2 Torek **Atanazij, škof, cerkv. učitelj; Boris, kralj**
 3 Sreda **Aleksander (Saša), muč.; Teodozij Kijevski, red.**
 4 Četrtek **Monika, mati sv. Avgušтина; Florijan (Cvetko), m.**
 5 Petek **Pij V., papež; Gotard, škof; Angel, mučenec**
 6 Sobota **Marija, Srednica milosti; Evodij, škof**

19

- 7 Nedelja **6. VELIKONOČNA (5. povelikon.); Stanislav, škof, mučenec**
Jezus objlubi Svetega Duha (Jan 14, 15—21)
 8 Poned. **Prošnji dan; Viktor Milanski, mučenec; Benedikt II.; papež**
 9 Torek **Prošnji dan, Gregor Nacianški, škof, c. u.; Dan zmage**
 10 Sreda **Prošnji dan; Izidor, kmet; Antonin, škof**
 11 Četrtek **GOSPODOV VNEBOHOD; Filip in Jakob ml., ap.**
 12 Petek **Pankracij, mučenec; Nerej in Ahilej, mučenca**
 13 Sobota **Robert Belarmin, škof, cerkv. uč.; Servacij, škof**

20

- 14 Nedelja **7. VELIKONOČNA (6. povelikon.); Bonifacij, m. Jezusova velikoduhovniška molitev (Jan 17, 1—1)**
 15 Poned. **Janez Krst. de la Salle, red. u.; Zofija (Sonja), m.**
 16 Torek **Janez Nepomuk, mučenec; Ubald, škof**
 17 Sreda **Pashal Bajlon, red.; Jošt, opat; Bruno, škof**
 18 Četrtek **Erik, kralj; Venancij, mučenec**
 19 Petek **Peter Celestin, papež; Ivo, duhovnik**
 20 Sobota **Bernardin Sienski, duhovnik; Plavtila, spokor.**

21

- 21 Nedelja **BINKOŠTI, PRIHOD SVETEGA DUHA; Krišpin, redovnik**
Prejmite Svetega Duha (Jan 20, 19—23)
 22 Poned. **Emil, muč.; Marjeta (Rjeta, Rita) Kasijska, red.**
 23 Torek **Dezider (Željko), škof, muč.; Janez de Rossi, duh.**
 24 Sreda **Marija Pomočnica; Socerb, tržaški mučenec**
 25 Četrtek **Gregor VII., papež; Rojstni dan maršala Tita**
 26 Petek **Filip Neri, duhovnik; Pavlin, mučenec**
 27 Sobota **Kvatre; Beda Čast., duh., c. u.; Janez I., papež**

22

- 28 Nedelja **SV. TROJICA; Avguštin Centerburyjski, škof**
Oče pošlje Sina na svet (Jan 3, 16—18)
 29 Poned. **Maksim Emonski, škof; Marija Magd. Paciška, d.**
 30 Torek **Ivana Orleanska, devica; Ferdinand Arag., kralj**
 31 Sreda **Marija Devica, Kraljica; Kancij in tov., mučenci**

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	04.49	19.10	14.21	22.35	05.56
2.	04.47	19.12	14.25	23.25	06.44
3.	04.46	19.13	14.27	—	07.41
4.	04.44	19.14	14.30	00.05	08.45
5.	04.43	19.15	14.32	00.40	09.54
6.	04.41	19.16	14.35	01.08	11.06
7.	04.40	19.18	14.38	01.32	12.19
8.	04.38	19.19	14.41	01.54	13.35
9.	04.37	19.20	14.43	02.15	14.53
10.	04.36	19.21	14.45	02.37	16.13
11.	04.35	19.23	14.48	03.02	17.37
12.	04.33	19.24	14.51	03.31	19.03
13.	04.32	19.26	14.54	04.09	20.25
14.	04.31	19.27	14.56	04.57	21.40
15.	04.30	19.28	14.58	05.58	22.40
16.	04.29	19.29	15.00	07.08	23.26
17.	04.27	19.31	15.04	08.24	—
18.	04.26	19.32	15.06	09.39	00.00
19.	04.25	19.33	15.08	10.51	00.27
20.	04.24	19.34	15.10	12.00	00.50
21.	04.23	19.35	15.12	13.06	01.09
22.	04.22	19.36	15.14	14.10	01.26
23.	04.21	19.37	15.16	15.14	01.44
24.	04.20	19.38	15.18	16.19	02.03
25.	04.19	19.39	15.20	17.23	02.24
26.	04.18	19.40	15.22	18.28	02.48
27.	04.18	19.41	15.23	19.31	03.18
28.	04.17	19.42	15.25	20.29	03.55
29.	04.16	19.43	15.27	21.21	04.41
30.	04.15	19.44	15.29	22.05	05.35
31.	04.15	19.45	15.30	22.41	06.38

€
13.26

5.08

2.16

5.28

JOŽEF DELAVEC

FLORIЈAN

MONIKA

GREGOR NACIANSKI

FILIP IN JAKOB

ZOFIЈA

JANEZ NEPOMUK

MARIJA POMOCNICA

URBAN

VSA LJUDSTVA, PLOSKAJTE

Vsa ljudstva, ploskajte,
vriskajte Bogu z veselimi glasom!
Gospod je vzvišen, mogočen,
velik kralj nad vso zemljo.

Bog se dviga med radostnim petjem,
Gospod se dviga med donenjem trombe.
Prepevajte Bogu, prepevajte;
prepevajte našemu kralju, prepevajte!

Bog je kralj vse zemlje,
pojte mu slavospev!
Bog kraljuje nad narodi,
Bog sedi na svojem svetem prestolu.

Psalm 46

MOLITEV K MATERI BOZZI

O sveta Devica! V svoji slavi ne pozabi žalosti zemeljskih otrok!

Ozri se dobrotljivo na trpče, na tiste, ki se bojujejo s težavami in ne nehajo okušati bridkosti tega življenja.

Usmili se onih, ki so se ljubili in so ločeni!

Usmili se osamljenih src!

Usmili se nas, ki smo slabotni v veri!

Usmili se tistih, ki jih ljubimo!

Usmili se jokajočih, usmili se onih, ki molijo in drhtijo!

Podeli vsem upanje in mir!

Amen.

Abbé Perreyve

MARIJINE ROKE

So ljudje, ki so prezirali in še prezirajo ročno delo: to je hlapčevsko delo, delo sužnjeva.

Tako so mislili nekateri »svobodni« ljudje za časa rimskega cesarstva.

Po dvajsetih stoletjih še ostaja nekaj od tega poganskega mišljenja: nekateri se boje, da bi si umazali prste.

Žuljave roke niso elegantne, pravijo. Rajši imajo bele roke, nežne roke.

Jezus je imel žuljave roke, kakor vsi tisti, ki delajo z orodjem.

Ne smemo si predstavljati Marije, Jezusove matere, z belimi rokami, kakor da bi bila podobna elegantnim damam našega časa.

Nosila je v svojem bitju pečat, ki ga ženi nujno da ročno delo.

In delo žena je bilo v Palestini trdo...

Lyonski škof Ancel

Sonce naj prisveti na zelena polja.
Svetlo, jasno sonce, v soncu zlata volja,
naj razžubori se v večnosti daljino
delo naj premaga trpko bolečino.

Srečko Kosovel

MOLITEV ZA PRAZNIK DELA

Gospod Jezus Kristus, ki si posvetil delo in z opravili svojih rok poveličeval nebeškega Očeta, k tebi kličemo:

Naravnaj naše delo v svojo čast in naše zveličanje,

prosimo te, sliši nas!

Sprejmi vse naše poklicno delo in vse težave v spravo za naše grehe,

prosimo te, sliši nas!

Očisti naša srca zavisti in vseh nečistih misli,

prosimo te, sliši nas!

Varuj nas na našem delovnem mestu vseh nevarnosti za dušo in telo,

prosimo te, sliši nas!

Ohrani zaposlenim ženam materinski čut in veselo pripravljenost, da strežejo drugim,

prosimo te, sliši nas!

Napravi iz nas apostole tvojega kraljestva tudi med delavci,

prosimo te, sliši nas!

Zakaj ti, Gospod, si se izgaral za naše zveličanje. Po tebi slavimo Očeta v edinosti s svetim Duhom na veke. Amen.

Preljubeznivi Oče, tvoja ljubezen je neizmerna, daj, da bomo podobni tvojemu Sinu in bomo vedno oznanjali tvojo hvalo. Po Kristusu Gospodu našem. Amen.

MOLITEV SV. FRANČISKA ASIŠKEGA

Gospod, naredi iz mene orodje tvojega miru.

Kjer je sovraštvo, naj prinesem ljubezen.

Kjer je žalitev, naj prinesem odpuščanje.

Kjer je nesloga, naj prinesem soglasje.

Kjer je zmota, naj prinesem resnico.

Kjer je dvom, naj prinesem vero.

Kjer je obup, naj prinesem upanje.

Kjer je tema, naj prinesem luč.

Kjer je žalost, naj prinesem radost.

O Gospod, daj, da ne bom iskal tolažbe sebi, ampak jo sam dajal drugim; da ne bom toliko hrepenel, da bi me drugi razumeli, ampak da bi sam druge razumel; da ne bom toliko želel, da bi me drugi ljubili, ampak da bi sam druge ljubil.

Kajti dobivaš le, če daješ; druge najdeš le, če sebe pozabiš; odpuščanje najdeš, če sam odpuščaš. Za večno, trajno življenje se zbu-diš le, če umrješ.

KDOR HOČE ŽIVETI

Kdor hoče živeti, ima, kjer naj živi; ima, od česar naj živi. Pristopi naj, veruje naj, vtelesi naj se, da prejme življenje. Naj se ne upira skladnosti udov, ne bodi gnil ud, ki ga je treba odrezati, ne bodi skrivljen, ki se ga je treba sramovati; bodi lep, bodi poraben, bodi zdrav. Drži naj se telesa, živi naj Bogu od Boga; zdaj naj se trudi na zemlji, da bo potem kraljeval v nebesih!

Sv. Avguštin

»Ni Bog zemlje tjavdan ustvaril,« pravi Izaija, »ampak jo je naredil, da bi ljudje na njej prebivali.« Zato ima zemeljsko življenje velikansko vrednost. Bog, ki je prvotni vzrok vsega, kar je, nam je podaril delež svoje stvariteljske moči in nas kot drugotne vzroke naredil za sodelavce pri oblikovanju zemlje, ki ne sme ostati »pusta in prazna«. Popotiti se v svet, delati in pospeševati napredek vseh kulturnih vrednot, je priprava človekovega telesa za vstajenje in priprava sveta za končno spremenjenje, ko bo vse stvarstvo rešeno jarma greha in ne bo več stokalo, ampak bo brez motnje pelo slavo Bogu.

Iz tega krščanskega humanizma, iz človekovega stremljenja, da vse svoje sposobnosti in možnosti skladno razvija: to, kar mu naklanja milost in to kar mu daje narava. Hoče delati za nadnaravni svet in se gibati v njem, a tako, da ne izgubi stika z resničnimi vrednotami naravnega sveta; posvečuje božje ime in prosi vsakdanjega kruha, hkrati pa tudi sam pridno dela zanj in ga mesi zase in za druge. Živo se zanima za napredek tehnike, znanosti in umetnosti. Iz tega krščanskega humanizma se odpirajo čisto novi razgledi na vse človekovo delo. Jezus je rekel Judom: »Moj oče dela doslej, tudi jaz delam.« (Jan 5, 17). Kolika čast, da tudi mi moramo in smemo delati! Pa tudi kakšno veselje! Veliki dušeslovec H. de Man je zapisal, da vsa socialna vprašanja zgodovine in končni razčlenitvi niso drugega kakor tole preprosto vprašanje: Kako more bitje, ki se mu pravi človek, najti srečo ne samo z delom, ampak tudi v delu? Kristjan jo nedvomno more! Zakaj kristjan se pri vsem svojem delu lahko zaveda, da sodeluje s prvim Vzrokom in dopolnjuje božje stvarjenje. Za kristjana mora še tako preprosto in skromno delo imeti vrednost in plačilo, ki presega naravo, čas in končnost, in se vzpenjati v nadnaravni svet, v večnost in neskončnost. Današnji kristjan bi moral delati na polju, v tovarni in v laboratoriju z istim navdušenjem, s kakršnim so se dela lotili kristjani ob zatonu poganstva. To delo je dalo Evropi novo podo.

Vsaka srednjeveška opatija je bila zatočišče molitve, pa tudi središče šolskih nauk, velikanski laboratorij, kjer so imele zavetje umetnosti, rokodelstva in obrti, znanstva pa velikansko podjetje za krčenje gozdov in obdelovanje zemlje.

Današnji kristjan ni pozabil, da se mora delo začeti in prešinjati z molitvijo, pričati pa je, da se mora in more posvečati ne samo v delovnih odmorih, ampak tudi z delom in med delom samim, ki ga skuša opravljati z vedno večjo spretnostjo in tehnično dovršenostjo. Prav ko si prizadeva, da bi bil odličen mehanik, električar, poljedelec, zdravnik, inženir, čuti, da se spopolnjuje kot kristjan.

»Brez dvoma so v našem vsakdanjem življenju posebno častitljive in dragocene minute, ki jih uporabimo za molitev in prejem zakramentov. Brez teh bolj občutljivih in izrazitih trenutkov stika z Bogom bi zavest o božji vsepričujočnosti in prepričanje, ki ga imamo o njej, kmalu tako oslabela, da bi naša višja prizadevnost ostala za nas prazna, kar zadeva Boga, ne da bi seveda bila popolnoma izgubljena za svet... Zaradi stvarjenja in še bolj zaradi učlovečenja ni tukaj na zemlji ničesar profanega za tistega, ki zna gledati... V Cerkvi imamo najrazličnejše skupnosti, katerih člani se zavežejo, da bodo v življenju posebej uresničevali to ali ono posamezno krepost: usmiljenje, ravnodušnost, veličastnost bogoslužja, misijonsko vnemo ali kontemplacijo. Zakaj bi ne bili tudi ljudje, ki bi se zavezali, da bodo dajali s svojim življenjem zgled, kako je treba posvečevati človekovo delo sploh... Od rok, ki gnetejo testo, do teh, ki kruh posvečajo, bi morali pripravljati veliko univerzalno hostijo in z njo ravnati le z občutkom adoracije.«

Teilhard de Chardin: »Le milieu divin«

VREDNOST DELA

Včasih sem v svoji neumni omejenosti mislil, da so nekateri poklici več vredni kakor drugi. Sedaj pa spoznavam, da so vsi ljudje brez razlike, vsak na svojem mestu zavidanja vredni, če svoje delo vestno in z ljubeznijo opravljajo. V evangeliju berem, da so prejeli enako plačilo vsi, ki so delali v vinogradu, četudi se niso vsi enako dolgo trudili z delom. Prav tako so enako plačo dobili tisti, ki so z dvema talentoma zaslužili dva nova talenta, kakor tisti, ki so s petimi talenti prislužili pet novih. Zdi se mi celo, da so tisti, ki so zaslužili samo dva talenta, še srečnejši, ker so bili tako varni pred častihlepnostjo.

Najsrečnejši je vedno človek, ki vestno in pošteno izvršuje svojo dolžnost, pa naj bo kjerkoli in karkoli, bodisi da mora vladati, bodisi da mora zaradi svoje nesposobnosti za delo prosjačiti. Kristus pravi: »V hiši mojega Očeta je mnogo bivališč.« Ko bi me večni sodnik vprašal, katero teh bivališč si želim, bi brez premišljanja odgovoril: »Gospod, tisto, ki je tam doli zadnje, samo da je še v tvoji hiši.« Sreča namreč dobiva svojo vrednost in mero od tega, kdo nam to srečo daje. Zato je pač neizmerno srečen tisti, ki sprejema svojo srečo od Boga, pa naj bo na kateremkoli mestu ali v kateremkoli poklicu.

Nikolaj Gogolj

Človek je za delo rojen in ptica za letanje

(Job 5, 7)

Kdor noče delati, naj tudi ne je (2 Tes 3, 10)

JUNIJ 1972

- 1 Četrtek **SV. RESNJE TELO IN KRI**; Angela Merici, d.
 2 Petek Marcellin in Peter, mučenca; Erazem, škof, muč.
 3 Sobota Karel Lwanga in ugandski muč.; Klotilda, kralj.

23

- 4 Nedelja **9. NAVADNA (2. pobink.); Kvirin, škof, muč. Hiša na skali in hiša na pesku (Mt 7, 21—27)**
 5 Poned. Bonifacij, šk., muč.; Sancij (Švetko, Svetopolk), m.
 6 Torek Norbert, škof, red. ust.; Bertrand Oglejski, škof
 7 Sreda Robert Newminsterski, opat; Ana Garzia, dev.
 8 Četrtek Medard, škof; Viljem (Vilko), angl. škof
 9 Petek Srce Jezusovo; Primož in Felicijan, mučenca
 10 Sobota Marjeta škotska, kraljica; Bogumil, škof

24

- 11 Nedelja **10. NAVADNA (3. pobink.); Barnaba, ap. Jezus pokliče Mateja (Mt 9, 9—13)**
 12 Poned. Janez Fakundski, red., cerkv. uč.; Adelhajda, dev.
 13 Torek Anton (Zvonko) Padovanski, red.; c. učitelj
 14 Sreda Bazilij (Vasilij) Veliki, šk., c. uč., Elizej, pr.
 15 Četrtek Vid (Vitomir), muč.; Germana (Mana) Cousin, d.
 16 Petek Frančišek (Branko) Regis, d.; Beno, š.; Gvido, r.
 17 Sobota Gregor Barbarigo, škof; Rajner, škof; Adolf, š.

25

- 18 Nedelja **11. NAVADNA (4. pobink.); Efreem Sirski, c. u. Jezus razpošlje učence (Mt 9, 36—38; 10, 1—8)**
 19 Poned. Gervazij in Protazij, muč.; Nazarij, škof
 20 Torek Silverij I., papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.
 21 Sreda Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, r.; Evzebij, š. m.
 22 Četrtek Janez Fisher in Tomaž More, muč.; Ahac, muč.
 23 Petek Agripina, devica, mučenka; Jožef Cafasso, duh.
 24 Sobota Kres; Rojstvo Janeza Krstnika; Favst, mučenec

26

- 25 Nedelja **12. NAVADNA (5. pobink.); Viljem (Vilko), op. Jezus uči apostole (Mt 10, 26—33)**
 26 Poned. Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, mučenec
 27 Torek Ema (Hema) Krška, kneginja; Ladislav, kralj
 28 Sreda Potamijena, mučenka; Marcela, mučenka
 29 Četrtek **PETER IN PAVEL, apostola; Marcel, mučenec**
 30 Petek Prvi mučenci rimske Cerkve; Emilijana, muč.

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	04.14	19.45	15.31	23.10	07.46
2.	04.14	19.46	15.32	23.35	08.56
3.	04.13	19.47	15.34	23.57	10.08
4.	04.13	19.48	15.35	—	11.31
5.	04.12	19.49	15.37	00.18	12.35
6.	04.12	19.50	15.38	00.39	14.01
7.	04.11	19.51	15.40	01.01	15.10
8.	04.11	19.52	15.41	01.28	16.33
9.	04.11	19.53	15.42	02.01	17.56
10.	04.10	19.53	15.43	02.43	19.14
11.	04.10	19.54	15.44	03.37	20.22
12.	04.10	19.54	15.44	04.44	21.15
13.	04.10	19.55	15.45	05.58	21.55
14.	04.10	19.55	15.45	07.16	22.27
15.	04.10	19.55	15.45	08.32	22.52
16.	04.10	19.56	15.46	09.44	23.12
17.	04.10	19.56	15.46	10.53	23.31
18.	04.10	19.56	15.46	11.59	23.50
19.	04.10	19.56	15.46	13.04	—
20.	04.10	19.57	15.47	14.09	00.08
21.	04.10	19.57	15.47	15.14	00.28
22.	04.11	19.58	15.47	16.18	00.51
23.	04.11	19.58	15.47	17.22	01.19
24.	04.11	19.58	15.47	18.22	01.53
25.	04.11	19.58	15.47	19.17	02.36
26.	04.12	19.58	15.46	20.03	03.28
27.	04.12	19.58	15.46	20.42	04.30
28.	04.12	19.58	15.46	21.14	05.37
29.	04.13	19.58	15.45	21.41	06.46
30.	04.13	19.58	15.45	22.03	07.59

☾
22.23

☉
12.30

☽
16.41

☉
19.46

ANGELA MERICI

MEDARD

KAREL I WANGA IN
JOANISKO MUC

KRES

SRCE JEZUSOVO

VID

ALOJZIJ GONZAGA

PRIMOZ IN FELICIJAN

PETER IN PAVEL

SLAVI MOJA DUŠA GOSPODA!

Slávi moja duša Gospoda!
Gospod, moj Bog, zelo si velik!
Kako mnogotera so tvoja dela, Gospod!
Zemlja je polna tvojih zakladov.

Če bitjem vzameš dih, preminejo
in se v svoj prah povrnejo.
Ko pošlješ svoj dih, so ustvarjena
in prenoviš obličje zemlje.

Naj bo Gospodova slava vekomaj;
naj se veseli Gospod svojih del!
Naj mu bo prijetna moja pesem;
veselil se bom v Gospodu.

Psalm 103

PRIDI, SVETI DUH

V binkoštnih dneh bi bil človek najrajši
ves čas na kolenih in bi povzdigoval dušo
kot odprto čašo k nebu, da bi se vanjo v
polnosti razlila milost svetega Duha...

O SVETI DUH, saj Te komaj še pozna-
mo! Kako bi potem vedeli za Tvojo ljube-
zen, Tvojo milost, Tvoje posvečenje, Tvojo
tolažbo in Tvojo silno moč! Prav zato tem
bolj čutimo, kako Te potrebujemo.

Pridi, Sveti Duh, BOŽJI OGENJ, in vžgi
v nas svoj božji plamen! OGREJ NAS V LJU-
BEZNI DO Boga in do ljudi! Izžgi iz naših src
vse, kar je v naših mislih in srcih preveč
zemeljskega, preveč človeškega!

Pridi, DUH RESNICE, in napolni nas s
svojo resnico, kajti le »resnica nas bo osvo-
bodila« (Jan 8, 32).

Pridi, DUH LJUBEZNI, in vodi nas, da
»bomo ostali v resnici in bomo v ljubezni
rasli k njemu, ki je glava, Kristus« (Ef 4, 15).

Pridi, DUH EDINOSTI, in naredi, da bomo
»vsi eno« kakor Ti z Očetom in Sinom (Jan
17, 21). Pa kako bi nas mogel napolniti Ti,
dokler smo polni sovraštva in nezaupanja!
Daj, da razumemo vsi vsaj Tebe, ko se med
seboj ne razumemo več, kakor bi govorili
različne jezike.

Pridi, DUH TOLAŽBE, in vlij v naša strta
srca svojo tolažbo in svojo moč! Zaneti in
vzdržuj v dušah hrepenenje po višjem, po
božjem, da se ne zgubimo v tostranosti!

Pridi in razlij se, ŽIVI VIR, v velikem
binkoštnem obilju na svojo Cerkev in na
našo domovino!

Pridi, ŽIVLJENJA VIR, in daj svoji Cerkvi
svojo oživljajočo moč, da zapolje po njej
novo življenje in nas zdravi iz mrtvila! Vodi
jo, da spozna in prav tolmači znamenje
časa.

Pridi, POSVEČEVAVEC, nad duhovnike
— naše svečenike, da bodo našli pota do
duš. Daj jim pravih besed, da jih bodo
ljudje razumeli in se radi dali po njihovih
rokah posvetiti.

Pridi, veliki in prvi VZGOJITELJ, nad star-
še, naše očete in matere, daj jim potrplje-
nja in moči pri njihovem težkem pa odgo-
vornem vzgojnem delu.

Pridi NAD NASO MLADINO, Ti, ki ti je
bistveno, da spodbujaš, razvnešaš in obli-
kuješ! Pridi nad naše najmanjše, NEDOLŽ-
NE OTROKE, da bodo za oblikovanje voljni
kakor testo v materini roki.

Pridi, OČE REVEŽEV, nad vse trpeče, bol-
ne, v dvomih tavajoče, izgubljene — »bodi
jim tolažba v žalosti« in »Olajšaj vsem brid-
kost«.

Pridi NAD VSE, napolni nas, da Ti bomo
pripravno orodje, pridi, oblikuj nas v pravi
lik kristjana — božjega otroka:

Dušam madeže izmij,
kar je suho, spet zalij
in ozdravi rane vse!
Upogni, kar upira se,
vse ogrej, kar mrzlo je,
vodi vse, ki so zašli!
Pridi, pridi, Sveti Duh!

NI NAS ZAPUSTIL

»Če bi bil Jezus po svojem telesu ostal
med nami, bi dajal očem mesa prednost pred
očmi srca. Toda vedel je, katere oči so bolj
še; zato se je odtegnil našim mesenim očem,
da bi v očeh našega srca prebudil vero. Saj
je mnogo važnejše verovati v Jezusa Kristu-
sa, kakor pa ga po telesu vedno imeti pred
seboj... Ako verujemo, tedaj je navzoč očem
našega duha... Zato nihče ne sme biti ža-
losten, da je šel v nebesa in da nas je za-
pustil. Pri nas je, ako le verujemo. Njegovo
stvarjenje v tvoji notranjosti je mnogo
stvarnejše, kakor če bi stal zunaj pred tvo-
jimi očmi. Ako veruješ, je v tebi. Ako bi
Kristusa sprejel v svoj dom, bi bil tudi pri
tebi. No, sprejmeš ga v svoje srce: ali na
ne bo torej pri tebi?»

(Sv. Avguštin)

Ko sem odhajal na univerzo, mi je ob slo-
vesu rekla babica:

»Nikar se ne srdi na ljudi! zmerom se je-
ziš. Tole si zapomni: Bog ne sodi ljudi, to
prijia peklenščku! Pa pozdravljen, no...«

»Ne naglite z obsodbo! Obsojanje — je
najpreprostejša stvar, ne pustite se varati.
Glejte na vse mirno in pomnite tole: vse
mine, vse se sprevrže na boljše. Počasi! Zato
pa trdno. Razgledajte se povsod, poskusite
vse, bodite neustrašni, toda — ne prena-
glite se v obsodbi. Na svidenje, prijatelj!«

Maksim Gorki, Moje univerze.

ZIVIMO V ČUDOVITEM, TODA TUDI NEMIRNEM CASU

Dragi prijatelji!

Srečen sem, ker imam priložnost, da vam spet spregovorim. V glavnih obrisih bi vam rad podal to, kar sem v svojih knjigah hotel razložiti današnjemu, rekel bi, moderne- mu človeku.

Živimo v čudovitem, toda tudi nemirnem času — kajti človekov korak postaja iz dneva v dan večji; napredek znanosti in tehnike nam daje možnost za lažje življenje. Čudovito je — ker je človeštvo v polnem razvoju. Daljave kopnijo kakor sneg na soncu, narodi se zblizujejo... Toda naša doba nas prav tako vznemirja, ker hkrati, ko izginjajo daljave na svetu in raste človekova moč, postaja njegova odgovornost vse večja.

Francoski filozof Bergson je rekel že pred zadnjo svetovno vojno, da je svetu potrebna duša. Našim sodobnikom danes manjka jasnosti, ki bi spoznala globlji pomen, ravnotežje in ljubezen. V krščanskem jeziku bi rekli, da jim manjka vere, upanja in ljubezni.

Podoba je, da je moderni svet razkrstjanjen, da se je oddaljil od krščanstva, ali bolje rečeno: ni se še pokristjanil. Danes je nastopil velik čas delovanja. Predvsem zato, ker to terja zgodovina in njej Sveti Duh; nadalje zato, ker mladi ljudje niso več pripravljene sprejeti neko krščanstvo, ki bi bilo omejeno in prazno. Nočejo biti pasivni v tem svetu in zlasti ne v Cerkvi. Popolnoma prav imajo! Vera zahteva zavzetost. Biti kristjan pomeni delovati, načrtovati in izgrajevati Nebeško kraljestvo že tukaj in sedaj, v sebi in v naših bratih.

Prijatelji moji, nebeški Oče, ki vas je poslal v sredo življenja, k ljudem, ki jih vsak dan osrečujete s svojim zgledom, vam je dal veliko nalogo.

To nam je potrebno: živeti iz Kristusa. To je naloga vašega krščanskega življenja. Naši sodobniki bodo to ali razumeli in bo svet cvetel v resničnem veselju ali pa bodo izmalčili naravo in zakopali božji dar. Tedaj se bo svet zamajal in človeštvo se bo samo uničilo. Toda mi se držimo! Sveti Duh bo prišel nad nas in v Cerkvi bo nastopila nova pomlad.

Michel Quoist

POGOVOR Z LUTROM

»Ali si veren, ali imaš vero?«

»Da, sem veren.« »Kako,« odgovarja Luter, »saj vendar nisem nič opazil na tebi in sem vendarle pazil na tvoje življenje, in ti veš, da je vera nemirna stvar. Zakaj te je vera, o kateri praviš, da jo imaš, gonila s svojim nemiro, kje si pričal za resnico in kje proti neresnici, kaj si žrtvoval, kakšna preganjanja si pretrpel za svoje krščanstvo; in doma, v domačem življenju, kje je bilo kakšno zatajevanje in odpoved?« »Ja, ampak ljubi Lu-

ter, lahko ti zagotovim, da imam vero.« »Zagotovim, zagotovim, kakšno govorjenje je to? Če gre za to, da ima nekdo vero, ni potrebno nobeno zagotovo, če jo ima (kajti vera je nemirna stvar, to se takoj vidi); in nobeno zagotovo ne more pomagati, če je nekdo nima.« »Ja, ampak verjemi mi vendarle, to ti kar se da slovesno zagotavljam...« »Ah, tak nehaj s tem tvojim čvakanjem, kaj le more pomagati tvoje zagotovo!« »Ja, pa če bi hotel tudi samo en sam moj spis prebrati, bi videl, da jo moram imeti!« »Menim, da je ta človek prismojen! Če je tako, da vero moreš opisati, to samo dokazuje, da si pesnik, in če to dobro napraviš, da si dober pesnik, pa nič manj, da si veren. Morda znaš tudi jokati, če opisuješ vero, to pa dokazuje, da si dober igralec.«

Sören Kierkegard

IZGUBITI VERO?

Ne, nisem izgubil vere. Izraz »izgubiti vero«, kakor če izgubimo denarnico ali šop ključev, se mi je zdel zmeraj nekam bedast. Gotovo je vzlet iz besednega zaklada malo-meščanske, neoporečne pobožnosti in je zapuščina prav tako žalostnih kakor klepetavih duhovnikov 18. stoletja.

Človek ne izgubi vere, le življenja ne oblikuje več, to je vse. In zato imajo stari prekušeni dušni voditelji čisto prav, če so nezaupni do duhovnih kriz, kajti te so gotovo redkejše, kakor si mislimo. Kadar je izobraženi človek polagoma, ne da bi sam opazil kako, prišel do tega, da je potisnil svojo vero v kak kot svojih možganov, kjer jo more spet najti po napornem razmišljanju, in če potem to, kar ni več, pa bi moglo biti, nežno ljubi, da, potem tega odsekanega razpoznavanja ne smemo več imenovati vero, ker, da uporabim slovito primerico, ni več podobno veri, kakor ozvezdje Labod ptiču labodu.

Nisem izgubil vere. Krutost preskušnje, njena uničujoča, nerazumljiva nenadnost, so mi pač lahko zmedle pamet in živce, mi nenadoma posušile — kdo ve, ali za zmerom? — duha molitve, me preko roba napolnile z mračno zagrenjenostjo, ki je hujša kakor silni napadi obupa in njega neizmerni pretresljaji, a vera mi ostaja nedotaknjena, to čutim. Toda tam, kjer je, je ne morem doseči. Ne najdem je v možganih, ki niso zmogni prav družiti tudi te dve misli, ki delujejo skoraj samo ob blodnih podobah, ne v svojem čutenju niti ne v svoji vesti. Včasih se mi zdi, da se je umaknila in naselila tam, kjer bi je prav gotovo ne iskal, v mojem mesu, mojem bednem mesu, v moji krvi in mojem mesu, mojem trohljivem, a krščanskem mesu.

Georges Bernanos

JULIJ 1972

1 Sobota Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena

27

2 Nedelja 13. NAVADNA (6. pobink.); Obiskanje DM Lastnosti Jezusovih učencev (Mt 10, 37—42)

3 Poned. Irenej, škof, mučenec; Heliodor, škof

4 Torek DAN BORCA; Urh, škof; Berta, ž.

5 Sreda Anton Marija Zaccaria, duh.; Viljem iz Hirsaua, opat

6 Četrtek Marija Goretti, dev., muč.; Bogomila, spok.

7 Petek Ciril in Metod, slovanska apostola; Vilibald, škof

8 Sobota Elizabeta (Špela) Portugalska, kr.; Hadrijan III., papež

28

9 Nedelja 14. NAVADNA (7. pobink.); Gorkumski muč. Mali umevaajo božje razodetje (Mt 11, 25—30)

10 Poned. Sedem bratov mučencev; Amalija (Ljuba), red.

11 Torek Olga Kijevska, kneginja; Oliver, škof

12 Sreda Mohor in Fortunat, muč.; Nabor in Feliks, muč.

13 Četrtek Evgen, škof, muč.; Joel in Ezdra, preroka

14 Petek Bonaventura, škof, c. u.; Frančišek Solan, red.

15 Sobota Henrik (Hinko) I., kralj; Vladimir Kijeviski, k.

29

16 Nedelja 15. NAVADNA (8. pobink.); Karmelska MB Prilika o sejavcu in semenu (Mt 13, 1—23)

17 Poned. Aleš (Aleksej), spokornik; Donata in tov., muč.

18 Torek Kamil Lelijski, red. u.; Friderik (Miroslav), š., m.

19 Sreda Vincenc Pavelski, red. ustan.; Arsen, diakon

20 Četrtek Hieronim Emiliani, duh.; Marjeta Antiohijska, m.

21 Petek Lovrenc Brindiški, c. u.; Danijel (Danilo), prerok

22 Sobota DAN VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA Marija Magdalena (Majda), svetopis. ž.; Teofil, m.

30

23 Nedelja 16. NAVADNA (9. pobink.); Apolinarij, šk. Prilika o ljulki med pšenico (Mt 13, 24—43)

24 Poned. Kristina, devica, mučenka; Boris, mučenec

25 Torek Jakob (Rado), st. apost.; Krištof (Krištof), muč.

26 Sreda Ana, mati Device Marije; Valens, škof

27 Četrtek Gorazd, Kliment Ohridski in tov.; Natalija (Boža)

28 Petek Viktor (Zmago) I., pap., m.; Nazarij in Celzij, m.

29 Sobota Marta iz Betanije; Urban II., papež; Olaf, muč.

31

30 Nedelja 17. NAVADNA (10. pobink.); Julita, muč. Prilika o zakladu in o ribah (Mt 13, 44—52)

31 Poned. Ignacij (Ognjeslav) Lojolski, red. ust.; Fabij, m.

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna traja
1.	04.14	19.58	15.44	22.24	09.12
2.	04.14	19.57	15.43	22.44	10.25
3.	04.15	19.57	15.42	23.06	11.39
4.	04.16	19.56	15.40	23.30	12.55
5.	04.17	19.56	15.39	23.58	14.14
6.	04.17	19.55	15.38	—	15.35
7.	04.18	19.55	15.37	00.35	16.53
8.	04.19	19.54	15.35	01.23	18.04
9.	04.20	19.53	15.33	02.22	19.02
10.	04.21	19.53	15.32	03.33	19.49
11.	04.22	19.52	15.30	04.50	20.24
12.	04.23	19.52	15.29	06.08	20.52
13.	04.24	19.51	15.27	07.23	21.15
14.	04.25	19.50	15.25	08.35	21.35
15.	04.26	19.50	15.24	09.43	21.53
16.	04.26	19.49	15.23	10.50	22.12
17.	04.27	19.49	15.22	11.55	22.31
18.	04.28	19.48	15.20	13.00	22.53
19.	04.29	19.47	15.18	14.05	23.19
20.	04.30	19.46	15.16	15.10	23.51
21.	04.31	19.45	15.14	16.12	—
22.	04.32	19.44	15.12	17.09	00.30
23.	04.33	19.43	15.10	17.59	01.19
24.	04.34	19.42	15.08	18.41	02.17
25.	04.35	19.40	15.05	19.15	03.23
26.	04.37	19.39	15.02	19.44	04.33
27.	04.38	19.38	15.00	20.08	05.46
28.	04.39	19.37	14.58	20.30	07.00
29.	04.40	19.36	14.56	20.50	08.14
30.	04.41	19.34	14.53	21.12	09.29
31.	04.43	19.33	14.50	21.35	10.45

4.25

20.39

8.46

8.24

OBISKANJE DM

URH

CIRILIN METOD

ELIZABETA

KARMELSKA
MB

ALEŠ

MARIJA
MAGDALENA

ANA

IGNACIJ
LOJOLSKI

KADAR GLEDAM TVOJE NEBO

*Kadar gledam tvoje nebo,
mesec in zvezde, ki si jih naredil:
kaj je človek, da se ga spominjaš,
ali sin človekov, da skrbiš zanj?*

*In vendar, naredil si ga le malo nižjega od
s slavo in častjo si ga ovenčal; angelov,
dal si mu oblast nad deli svojih rok,
in vse si podvrget njegovim nogam.*

*Drobnico in vso goved,
in tudi poljske živali,
ptice pod nebom in ribe v morju,
vse, kar hodi po morskih stezah.*

Psalm 8

ZAUPANJE V BOGA

O Bog, daj da bi bolj, kakor smo bili va-
jeni doslej, gledali v luči vere, kako nas Ti
vse dni našega življenja vodiš. Da bi prav
do dna spoznali, kaj pomenimo v Tvojem
kraljestvu. Da bi se hvaležno spominjali pre-
mnogih milosti, katere si nam naklanjal,
premnogih grehov katere si nam odpuščal,
premnogih nevarnosti, katerih si nas rešil,
molitev, ki si jih uslišal, napak in blodenj,
ki si jih popravil. Opominov, navdihov, to-
lažb, ki nam jih od časa do časa pošiljaš.

Kako si nas ljubil, ko smo bili majhni, ka-
ko si nas vodil v nevarni dobi, ko je začel
naš duh samostojno misliti in se je naše srce
odpiralo svetu! Kako je Tvoja trdna, a blaga
roka znala brzdati naše strasti, krotiti našo
poželjivost, lajsati naše gorje, dajati nam
poguma, kadar smo bili malodušni, in nas
krepiti, ko smo zdvajali in omahovali! Kako
si nas neopazno vodil bliže in bliže do ozkih
vrat in kako si nas vabil dalje po poti živ-
ljenja, naj se nam je zdela še tako strma,
samotna in mračna!

Bil si nam vse. Bil si nam, kar si bil Abra-
hamu, Izaku in Jakobu: naš Bog, naš varuh,
naše največje plačilo, naš najzvestejši pri-
jatelj, ki si vsak dan izpolnil, kar si nam
bil obljubil. Do današnjega dne si nam vse-
lej pomagal, nas nisi pozabil in nas boš tudi
poslej blagoslavljal. Nisi nas ustvaril za nič:
pomagal si nam, da bi nam pomagal tudi za
naprej in nas končno pripeljal do večnega
blagra. Nikoli nas ne boš zapustil.

Vse svoje skrbi lahko izročamo Tebi, Ti
skrbiš za nas. Kaj bi ugibali, po kakšni poti
bo poslej teklo naše življenje, da je le Tvoja
pot! Kaj bi spraševali, kam pelje, če nas le
pripelje k Tebi! Kaj bi skrbeli, kaj vse nam
misliš naložiti, da nam le pomagaš vse no-
siti z dobro vestjo, zvestim srcem in v pra-
vem duhu, da nobeni stvari na svetu ne bo-
mo dajali prednosti pred Teboj. Kaj bi se
bali, naj nam grozi karkoli, če vemo, da si
nam vselej blizu Ti, da nas varuješ in krepiš.

Molitev kardinala Newmana

IZPOVED

Ono malo, kar imam, mi je dal Bog. In
kaj sem jaz s tem počel?

Ni najhujše, če kdo dela zločine, najhujše
je, če kdo ne stori dobro, ki bi ga storiti mogel.
To je greh opuščanja, ki ni drugega kakor
greh pomanjkljive ljubezni. In tega se,
žal, nihče ne spoveduje!

Kdor me kdaj opazuje pri maši, lahko vidi,
da često jokam. Pri tem ne mislim na svoje
grehe, ki so nekateri zares zelo veliki. Mi-
slim na to, kaj bi bil lahko storil dobrega,
pa nisem storil, in povem vam, da je ta za-
vest črna, zelo črna... Mogel bi postati svet-
nik, čudeže bi lahko delal! Tako pa sem sa-
mo — pisatelj. Strani mojih del in moje stav-
ke občudujejo. O, ko bi vedeli, da so samo
usedlina nadnaravnih darov, ki sem jih grdo
zapravil in za katere bom moral dajati nekoč
račun, ki me navdaja s skrbjo!

Samo to sem sanjal, kaj mora Bog meni
dati. In zdaj stojim pri svojih osemindeset-
setih letih tu in nimam pokazati drugega ka-
kor prazen papir. Vem, da mi ne verjamate
in si mislite, da se delam ponižnega. Pa ni
tako! Če je človek sam, sam s svojim Bogom,
tik preden stopi na temno in ozko pot, potem
mu ni do izgovarjanja in ve, pri čem je. Glej-
te, zato dobro vem, da ni v meni prave do-
brote, najčistejše dobre volje preprostosti
malih otročičev, kar bi Jezus tako rad po-
ljubil. Zato nimam ničesar, kar bi mogel po-
kloniti ubogemu, trpečemu in pomoči priča-
kujočemu srcu.

Francoski pisatelj-spreobrnjenec
Leon Bloy

NEDELJA

Nedeljsko sonce je oznanilo svoje kralje-
vanje.

Iz doline, s hribov in gričev se pozdrav-
ljajo in si odzdravljajo bele cerkve.

Po široki cesti, po stezah preko travnikov,
po strmih klancih se vijo procesije vernih
kristjanov. Veliko jih je.

Ob lepem nedeljskem jutru, kadar s hol-
mov in hribov pojo zvonovi, je korak lahen
in prožen. Lica so sveža. Oči gledajo jasno
in veselo. Na ustih je smehljaj. In vsakemu
je srce očiščeno, kakor da prihaja od spo-
vedi in obhajila. Ob tej blagoslovljeni uri ni
nič zlega, nič temnega v njih. Verni otroci
te zemlje so, vredni njene lepote. Z njo pre-
pevajo in vriskajo, z njo žalujejo. Z njo go-
vore zvesto in odkritosrčno, kakor govori
otrok z materjo.

Praznik, poln pesmi in veselja, je na nebu,
na planinah, na polju in senožeti, na belih
cestah in klancih. In najlepši je v vernih
srcih.

Ivan Cankar

JUTRO

Obličje jutra nam sije močnejše in svetleje kakor ves ostali čas. Začetek je. Skrivnost rojstva se obnavlja sleherno jutro. Prebudimo se iz sna, ki se je v njem naše življenje pomladilo, in jasno in krepko čutimo: »Živim! Sem!« In to občutje biti se spremeni v molitev. Obrača se k njemu, od koder prihaja: »Bog, ti si me ustvaril. Zahvaljujem se ti, da živim. Zahvaljujem se ti za vse, kar sem imel in kar imam.« In novo življenje čuti svojo moč in sili na delo. Tako se povrača k rastočemu dnevu in njegava nalogam. Tudi to postane molitev: »Gospod, v tvojem imenu in tvoji moči začnem dan. Naj bo delo za tebe!«

To je sveta ura jutra. Življenje se prebudi. V globoki zavesti svojega življenja prinaša Bogu čisto zahvalo ustvarjenega bitja. Dvigne se k novemu ustvarjanju in se loti dnevnega opravila, prihajajoč od Boga in v njegovi moči.

Ali vidiš, koliko odvisi od prve ure dneva? Njegov začetek je. Lahko ga začneš tudi brez njegovega začetka, zdrsnesh vanj brez misli in volje. Potem to sploh ni več dan, temveč krpa časa brez pomena in obraza. A dan je pot; svojo smer hoče imeti. Dan je delo; delo pa terja jasno voljo. Dan je pesem; tudi ta zahteva zvoneč začetek. Dan je vse tvoje življenje. Tvoje življenje je kakor tvoj dan. To pa hoče imeti svoje obličje. Voljo in smer in jasno, k Bogu zroče obličje, vse to ustvari jutro.

Romano Guardini

NA PLAŽI

Blagoslovi morje, Gospod; predvsem pa blagoslovi tiste, ki prihajajo tja, da bi iskali počitka in razvedrila; ti le redko iščejo Tebe, toda morajo Te tam najti.

Blagoslovi naše plaže, s katerih odhajajo mladi fantje in dekleta manj čisti, kot so prišli.

Na morju iščejo zabave, tam iščejo telesnega zdravja; treba pa je najti Tebe.

Nihče ne gre na plažo, da bi našel Tebe, Gospod... Mnogo se jih tam odvrne od Tebe; nekateri pa Te tam tudi najdejo.

In vendar Tvoja prisotnost odseva v zlatu sipin in v neskončnosti morja.

Bolj kot kjerkoli drugod bi Te morali najti tam, zakaj morje, veliko, brezmejno morje nas spominja s svojo neizmernostjo na neskončnost.

Morje je ustvarjeno za premišljevanje, ki vodi k Tebi. Toda kdo na naših hrupnih plažah poleti sploh še premišljuje? Kdo sploh še opazuje morje?

Naša Gospa morja, zaščitnica ponižnih in čistih, naše plaže zelo potrebujejo Tvojega varstva...

Gospod, blagoslovi jih, vse tiste, ki prihajajo iskat počitka ob morju in razvedrila...

Ob vznožju Tvojega oltarja, ob Tvoji sveti mizi, se bodo Tvoji spoznali. Blagoslovi jih, Gospod.

Toda tudi drugi so; kaj naj storimo, da se jih bo dotaknila Tvoja prisotnost? Gospod, mi sami moramo živeti na plaži še bolj povezani s Teboj.

Se bolj povezani s Teboj zaradi sebe in zaradi drugih.

Jacques Leclercq

NAJDRAŽJE, KAR IMAS

Ali to poznaš?

To je tvoja duša.

Tako trdi Bog sam, ki je zgolj resnica. Knjiga modrosti namreč piše: »Bog je ustvaril človeka neminljivega in po podobi lastnega bitja ga je naredil.« Kakor da se tej odličnosti duše ne more načuditi, navdihnjeni Mojzes kar ponavlja: »In Bog je naredil človeka po svoji podobi, po božji podobi ga je ustvaril.« Kristus pa iz te resnice sklepa naprej takole: »Kaj človeku pomaga, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi? Ali kaj bo dal človek v zameno za svojo dušo?«

Ta od Boga povedani nauk o vrednosti duše povzemajo za svetim pismom pisatelji, ki so nam postali v veri očetje. Veliki mislec sv. Avguštin se čudi: »Nekaj vzvišenega je duša, ker lahko objame in se sklene z najvzvišenejšim bitjem, z Bogom.«

Sv. Janez Zlatousti pa vprašuje: »Ali hočeš vedeti, koliko je vredna tvoja duša? Ko jo je edinorojeni božji Sin hotel rešiti, ni žrtvoval zanjo sveta, ne kakega človeka ne zemlje ne morja, temveč lastno dragoceno kri. Zato pravi tudi apostol Pavel: ‚Za (veliko) ceno ste bili kupljeni; ne bodite sužnji ljudem!‘ No, ali zdaj vidiš, kolikšna je vrednost tvoje duše?«

Pa vendar navadno tako malo skrbimo za dušo! Celotno indijsko modrost je to spoznala in spleta v pregovor: »Kakor če gre kdo preko njive, v kateri je skrit zaklad, pa niti ne slutiti, da stopa preko zlata, tako grede ljudje večkrat mimo najboljšega in se ne zmenijo za to, kar je božanskega v njih.«

H. Newman

DAJ NAM ZDRAVO VREME IN DOBRO LETINO

O Bog, ki v tebi živimo, se gibljemo in smo, podeli nam potrebnega dežja, da bomo, zadostno preskrbljeni s časno pomočjo, s toliko večjim zaupanjem hrepeneli po večnih dobrinah.

Prosimo tvoje usmiljenje, vsemogočni Bog: ustavi nalive dežja in pokaži nam milostno svoje jasno obličje.

Vsemogočni večni Bog, ki nas s kaznimi zdraviš in z odpuščanjem ohranjaš, daj nam, ko te ponižno prosimo, da se bomo veselili zaželene tolažbe mirnega vremena ter vedno uživali dar tvoje dobrotljivosti.

Iz Obrednika

AVGUST 1972

- 1 Torek Makabejski bratje, Fides in tov., muč.
 2 Sreda Alfonz M. Ligvorij, škof, c. u.; Stefan I., p. in m.
 3 Četrtek Lidija, maked. žena; Nikodem, Jezusov učenc
 4 Petek Dominik (Nedeljko), red. u.; Perpetua, ž.
 5 Sobota Posvetitev bazilike Marije Vel. (Snežne); Ožbalt (Osvald), kralj

32

- 6 Nedelja **JEZUSOVA SPREMENITEV NA GORI**
 Jezus se na gori spremeni (Mt 17, 1—9)
 7 Poned. Kajetan, redovni ustanovitelj; Donat, mučenec
 8 Torek Janez M. Vianney, duh.; Cirijak, Larg, Smaragd, mučenci
 9 Sreda Peter Faber, redovnik; Roman, mučenec
 10 Četrtek Lovrenc (Lovro), diakon, m., Asterija, m.
 11 Petek Tiburcij, mučenec; Aleksander (Saša), škof
 12 Sobota Klara (Jasna), dev.; Hilarija, m.; Herkulan, š.

33

- 13 Nedelja **19. NAVADNA (12. pobink.); Radegunda, kr.**
 Jezus hodi po morju (Mt 14, 22—33)
 14 Poned. Evzebij, mučenec; Demetrij (Mitja), mučenec
 15 Torek **VNEBOVZETJE DEVICE MARIJE; Tarczicij, m.**
 16 Sreda Joahim, oče Device Marije; Rok, spokornik
 17 Četrtek Hijacint, redovnik; Liberat (Svobodan), op., m.
 18 Petek Helena (Alenka, Jelena), cesarica; Agapit, muč.
 19 Sobota Janez Eudes, red. ustan.; Marijan, puščavnik

34

- 20 Nedelja **20. NAVADNA (13. pobink.); Bernard, c. u.**
 Vera kananejske matere (Mt 15, 21—28)
 21 Poned. Ivana Franc. Šantalska, red.; Fidel (Zvest), muč.
 22 Torek Brezmadežno srce Marijino; Timotej in tov. m.
 23 Sreda Filip Benicij, redovnik; Valerijan, mučenec
 24 Četrtek Jernej (Bartolomej), apost.; Avrea (Zlata), muč.
 25 Petek Ludvik IX. francoski, kralj; Patricija, devica
 26 Sobota Rufin, škof; Viktor (Zmagoslav), mučenec

35

- 27 Nedelja **21. NAVADNA (14. pobink.); Jožef Kalasanc**
 Jezus obljubi Petru prvenstvo (Mt 16, 13—20)
 28 Poned. Avguštin, škof, cerkv. učitelj; Hermes, mučenec
 29 Torek Mučeništvo Janeza Krstnika; Sabina, mučenka
 30 Sreda Roza iz Lime, devica; Feliks in Adavkt, mučenca
 31 Četrtek Rajmund (Rajko) Nonat, redovnik; Pavlin, škof

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	04.44	19.31	14.47	22.02	12.03
2.	04.45	19.30	14.45	22.35	13.22
3.	04.46	19.29	14.43	23.17	14.40
4.	04.47	19.28	14.41	—	15.52
5.	04.49	19.27	14.38	00.10	16.54
6.	04.50	19.25	14.35	01.16	17.44
7.	04.51	19.24	14.33	02.29	18.22
8.	04.52	19.22	14.30	03.45	18.53
9.	04.53	19.21	14.28	05.01	19.17
10.	04.55	19.19	14.24	06.15	19.38
11.	04.56	19.18	14.22	07.25	19.57
12.	04.57	19.16	14.19	08.33	20.16
13.	04.58	19.14	14.16	09.40	20.35
14.	05.00	19.13	14.13	10.46	20.56
15.	05.01	19.11	14.10	11.51	21.20
16.	05.03	19.10	14.07	12.56	21.49
17.	05.04	19.08	14.04	13.59	22.26
18.	05.05	19.06	14.01	14.58	23.10
19.	05.06	19.04	13.58	15.50	—
20.	05.08	19.03	13.55	16.35	00.03
21.	05.09	19.01	13.52	17.13	01.06
22.	05.10	18.59	13.49	17.44	02.14
23.	05.11	18.57	13.46	18.10	03.27
24.	05.12	18.55	13.43	18.34	04.41
25.	05.14	18.54	13.40	18.55	06.00
26.	05.15	18.52	13.37	19.17	07.13
27.	05.16	18.50	13.34	19.39	08.30
28.	05.17	18.48	13.31	20.06	09.49
29.	05.18	18.46	13.28	20.38	11.10
30.	05.20	18.44	13.24	21.17	12.29
31.	05.21	18.42	13.21	22.07	13.43

9.02

6.26

2.09

19.22

13.48

PORCIJUNKULA

DOMINIK

LOVRENC

KLARA

VNEBOVZETJE
DEVICE MARIJE

ROK

MOHOR
IN FORTUNAT

JERNEJ

MUCENISTVO
JANEZA KRSTNIKA

POJTE GOSPODU NOVO PESEM

Pojte Gospodu novo pesem,
pojte Gospodu, vse dežele!
Pojte Gospodu, slavite njegovo ime.

Oznanjajte dan na dan njegovo rešenje,
pripovedujte o njegovem veličastvu med
narodi,
o njegovih čudovitih delih med vsemi
ljudstvi!

Dajte Gospodu, ljudski rodovi,
dajte Gospodu slavo in moč,
dajte Gospodu slavo njegovega imena!

Molite Gospoda v svetem okrasju,
govorite med narodi: »Gospod kraljuje!«
Vladal bo ljudstva po pravici.

Psalm 95

KRISTUSOVO SRCE

Z »razodetjem« svojega srca si, Jezus, zlasti
hotel naši ljubezni oskrbeti sredstvo, da se
reši vsega ozkega, točno določenega, preveč
omejenega, kar je prej vsebovala naša po-
doba o Tebi.

Sredi Tvojih prsi opažam le ognjen prostor
in bolj ko strmim v to žareče ognjišče,
bolj se mi dozdeva,
da se vse okrog topé obrisi tvojega Telesa
in rastejo prek vsake mere vse dotlej,
da v tebi ne razločim več drugih potez
kakor obličje plamenečega sveta.

Poveljani Kristus, Vplivna Moč, skrito
razlita
v osrčju materije, in bleščeče Središče,
kjer se vežejo neštivilna vlakna
Mnogoterega.

TEBE, čigar roke oklepajo zvezde,
ki si prvi in poslednji in živi,
živi, umrli in vstali,
TEBE, ki v svoji prepolni enoti zbiraš vse
čare,
vse okuse, vse sile, vsa stanja,
TEBE je klicalo vse moje bitje z željo,
prostrano kakor vesolje:
Ti si resnično moj Gospod in moj Bog!

P. Teilhard de Chardin

V mojem srcu je bila tista sveta, brezma-
dežna, velika radost, kakor sem jo občutil
takrat, ko sem bil še kristjan in sem klečal
pred oltarjem, da bi sprejel prvo sveto obha-
jilo. In prav tisti strah nevrednega, pregreš-
nega, ki je s prašnimi čevlji stopil pred
Boga. Če sem slab, Ti me napravi močnega;
če sem žalosten, Ti me tolaži; če sem oma-
deževan, Ti me očisti.

Ivan Cankar, Novo življenje

NA BLEDU

Z romarskim čolnom
pesem plava,
poletava
nad jezerom.
Zvonček Marijin plaka in prosi,
molitve nosi
pred božji tron.
Kaj so prinesla ta srca s seboj!
Plaho, zaupno pred teboj,
o Marija,
so razgrnila
vso domovino:
s temi srci s polja, gorice,
žito in vino,
naše dežele ponižne vasice,
skrite kočice,
v njih porodnice,
v svoji revii
k tebi kličeče.
S temi srci so dvori in hlevi,
voli in krave,
in pastir in bela čreda
z mirnimi očmi te gleda
iz daljave.
Vse težave,
ves svoj znoj
plaho zaupno so razgrnili,
vse razkrili
pred teboj.

Glej, Marija,
mati presveta,
srce sveta
drug je tvoj.
I krog njega se gnate usoda
mojega roda,
k meni roma domovina
od vseh strani.
O, da bi bila
pesem moja
kot je tvoj zvon!
Da bi čutila,
da bi nosila
na svoji peruti,
kar misli, kar čuti,
kar vriska, joče
kar hoče dom...

Oton Župančič

JUTRO NA GORI

Sonce sije na sive robove,
ki jih poljublja jutranji hlad,
te sive ostrine, te puste vrhove,
te imam rad.

Nad vsemi polji, nad vsemi dolinami
srebri se megla;
tu sem kot orel med sinjinami
blizu Boga.

Srečko Kosovel

VODA ŽIVLJENJA

Kadar je šlo za vplivne poglavarje (med Mavri v Sahari), smo skušali nekatere med njimi udomačiti in smo jih naložili na letalo, da bi jim pokazali svet. S tem smo hoteli zmanjšati njihovo oholost, kajti ujetnike so nam pobijali bolj iz zaničevanja kakor iz sovraštva. Tako ošabni so bili zato, ker so si umišljali, da so mogočni... Primerilo se je, da so trije med njimi obiskali celo neznanu jim Francijo. Bili so takšne vrste, da so se razjokali ob pogledu na drevesa, ko sem jih bil nekoč popeljal v senegalsko deželo. Može do takrat še niso videli niti drevoja niti studencev. Nekaj tednov predtem so jim razkazovali savojsko pokrajino. Vodnik jih je pripeljal do mogočnega slapa, v obliki spletenega stebra je padal v globino in bučal. Vodnik jim je govoril:

»Dajte, poskusite!«

Poskusili so, bila je sladka voda, imenitna sveža voda. Koliko dni moraš prehoditi v puščavi, da prideš do najbližjega studenca. In koliko ur moraš potem, ko ga najdeš, čakati, preden ga očistijo peska, da pridejo do tekočine, pomešane s kameljo sečjo. Voda! Po Capu Jubyju, Cisnerosu in Fort Etiennu otroci ne prosjačijo za denar, ampak s konservno škatlico v roki moledujejo za vodo... In ta voda, ki je tako skopa v Sahari in ki je v Port-Etiennu v desetih letih ni padlo niti kaplje, je zdaj bučala pred njimi, kakor da bi se iz počene shrambe razlile zaloge vsega sveta.

»Pojdimo naprej,« jih je priganjal vodnik.

Oni pa se niso ganili:

»Pusti nas še malo...«

Molčali so in resno, nemo strmeli v razodevanje slovesne skrivnosti. Iz trebuha gore je bruhalo življenje, tako rekoč sama ljudska kri. Količina ene same sekunde bi mogla obuditi k življenju cele karavane, koprneče po napoju in umirajoče med slanimi jezeri ter zračnimi prividi. Tu se je Bog vidno razodeval, nihče mu ni mogel obrniti hrbta. Bog je odpiral svoje zapornice in kazal svojo moč. Trije Mavri so negibno strmeli vanjo.

»Dovolj ste videli. Pojdimo dalje...«

»Počakajmo še.«

»Na kaj pa?«

»Da preneha.«

Hoteli so počakati na uro, da bi se Bog naveličal svoje brezumnosti. Bog je po njihovo neusmiljen, hitro mu postane žal... »Toda voda teče že nad tisoč let...«

Ves večer zatem niso več spregovorili o slapu. O nekaterih čudežih velja rajši molčati.

Antoine de Saint-Exupéry

EVANGELIJ

Današnji svet gotovo potrebuje zdrave in trdne morale. Ali je to vse, kar pričakuje od Cerkve? Lahko bi se nekoč zgodilo, da bi se svet zedinil o zdravi in splošno obvezni morali. Veliko sil je namreč v sedanjem svetu,

ki težijo za pravičnostjo. Dobre volje ne manjka. Svetu je marsikaj mogoče. Samo enega svet ne more in nikoli ne bo mogel dati: evangelija. Če mu ga Cerkev ne bo oznanila, tega nihče ne bo storil. Ali imamo danes dovolj poguma za to?

E. Skydsgaard

ČLOVEK BITI SE PRAVI BITI ODGOVOREN

Človeka plaši le to, kar mu je neznanu. Brž ko se mu upre, že izgubi svojo negotovost. Posebno, kadar to spregleda z jasno vidno resnostjo. Bistvo njegovega poguma je predvsem v učinku poštene neposrednosti.

In vendar je njegova prava vrednost neke drugje. Njegova veličina je v njegovem čutu odgovornosti. Čuti se odgovornega zase, za svoje delo in tovariše, ki upajo. Tisti je, ki odloča o njihovi muki in o njihovi radosti. Odgovoren za vse, kar nastaja novega, za vse živo, ki se ga mora udeleževati. V okviru svojega dela je soodgovoren za usodo vseh ljudi... Človek biti se pravi biti odgovoren, čutiti sram spričo revščine, ki se na prvi pogled ne zdi odvisna od posameznika; čutiti ponos spričo zmage, ki jo izbojujejo tovariši; čutiti zavest, da s prilaganjem svojega kamna prispevaš h graditvi sveta.

In takšne ljudi bi radi postavljali v isto vrsto z bikoborci in igralci. Pri njih slavijo predvsem njihov prezir smrti. Toda kar se mene tiče, se požvižgam na prezir smrti, kadar ne korenini v prostovoljno prevzeti odgovornosti in je znamenje duhovne revščine ali mladostnega pretiravanja. Poznal sem mladega samomorilca. Ne vem več, kakšna ljubezenska bolečina ga je pripravila do tega, da si je pognal kroglo naravnost v srce. Tudi ne vem, kakšna literarna skušnjava ga je zapeljala, da si je pri tem nataknil bele rokavice. Pač pa se spominjam, da sem spričo te žalostne parade dobil prej občutek bede kakor imenitnosti. Nič, prav nič nisem odkril za njegovim prijetnim obrazom in moško lobanjo, kvečjemu podobo neumne deklice, podobne toliko drugim deklicam.

Spričo te povprečne usode se spominjam resnične človeške usode, vrtnarja, ki je umiral in mi govoril: »Veste, velikokrat sem se oznožil pri obdelovanju zemlje. Revmatizem mi je pošteno zdelal nogo in rohnel sem zoper svojo sužnost. Danes pa bi hotel delati in prekopavati zemljo. Rečem vam, ni lepšega na svetu. Človek je tako svoboden, kadar obdeluje zemljo! Kdo le bo zdaj obrezoval moja drevesa?« Zapustil je neobdelano zemljo. Zapustil je neobdelan planet. Ljubezen ga je povezala z zemljo, z vsemi zemljani in z vsem drevjem na njej. V njem vidim pravega velikodušnega in darežljivega človeka, resničnega plemenitnika! Le v njem vidim pogumnega človeka, ki se je bojeval s smrtjo v imenu svoje ustvarjalnosti.

Antoine de Saint-Exupéry

SEPTEMBER 1972

- 1 Petek Egidij (Tilen), opat; Verena, devica
2 Sobota Štefan Ogrski, kralj; Maksima, muč.; Antonin, m.

36

- 3 Nedelja 22. NAVADNA, ANGELSKA (15. pobink.); Pij X., p. Hoja s križem za Kristusom (Mt 16, 21—27)
4 Poned. Rozalija, dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok
5 Torek Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
6 Sreda Petronij, škof; Onezifor, mučenec
7 Četrtek Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, d., m.
8 Petek Rojstvo Device Marije*; Peter Klaver, redovnik
9 Sobota Gorgonij, mučenec; Kieran, opat

37

- 10 Nedelja 23. NAVADNA (16. pobink.); Otokar, red. Jezus naroča spravljivost (Mt 18, 15—20)
11 Poned. Prot in Hiacint, mučenca; Ertruda (Erna), dev.
12 Torek Gvido, spokornik; Silvin, škof
13 Sreda Notburga, devica; Filip, mučenec; Mavrilič, škof
14 Četrtek Povišanje sv. Križa; Krescencij (Rastko), muč.
15 Petek Žalostna Mati božja (Dolores); Nikodem, muč.
16 Sobota Kornelij in Ciprijan, muč.; Ljudmila, kneginja

38

- 17 Nedelja 24. NAVADNA (17. pobink.); Lambert, škof, m. Prilika o neusmiljenem hlapcu (Mt 18, 21—35)
18 Poned. Jožef Kupertinski, duhov.; Irena in Zofija, muč.
19 Torek Januarij, škof, mučenec; Suzana, devica, muč.
20 Sreda Evstahij in tov. mučenci; Dionizij, mučenec
21 Četrtek Matej (Matevž), apost. in evang.; Jona, prerok
22 Petek Tomaž Vilanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
23 Sobota Kvatre; Lin, papež, muč.; Andrej in tov., muč.

39

- 24 Nedelja 25. NAVADNA (18. pobink.); Gerard, škof Prilika o delavcih v vinogradu (Mt 20, 1—26)
25 Poned. Avrelija (Zlata), devica; Pacifik (Tihomir), red.
26 Torek Ciprijan in Justina, muč.; Kanadski mučenci
27 Sreda Kozma in Damijan, mučenca; Hiltruda, devica
28 Četrtek Venčeslav (Vaclav), muč.; Lioba (Ljuba), dev.
29 Petek Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli; Evtihij in tovariši
30 Sobota Hieronim (Jerko), duh., cerkv. uč.; Zofija, spok.

* ni zapovedan praznik

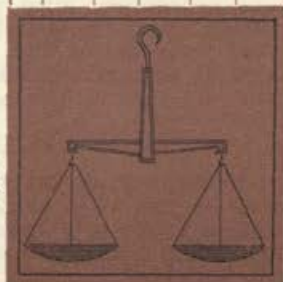
	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	05.22	18.40	13.18	23.07	14.48
2.	05.23	18.38	13.15	—	15.40
3.	05.25	18.36	13.11	00.16	16.22
4.	05.26	18.35	13.09	01.31	16.54
5.	05.28	18.33	13.05	02.45	17.20
6.	05.29	18.31	13.02	03.58	17.42
7.	05.30	18.29	12.59	05.08	18.02
8.	05.31	18.27	12.56	06.17	18.21
9.	05.33	18.25	12.52	07.24	18.40
10.	05.34	18.23	12.49	08.30	19.01
11.	05.35	18.21	12.46	09.36	19.24
12.	05.36	18.19	12.43	10.41	19.51
13.	05.37	18.17	12.40	11.45	20.24
14.	05.39	18.16	12.37	12.46	21.04
15.	05.40	18.14	12.34	13.40	21.53
16.	05.41	18.12	12.31	14.28	22.51
17.	05.42	18.10	12.28	15.08	23.56
18.	05.44	18.08	12.24	15.42	—
19.	05.45	18.06	12.21	16.10	01.06
20.	05.47	18.04	12.17	16.35	02.19
21.	05.48	18.02	12.14	16.57	03.33
22.	05.49	18.00	12.11	17.19	04.50
23.	05.50	17.58	12.08	17.42	06.08
24.	05.52	17.56	12.04	18.08	07.28
25.	05.53	17.54	12.01	18.38	08.50
26.	05.54	17.52	11.58	19.16	10.12
27.	05.55	17.50	11.55	20.03	11.31
28.	05.56	17.48	11.52	21.01	12.40
29.	05.58	17.46	11.48	22.09	13.37
30.	05.59	17.44	11.45	23.22	14.22

18.28

20.13

5.07

20.16

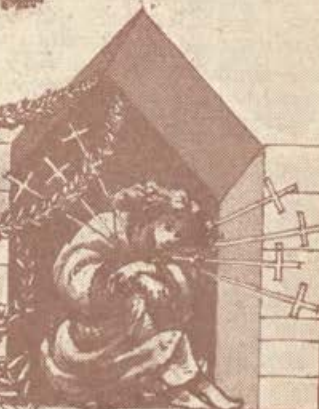
STEFAN

ROJSTVO
DEVICE MARIJE

ŽE MARIJINO

POVIŠANJE
SV. KRIŽA

ZALOŽENA
MATEVŽOVA

KOZMA
IN DAMIJAN

VENCESLAV

MATEVŽ

HIERONIM

GOSPODOVA POSTAVA JE POPOLNA

*Gospodova postava je popolna,
poživlja dušo;
Gospodova beseda je zanesljiva,
uči nevednega.*

*Gospodove postave so prave,
razveseljujejo srce;
Gospodov ukaz je čist,
razsvetljuje oči.*

*Gospodov strah je iskren,
ostane vekomaj;
Gospodovi odloki so resnični,
obenem pravični.*

*Zaželeni so bolj ko zlato
in zakladi čistega zlata,
slajši so ko med
in strd iz satovja.*

SPEV ANGELOV

Rafael

*V zvenenju starem sonce poje,
vse bratske sfere ž njim pojó,
in odrejene ceste svoje
grmeč premerja in svetló.
Ko angelov ga zró krdela,
je ob skrivnosti vsak močan,
visoka, neumljiva dela
so krasna kakor prvi dan.*

Gabrijel

*In z najhitrejšo se hitróstjo
vrti divota zemlje vsa
in z rajsko menja se svetlostjo
globoka, prestrašná temá;
razpenjene zaganja struje,
ob skale mórje, ob čeri,
in skala z morjem vred potuje,
skoz sfero venomer leti.*

Mihael

*Viharjev šumna gonja dviga
nad mórja in zemljé svoj tok,
njih jezna veže se veriga
z učinkom silnim vseokrog.
In blisk se vžiga, uničuje,
udarcem groma kaže pot,
a sleherni Tvoj sel spoštuje
Tvoj večno mili dan, Gospod.*

Vsi trije

*Ko angelov Te zró krdela,
je od skrivnosti vsak močan
in vsa visoka Tvoja dela
so krasna kakor prvi dan.*

J. W. Goethe (prevedla Lili Novy)

ZAHVALA ZA ŽETEV

*Vso čast, Gospod, ti pojem! In zahvalo!
Dal klasju si, da polno je in zdravo;
ko lica malčkov zrna so napeta...
Z menoj slavijo polja te požeta.*

*Pod tvojim soncem je rodila gruda;
blagoslovil si delo mi. Iz truda
nad brazde vzpeli so se tanki lati
in valovili ko valovi zlati.*

*Poželi smo. Sedaj ob zadnjem snopu,
kot srečni zmagovalci na okopu,
po praznih pogledujemo strniščih
in žlahtno zrnje tehtamo v prgiščih.*

*Zahvalimo te, Gospodar, da može
si pravšnjo mero dal in da brez toče
sijali v soncu so zoreči dnevi
nad tvojimi in našimi posevi.*

*Prijetno trudni smo. Sedaj prisedi!
Med žanjci žanjec bodi v naši sredi.
Častimo te v Očetu, Sinu, Duhu...
Le nagni polič ob požetem kruhu!*

Severin Sali

MARIJA V POLJU

*Marija Sedem žalosti
v kapeli sred poljá sedi.*

*In krvavi iz sedmih ran
Marija v polju noč in dan.*

*Krog nje vse poje, vse cvetè,
prav sama radost nosi se*

*do krvavečega srcá —
Marija se ne nasmehlja.*

*Če ji pa varano deklé
zaupno svojo grud odprè,*

*če pribeži do njenih nog
plač zanemarjenih otrok,*

*preganjanih sirot in vseh,
ki so v teh bežnih zemskih dneh*

*deležni le darov gorjá,
krog njenih usten zaigra*

*tako neskončno blag izraz,
da vse umolkne tisti čas*

*in da livada in poljé
pretaka z njo vso noč solzé.*

Pavel Golia

Zame je resnično en sam resen filozofski problem: samomor. Odločitev ali je vredno živeti ali ne, daje odgovor na osnovno vprašanje filozofije. Vse drugo — ali ima svet tri razsežnosti in duh devet ali dvanajst kategorij — pride šele pozneje. To je igračkarije; naposled je treba odgovoriti. In če je res, da — po Nietzscheju — filozof, ki naj ga imamo za resnega, mora dajati dober zgled, tedaj razumemo važnost tega odgovora, ker mu potem mora slediti dokončno dejanje. Za srce so to neposredne gotovosti, a jih je treba temeljito preiskati, da jih razložimo razumu.

Če se vprašam, zakaj je to vprašanje nujnejše kakor katerokoli drugo, odgovarjam na to: zaradi dejanj, do katerih nas obvezuje. Ne poznam nikogar, ki bi za ontološki dokaz umrl. Galilei, ki se je dokopal do tehtne znanstvene resnice, jo je z največjo lahkoto tajil, ko je ogrožala njegovo življenje. V nekem smislu je storil prav. Ta resnica ni bila vredna grmade. Ali se zemlja vrti okoli sonca ali sonce okoli zemlje — to je pravzaprav vseeno. Da povem točneje: to je brezpomembno vprašanje. Nasprotno pa vidim, da umre mnogo ljudi, ker se jim življenje ne zdi več vredno življenja. Spet drugi — kar se mi zdi presenetljivo — se dajo ubiti za ideje ali iluzije, ki jim pomenijo temelj življenja (kar se imenuje temelj ali vzrok življenja je hkrati tudi odličen vzrok ali razlog smrti). Tako sklepam, da je vprašanje o smislu življenja najnujnejše izmed vseh vprašanj.

Albert Camus

OSVOBAJANJE ČLOVEKA

Se enkrat sem se tako silno približal resnici, pa je nisem doumel. Vedel sem, da sem izgubljen, zato sem padel v popoln obup; ko pa sem se vdal in se pomiril, me je zanj blažen mir. Podoba je, da se človek šele v takšnih trenutkih do kraja spozna in postane sam sebi prijatelj. Tedaj zavлада v nas občutek popolnosti in začne hraniti neko našo bitno potrebo, ki je prej sploh nismo poznali.

Kako naj pospešujemo to osvobajanje v nas? Dobro vemo, da je v človeku vse osupljivo. Daš mu kruha, da bi laže delal in ustvarjal, pa zaspil; zmagoviti osvajalec se pomehkuži; plemenito srce postane skopo, če naenkrat obogati. Kaj nam pomagajo politični nauki, ki bi človeka radi razvili, če pa ne vemo, kakšnega človeka bi radi razvili. Nismo živali, ki naj se redijo, in nastop krhkega Pascala pomeni za človeštvo mnogo več kakor rojstvo brezimnih silakov.

Antoine de Saint-Exupéry

Bistva ne moremo nikoli dognati vnaprej. Vsakdo med nami je doživel najprisrčnejše veselje tam, kjer ga sploh ni pričakoval. Po njem kopravimo tako nezaustavljivo, da se nam z njim vred toži celo po bednih okoliščinah, ki so ga rodile. Kadar srečamo svoje prijatelje, se z njimi vred radi spominjamo tudi težkih trenutkov.

Vemo le to, da nas neznane okoliščine oplajajo. Katere so te okoliščine? Kje je resnica o človeku?

Resnice ni mogoče dokazati. Kadar se pomarančna drevesa razvijejo z močnimi koreninami in z bogatim sadom v teh tleh in ne v oni zemlji, potem so ta tla resnica o pomarančah. Kadar določena religija, kultura, vrednostna lestvica ali oblika dejavnosti omogoči človeku polnost biti in razodene v njem plemenito bitje, ki prej ni vedelo zase, potem lahko rečemo, da je določena religija ali vrednostna lestvica ali kultura ali oblika dejavnosti resnica o človeku. In logika? Naj si pomaga, kakor si more v skrbi za čiste račune.

KDO SO TOVARISI?

Samo tedaj zadihamo resnično, kadar nas z bližnjikom poveže skupni cilj, ki leži zunaj naju, in izkustvo dokazuje, da ljubezen ni v tem, da se zazirata drug v drugega, ampak v tem, da se oba enako zastrmita v isto smer. Tovariši so le tisti, ki se skupno navežejo na isto vrh ter enako naskakujejo isti vrh, da bi ga dosegli. Čemu bi v dobi današnjega udobja sicer doživljali takšno pristno radost v lomljenju poslednjega kruha sredi puščave? V primeri s tem so prazna vsa ugotavljanja sociologov. Vsem nam, ki smo spoznali nepopisno radost reševanja iz Sahare, so drugi užitki plehki.

Vse kaže, da se prav zavoljo tega začena današnji svet lomiti okoli nas. Vsakdo se navdušuje za nazor, ki obljublja polnost. Vsi skušamo z nasprotujočimi si besedami izraziti isti zanos. Razlikujemo se v metodah, ki so sad našega umovanja, ne pa v svojih ciljih, ti so pač isti.

Nikar se torej ne čudimo. Kdor ne zazna le spečega neznanca v sebi, ampak tudi doživi njegovo enkratno prebujenje sredi anarhistične kleti v Barceloni, vznik požrtvovalnosti in medsebojne pomoči ter sijajne podede o pravici, pozna posledj eno samo resnico, resnico anarhistov. In kdor se postavi na stražo, da bi zavaroval nežno krdelo kleččih in prestrašenih redovnic po španskih samostanih, bo rad umrl za Cerkev.

Antoine de Saint-Exupéry

OKTOBER 1972

40

- 1 Nedelja 26. NAVADNA, ROŽNOVENSKA (19. pobink.); Remigij, škof
Prilika o neenakih sinovih (Mt 21, 28—32)
- 2 Poned. Angeli varuhi; Teofil (Bogoljub, Bogumil), spok.
- 3 Torek Terezija Deteta Jezusa, devica; Kandid, mučenec
- 4 Sreda Frančišek (Branko) Asiški, red. ust.; Edvin, kr.
- 5 Četrtek Marcelin, škof; Placid, redovnik; Flavija, muč.
- 6 Petek Bruno, red. ustanov.; Renato, šk.; Fides, d., m.
- 7 Sobota Rožnovenska Mati božja; Marko I., p., m.

41

- 8 Nedelja 27. NAVADNA (20. pobink.); žegnanjska v ljubljanski nadškofiji); Brigita Švedska, red. ust.
Prilika o hudobnih vinogradnikih (Mt 21, 33—43)
- 9 Poned. Posveč. cerkva (v ljublj. nadšk.); Janez Leonardi
- 10 Torek Frančišek Borgia, redovnik; Hugolin, mučenec
- 11 Sreda Emilijan (Milan, Milko), škof; German, š., muč.
- 12 Četrtek Maksimilijan Celjski, škof; Serafin, redovnik
- 13 Petek Edvard, kralj; Koloman, mučenec
- 14 Sobota Kalist I., muč.; Gaudencij (Veselko), š., m.

42

- 15 Nedelja 28. NAVADNA (21. pobink.); Terezija Avilska, cerkvena učiteljica
Prilika o kraljevi svatbi (Mt 22, 1—14)
- 16 Poned. Hedvika (Jadviga), red.; Gal, o.; Gerard Majella
- 17 Torek Marjeta Marija Alakok, devica; Viktor, škof
- 18 Sreda Luka, evangelist; Julijan, puščavnik
- 19 Četrtek Izak Jogues in drugi kanadski mučenci; Peter Alkantara, cerkveni učitelj
- 20 Petek Janez Kancij, duh.; Irena (Miroslava), muč.
- 21 Sobota Uršula, muč.; Hilarion, opat; Celina, spok.

43

- 22 Nedelja 29. NAVADNA, MISIJONSKA (22. pobink.); Kordula, mučenka
O davčnem denarju (Mt 22, 15—21)
- 23 Poned. Posv. cerkva (v goriški nadšk.); Ant. M. Claret
- 24 Torek Feliks, škof, mučenec; Kristina, devica
- 25 Sreda Krizant in Darija (Darinka), m.; Krišpin, š., m.
- 26 Četrtek Lucijan, mučenec; Amand iz Strassbourga, škof
- 27 Petek Frumencij, škof; Vincenc in Sabina, mučenca
- 28 Sobota Simon in Juda Tadej, apostola; Cirila, devica

44

- 29 Nedelja 30. NAVADNA (23. pobink.); Narcis, škof
Največja zapoved (Mt 22, 34—40)
- 30 Poned. Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, redovnik
- 31 Torek Volbenk (Bolfenk), š.; Krištof iz Romandiole, d.

	Sonice vzide	Sonice zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	06.00	17.42	11.42	—	14.56
2.	06.01	17.40	11.39	00.36	15.24
3.	06.03	17.38	11.35	01.48	15.48
4.	06.04	17.36	11.32	02.58	16.08
5.	06.48	16.42	09.54	06.20	15.57
6.	06.07	17.32	11.25	05.12	16.45
7.	06.08	17.30	11.22	06.18	17.05
8.	06.09	17.28	11.19	07.24	17.27
9.	06.11	17.27	11.16	08.29	17.53
10.	06.12	17.25	11.13	09.34	18.24
11.	06.13	17.23	11.10	10.35	19.02
12.	06.14	17.21	11.07	11.31	19.48
13.	06.16	17.20	11.04	12.21	20.41
14.	06.17	17.18	11.01	13.03	21.42
15.	06.19	17.17	10.58	13.39	22.48
16.	06.20	17.15	10.55	14.08	23.57
17.	06.21	17.13	10.52	14.34	—
18.	06.23	17.11	10.48	14.57	01.09
19.	06.24	17.09	10.45	15.19	02.23
20.	06.26	17.07	10.41	15.41	03.39
21.	06.27	17.05	10.38	16.06	04.58
22.	06.28	17.03	10.35	16.35	06.20
23.	06.30	17.02	10.32	17.10	07.44
24.	06.31	17.00	10.29	17.54	09.08
25.	06.33	16.59	10.26	18.51	10.23
26.	06.34	16.57	10.23	19.58	11.28
27.	06.35	16.56	10.21	21.11	12.19
28.	06.37	16.54	10.17	22.26	12.57
29.	06.38	16.53	10.15	23.40	13.28
30.	06.40	16.51	10.11	—	13.52
31.	06.41	16.50	10.09	00.50	14.13

9.08

13.55

14.25

5.41

ANGELI VARUHI

TEREZIJA DETETA JEZUSA

FRANCISEK

ROZNOVENSKA MATI BOZJA

LUKA

URSULA

RAPALI

SIMON IN JUDA TADIRI

VOLBENK

GOSPOD, PREIZKUJEŠ ME

*Gospod, preiskuješ me in me poznaš;
ti prodreš v moje misli od daleč;
ko hodim in ko ležim, ti vidiš
in na vsa moja pota paziš.*

*Ti si namreč naredil moje telo,
me stkal v telesu moje matere;
hvalim te, ker sem tako čudovito ustvarjen,
ker so čudovita tvoja dela.*

*Mojo dušo poznaš popolnoma,
ni ti bilo skrito moje bistvo,
ko sem bil oblikovan na skrivnem,
ko sem bil tkan v globočinah zemlje.*

Psalm 138

MARIJA, MATI BOLJSEGA SVETA

*Naj človek še tako trpi, v njegovem srcu
vztrajno živi upanje in se neprestano znova
vzbuja. Človek ne more živeti brez upanja
na boljši svet. Po vsaki vojni odpravlja ruše-
vine in izjavlja, da je bila to zadnja vojna
in da se začenja nova družba. Neutrudno se
mu vračajo misli na boljši svet.*

*Ob tem stoji pred njim Marija, tista, ki
jo kličemo: Življenje, sladkost in upanje na-
še! Z veseljem sem prebral napis na prvi
strani kongresnega programa: Marija, mati
boljšega sveta.*

*Svet pričakuje od nas, da mu pomagamo,
da postane bolj človeški, da mu damo nov
obraz. Da bi pomagala uresničevati ta boljši
svet in zblíževati ljudi, se nam javlja Marija,
kot je rekel koncil, kot »znamenje upanja za
potujoče božje ljudstvo«. Kaže nam pot.*

*Cerkev drugega vatikanskega koncila je
prosta časne moči, je prosta tehničnih mož-
nosti, ki ne spadajo v njen delokrog. Samo
eno željo ima: pomagati svetlu, da reši člo-
veka okov neznanja, nezaupanja, bratomor-
ne mržnje, pomagati, da skupno z vsemi
ljudmi dobre volje gradi humanizem jutri-
njega dne, povezujoč v en sam snop vse
miroljubne sile.*

*Marija se nam kaže kot poroštvo miru sre-
di nemirnega sveta. Mir se neprestano izmi-
ka na družbenem in mednarodnem pozori-
šču. Moramo ga iskati, delati zanj, posebno
v krogu svojega malega življenja. Marija
nam bo pri tem pomagala, saj je mati naj-
lepšega družinskega ognjišča, ki ga je kdaj
videl svet. Marija pripravlja prihodnost. Sve-
tu je dala Jezusa in želi, da njegovo kralje-
stvo raste. Vse njeno poslanstvo je v tem, da
pomaga k čimprejšnjemu Kristosovemu pri-
hodu.*

*Ona je za krščene, v katerih Kristus že ži-
vi, je pa tudi za tiste, v katerih mora še rasti.
Je tudi za tiste, ki ga še niso odkrili, za vse
tiste duše dobre volje, ki ga iščejo v noči,
naj so že spoznali znamenje na nebu ali pa*

*še niso zagledali sija zvezde kot Modri ali
morda še niso našli moči, da bi se podali na
pot iskat Zveličarja.*

*Marija nas kliče s svojim duhovnim mate-
rinstvom, da pomagamo sodobnikom. Kliče
nas, na jizročimo svoja usta in svoje roke v
službo njenemu Sinu in z njo postanemo
Kristonosci. Prinesiti moramo Kristusa ti-
stim, ki umirajo od žeje, ker ga ne poznajo.
Marija želi od nas pomoči, da bo po našem
zvestem in delavnem sodelovanju mogla vsak
dan bolj — kot nekoč Modrim — razodevati
svetu, ki prihaja, svojega Sina.*

*Iz govora kardinala Suenensa na marijan-
skem kongresu v Zagrebu 12. 8. 1971.*

ROŽNOVENSKA

*Marija je po svetu šla,
v rokah nosila Jezuščka
in kamorkoli sta prišla,
povsod je bil le greh doma.*

*Marija je zajokala
in sveto Dete vprašala:
Zakaj, povej, je vse tako,
saj trpel si, da lepše bo?*

*Nič Jezušček ne govori,
le solze Materi lovi,
jih v jagode spremeni
in venček plete rožnati.*

*Ko dalje sta po svetu šla,
ju sreča mlada deklica.
»Povej, presvetla ti gospa,
kako v nebesa bi prišla?«*

*Se čelo Materi zjasni,
a Jezušček odgovori:
»Le ena pot je do neba«.
In rožni venček ji poda.*

ZAHVALA PO OBHAJILU

*Okrepi, Gospod, naše ROKE, ki so se raz-
prostrle k tebi in prejele svete podobe za
odpuščanje naših grehov. Naj ti vredne vsak
dan prinašajo sadove, da bo poveljučano tvo-
je božanstvo!*

*USTA, ki so te hvalila v svetišču, naj še
naprej opevajo tvojo slavo!*

*Gospod, naj bodo USESA, ki so slišala glas
tvojih naukov, gluha za glasove vznemirje-
nosti!*

*Gospod, naj OCI, ki so videle tvoje veliko
usmiljenje, neprestano zro pred seboj tvoje
blagoslovljeno upanje!*

*JEZIKE, ki so klicali: »svet, svet, svet, Go-
spod veseljstva,« postavi v službo resnice!*

*NOGE, ki so hitele k tebi v tvojo cerkev,
naj hodijo dalje v tvoji svetlobi!*

*TELESA, ki so užila tvoje božje Telo, ob-
novi z novim življenjem!*

Brightman

PREDGOVOR K MOLITVI ROŽNEGA VENCA

(Misli konvertita Francisa Jammesa ob 15 skrivnostih rožnega venca)

I

Skromne in temne jagode, izrezane iz trdega lesa, ki mu jedra ne poznam, vas mi je daroval I. 1905 neki kristjan (pesnik Paul Claudel), ki vas je na poti s Kitajskega kupila v Sveti deželi. Tako ste se dotaknile božjega groba. Ob uri viharja ste mi naznanile rešitev. Križ, ki vam je pripet, ima krila kakor golob in mi je prinesel mir preko vesoljnega potopa.

II

Kakor je šla Marija in obiskala Elizabeto, tako je ta kristjan, ki je nosil Jezusa Kristusa v svojem srcu, prišel in obiskal mene. Daroval mi je torej te jagode, ki so prava dušna hrana in nam jih je izročila Sveta Devica, ko se je prikazala sv. Dominiku. Podoba evharistične pšenice so.

III

Preden sem zopet jedel kruh božji, sem zaužil kruh Marijin, te jagode rožnega venca, zgnetene med mojimi prsti. Kdor je mrtev, se začenja porajati tisti dan, ko si jih upa pokusiti.

IV

Te jagode se skrivnostno zakoreninijo v našem blatnem srcu, ko jih sprejme vase. In prav kakor pšenica prečisti gnoj, ko ga presnavlja ter čista in zlata zažari na polju, tako prodre rožni venec v grešnikovo ilovico, jo očisti in iz nje požene brezmadežen in ves bleščeč v rosi solz.

V

»Spet sem našel, kar sem izgubil, in sedaj sem vesel.«

»Kaj pa je bil ta izgubljeni zaklad?«

»Devetinpetdeset jagod in na njih dnu pri-trjena dva koščka lesa. Razumi, kdor more, mojo neumnost, toliko večjo, ko je vse to v Jeruzalemu za malenkost na prodaj.«

VI

O lesene jagode, kako sem vas stiskal ob smrtni uri svojcev! Kakor grozd, iz katerega bi rad izsesal ves sok. Prijeten vonj se je širil iz vaše suhosti in je ozdravljajl moje ljube.

VII

Molek, kakor bič si pri bičanju, ko pravijo, da so bile vanj vpletene svinčenke. Opominjaš me, da moram znati biti ponižen. Tega me spominjaš tako živo, da te tisti, ki niso katoličani, gledajo z zadrego, celo z gnusom in, če te primejo, da bi te najrajši spustili na tla. Ko bi mislili, da si le draga

dekliška ovratnica, bi nikakor ne delali tako. Toda poglej: na dnu molka sta vendar tista dva koščka lesa, ki ga ločita od vsega drugega, tista dva koščka lesa, ki sta sama zase dovolj, da osramotita vse poglavarje sveta. Kakšna sila!

VIII

Podobne ste, jagode temne in svete, žalostni kroni. Res, v nebesih se svetite Materi na glavi. Toda tu dolj nikakor niste pozabile na uro temin in na tisto temno roso krvi na trnju.

IX

Na tisti križ, ki nosi Gospoda in Gospod nosi njega, so z železno verižico privezane te jagode, ki nas spominjajo krogle obsojencev.

X

»O Devica, iz česa si napravila to ubogo stvarco, ki nam je tako draga!«

»Iz tega, kar ste mi pustili od križanja: iz ostankov svetega lesa, iz kovine žebeljev in sulice.«

XI

Ljubi molek, spominjaš me vrvi, ki se je Juda nanjo obesil, pa ste, jagode, tudi debele solze Magdalenine in Petrove, jagode miru pri pogrebu, vezi smrti si, molek, ki jih je pretrgal naš Gospod, vaš križ pa je ključ od groba vstajenja.

XII

Segaš v središče zemlje kakor vrvi na vozle in se ponujaš tistim, ki so padli v prepad med vnebohodom. Naj se zopet povzpnejo!

XIII

Sveti Duh, ki giblješ svetove na obnebu in tvoj dih ureja njihova natančna pota, ti nam daješ, da naše slabotne roke segajo v dojetna obzorja rožnega venca in nas ogrevajo, sladko sonce, prižgano ob binškošnem ognju.

XIV

Ko je sveta Devica izvršila svoje poslanstvo, ko je stala na pragu groba, to se pravi, na najnižji stopnji, tako kakor pridrsi jagoda na molku prav na dno proti zemlji — potem je bila vzeta v nebo.

XV

Rožni venec, podoben si tudi žerjavu, dvigalu ob morju, in ga posnemaš v pogreznju in vzdiganju. Vsaka jagoda se kakor vsako vedro pogrezne najprej v globino človekovega srca ali v globočino morja. Toda oba se kmalu vzdigneta, noseč proti nebu za kronanje Device vedro, školjko polno biserov, jagodo, zdravomarijo — polno lju-bezni.

NOVEMBER 1972

- 1 Sreda VSI SVETI; Cezarij, diakon, mučenec
 2 Četrtek Spomin vseh vernih rajnih; Marcijan, pušč.
 3 Petek Viktorin Ptujski, škof, muč.; Just, tržaški muč.
 4 Sobota Karel Boromejski, škof; Vital in Agrikola, muč.

45

- 5 Nedelja 31. NAVADNA, ZAHVALNA (24. pobink.); Zaharija (Caharija), oče Janeza Krstnika Jezus obsoja farizeje (Mt 23, 1—12)
 6 Poned. Lenart (Narte), opat; Sever, škof
 7 Torek Engelbert, šk., muč.; Vilibrord, šk.; Ernest, op.
 8 Sreda Bogomir (Mirko), škof; Štirje kronani mučenci
 9 Četrtek Posv. lateranske bazilike; Teodor (Božidar), m.
 10 Petek Andrej Avelinski, duh.; Demetrij (Mitja), škof
 11 Sobota Martin (Davorin) Turski, škof; Menas, pušč.

46

- 12 Nedelja 32. NAVADNA (25. pobink.); Kuno, škof Pametne in nespametne device (Mt 25, 1—13)
 13 Poned. Stanislav Kostka, redovnik; Didak, redovnik
 14 Torek Jozafat Kunčević, šk., muč.; Nikolaj Tavelić, m.
 15 Sreda Albert Veliki, škof, cerkv. učit.; Leopold, knez
 16 Četrtek Jedrt (Gertruda), devica; Otmar, opat
 17 Petek Gregor Cudodelnik, škof; Hugo, škof
 18 Sobota Posvet. bazilik sv. Petra in Pavla; Roman, muč.

47

- 19 Nedelja 33. NAVADNA (26. pobink.); Elizabeta Ogrska Prilika o talentih (Mt 25, 14—30)
 20 Poned. Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, redovnik
 21 Torek Darovanje Device Marije; Gelazij I., papež
 22 Sreda Cecilija (Cilka), dev., muč.; Maver, škof, muč.
 23 Četrtek Klemen (Milivoj) I., pap., m.; Kolumban, opat
 24 Petek Janez od Križa, duh., c. uč.; Krizogon, muč.
 25 Sobota Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, m.

48

- 26 Nedelja JESUS KRISTUS, KRALJ VESOLJSTVA O poslednji sodbi (Mt 25, 31—46)
 27 Poned. Virgil, apostol Koroške; Valerijan, škof
 28 Torek Gregor III., papež; Jakob, duhovnik
 29 Sreda DAN REPUBLIKE; Saturnin, mučenec
 30 Četrtek Andrej (Hrabroslav), apostol; Justina, dev., m.

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	06.42	16.48	10.06	01.58	14.32
2.	06.44	16.47	10.03	03.04	14.51
3.	06.45	16.45	10.00	04.10	15.11
4.	06.47	16.44	09.57	05.15	15.32
5.	06.48	16.42	09.56	06.20	15.57
6.	06.50	16.41	09.51	07.24	16.26
7.	06.51	16.40	09.49	08.26	17.02
8.	06.53	16.38	09.45	09.25	17.45
9.	06.54	16.37	09.43	10.16	18.36
10.	06.56	16.36	09.40	11.00	19.34
11.	06.57	16.35	09.38	11.38	20.37
12.	06.59	16.34	09.35	12.08	21.44
13.	07.00	16.32	09.32	12.35	22.52
14.	07.02	16.31	09.29	12.58	—
15.	07.03	16.30	09.27	13.20	00.03
16.	07.04	16.29	09.25	13.41	01.15
17.	07.06	16.28	09.22	14.04	02.30
18.	07.07	16.27	09.20	14.30	03.48
19.	07.09	16.26	09.17	15.01	05.10
20.	07.10	16.25	09.15	15.41	06.34
21.	07.11	16.24	09.13	16.33	07.56
22.	07.13	16.23	09.10	17.36	09.08
23.	07.14	16.23	09.09	18.50	10.07
24.	07.16	16.22	09.06	20.08	10.52
25.	07.17	16.21	09.04	21.25	11.27
26.	07.18	16.20	09.02	22.38	11.54
27.	07.19	16.20	09.01	23.49	12.17
28.	07.21	16.19	08.58	—	12.37
29.	07.22	16.19	08.57	00.57	12.57
30.	07.23	16.18	08.55	02.02	13.16

2.21

6.01

0.08

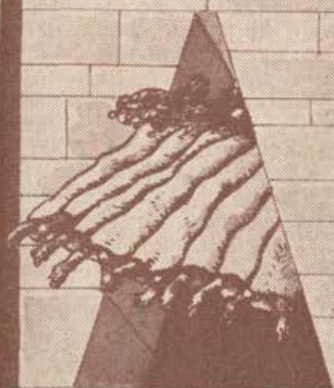
18.45

VSI SVETI

SPOMIN VSEH VERNIH

KAREL BOROMEJSKI

LENART

MARTIN

ELIZABETA OGRSKA

CECILIJA

JANEZ OD KRIZA

ANDREJ

GOSPOD, DELEŽ MOJE DEDIŠČINE

Gospod, delež moje dediščine in mojega
keliha,
ti vodiš mojo usodo.

Vedno imam pred seboj Gospoda;
ker je na moji desni, ne omahnem.

Veseli se moje srce in raduje moja duša;
tudi moje telo bo varno počivalo.
Moje duše ne boš pustil v kraljestvu mrtvih,
svojemu svetemu ne boš dal gledati
trohnože.

Pokazal mi boš pot življenja,
polnost veselja pri sebi,
večne radosti na svoji desnici,
večne radosti na svoji desnici.

Psalm 15

VERUJEM V VEČNO ŽIVLJENJE

Božje kraljestvo, preljubi bratje, se je približalo. Plačilo večnega življenja in veselje večnega zveličanja in neminljiva sreča in izgubljeni raj prihaja, ko gre svet v zaton; za zemeljskim prihaja nebeško in veliko za majhnim in za minljivim večno. Kje je tu mesta za strah in skrb? Kdo bo tu trepetal in žaloval, razen tisti, ki nima upanja in vere? Tisti se boji umreti, ki noče h Kristusu pohiteti. H Kristusu pa noče pohiteti, kdor ne veruje, da bo s Kristusom zakraljeval.

Pisano je, da pravični iz vere živi...

Tistemu pravičnemu Simeonu, ki je bil res pravičen, ki je z živo vero spolnjeval božje zapovedi, je Bog razodel, da ne bo umrl, dokler ne bo videl Kristusa. Ko je otrok Kristus prišel s svojo materjo v tempelj, je Simeon v Duhu spoznal, da je že rojen Kristus, o katerem mu je bilo napovedano. Ko ga je zagledal, je vedel, da bo kmalu umrl. Veseleč se torej, da je smrt že blizu, in zanašajoč se, da ga bo Gospod zdaj zdaj poklical, je vzel Dete v naročje, in slaveč Gospoda, zaklical: »Zdaj odpuščaš, Gospod, svojega služabnika po svoji besedi v miru, zakaj videle so moje oči tvoje zveličanje.« Dokazal je in izpričal, da dobijo božji služabniki šele takrat mir, šele takrat popoln mir in nemoten pokoj, ko daleč od viharjev tega sveta dosežejo varni pristan večne domovine, ko izbrišejo dolg smrti in pridejo do nesmrtnosti. To je namreč pravi zanesljivi mir, trajna varnost.

Sv. Ciprijan

VEČNOSTI NAPROTI

Preudarjati moramo, preljubi bratje, in neprenehoma premišljevat, da smo se svetu odpovedali in da samo kot tujci in popotniki nekaj časa tukaj živimo. Objemimo dan, ki bo vsakemu odkazal njegovo stalno bivališče,

ki nas bo od tod vzel, nas oprostil svetnih vezi in postavil nazaj v raj in kraljestvo! Kdo ne bi iz daljne tujine hitel v domovino? Kdo si ne bi, ko čez morje k svojem hiti, srčno želel ugodnega vetra, da bi mogel čimprej objeti svoje drage? Očetnjava nam je raj; očetje so nam zdaj očaki. Zakaj ne hitimo in tečemo, da bi mogli videti očetnjava, pozdraviti očete? Veliko število naših dragih nas ondi pričakuje, številni in močen zbor staršev, bratov, otrok po nas hrepeni, že brez skrbi za svojo rešitev, še v skrbi za naše zveličanje. Kakšno skupno veselje njim in nam, če jim pridemo pred oči, pridemo v njih. Objem! Kakšna radost ondi v nebeškem kraljestvu, kjer ni strahu pred smrtjo, kakšna prevelika in neminljiva blaženost, kjer je življenje večno! Ondi je apostolov slavni zbor, ondi radujočih se prerokov število, ondi mučencev neštevilna množica, za zmago v slavnem boju in trpljenju venčana; ondi so zmagoslavne device, ki so poželenje mesa in telesa z držnostjo pogumno podjarmile; ondi dobivajo plačilo usmiljeni, ki so, ubožcem hrano in miloščino deleč, opravljali pravična dela, ki so, spolnjujoč Gospodove zapovedi, spreminjali zemeljsko imetje v nebeške zaklade. K njim, preljubi bratje, hitimo, da bi bili kmalu pri njih, da bi srečno prišli h Kristusu, želimo! To misel naj Bog v nas vidi, ta sklep našega srca in naše vere naj Gospod Kristus zagleda, ki bo istim dal bogatejše plačilo svoje sreče, kateri bodo po njem hrepeneli bolj goreče.

Sv. Ciprijan

KADAR ZAČUJES

Kadar začuješ pred vrati korake smrti koščene — kaj boš dejal?
Ali boš prhnil plašen pod oblake,
ali od straha na zemljo boš pal?

Kadar začuješ pred vrati korake smrti koščene — se boš zavel,
da so na koncu vse ceste enake,
da smo vsi prah in pepel!

Kadar začuješ pred vrati korake smrti koščene — kam se boš skril?
In ko spoznal boš, da gore ni take,
ki bi pokrila te — kaj boš storil?

Srečko Kosovel

REŠI NAS ZLEGA

In kadar se nagne dan telesni,
da rosil nam čelo mrzel pot,
srce stalo, gasnil blisk očesni,
duh popuščal bode koč zmot,
puščal slast in strast življenja téga:
Takrat, Oče, Ti pri meni stoj,
Ti me brani, Ti me reši zlega,
Ti me v rajski dom pokliči svoj!

Fran Levstik

Sele tedaj se bomo približali sreči, ko se bomo ovedli svoje najbolj skrivne vloge. Sele takrat bomo zaživel v miru in v miru tudi umrli, kajti to, kar daje smisel življenju, ga podari tudi smrti.

Blaženo umremo, kadar se poslovimo spravljani s stvarmi tega sveta, kakor na primer stari kmet iz Provanse, ki ob koncu svojega kraljevanja izroči sinovom v varstvo svoje kože in oljčne gaje, da jih nekoč tudi oni izročijo otrokom svojih otrok. V kmečkem potomstvu umrješ le na pol. Sleherno življenje se razpoči kakor strok in izlušči svoja zrna.

Nekoč sem se pridružil trem kmečkim sinovom, ki so se zbrali ob ležišču svoje umirajoče matere. Bil je žalosten trenutek. V drugo se je pretrgala popkovina, že drugič se je razvezal voz, ki veže rod na rod. Trije sinovi so osameli, kajti v hipu so bili brez družinske mize, ki so se zbirali za praznike okoli nje, brez središča, ki jih je družilo. Začeti so morali iznova. V tem problemu sem tudi jaz spoznal, kako se more življenje človeku v drugo podariti. Vsak izmed teh sinov je moral po postavi življenja postati začetnik nove vrste, očak novega zaroda, dokler tudi sam ne bo znova izročil oporoke tistim, ki se zazdaj še igrajo zunaj na dvorišču.

Zastrmel sem se v mater, staro kmetico s spokojnim in izrazitim obličjem ter s stisnjenimi ustnicami, obraz se ji je že spremenil v kamnito naličje. V njem sem prepoznal poteze sinov. Materino naličje je že nazakalo obličje sinov. Njeno telo je izoblikovalo značilnosti sinovskih teles, lepih in postavnih mož. Ležalo je na odru izmučeno in izsekano kakor ruda, ki so jo pretopili v žlahtno kovino. Tudi njeni sinovi in hčere bodo dali iz sebe novo dragocenost, svoj naraščaj. Na kmetih človek nikoli ne umre.

Navček tistega večera mi v podeželski vasi ni oznanjal obupa, ampak tiho in pristrčno radost. Zvon je s istim glasom slavil smrt in rojstva, zdaj je razglasal prehod iz rodu v rod.

Rod je izročal novemu rodu človeško življenje z vso rastjo zemlje, hkrati pa mu je izročal vedno večjo zavest. Kakšen skrivnosten vnebohod! Po neznanem čudežu smo išli iz žareče lave, iz zvezdnih teles in iz žive celice ter se polagoma razvili v ustvarjalce kantat in merilce daljnih meglenic.

Mrtva mati ni zapustila le življenje, svojim sinovom je izročila tudi govorico, zaupala jim je zaklad, ki so ga polagoma zbrala tisočletja, duhovno dediščino, ki jo je bila sama sprejela v varstvo, delež izročil, osnutkov in mitov, vso tisto razliko, ki Newtona in Shakespeara loči od prebivalcev po volinah.

Antoin de Saint-Exupéry

Mater Katro so prevideli. France je stopil bliže in poklical:

»Mati, mati, ali še kaj živite?«

»Umrla bom,« je hropela, »pa sem te le še enkrat videla, France!«

»Zdaj si mi vrnil, ki sem te redila,« je govorila. »In tudi mojim naukom in mojim besedam si ostal zvest. Bog je videl, Bog ti bo povrnil.«

Iz njenih preprostih besed je velo toliko svete slovesnosti, da so se budili Pozniku spomini na davno pozabljena biblijska berila.

»Glej, smrt pravične...« je čustvoval, »njena smrt je pokojna kakor sen trudnega človeka, ki je delal od zore do mraka. Ve, zakaj je živela, in ve, kam gre.«

Nehote se je spomnil svojega pogovora z župnikom in je čustvoval: »Moderni svet je materialističen. Zato propada. Gine v strašni smrti brez tolažbe. Tu pa je verna gorjanska duša in gre kakor pesem v večno življenje, ki ga je verno ljubila.«

Helena se mu je plaho oklenila roke.

»Moj Bog, umiral!«

Slavica je viharno planila k vratom in jih odprla. Domači so vstopili. Bolnica je ležala v smrtnem boju. Domači so se le drug za drugim sklonili nad njo.

»Mati, ali slišite? Zbogom, Boga prosite za nas!«

Bolnica je iskala z roko in steklenimi očmi. Poznik je uganil to umirajoče hrepenenje. Utolažila se je, ko jo je prijel za roko. Domači so zdrknili na tla, gospodinja je vzela črvido in zakajeno razpelo in ga pritisnila umirajoči na ustnice. Vonj blagoslovljene voščenske je napolnil sobo. Težki in globoki, kakor od srca se trgajoči sunki vihrajoče sape so polnili zatohli prostor. Domači so začeli moliti.

»Čast bodi Bogu, Očetu in Sinu in Svetemu Duhu, zdaj in vekomaj. Amen!« je domolila gospodinja. Nato pa je rekla vsakdanje:

»Zdaj je pa zaspala. Bog ji daj večni mir in pokoj.«

Poznik se je dvignil ob svoji ženi, ob kateri je zdrknil na kolena. S svojo močno roko je šel še enkrat mrtvi čez roko:

»Botra, zbogom!«

V globelih pod rebri so se kadile jutranje megle, težka rosa se je iskrila v soncu, rezka sapa je vela preko brda, kjer je ležalo v prvi toploti nekaj njivic ajde, ki še ni bila odcvetela. Rahlo je zaplalo iz cvetja po medu in se pomešalo v vonj voščenske, ki so ji bili ob mrtvi prižgali. Tihi, zastrti glasovi so udarjali iz hiše. Nobenega joka, samo slovesna resnost. Nobene solze, samo sveto spoštovanje pred veličastvom smrti...

(Ivan Pregelj, Otroci sonca)

Kjer je trpljenje, tam je posvečena zemlja.

Oscar Wilde

DECEMBER 1972

- 1 Petek Natalija (Božena), spok.; Marijan in tov., m.
2 Sobota Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.

49

- 3 Nedelja **1. ADVENTNA; Frančišek Ksaver, duhovnik**
Opomin k čuječnosti (Mr 13, 33—37)
4 Poned. Peter Krizolog, škof, c. u.; Barbara, dev., muč.
5 Torek Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
6 Sreda Nikolaj (Miklavž), škof; Apolinarij, mučenec
7 Četrtek Ambrož, škof, cerkv. uč.; Agaton, mučenec
8 Petek **BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE**
9 Sobota Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak

50

- 10 Nedelja **2. ADVENTNA; Melkijad, pap., muč.**
Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mr 1, 1—8)
11 Poned. Damaz I., papež; Danijel Stilit, duhovnik
12 Torek Aleksander (Saša), muč.; Maksencij in tov., m.
13 Sreda Lucija (Lučka), dev., muč.; Otilija, dev., muč.
14 Četrtek Spiridion (Dušan), škof; Just, mučenec
15 Petek Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rosa, r. u.
16 Sobota Evzebij Vercelski, škof; Albina, devica

51

- 17 Nedelja **3. ADVENTNA; Lazar iz Betanije**
Janez Krstnik pričuje o Jezusu (Jan 1, 6—8; 19—28)
18 Poned. Teotim in Bazilijan, mučenca; Gracijan, škof
19 Torek Urban V., papež; Tea, mučenka; Favsta, spok.
20 Sreda Evgen in Makarij, mučenca; Julij, mučenec
21 Četrtek Tomaž, apostol; Severin, škof
22 Petek Demetrij, m.; Frančiška Cabrini, dev.; Dan JLA
23 Sobota Kvatre; Viktorija, dev., muč.; Servul, spok.

52

- 24 Nedelja **4. ADVENTNA; Sveti večer; Hermina, dev.**
Angel oznanil Jezusovo rojstvo (Lk 1, 26—38)
25 Poned. **BOŽIC, GOSPODOVO ROJSTVO; Anastazija, m.**
26 Torek Stefan, prvi mučenec*; Zosim, papež
27 Sreda Janez Evangelist, apostol; Fabiola, spokornica
28 Četrtek Nedolžni otroci; Kastor in tovariši, mučenci
29 Petek Tomaž Becket, škof, mučenec; David, kralj
30 Sobota Evgen, škof; Rajner, škof; Liberij, škof

53

- 31 Nedelja **SVETA DRUŽINA; Silvester I., papež**
Jezusovo darovanje v templju (Lk 2, 22—40)
* ni zapovedan praznik

	Sonce vzide	Sonce zaide	Dan traja	Luna vzide	Luna zaide
1.	07.24	16.18	08.54	03.07	13.37
2.	07.25	16.18	08.53	04.11	14.01
3.	07.26	16.17	08.51	05.16	14.28
4.	07.27	16.17	08.50	06.19	15.02
5.	07.28	16.17	08.49	07.19	15.42
6.	07.29	16.17	08.48	08.12	16.32
7.	07.30	16.17	08.47	08.59	17.28
8.	07.31	16.16	08.45	09.39	18.30
9.	07.32	16.16	08.44	10.11	19.36
10.	07.33	16.16	08.43	10.38	20.43
11.	07.34	16.16	08.42	11.02	21.52
12.	07.35	16.16	08.41	11.23	23.01
13.	07.35	16.17	08.42	11.44	—
14.	07.36	16.17	08.41	12.05	00.12
15.	07.37	16.17	08.40	12.28	01.26
16.	07.38	16.17	08.39	12.56	02.42
17.	07.39	16.18	08.39	13.30	04.03
18.	07.39	16.18	08.39	14.14	05.24
19.	07.40	16.19	08.39	15.11	06.41
20.	07.41	16.19	08.38	16.21	07.48
21.	07.41	16.19	08.38	17.39	08.41
22.	07.42	16.20	08.38	18.59	09.22
23.	07.42	16.20	08.38	20.18	09.53
24.	07.43	16.21	08.38	21.32	10.19
25.	07.43	16.21	08.38	22.42	10.41
26.	07.43	16.22	08.39	23.50	11.01
27.	07.43	16.22	08.39	—	11.21
28.	07.44	16.23	08.39	00.56	11.41
29.	07.44	16.24	08.40	02.02	12.04
30.	07.44	16.25	08.41	03.07	12.30
31.	07.44	16.26	08.42	04.10	13.01

FRANCISEK KSAVER

BARBARA

NIKOLAJ

AMBROZ

SVETI VEČER

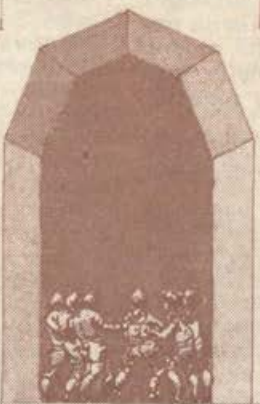
ŠTEFAN

JANEZ EVANGELIST

NEDOLŽNI OTROCI

SILVESTER

POJTE GOSPODU NOVO PESEM

Pojte Gospodu novo pesem,
pojte Gospodu, vse deže! Pojte Gospodu, slavite njegovo ime.
Danes nam je rojen Kristus, Zveličar.

Oznanjajte dan na dan njegovo rešenje,
pripovedujte o njegovem veličastvu med
narodi,
o njegovih čudovitih delih med vsemi
ljudstvi.
Danes nam je rojen Kristus, Zveličar.

Veseli naj se nebesa in zemlja,
šumi naj morje in kar ga napolnjuje,
veseli naj se polje in vse, kar je na njem.
Danes nam je rojen Kristus, Zveličar.

Naj se raduje vse drevje v gozdu
pred Gospodom, ki pride soditi zemljo;
sodil bo s pravičnostjo in v resnici.
Danes nam je rojen Kristus, Zveličar

Psalm 95

VSA LEPA SI, MADEŽA NI NA TEBI!

Veseli se, Adam! Se bolj pa se veseli ti,
mati Eva! Bila sta roditelja vseh ljudi, bila
pa sta tudi njih izdajalca. In kar je bolj
žalostno: bolj izdajalca kot roditelja. Oba
se potolažita ob Hčerki, taki hčerki; pred-
vsem pa ti, iz katere je izšlo zlo in po njej
prešlo na vse žene.

Prihaja namreč čas, ko bo konec sramote,
ko mož ne bo več mogel ženi ničesar očitati.
Zato glej, Eva, Marijo! Hiti, mati, k hčerki!
Hči bo odgovarjala za mater. Ona bo izbr-
sala njeno sramoto. Ona bo zadostila nebe-
škemu Očetu. Zakaj: če je mož padel po že-
ni, tudi ne bo vstal, razen po — ženi!

Kaj praviš, Adam? Žena, ki si mi jo dal,
mi je ponudila sad in sem jedel... Besede
nepokorščine so to, s katerimi bolj množiš
kot opravičuješ svoj greh.

Toda božja modrost je preseгла hudobijo.
Bog je v svojem neskončnem usmiljenju na-
šel rešitev. Žena bo zadostila za ženo, modra
za nespametno, ponižna za prevzetno in nam
bo namesto smrtonosnega grizljaja ponudila
sladek Sad življenja.

O čudovita, vse hvale vredna Devica! Ti si
zadostila za roditelje, Ti prinesla življenje
tolikim rodovom!

Na koga, če ne na tebe je mislil Bog, ko
je rekel: Ti boš kači glavo strla. Na tebe se
je oziral Salomon, ko je vkliknil: Kdo bo
našel močno ženo? Če je od žene odvisno
naše zveličanje; kako močna je v resnici
Ona, ki je obnovila svet v čistosti in prema-
gala zvitega sovražnika.

(Misli sv. Bernarda ob prazniku Brezmadež-
nega spočetja)

MOLITEV MATERE K MARIJI

Za novce zadnje
prižigam prošnjo luč
pred tvojo podobno.
za praznik tvoj, Brezmadežna!
Svetilke plamen
v obličje tvoje sveti.
Nasmeh je tvoj
neskončno ljubezniv
in tvoj pogled
skrivnostno presunljiv.

S pogledom vseobsežnim
poglej v daljave
čez hribe in ravnine;
poglej na krive poti,
usmiljena Devica,
po sinu mojih bolečin.
Presuni mu srce
in pot mu naravnaj
nazaj do tebe,
nazaj do mene!

Povej mi, da se mojih rok
ovija rožni venec,
kot križa rožni grm.
Vsak trn spomin je nanj,
vsak cvet je prošnja zanj.
Ne bo mi prej oko
v solzah oslepelo,
dokler ga ne vidim
in mu ne zdihnem srečna:
Vse odpustim, moj sin!

Iz stare selske kronike

BOŽICNO DARILLO

Puščavnik Hieronim moli v božični noči.
Prikaže se mu Ježušček.

»Kaj mi boš dal za darilo to noč, Hiero-
nim?«

»Svoje srce, Gospod.«

»Saj si mi ga že dal.«

»Svoje življenje, Gospod.«

»Hočem nekaj drugega.«

»Saj sem ti že vse dal, Gospod.«

»Nekaj je še, kar ohranjaš zase in se toli-
kokrat k temu vračaš, nekaj je še, kar te
veže nase in dela nemirnega.«

»Gospod, če je še kaj, na kar sem bolj pri-
klenjen kakor na Tebe, iztrgaj mi tudi to.«

»Hieronim, daruj mi spomin na svoje nek-
danje grehe, da ga izbrišem za vedno...«

Tudi laiki imajo svoje poslanstvo. Cerkev
nima samo potrebe po duhovnikih, ampak
tudi po pesnikih in pisateljih, po profesorjih
in govornikih, ki se v svetu borijo z besedo
in zgledom za Boga in prihajajo tudi tja, ka-
mor duhovnik ne more.

Amadej Gilliard

Milijonom kristjanom je na sveti večer toplo pri srcu; pa tudi nekristjani po vsem svetu so veseli. V zasneženih kočah Eškimov, v šotorih črncev, v peščeni afriški puščavi, v kajutah čezoceanskega parnika... povsod praznujejo božič.

V nekdanjih časih so praznovali kristjani božič globoko pod zemljo, v katakombah, v grozečem strahu, ob svitu slabo gorečih bakel. Ob istem času pa so praznovali Rimljani nad njimi svoje saturnalije, one strašne razbrzdane orgije, iz samega veselja, ker je začel dan rasti. Imeli so prav. Sicer niso mogli slutiti, kaj se je pod njimi godilo, toda od onega dne dalje je bila svetloba močnejša, ker je bila prižgana človeštvu luč Kristusova. Kakšno veselje vlada od onega dne vsak božični večer v našem srcu!

Zate pa se spodobi, da si daš račun o skrivnosti svete božične noči: kaj pomeni za človeštvo angelsko petje, ne da bi pri tem mislili na božično drevo, na božična darila in božično veselje!

Od prve svete noči smo zopet resnično ljudje. Gloria — Slava Bogu na višavah — to je bil poziv, da moramo delati za svoj božji poklic. Ob bleščeči betlehemski zvezdi naj bi se vžgala vsa naša prizadevanja in vsa naša hrepenenja po višjem.

Ce sedaj preišlujem rojstvo Odrešnikovo, se mi zdi, kakor da bi moral pomilovati malega Jezusa. Kakor so ga sprejeli, to še nekako gre! Ljudje niso vedeli o njem ničesar; še od daleč niso slutili, komu so odrekli toplo sobico in prijazen sprejem, kdo je ta, za katerega ni bilo prostora niti v eni hiši. Toda danes! Od prve svete noči je bil božič skoraj dvatisočkrat... Predstavljam si: božje Dete me prime za roko in me pelje po stanovanjih našega mesta... povsod goreča luč... slovesna večerja... veseli ljudje. Vse je veselo, samo Gospod je žalosten. »Jezušček, ti! Na svoj rojstni dan? Cemu si žalosten?«

Gospod je žalosten, ker se tudi danes ponavlja v brezštevlnih družinah betlehemski dogodek: zanj ni prostora v človeških srcih. Nikar se ne varajmo: božično drevo, prižgana svečka, obdarovanje, vse to so samo prazne zunanosti, če zaradi grešnega življenja ne sprejmemo Jezusa v svoje srce. Stari pisatelj je to misel izrazil s preprostimi besedami: »Četudi bi se Jezus rodil v Betlehemu stokrat, nikakor pa ne v tvojem srcu, se je zate zaman rodil.«

Ne, ne, moj mali Jezus! Božičnega praznika nočem praznovati samo na zunaj! Prosim te, prinesi mi darila, prižgi mi božično drevo, pridi k meni in mi prinesi s seboj polnost svoje milosti! Vžgi v mojem srcu ogenj svoje ljubezni, ki se ne bo bala nobene žrtve! Daj, da bo moja duša vedno tvoj dom!

Tihomir Toth

»Glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo: Rodil se vam je danes v mestu Davidovem Zveličar, ki je Kristus Gospod.« (Evangelij pri polnočnici.)

Bog je prišel. Tukaj je. In zato je vse drugačno, kakor pa mi mislimo. Čas je iz večnega toka spremenjen v dogajanje, ki z neslišno, enoumno smotrnostjo vodi k čisto določenemu koncu, v katerem bomo mi in svet stali pred razkritim božjim obličjem. Če pravimo: Božič je, potem pravimo: Bog je izgovoril v svet svojo zadnjo, svojo najglobljo, svojo najlepšo besedo v učlovečeni Besedi; besedo, ki ne more biti nič več preklicana, ker je to božje končno veljavno dejanje, ker je to Bog sam v svetu. In ta beseda se glasi: Ljubim te, ti svet in ti človek.

To je popolnoma nepričakovana beseda, popolnoma neverjetna beseda. Kajti kako more kdo izreči to besedo, če pozna človeka in svet in grozotna in prazna brezna obeh? Toda Bog ju pozna boljše kakor mi. In vendar je izrekel to besedo, ko se je on sam rodil kot stvar. Ta učlovečena Beseda ljubezni pravi, da mora obstajati združenje iz oči v oči, od srca do srca med večnim Bogom in nami, da je to združenje celo že tukaj (moramo se kvečjemu še braniti zoper poljub ljubezni, ki že gori na naših ustnicah). To Besedo je Bog izrekel v rojstvu svojega Sina. In zdaj je le malo časa še brezglasna tišina v svetu, in ves hrup, katerega ponosno imenujejo svetovno zgodovino ali lastno življenje, je samo zvižaja Ljubezni, ki hoče omogočiti svobodni človekov odgovor na njeno zadnjo besedo.

V tem dolgem kratkem trenutku božjega molka, ki se imenuje zgodovina »po Kristusovem rojstvu«, naj pride človek v tem svetu še enkrat do besede, in v drhtenju svojega od ljubezni do Boga tretetajočega srca naj Bogu, ki stoji poleg njega kot človek v molčem čakanju, reče: jaz — ne, nič mu naj ne reče, temveč naj se molče preda božji ljubezni, ki je tukaj, ker je Sin rojen.

K. Rahner

PROŠNJA K MARIJI ZA BOŽIC

Spomni, o Devica, Njega, ki vse ve in nič ne pozablja; spomni ga, da je bil v Betlehemu rojen iz Tebe, da je bil zavit v plenice, da sta ga ogrevala vol in osel s svojim dihom v mrazu in ledu.

Spomni ga, o Devica, kako je potoval s Teboj iz kraja v kraj, kako sta bežala pred Herodom, spomni ga na bridke solze, ki so tekle iz Tvojih oči na njegova lica.

Spomni ga, o Devica, na lakoto in žejo, na žalost in vse, kar Vama je bilo hudô.

Spomni ga, naj bo usmiljen in ne samo strog plačnik, reci mu, naj bo mil in ne samo po pravici razsrjen nad nami.

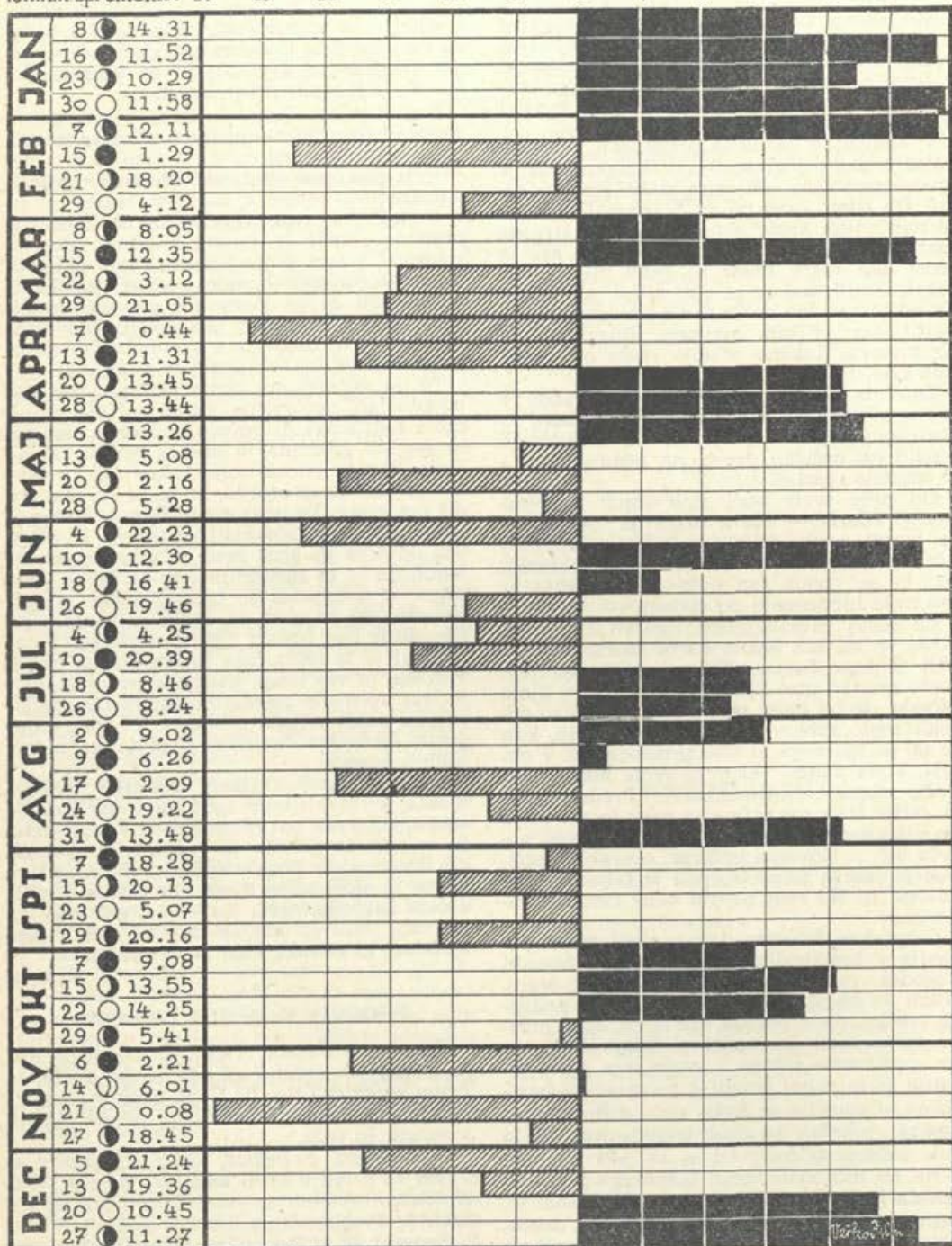
Etiopski misale

LEPO

SPREMENLJIVO

GRDO

Mesec, dan in ura o 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
 Luninih sprememb. 24 23 22 21 20 19 18 17 16 15 14 13 12

● Prvi krajec ○ Ščip (polna luna) ● Zadnji krajec ● Mlaj

Diagram vremena po Herschloovem ključu za leto 1972. Navpičnice označujejo ure od polnoči (0. h) do poldneva (12. h) in nazaj do polnoči (24. h). Ob levem robu je naznačen čas Luninih men. Vreme bo tem zanesljiveje lepo, čim bolj se svetlejši trak na levi strani približuje levemu robu — polnoči (24. h), tem zanesljiveje pa bo grdo, čim bolj se temni trak na desni strani približuje desnemu robu — poldnevu (12. h). Diagram je razumeti tako: ko določa trak za tisti dan tako ali tako vreme, velja to za približno tiste dni.

KAKŠNO BO VREME

JANUAR

Ce prosinca ni snega, ga mali traven da. Prosinec mrzel, da poka, sadje v jeseni in moka.

Prosinec mil, Bog se usmli'. Prosinca gorkota, jeseni sirota.

Ce sv. Anton (17.) z dežjem prihaja, še dolgo potem zemijo napaja.

Ce Vinka (22.) sonce peče, v sode vince teče.

Kakor okoli Vincenca (22.) bilo, tako čez leto ostalo bo.

Kadar sv. Pavla (15.) sneži ali letina slaba in huda preti.

FEBRUAR

Svečnica zelena, velika noč snežena.

Ce je svečnica topla, sončnega čebele bogate, dobrega vremena.

Ako na svečnico burja viječe, bo dobro leto, ako jug, bo slabo.

Na svečnico in Blaževo lepo, veliko v jeseni vina bo.

Sv. Valentin (14.) prinese ključke do korenin.

Pust na trati, velika noč na peči.

Ako pustne dni dežuje, fižol obilno prideluje.

Ce sv. Petra stol (22.) mrzli, dolgo časa zima še trpi.

Kakršno bo vreme sv. Petra stola dan, tako bo potem še mesec dan.

MAREC

Suščev prah in kup zlata — iste vrednosti oba.

Sušča veliko megla, dobro letino nam dajé.

Kar že sušča zeleni, se rado posuši.

Sv. Jedrt (17.) lepa dobro letino obeta.

Sv. Jožef (19.) lep in jasen, dobre letine prerok prijazen.

Sv. Gabrijela (24.) če zmruže, potle slana nič več ne škoduje.

Ce da Rupert (27.) lepe dni, se seno lahko suši.

APRIL

Ce je april deževen, kmet ne bo reven,

Ce sušča sneg kazí, malega travna sneg gnoji.

Kadar je o mladem mesecu sv. Jurij, tedaj ni krme.

Ce se v Jurijevem krokar v žitu mlatič v jeseni mnogo cepcev skrije, razblije.

Ce veliki petek dežuje, suho leto napoveduje.

Lepo vreme o veliki noči, dobra letina že tedaj napoči.

MAJ

Ce je ta mesec dosti dežja, v jeseni bo dosti vsega blaga.

Velikega travna mokrota, malega srpana (julija) suhota.

Velikega travna, če pogostoma kmet se dobre letine veseli.

Slana v začetku maja, zoritvi sadja jako nagaja.

Na sv. Urbana (25.) sonce gorko, obilno bo vina, bo sladko;

če pa ta dan prirosi, trta le cviček rodi.

Ce trjakov (12.—14.) dežuje, dobro letino oznanjuje. Binkoštno blato — leto bogato.

JUNIJ

Kakor vreme na Medarda (8.) tako ves mesec ostane.

Ce kres deži, orehov ni.

Kukavica dolgo po kresu če kuka, dragota in glad v deželo pokuka.

Kakršno je vreme kresnic, takšno bo tudi žanjic.

Pred sv. Vidom (15.) muhe napovedujejo dneve suhe.

Sv. Peter in Pavel (29.) lep, brez dežnika greš lahko daleč po svet'.

JULIJ

Ce Marijinega dne (2.) ne bo lepo, se dež ves mesec ustavi ne bo.

Jakobova ajda in Ožbaltova repa je malokdaj lepa.

Ce na dan Marjete (20.) deži, orehov pričakovati ni, seno se ne more posušiti, lešniki bodo črvoviti.

Ce je Jakob lep, mrzli bodo svetki (božič), a obilna bo jesen, je znano vsem ljudem.

AVGUST

Ce se megla zjutraj v zrak dviguje,

slabo vreme napoveduje; če pa zemlja meglo posrka, lepo vreme na vrata trka.

Srpana če veter zvedri, vreme dolgo še trpi.

Sv. Lovrenc pa sv. Jernej lep, še dolgo v jeseni bo topel svet.

O velikem šmarnu lepo, dosti grozdja bo.

Pe vremenu sv. Jerneja (24.) rada vsa jesen se nareja.

Dež na sv. Janeza glave (29.) rad stori orehe piškave.

SEPTEMBER

Kakršno bo vreme sv. Ila (1.) bo tudi ves mesec ostalo.

Ako je na malo mašo (8.) lepo, potem bo dva meseca suho.

Na sv. Matevža (21.) vreme tako bo ostalo štiri tedne prihodno.

Ce ptice selivke pred sv. Mihaelom (29.) ne lete, se pred božičem ni bati zime trde.

OKTOBER

Sv. Gal (16.) deževen ali suh — prihodnjega leta ovaduh.

Ce se drevje pozno obleti, huda zima sledi.

Sv. Luka (18.) sneg prikuka.

Kakor je sv. Uršula (21.) pričela, bo zima vsa izpela.

Ko žerjav leti na tuje, zima se že približuje.

NOVEMBER

Deževni vsi sveti, pozimi hudi zameti.

Macesen se vselej na kopno obleti, prej zapadli sneg ne obleži.

Kolikor ima Lenart (6.) snega na planini, toliko ga ima božič v dolini.

Vreme sv. Katarine (25.) tudi prosinca ne mine.

Ce Martinova gos po ledu plazi, o božiču navadno po blatu gazi. Sneg, ki na sv. Andreja (30.) pade, sto dni leži in žito mori.

DECEMBER

Prvi teden v adventu mraz trajal bo ves zimski čas.

Dež in veter pred božičem koplje jamo rad mričcem.

Ako na božič dežuje, bo prihodnje leto mokro.

Božični dež — vzame rž. Zelen božič — bela velika noč.

Veter na sveti dan obeta dosti sadja drugega leta.

Jasno in svetlo če je na sveti večer, letina prav dobro se rada primer', sveti večer če oblačno, temno, žita bo prazno ob letu gumno.

Ce nedolžni otročiči so oblačni, prihodnjega leta ne bodo kruha lačni.

PRIPOMBE H KOLEDARJU ZA PRESTOPNO LETO 1972

Kakor že več let, prinaša tudi Koledar za prestopno leto 1972 podatke o mrkih Sonca in Lune, o vidnosti planetov in podatke, ob kateri uri Sonce in Luna vzdeta in zaideta, o Luninih spremembah, o dolgosti dneva.

Podatki za čas vzhoda in zahoda Sonca in Lune so izračunani za Ljubljano (geografska dolžina: $-14^{\circ} 32'$; geografska širina: $+46^{\circ} 3'$). Za druge kraje v Sloveniji so navedeni podatki razlikujejo za $+6$ oziroma -6 minut (pri Soncu) in za $+7$ oziroma -7 minut (pri Luni). Črtica pa pomeni, da Luna omenjenega dne ne vziđe oziroma ne zaide.

Za vzhod in zahod Sonca in Lune je naveden srednje evropski čas v urah in minutah, za Lunine spremembe pa še posebej, ker se mnogi naši ljudje zlasti na kmetih glede vremena radi ravna po Luninih spremembah in po Herschlovem ključu, ki iz teh sprememb bolj ali manj zanesljivo napoveduje vreme, seveda, če pri tem upoštevamo še druge vremenske dejavnike, kot so barometer, koledar singularitet in podobno.

Ako je Sonce natančno v meridianu (poldnevniku) kakega kraja na južni strani neba, tedaj je ura 12 ali poldan po krajevnem času, torej po času tistega kraja.

Seveda se pri sedanji hitrici življenja in sodobnem prometu ne moremo ozirati na tak »krajevni čas«. Po njem ne moremo uravnati voznega reda na železnicah, avtobusih, letalih, ladjah in drugih prevoznih sredstvih. Na potovanju bi bilo vedno treba kazalce na uri premakniti, ker je v vsakem kraju drug krajevni čas. Na velikih razdaljah to že pride v poštev, če se peljemo na primer iz Evrope v Ameriko ali na katero izmed drugih celin.

Zaradi enotnosti časa so ob koncu prejšnjega stoletja uvedli tako imenovani **pasovni čas**. Vsa zemlja je razdeljena v 24 pasov, ki vsak meri 15 dolžinskih stopinj. Pas od $7,5$ do $22,5$ dolžinskih stopinj vzhodno od Greenwicha (izg. Griniča, to je mesta pri Londonu z znamenito zvezdarno), je **srednjeevropski pas**. Vse države in dežele, ki leže v tem pasu, imajo hkrati isti **srednjeevropski čas**. Ta čas se določi po meridianu (poldnevniku), ki je 15° vzhodno od Greenwicha. Omenjeni meridian gre nekoliko zahodno od Trbovelj in vzhodno od Kočevja. Kadar je na primer poldne v krajih na tem meridianu (Trbovlje) po **srednjeevropskem času** (ki je obenem enak krajevni času krajev na 15° meridianu), tedaj je hkrati po 15° meridianu poldne tudi v Nišu, v Ljubljani in v Idriji, čeprav po **krajevnem času** v Nišu kaže ura skoraj 12.28, v Ljubljani 11.58 in Idriji 11.56. Srednjeevropski čas velja namreč tudi za našo državo in morajo biti po tem času uravnane vse javne ure in ves promet. Ako hočemo ugotoviti, ob kateri uri po **srednje-**

evropskem času vzhaja ali zahaja Sonce, kar je v koledarju navedeno v **krajevnem času**, prištejemo za kraje, ki leže ob idrijskem meridianu, 4 minute, za kraje ob ljubljanskem meridianu 2 minuti; za kraje ob trboveljskem meridianu ni prištejka, ker je, kakor je bilo že omenjeno, tam krajevni čas enak srednjeevropskemu času. Tedaj npr. zahaja Sonce v Trbovljah 11. februarja po srednjeevropskem času ob 17.19, v Ljubljani ob 17.21 in v Idriji ob 17.23.

V koledarju navajamo še tako imenovano **godovinsko število**. Podatki godovinskega števila so važni za določanje praznikov, nedelj in sploh dni v letu.

Nedeljska črka — BA

Nedeljsko črko so nekoč rabili, da so izračunali, kateri dan je **prva nedelja** v januarju. Letos — 1972 — sta to črki BA; dve črki zato, ker je prestopno leto. Ker pride prva nedelja na dan 2. januarja in je B druga črka v latinski abecedi: a, b, c, d, e, f, g. Druge črke označujejo ostale dneve: a sobota, c ponedeljek, d torek, e sredo, f četrtek in g petek. V prestopnem letu — 24. februar je prestopni dan — ta dan nima nobene črke, zato sta v prestopnem letu dve nedeljski črki: prva za meseca januar in februar, druga za ostale mesece.

Zlato število — 16

Leta 432 pred Kr. je učeni grški astronom in geometer **Meton** izračunal, da je 6940 dni točno 235 mesecev ali 19 let. Ta izračun mu je pokazal dolgot Luninega leta (lunisolar), takrat so namreč računali dolgot leta po Luni. To dobo, ki traja 19 let, so imenovali **Metonov cikel**. Štejemo jo kot **zlato število** od 1 do 19. Po 19 letih pridejo Lunine mene na iste dneve v mesecu, le za dve uri kasneje. Zlato število nam pove, katero leto teče v tako imenovanem 19-letnem Luninem krogu ali **Metonovem ciklu**.

Epakta — XIV

Epakta nam pove, koliko je stara Luna na dan novega leta, se pravi, koliko dni je minilo od njenega zadnjega mlaja v preteklem letu. Zadnji mlaj je bil 17. decembra 1971, do novega leta je torej 14 Luninih dni. Beseda epakta je grška in pride od epagein — dodati; število, ki ga moramo dodati, da pridemo do naslednjega začetka leta. Epakte se pišejo z rimskimi številkami od I do XXX.

Sončni krog — 21

Ker ima navadno leto en dan več, prestopno leto pa dva dni več kakor 52 celih tednov, se pomakne vsak mesečni datum v tednu po navadnem letu za eno, po prestopnem pa za dve mesti naprej. Če bi ne bilo prestopnih let, bi prišli na vsakih sedem let dnevi v tednu na isti datum v mesecu. Zaradi prestopnih let se pa to zgodi šele po 4-krat sedmih letih, to je po 28 letih. Sončni krog je torej doba 28 let in število 21 pomeni, da je 21. leto v tej dobi, manjka torej še 7 let, da se bodo ujemale datumi s tedenskimi dnevi.

Rimsko število — 10

Rimsko število, tudi indikacija (napoved) imenovano (od 1 do 15), nima pravzaprav nobene zveze z našim urejanjem koledarja, in sega nazaj v dobo vladanja cesarja Konstantina, ki je leta 312 vpeljal 15-letno obdobje, določeno za plačevanje obresti, davkov in raznih drugih dajatev. Število, ki pove, katero leto tega obdobja teče, se imenuje rimsko število. Rimsko število za leto 1972 npr. dobimo, da številu let dodamo 3 in delimo s 15: $1972 + 3 = 1975 : 15 = 131$, ostane 10; ostanek 10 je rimsko število.

Navedeni podatki so pomembni za izračunavanje dneva velike noči. Po določbah nicejskega cerkvenega zbora leta 325 se obhaja velika noč prvo nedeljo po prvi pomladanski polni Luni. (Prava polna Luna se lahko razlikuje od tega za dva dni.) Najbolj zgodnja velika noč je lahko 22. marca, najbolj kasna pa 25. aprila. Od datuma velike noči so odvisni tudi vsi drugi tako imenovani premakljivi prazniki.

Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju:

Pepelnica	16. februarja
Velika noč	2. aprila
Vnebohod	11. maja
Binkošti	21. maja
Sv. Trojica	28. maja
Sv. Rešnje telo	1. junija
Presveto srce Jezusovo	9. junija
1. adventna nedelja	3. decembra

Nedelje sedemdesetnice in prošnjih dni ni več. Po novem katoliškem koledarju tudi kvatrov ni več.

Od božiča do pepelnice je 53 dni, to je 7 tednov in 4 dni. Postni čas traja 40 dni, to je 5 tednov in 5 dni; nedelj po razglasenju (nekdanjih predpostnih) je 6, nedelj po binkošti je 27, po prazniku sv. Trojice pa 26. Začetek posta je 26. februarja, konec pa 1. aprila, torej 36 dni.

Strogi post (zdržek in pritrgovanje v jedi) je na pepelnico (16. februarja) in na veliki petek (31. marca). Vse petke v postu je zapovedan zdržek od mesa za vse, ki so dopolnili 14. leto. Za druge petke med letom je dovoljeno jesti meso, verniki pa naj si sami izberejo namesto zdržka od mesa drugo spokorno delo, npr. odpoved kakih priljubljenih jedi, pijači, kajenju, zabavi itd. Vsekakor naj bo to neka odpoved ali žrtev, ki nas spomni, da smo dolžni delati pokoro. Dolžnost zdržka od mesnih jedi veže od izpolnjenega 14. leta do smrti; dolžnost posta in zdržka pa veže od 21. leta do začetka 60. leta. Bolnikov seveda post ne veže.

Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju

Leto	Pepelnica	Velika noč	Vnebohod	Binkošti	Sv. rešnje Telo	1. adventna nedelja
*1972	16. febr.	2. aprila	11. maja	21. maja	1. junija	3. dec.
1973	7. marca	22. aprila	31. maja	10. junija	21. junija	2. dec.
1974	27. febr.	14. aprila	23. maja	2. junija	13. junija	1. dec.
1975	12. febr.	30. marca	8. maja	18. maja	29. maja	30. nov.
*1976	3. marca	18. aprila	27. maja	6. junija	17. junija	28. nov.
1977	23. febr.	10. aprila	19. maja	29. maja	9. junija	27. nov.
1978	8. febr.	26. marca	4. maja	14. maja	25. maja	3. dec.
1979	28. febr.	15. aprila	24. maja	3. junija	14. junija	2. dec.
*1980	20. febr.	6. aprila	15. maja	25. maja	5. junija	30. nov.
1981	4. marca	19. aprila	28. maja	7. junija	18. junija	29. nov.
1982	24. febr.	11. aprila	20. maja	30. maja	10. junija	28. nov.

Na kateri dan prideta novo leto in božič

Leto	Novo leto	Božič	Leto	Novo leto	Božič
*1972	sobota	ponedeljek	1977	sobota	nedelja
1973	ponedeljek	torek	1978	nedelja	ponedeljek
1974	torek	sreda	1979	ponedeljek	torek
1975	sreda	četrtek	*1980	torek	četrtek
*1976	četrtek	sobota	1981	četrtek	petek

* Prestopno leto

Razdelitev leta na živalski krog

Za duhovnike starih Babiloncev in Egipčanov je bila Zemlja okrogla plošča, trdno središče sveta. Nad njo se je bočilo nebo kot velikanska polkrogla, na kateri se v teku leta premikajo po čisto določenih zakonih večno enaka ozvezdja, Sonce, Luna in planeti. Posebno pomembno se jim je zdelo pri tem, da Sonce in planeti od enega meseca do drugega pri svojem gibanju srečujejo 12 določenih ozvezdij. Tako so svoj popisani letni koledar 360° razdelili na 12 enako velikih delov po 30°. Vsakega od teh delov so označili z živalskim znamenjem, ki vlada tiste dni. Imena, ki so jih dali tem 12 ozvezdjem, so bila po večini vzeta iz živalstva: oven, bik, rak, lev, škorpiljon, kozorog in riba. Čeprav so tem imenom dodali še nekatere druga: devica, strelec, tehtnica, dvojčka, je vendarle cela ta razdelitev ozvezdij, v katerih se gibljejo Sonce in planeti, dobila ime Zodiak ali Živalski krog. Ta se začne z znamenjem ovna v začetku pomladi in se zvrsti takole:

Oven	Tehtnica
Bik	Škorpiljon
Dvojčka	Strelec
Rak	Kozorog
Lev	Vodnar
Devica	Ribi

Od teh znamenj živalskega kroga pa je treba razlikovati ozvezdja istega imena, ki so prvotno približno res sovpadala s temi znamenji, danes pa so zaradi počasnega gibanja pomladišča za celo širino ozvezdja (to je okoli 30°) premaknjena od živalskega kroga. Ozvezdja živalskega kroga zavzemajo zdaj približno naslednji obseg (vzdolž ekliptike (ekliptika je navidezna pot po nebesnem svodu, ki jo opravi Sonce v enem letu): Oven 26°—50°, Bik 50°—89°, Dvojčka 89°—119°, Rak 119°—139°, Lev 139°—174°, Devica 174°—214°, Tehtnica 214°—239°, Škorpiljon 239°—265°, Strelec 265°—301°, Kozorog 301°—329°, Vodnar 329°—351°, Ribi 351°—26°.

Duhovnikom starodavnih človeških kultur pa zvezdoslovje ali astronomija ni bila samo ena izmed bistvenih vej prirodoznanstva. marveč so jo zelo povezovali z religijo in z vsem zemeljskim življenjem. Opazovali so ob letnih časih se menjajočo moč Sonca in določali po tem čas setve in žetve, spoznavali so vpliv Lune na plimo in oseko in na rast rastlin, in so naposled skušali dognati tudi vpliv ozvezdij na posameznega človeka. Vpliv Lune na mesečne in božjastne ljudi so že poznali, zato so podobne vplive pripisovali tudi planetom in živalskemu krogu. Tako so kmalu začeli verovati, da ima lega ozvezdij ob rojstni uri tega ali onega človeka odločilen vpliv na njegov značaj in življenjsko usodo, srečo in nesrečo, in da imajo vsi tisti, ki so bili rojeni v znamenju istega zvezdnega

simbola v živalskem krogu, skupne lastnosti. Tako so na primer ljudem, ki so bili rojeni v znamenju ovna, pripisovali odločnost, vendar odločnost brez treznega pomisleka, onim v znamenju leva prirojeno dostojanstvo, v znamenju tehtnice rojenim nagnjenje k spravljivosti itn. Vendar astrologi niso ostali pri posploševanju tipov oziroma znamenj iz živalskega kroga, marveč so izkoristili to za horoskope (napoved usode po položaju zvezd ob rojstvu tega ali onega človeka), izdelane do podrobnosti po položaju zvezd oziroma ozvezdij natanko na dan in uro rojstva in za vse nadaljnje življenje do najbolj tveganih napovedi, kakršne lahko beremo dan za dnem v mnogih časopisih in revijah. Tako je astronomija prešla v astrologijo, v napovedovanje prihodnosti iz zvezd, v katero v današnji, tako imenovani napredni dobi, slepo veruje na milijone lahkovernih ljudi.

Letni vladar — Saturn

Stari narodi so razlikovali razen zvezd stalnic še 7 nebesnih teles, ki so zbužala pozornost zaradi svojega premikanja med zvezdami. To so Sonce in Luna ter planeti, ki so jih imenovali: Saturn, Jupiter, Mars, Venera in Merkur. Zemlja jim je bila središče sveta, okrog katerega so se gibali planeti. Danes ve vsak šolarček, da je Sonce središče našega planetnega sistema, da je Luna spremljevalka Zemlje, ki kroži okrog Sonca in je zato uvrščena med planete. Stari so poleg tega domnevali, da vsak izmed 7 omenjenih nebesnih teles — danes poznamo 9 velikih planetov — menjaje »vlada« leto dni in se zato imenuje letni vladar. Ker so vsakemu temu nebesnemu telesu pripisovali določene lastnosti, so tudi mislili, da vsak izmed njih uravnava vreme tisto leto. Ta zmotna vera se je ohranila dolgo in ponekod še vedno živi v preprostem ljudstvu, in tako najdemo v mnogih koledarjih vsakih sedem let spet in spet istega letnega vladarja in njemu pripisano napoved vremena. Po skoro vseh za-piskih, ki segajo nepretrgano za 200 let nazaj o vremenu pa nikakor ni mogoče ugotoviti takega obdobja lepega in grdega vremena, ki bi se ponavljalo ob vsakoletnih vladarjih, saj vremenoslovska znanost še danes z vsemi pripomočki ne more zanesljivo napovedati vremena le za nekaj dni.

Ker bolj zaradi izročila kakor zaradi kakšnega znanstvenega ali vremenoslovskega pomena navajamo Saturna kot vladarja za leto 1972, povejmo o njem tisto, kar je znanstveno zanesljivega.

Saturn je oddaljen od Sonca okoli 1426 milijonov kilometrov, kar je približno devet in polkrat dlje, kakor je oddaljena od Sonca Zemlja. V 29,5 leta Saturn obkroži Sonce. Saturnov premer znaša 120.800 kilometrov, to se pravi, da je 9,5-krat tako velik kakor premer Zemlje. Njegova zunanja podoba ni popolna krogla, ampak kaže zelo jasno splošče-

nost na tečajih. Iz temnih prog, ki se razprostirajo na obeh straneh Saturnovega ravnika, in iz gibanja svetlih peg, ki jih je mogoče včasih dalj časa opazovati, je mogoče ugotoviti, da se zavrti okrog svoje osi v 10 urah in 14 minutah. Iz fizikalnih opazovanj pa so spoznali, da planet obdaja z neprozornimi oblaki napolnjena atmosfera strupenih metanovih in amoniakovih plinov. Temperatura na njem znaša povprečno 150° pod ničlo.

Edinstvena zanimivost tega planeta v našem Osončju je okrogel, zelo tanek kolobar, ki obdaja planet. Zaradi prečne lege tega ko-

lobarja proti Zemlji, ga v daljnogledu vidimo ovalnega, jajčastega, z menjajočo se širino, tako da je videti zdaj na široko odprt, zdaj pa spet čisto ozek. Saturnov kolobar ne sestoji iz trdne enotne mase, marveč je v njem nakopičenih nešteto majhnih, meteorjem podobnih teles, ki kakor čisto majhni sateliti obkrožajo Saturn.

Kaj več o Saturnu bomo izvedeli, ko bodo proti njemu poslali vesoljsko ladjo brez človeške posadke. Tedaj bomo dobili natančnejše podatke o sestavi, atmosferi, temperaturi in drugih značilnostih tega planeta kakor tudi o sami zgradbi kolobarja krog njega.

MED STARIM IN NOVIM KOLEDARJEM

V knjigi BERILA IN EVANGELIJI ZA PRAZNIKE IN GODOVE SVETNIKOV je svetniški lekcionar že urejen po novem koledarju. Ker pa ta še ni stopil v veljavo, obhajamo godove svetnikov še po dosedanjem liturgičnem koledarju. Tega se držimo tudi v našem koledarju. V prihodnjem koledarju (za leto 1973) bo verjetno urejen razpored svetnikov po novem bogoslužnem koledarju, v oklepaju ali pod črto pa bomo navedli spremenjene dneve godov nekaterih svetnikov po starem koledarju. Že lani smo poudarili naslednje: Ker ima novi liturgični koledar le malo za vso Cerkev obveznih svetniških praznikov in celo vrsto takih, ki so dani na izbiro, bodo škofijske konference in redovne družine lahko določile za svoje škofije oziroma pokrajine praznovanje tistih svetnikov, ki so v teh krajih najbolj znani in zato vernemu ljudstvu najbolj pri srcu. Prav verjetno je, da bodo obveljale tudi nekatere izjeme. Tako so npr. Čehi dosegli, da bodo god sv. Cirila in Metoda obhajali kakor doslej 7. julija in ne po novem koledarju 14. februarja. Prav tako se bodo ponekod odločili za praznovanje nekaterih svetnikov po starem koledarju, čeprav jih je novi koledar premaknil na druge mesece. Nobenega pametnega razloga ne vidimo, zakaj bi god sv. Matije, apostola, na katerega veže zlasti kmečko ljudstvo toliko vremenskih in drugih pregovorov, praznovali 14. maja. Saj niti za njegov smrtni dan ne vemo in tako odpade edini upravičeni razlog, da bi njegov god obhajali sredi maja.

Novi bogoslužni koledar teži za tem, da bi čim več godov obhajali na svetnikov smrtni dan, ki je njegov rojstni dan za nebesa. Pri vseh seveda to ne bo šlo, saj bi tako nastalo le preveč sprememb v koledarski tradiciji, ki je ponekod zelo vezana na patroncinije, na romanja in ljudske običaje. Pri dokončni ureditvi novega bogoslužnega koledarja bo treba upoštevati tudi tako imenovani regionalni, to je krajevni ali pokrajinski vidik. Upoštevati bo treba še druge

pobude. Najprej pa navedimo datume za godove svetnikov po starem koledarju; datumi v oklepaju so po novem koledarju:

Januar: Hilarij: 14. 1. (13. 1.), Rajmund Penjafortski: 23. 1. (7. 1.), Timotej: 24. 1. (26. 1.), Polikarp: 26. 1. (23. 1.), Janez Zlatoust: 27. 1. (13. 9.), Frančišek Saleški: 29. 1. (24. 1.).

Februar: Ignacij Antiohijski: 1. 2. (17. 10.), Tit: 6. 2. (26. 1.), Romuald: 7. 2. (19. 6.), Ciril Aleksandrijski: 9. 2. (27. 6.), Sedem ustanoviteljev servitov: 12. 2. (17. 2.), Peter Damiani: 23. 2. (21. 2.), Matija: 24. 2. (14. 5.).

Marec: Perpetua in Felicita: 6. 3. (7. 3.), Tomaž Akvinski: 7. 3. (28. 1.), Gregor Veliki: 12. 3. (3. 9.), Benedikt: 21. 3. (11. 7.), Janez Damaščan: 27. 3. (4. 12.), Janez Kapistran: 28. 3. (23. 10.).

April: Leon Veliki: 11. 4. (10. 11.), Justin: 14. 4. (1. 6.), Peter Kanizij: 27. 4. (21. 12.), Pavel od Križa: 28. 4. (19. 10.), Katarina Sienska: 30. 4. (29. 4.).

Maj: Monika: 4. 5. (27. 8.), Pij V.: 5. 5. (30. 4.), Stanislav: 7. 5. (11. 4.), Gregor Nacianški: 9. 5. (2. 1.), Filip in Jakob: 11. 5. (3. 5.), Robert Bellarmino: 13. 5. (17. 9.), Janez Krstnik de la Salle: 15. 5. (7. 4.), Beda Častiljivi: 27. 5. (25. 5.), Janez I.: 27. 5. (28. 5.), Avguštin Canterburyjski: 28. 5. (27. 5.), Devica Marija Kraljica: 31. 5. (22. 8.).

Junij: Angela Merici: 1. 6. (27. 1.), Marjeta Škotska: 10. 6. (16. 11.), Bazilij Veliki: 14. 6. (2. 1.), Efrem: 18. 6. (9. 6.).

Julij: Obiskanje Device Marije: 2. 7. (31. 5.), Irenej: 3. 7. (28. 6.), Ciril in Metod: 14. 2. (7. 7.), Elizabeta Portugalska: 8. 7. (4. 7.), Bonaventura: 14. 7. (15. 7.), Henrik: 15. 7. (13. 7.), Kamil de Lellis: 18. 7. (14. 7.), Vincencij Pavelski: 19. 7. (27. 9.), Hieronim Emiliani: 20. 7. (8. 2.).

Avgust: Alfonz Marija Ligorij: 2. 8. (1. 8.), Dominik: 4. 8. (8. 8.), Janez Marija Vianney: 8. 8. (4. 8.), Klara: 12. 8. (11. 8.), Joahim: 16. 8. (26. 7.), Ivana Frančiška de Chantal: 21. 8. (12. 12.), Jožef Kalasancij: 27. 8. (25. 8.), Roza iz Lime: 30. 8. (23. 8.).

September: Štefan Ogrski: 2. 9. (16. 8.), Pij X.: 3. 9. (20. 8.), Kozma in Damijan: 27. 9. (26. 9.).

Oktober: Terezija Deteta Jezusa: 3. 10. (1. 10.), Brigita: 8. 10. (23. 7.), Marjeta Marija Alacoço: 17. 10. (16. 10.), Janez Kancij: 20. 10. (23. 12.), Anton Marija Claret: 23. 10. (24. 10.).

November: Martin I.: 12. 11. (13. 4.), Jozafat: 14. 11. (12. 11.), Elizabeta Ogrska: 19. 11. (17. 11.), Janez od Križa: 24. 11. (14. 12.).

December: Peter Krizolog: 4. 12. (30. 7.), Evzebij iz Vercellija: 16. 12. (2. 8.), Tomaž: 21. 12. (3. 7.).

Novi, skrajšani koledar svetnikov, priložen knjigi »Berila in evangeliji za praznike in godove svetnikov«, prinaša poleg že znanih svetnikov nekatera nova imena, ki so na novo v rimskem koledarju, in tiste svetnike, ki jih z bogoslužjem kot »svoje« slavimo tudi v Sloveniji, pa jih ni v rimskem koledarju. Pri novem, skrajšanem koledarju svetnikov ni šlo za seznam svetnikov latinske Cerkve, marveč za koledar za liturgično rabo, zato je seznam skrčen in ima torej za koledar svetnikov značaj okvirnega koledarja, ki pa ga je mogoče dopolnjevati. Ta koledar, imenujemo ga tudi »Rimski splošni koledar«, bodo — kolikor tega ponekod že niso storili — dopolnili s tako imenovanim »regionalnim (krajevnim) koledarjem«, ki upošteva krajevne, škofijske, redovne posebnosti. Tako so se npr. škofje nemškega jezikovnega območja sporazumeli za enoten »regionalni koledar«, ki ga sestavljajo posebne liturgične komisije, v katerih so zastopniki celotnega nemškega jezikovnega območja iz Zvezne republike Nemčije, iz Nemške demokratične republike — torej iz zahodne in vzhodne Nemčije — iz Avstrije, Švice in Južne Tirolske. Komisije so se temeljito lotile dela, pritegnile k sodelovanju koledarske strokovnjake in zastopnike najvažnejših redovnih družin in pripravile osnutek takega regionalnega koledarja ter ga predložile škofovskim konferencam v potrditev. Nekaj izkušenj in pobud bi koristilo tudi slovenskim oziroma jugoslovanskim sestavljalcem novega koledarja, ki naj bi upoštevali tudi naše posebne razmere, navade in izročilo. Marsikatera tehtna in koristna pobuda naj bi prišla tako s strani duhovnikov kakor vernikov. Za izhodišče naj bi bilo seveda temeljito poznanje koledarske reforme, ki jo je zahteval drugi vatikanski cerkveni zbor. O vzrokih, ki so sprožili nujnost spremembe dosedanjega koledarja, smo že pisali v lanskem in predlanskem Koledarju. Sestavljalci slovenskega liturgičnega koledarja naj bi poznali in upoštevali naše posebne razmere, razvoj nekaterih svetniških praznikov na Slovenskem, krajevni pomen češčenja nekaterih svetnikov in podobno.

V Franciji, Španiji, na Madžarskem in Irskem imajo že nekaj desetletij tako imenovane »nacionalne (narodne) koledarje«, v

katerih so bili določeni prazniki za vse škofije v deželi obvezni. V Avstriji npr. imajo že od leta 1964 od škofov odobren seznam 14 svetniških praznikov, ki naj bi jih obhajale vse škofije, vendar niso vse škofije sprejele tega seznama kot obveznost. Češčenje nekaterih svetnikov je ponekod omejeno samo na določeno škofijo, drugod na deželo, spet drugod ga priznava celotno jezikovno območje tega ali onega naroda. V starih mihorskih koledarjih so bili posebej omenjeni npr. deželni patroni, v nekdanji Avstriji patroni za posamezne dežele in za celo državo.

Sestavljali splošnega koledarja za nemško jezikovno območje so upoštevali predvsem sledeča načela:

V seznam so sprejeli najprej tiste svetnike, ki so po svojem zgodovinskem delovanju ali češčenju pomembni za vse jezikovno območje: najvažnejši oznanjevalci vere, mučenci, izredno pomembni pričevanci vere in svetniki drugih cerkvenih pokrajin, katerih češčenje je zakoreninjeno v življenju Cerkve.

Upoštevali so tudi tiste pomembne svetniške osebnosti raznih pokrajin v jezikovnem prostoru in tudi tista območja, s katerih so odhajali misijonarji v druge dežele (Skandinavija, slovanski vzhod in jugovzhod). Pri sestavi novega seznama svetnikov bo treba tudi pri nas pregledati imena svetniških oznanjevalcev in pričevancev vere, ki so delovali na naših tleh, oziroma središča, iz katerih so prihajali k nam, kot sta Salzburg in Oglej, v zgodnjih stoletjih pa frankovski in irski misijonarji, upoštevati bo treba vplive vzhodnih misijonarjev in podobno. Nikoli pa seveda ne bomo vedeli, koliko svetnikov, mučencev in pričevancev vere je živelo in delovalo na ozemlju naše ožje in širše domovine. Iz zgodnje krščanske dobe so nam znani tile svetniki in mučenci: Maksim iz Ljubljane, Maksimilijan iz Celja, Viktorin iz Ptuj, Kvirin iz Siska in Irenej iz Sremske Mitrovice. Vsi ti so bili škofje. Dalje so znani mučenci iz Soluna, menih Siren in duhovnik Montan iz Sremske Mitrovice, Hilarion iz Cavtata, mučenci iz Istre, sv. Mohor in Fortunat iz Ogleja ter patriarh Pavlin prav tako iz Ogleja. Na naših tleh se je rodil znameniti cerkveni učitelj sv. Hieronim. Svetnica iz slovenskih krajev je sv. Hema. V naših krajih sta delovala škofa Virgilij in Modest, sv. Ciril in Metod. V Banatu je deloval benediktinec sv. Gerhard, v Trogiru je bil škof v 11. stoletju sv. Ivan Justin, v Zagrebu je deloval kot škof v 14. stoletju blaženi Avguštin Kažotič. V Bosni slavijo kot mučenca škofa Ivana Nemškega. Tudi dominikanci pri nas imajo več mučencev, tako blaženega Pavla Zadrškega in Nikolaja Milinovića. Leta 1567 je umrla dominikanska tretjerednica bl. Hozana Kotorška, v Iloku v Sremu je umrl 23. oktobra 1456 sv. Janez Kapistran. Dalmatinci in Hrvti so dobili lani (1970) svojega svetnika

Nikolaja Tavelića iz Šibenika, ki je leta 1391 umrl kot mučenec v Jeruzalemu. Leta 1618 je umrl kot mučenec blaženi Marko Križevčanin. Dasi ga ni v seznamu svetnikov, a bi se ga kot svetnika lahko spominjali, to je Marko Dolinar, ki je bil doma iz Škofje Loke ali okolice in je umrl 1. januarja 1657. Čas bi že bil, da bi v novem koledarju oziroma seznamu svetnikov brali tudi imeni škofov Antona Martina Slomška in Friderika Barage. Svetniški osebnosti sta dalje Leopold Mandić iz Južne Dalmacije, ki je umrl 1942 v Padovi in redovnica Marjeta Bogner iz Banata. V koledarjih raznih jugoslovanskih škofij bi lahko našli še kakšno ime, ki bi zaslužilo, da pride v seznam svetniških osebnosti, osebnosti, ki so živele in delovale v naši ožji ali širši domovini ali pa so bile tu doma, živele in delovale so pa drugod, zlasti v misijonih.

Pri novem seznamu svetnikov bo treba upoštevati tudi mnoge tiste svetnike, ki jih je splošni liturgični koledar izločil, a so bili in so še danes med ljudstvom zelo znani, kot npr. sv. Krištof, sv. Bonifacij, Servacij in Pankracij, sv. Marjeta, sv. Katarina, sv. Barbara, sv. Uršula. Z druge strani pa bo treba upoštevati celo vrsto pri nas manj znanih ali celo popolnoma neznanih svetnikov, pomembnih za vesoljnost Cerkve, kot so ugandski mučenci, mučenci iz Severne Amerike, iz Nagasakija in z Oceanije. Vse premalo poznamo nekatere irske, francoske in angleške svetnike, tudi mnogih slovanskih svetnikov še ne poznamo. Sčasoma se bosta izoblikovala širši in ožji seznam svetnikov, prav tako bo treba v koledarjih ločiti svetnike, katerih godovi so določeni za vso Cerkve in tiste, ki so pomembni le za posamezne pokrajine, škofije, dežele, redovne družine in podobno.

Pri novem koledarju naj bi ravnali tudi pri nas po zgledu delovne skupine, ki je pripravljala novi svetniški koledar za nemško jezikovno območje in se je iz ekumenskih razlogov in zaradi močne zakoreninjenosti v ljudski pobožnosti odločila, da je ohranila praznik apostola Matije isti dan kot smo ga obhajali doslej, to je 24. februarja, in praznik Marijinega obiskovanja 2. julija; novi bogoslužni koledar obhaja Matijev god 14. maja, Obiskanje Marije Device pa 31. maja.

Posebnost novega Koledarja naj bi bila jasnejša oznaka posameznih svetnikov: ne samo ime, marveč tudi označitev njegovega delovanja in dan njegove smrti. Za primer vzemimo npr. mesec januar:

1. Novo leto. Osmina Gospodovega rojstva (Božična osmina). Praznik božje Matere Marije
2. Bazilij Veliki (379) in Gregor Nacijanški (ok. 390), škofa in cerkvena učitelja
6. Gospodovo razglasenje. Sv. Trije kralji
- 7.* Valentin, škof v Retiji (o. 475); Rajmund Penjafortski, redovni ustanovitelj (6. 1. 1275)
8. Severin, menih v Noriku (482)
11. Pavlin Oglejski, patriarh in apostol Slovencev (802)
13. Hilarij, škof v Poitiersu in cerkveni učitelj (ok. 367)
17. Anton, puščavnik, oče menišтва v Egiptu (356)
20. Fabijan, papež in mučenec (250), in Boštjan (Sebastijan), mučenec (288)
21. Neža (Janja, Agnes), devica in mučenka v Rimu (304)
22. Vincenc (Vinko), diakon in mučenec v Španiji (304)
24. Francišek Saleški, škof v Ženevi, redovni ustanovitelj in cerkveni učitelj (28. 12. 1622)
25. Spreobrnitev apostola Pavla
26. Timotej in Tito, škofa in učenca apostolov
27. Angela Merici, ustanoviteljica uršulink (1540)
28. Tomaž Akvinski, redovnik in cerkveni učitelj (7. 3. 1274)
31. Janez Bosko, duhovnik in redovni ustanovitelj (1888)

V mohorskem koledarju bo seznam svetnikov seveda obširnejši in bo navajal kakor doslej dva do tri svetnike za isti dan. Pač pa bo posebej označeno, kdaj je slovesni praznik, kdaj praznik, zapovedan spominski dan, god svetnika po splošnem koledarju in god svetnika, ki ga praznujejo v tej ali oni deželi. V oklepaju bo naveden dan oziroma leto smrti tega ali onega svetnika.

* z zvezdico zaznamovani svetnik se obhaja po pokrajinskem koledarju.

V SAMOTNEM VECERU

Stara mama
v hramu sama
sklonjena ob oknu
v mrak golčič:

— Ena hčerka, dva sinova
vsi so šli;

in od počitnic tudi vnukov ni.
Saj jo hčerka v mesto vabi...

Naj svoj domek zdaj pozabi?

Joj, ta meglá z vej kakor dež rosi!

Teh krp zemlje
vse življenje
zavrgla ni;
suho grudo sta močila
znoj njen, kri.

Dnin več ne zmore — v prsih jo duši;

ve — to zimo smrt jo vzame.

Suha roka molek sname:

— ki je za nas krvavi pot potil.

Jakob Sešerko

KRISTJAN IN MOLITEV

Kdor kot kristjan nič več ne moli, mora sam poiskati in utemeljiti vzroke, ki ga tega oplašajo, da, opravičujejo, pravi znameniti sodobni teolog Hans Urs von Balthasar. Mnogi se opravičujejo z izgovorom npr.: molitev je nekaj zastarelega, torej spada v preteklost. Pa saj ni bila drugo kot nekakšna magija: človek si je izprosil stvari, ki jih je potreboval. Danes se loti marsičesa in uspe, ne da bi mu bilo treba za to moliti. Ze to je božja volja, če lahko opravi brez molitve. Ali: molitev spada v staro zavezo; s Kristusom pa se je Bog učlovečil in človeku ni več potrebno, da se s praznimi besedami obrača proti nebesom, marveč to opravi kar s svojim bližnjim; vendar dejavna ljubezen ni nadomestilo za molitev, marveč za kristjana njen sestavni del, rekli bi lahko, da je povsem samostojna sestavina. Spet drugi se izgovarjajo: če naj bo molitev koristna, jo je treba opraviti v svetu tihote, v naravi, v božji navzočnosti, v zbranosti in premišljevanju; samo v taki tihoti, odmaknjeni od svetnega hrupa in nemira je mogoče priti v stik z Bogom. V hrupu, v vrvežu, v sodobnem tehničnem svetu ni več ne prostora ne časa za molitev. A prav v tem nemirnem, hrupnem svetu nam je molitev še posebno potrebna. Potrebna zato, ker je kakor studenec, ki ne sme usahnuti, če hočemo, da smo okrepljeni v vsakdanjih težavah, s katerimi nam še tako udobno življenje ne prizanaša. Mladi se izgovarjajo: nihče me ni učil moliti in česar ne znam, me je sram delati. To je seveda najbolj preprost izgovor. A bolj kakor kdaj velja danes: kristjan stoji in pade z molitvijo. Njegova vera ima samo to vsebino: da Bog ljubi njega in vse, ne samo, rekli bi neimenovano vse, marveč prav njega; ljubil ga je in ga še vedno ljubi. Za današnjega kristjana velja še tisto, kar je Bog kot začetek te ljubezni rekel izvoljenemu izraelskemu ljudstvu: ti in noben drug bodi MOJ TI, a ne zato, ker si lep ali velik ali mogočen, marveč zato, ker sem te svobodno izbral za ljubezen, za medsebojno ljubezen. Izraelce, ki so se izneverili tej ljubezni, primerja svetopisemski pisatelj s hotnicami. O tej medsebojni ljubezni, ki ni brez sadu, čudovito lepo pravi prerok Izaija:

»Kakor pride dež in sneg izpod neba, in se ne vrača tja, dokler zemlje ne napoji, oplodi in stori, da zavrsti, da dá sejalcu seme in kruha uživalcu, tako je z mojo besedo, ki prihaja iz mojih ust: ne povrne se k meni brez uspeha, dokler ne opravi, kar sem hotel, in izpolni, za kar sem jo poslal« (Iz 55, 10—11). Ljudstvo odgovarja z liturgičnimi psalmi, hvalnicami, zahvalami, s prošnjami, se zateka k božji pomoči in v božje varstvo. Tako je dobro in prav, tako bo in tako mora ostati. Toda v Kristusu izvoljeni Bog kot človek se ne javlja nekemu narodu ali ljudstvu,

marveč mnogo izraziteje kakor v poklicih prerokov — posamezniku. Pojdi za menoj. Poklicani pusti vse in gre za njim. »Gospod, h komu naj gremo, ti imaš besede večnega življenja.« Po teh besedah, ki prihajajo k meni, k vsakemu izmed nas, je treba uravnovati življenje. Kje je več osebne molitve kakor v novi zavezi, tako v evangeliju kakor v apostolskih delih in pismih, zlasti pri sv. Pavlu? Zlasti v liturgičnih molitvah prvih kristjanov se molitev občestva nenadoma zlije v molitev lastnega srca. Pri evangelistu Luku beremo, kolikokrat se Jezus umakne v samotni kraj k zbrani molitvi. Njegov krst, njegovo poveljanje, začetek njegovega trpljenja — vse se dogaja med molitvijo (3, 21; 5, 16; 6, 12; 9, 18—21). Učenci so ga naprosili, naj jih nauči moliti (Lk 11, 1—4). Pri evangelistu Janezu završuje Jezus globoki poslovlilni govor z »velikoduhovniško molitvijo«, v kateri prosi nebeškega Očeta zase, za apostole in vse vernike, da bi bili združeni v medsebojni ljubezni ter po milosti in ljubezni eno z Očetom in Sinom (17 pogl.). V tej molitvi izroča v Očetove roke vse svoje delovanje od učlovečenja, od odhoda od Očeta in njegove vrnitve k Njemu. Do svoje zadnje ure je v molitvi v razgovoru z Bogom.

Kristjani vseh časov so živeli v molitvi, se krepili z molitvijo in se v molitvi pogovarjali z Bogom: ga prosili, se mu zahvaljevali, se zatekali k njemu. Tudi sodobni kristjan ne more imeti nobenega upravičenega izgovora, da mu molitev ni potrebna. Ne more se opravičevati, da mu zadostuje liturgična molitev, molitev v cerkvi, osebne molitve pa da ne potrebuje. Ne more se izgovarjati, da ne moli zato, ker hoče biti na strani tistih, ki ne morejo ali ne znajo več moliti.

In kaj je molitev? Henrik Bremond pravi: »Molitve je eno izmed vsebinsko najbogatejših dejanj. Vse naše sposobnosti kliče v svojo službo, vse usmerja k svojim ciljem, vse dviga na svojo ravnino. Nič človeškega ji ni tuje...«

Preprosta je katekizemska oznaka molitve: Molitev je zaupen in vdan pogovor z Bogom. Misel na božjo vsepriučnost je osnova vsake iskrene molitve. V molitvi si izprašujemo vest, si gledamo najgloblje globine svojega srca, molitev je iskanje zadnjih vzrokov našega ravnanja in urejevanja najtežjih in najbolj zapletenih zadev našega srca, je odsev naše zakoreninjenosti v Bogu, v molitvi prodiramo v bistvo in smisel življenja, v molitvi Bogu potožimo krivice, ki so nam bile storjene, v molitvi iščemo in najdemo tolažbo, v molitvi prosimo odpuščanja za krivice, ki smo jih storili Bogu samemu, bližnjemu. V molitvi prosimo Boga za svet, v molitvi prosimo za uspeh pri delu, za zmago nad kakršnimikoli napori. V mo-

Albrecht Dürer (1471-1527): K molitvi sklenjene roke

litvi prosimo za čistost srca in iskrenost mišljenja, prosimo potrpljenje. Po svojem Sinu nam je nebeški Oče obljubil, da bomo vedno uslišani, kadar prosimo v Jezusovem imenu: »Prosrite in se vam bo dalo« in »Ako boste Očeta kaj prosili v mojem imenu, vam bo dal.« V Jezusovem imenu pa prosimo, kadar molimo pobožno, ponižno, stanovitno in vdano v božjo voljo. Molitev po Jezusovem zgledu in v Jezusovem imenu Bog vedno usliši, čeprav ne vedno tako, kakor se nam zdi, da je prav in koristno. Vendar pa je uspešna vsaka molitev, ker nas vsaka združuje z Bogom in nam pridobiva novih milosti in dobrot.

Tvoja molitev se dviga k Bogu in Bog se niža k tebi.

Komur je molitev postala ljuba in potrebna, naj jo varuje kot dobrega prijatelja.

Ambrož

Jakob Sešerko

STARI KRIZ

Ob poti tu med njivami stojiš,
kar pomnim,
in si v zemljiško mapo vrisan;
že babica je pravila,
kako nekoč si trdno stal,
kako te je pozdravil vsak,
ki je tod mimo bosopetil.

Zanjice so srpe odložile,
angelgospodov zmolile.
Orači so pluge zadržali,
žuljave roke sklenili.
Otroci so ti cvetje nosili.
Berač brezzob je tu počil,
pogače priberačene zaužil.
In včasih je pri tebi pozno v noč
boječe lučka še brlela:
Matere-žené
svoje so gorjé
pred tabo zjokovale.
V nevihtah sta jčela tvoja trama,
da se čulo k nam do hrama.

Potem prišli so hudi časi
čez njive te:
od nemških tankov poteptani klasi,
in verman je za vajo vate streljal
ter rogal se brezbrizno:
No, stopi s križa,
ti bog leseni,
pa bomo tebi vsi verjeli!

A zdaj si močno nagnjen, preperel,
odtrgana ti roka v vetru niha,
da komaj moč te je spoznati,
in kakor pred Pilatom strt golčiš,
pozabljen kot strašilo na ozari.

Sv. Avguštin pravi o molitvi: mesto za pravo srečanje z versko skupnostjo, z Bogom, je v nas, je v najgloblji celici našega duha, je v tisti osebni dejavnosti, ki jo imenujemo molitev. Kako lepo poje naš pesnik:

*K Tebi... K Tebi! — Ali brezmejnje
sanjajo med nama daljave!
Drug nobeden jih ne premeri,
kakor Tvoja milost neskončna;
drug nobeden jih ne preplava,
kakor sama srčna molitev.*

*Da mi nisi vdahnil molitve,
kam bi nosil, kje bi potožil
tožbe svoje neizrekljive?
A v molitev gorko zakrite,
Ti jih vidiš, Ti jih tolažiš,
moj vsevedni Bog in Gospod!
(Silvin Sardenko, Pa bi jaz ne molil molitve)*

*O, svojo vas lepó smo uredili,
na strehe hiš antene zatakneli,
po cesti skozi vas asfalt polili,
kjer avti so otroka dva pobili.
Res, ne utegnemo nikdar
v tej naglici prekleti
še ta pokvečen križ podpreti.
Zato — ko prvi pridivja vihar,
Gospod, pomiri ga nikar!
Podré naj križ se ta strohneli
v sramoto našo — Tebi v spravo,
saj križi na sosednjih poljih
kot novi že so zablesteli!*

Mihaela Jarc

VECERNA PESEM

*Svetlo nebo
v tišini se nad zemljo sklanja,
ki že v mraku svojem sanja,
vse gre v temo.*

*Vse gre mirnó
med vedno mladi čar molčanja,
med tihe speve darovanja;
vse je lahnó.*

*Večerni mir
ni zgladil le oblakov blodnih,
ki mučijo se v potih krožnih
v samotni dir.*

*In ko bo dan
že srečal nočne odposlanca,
bo veter že lovil izgnance
v svojo dlan.*

SVITANICE NAD ŽALOSTNO GORO

V adventnih večerih, med sveto Barbaro in spominskim dnevom naših prvih staršev Adama in Eve, se razlije preko Ljubljanskega barja čudovita zarja, podobna zlati bleščici, ki se zaznava včasih pozno v noč, ko se že zbirajo pod zvonikom na Žalostni gori poslednje verne duše. Nad božjepotno goro se razbistrijo goste zvezde, nenavadno prijazne in mile. Tem zvezdnim posevkom pravijo krajanji pod Krimom svitanice, ker nanzanjajo sveti božični mir ter zapuščajo v človeških srcih sladko spokojnost. Svitanic se razveselijo ubogi pastirji, ki iščejo v toplih zatišjih zeleni, mehki mah za jaslice, razveselijo se jih dekleta, ki nabirajo po rakiških melnikih in brežuljkih zbodičje, božje drevce z rdečimi jagodicami in košate belice, da jih ponesejo naprodaj v mesto. Čudežne zvezde kažejo s svojim stanovitim sijem čolnarskim hlapcem na debeli Ljubljanci pot v varne staje, gospodarji se ravnajo po njih, še bolnik sprašuje domače, če že gorijo svitanice nad Žalostno goro, prave božične svetinje, ki mu bodo olajšale gorje in trpljenje.

Svitanice se že dolgo zatrinjajo nad Žalostno goro. Bog jih je ustvaril na priprošnjo svoje blage matere Marije, da kot bele, drobne poslanke označujejo svetu ter naši zemlji mir in ljubezen. Morda je bilo v sivi, častitljivi davnini, morda je bilo v grudnovih dneh, ki jih pomnijo naše dobre matere... Marija, božja mati, se je vrnila na zemljo, da obhaja sveti adventni čas in spomin na obiskovanje tete Elizabete med člo-

veškim rodom. Od Jezusa si je izprosila dragoceno trohico tolažbe in troje svetlih solza, da spotoma obišče revne in žalostne ter s svetimi solzami olajša gorje in bridkosti. Prvi dve solzici so popile njene blage oči, tretjo solzo pa je skrila v svoje deviško srce. Vsa vesela in sveta kakor vedno je šla skozi mesta in vasice ter blagovala družine. Ljudje so bili dobri in vredni njenega blagoslova. Toda med njimi so bili tudi hudobni in pohlepni, ki so sejali med narode seme razdora in sovraštva; ti Marije niso prepoznali, zaverovani v pozemsko srečo so se veselili svoje nadoblasti in slave. Zato se je božja mati namenila k revnim, ki niso pozabili Boga, četudi so jih trle nesreče, kuga, lakota in vojska.

Tako se je ustavila Marija v obljubljeni deželi, kjer je nekoč preživela kakor prečista Devica svoja najlepša leta in kot nedotakljiva jutrnja zarja doživela čudež deviškega materinstva. Toda dežela je bila danes sirotna in puščobna. Oljčni gaji so bili zapuščeni, kraljevske cedre so povešale svoje vrhove, trgi so bili prazni. Kuga je prizadejala malo ljudstvo. Nesreče in boleznij je bilo za senene vozove, iz sleherne hiše se je čulo pretresljivo plakanje, okna so bila zagrnjena. Krepkim mladeničem so osteklenele oči, mladenkam so počrnela lica, matere so zaman dvigale roke k nebu, otročiči so umirali in ginili kupoma, kakor bi strupena slana povijala in mrtvičila nežno, krhko cvetje. Marija je tolažila in milovala bolnike; v borni kočici je našla mrtvo družino, samo

Božidar Jakac: Božična voščilnica

polživa mati je bridko čemela pri umirajočem detetu, ki je minevalo v ranah in pri-sadih. Marija se je sklonila nad njegovo glavico in potočila prvo solzo. Glej! Grda kužna rana je použila blagodejno solzo, zdravje se je vidno vračalo otročku, materi in vsej okoli. Saj se je s solzo razlil božji blagoslov nad nesrečni rod, da je odnehala kužna bo-zen.

Marija se je potolažena dvignila in odpravila dalje, čez sinja morja in zelene otoke; slednjič je prišla v neznano deželo, mornarji so ji rekli dežela sonca in pesmi, dežela umetnosti in blaginje. Ustavila se je v belem mestecu kraj morja. Toda pokrajina je bila podobna požganemu strnišču, kajti že leto dni ni deževalo. Zvonovi so se spokorno udarjali na svoje bronaste prsi, v cipresnih vršičkih je ječal pozabljen vetrič, zlato morsko dno je potemnelo. Tisočere line so bile odprte, kašče puste in prazne, kakor bi jih križem prepihala neurna sapa in pomela poslednji zagrabek žita iz praznega kota. Neizprosna lakota je gospodovala vsepovsod. Zemlja je postala zaradi suše ničvreden prah, polja so bila nerodovitna, namesto zlahtnih plodov so dajala le pičle, suhe pečke. Marija je vsa žalostna obstala pred cerkvijo, da bi pomagala gladni sosesi. Svoje borno brašno je razdelila lačnim, ki so se vlačili od praga do praga kakor votle sence. Plemenitaji niso več hodili ošabno in držno, med hojo so se od lakote majali v dva cepa. Bili so izlakoteni, da so jim členki škripali od slabosti. Mnogoteri so že umirali, ustnice so jim razpokale; otročkom so se od stradeža razklenile tanke lične koščice. Zvonovi pa so nenehoma prosili; nekam zmedeni so se zdeli, veliki so prehitevali male, da bi čimprej našli sled v nebesa in izprosili prgišče božje rose. Mariji se je užalilo dobrotljivo oko, druga solza je kanila na zemljo, da je oživila, zazelene-la in rodila ljudem stoteren sad. Matere so hotele zadržati rešiteljico, ki se je naglo poslavljalja:

»Gotovo ste še potrebne tolažbe. Toda moram dalje, srce mi pravi, da se nekje na tej zemlji godi še večje gorje.«

Marija je romala naglo dalje. Se dolgo so doneli za njo hvaležni, veseli klici ljudi, ki jim je Bog preložil nesrečo:

»Vstanite! Zemlja zopet rodi. Dva orat, pet pa kopat, da plevel ne zaduši pravih kali.«

Božja mati je hitela dalje, saj se je bližala božična noč, ko bo priporočila svojemu Prvorojencu ubogo človeštvo. Šla je čez lepe langobardske planjave in goriška brda ter dospela na slovensko zemljico, kjer so stezice bele, polja ravna in gore zamaknjene v svoj tisočletni sen. Že dolgo je vedela za to deželo, saj je bilo ljudstvo njeno, izvolilo si jo je za svojo kraljico ter ji postavilo svetišča z zlatimi prestoli. Na Brezjah, na Sveti gori, v Petrovčah, na Zaplazu, na Tr-satu, sredi ptujskega polja, na Žalostni goril

Dan se je nagnil, ko je spela Marija preko vrhniških ledinic in barskih požarnic. Nikogar ni srečala, niti nadložnega plaščurja, ki bi jo prosil za milodar. Edino tihi večer se je opotekal s svojim zlatim bremenom na trudnih plečih. Nešteti utrinki, ognjeni in neznatni, so se razpršili nad čelom Svetih Treh kraljev, ki jim tudi ni bilo prizaneseno z zmedo hudih dni. Sence so se potegnile preko barskih strženov in leh, hlad in žal slutnje so zajele stvarstvo, bridka smrt je stekla ob mejici te zemlje, ki jo je tisti čas zajela strašna vojska. Slovenske bistrice in potočki niso več veselo čevrljali, domovi so bili prazni, ljudje so se porazgubili pred nevernim sovražnikom kakor zbegana čreda.

Marija se je odpravila na Žalostno goro, da tam prenoči in se odpočije; kajti hiše so bile zaprte, okna zagnjena in barjači prazni. Povsod so se zaznavala kopita in sled sovražnikovega opustošenja. Ko se je bližala nebeska mati svojemu svetišču na gori, jo je presunil velik jok in neutolažljivo žalovanje, ki se je trgalo iz zaprtih vrat. Stopila je v cerkev; tam je ostalo vse nedotaknjeno, častljivo in sveto, tja ni segla sovražnikova pest, da bi onečastila božjepotne sence, zlate svetinje, molitve in romarske poljube. Tajinstven mrak je napravil notranjost svetišča razsežno, večnost se je selila pod oboki... Pred velikim oltarjem je zagledala Marija sirotno starko na kolenih. Bila je skrušena nizko k posvečenim tlom, telo je imela upognjeno, glavo sklonjeno med dlani, bila je vsa v križih in težavah kakor nešteto mater, ki so zgubliale tisti čas svoje sinove in rednike na bojnih poljanah. Zena v črnini je bila en sam krč in kruta bolečina. Ko se je stresalo njeno šibko telo v neutolažljivem ihtenju in boli, je vila suhljave roke:

»Sin moj! Ah, moj Tone, kje trpiš, kje si, kje ležiš...«

Pred starko je ležal šopek martinovk in rdečih srčkov, malce nerodno povezan in ubog. Marija je takoj razumela gorje uboge matere. Saj se je tudi njej pretrgalo de viško srce, ko je stala pod križem svojega umirajočega Prvorojenca. Marija je razprostrla dobrotljive roke in se bližala nesrečni ženi. Njen krik je postal tolkšen, da bi se je usmilil vsak kamen. Se celo stara ura v stolpu je nehala utripati in biti. Jok nesrečne matere se je utrinjal čez cerkveni prag v večerne samote, mimo pozabljenih znamenj in koticov, trkal na grajske duri v Bistri in se ustavljal pri jezerskih okencih, letel čez gore in udore, obtoževal sovražnika, budil žive in mrtve ter se končno ves nepotešen vračal do prazne bajte, kjer sameva in razpada v podstrešnem kotu zibelka s končnico, na kateri se smeji sonce, večni čuvar nebeskih skrivnosti, mesec in usodna zvezda, pod katero je bil rojen Tone. Uboga mati! Ni ji bilo dano, da zatisne umirajočemu sinu nepozabne oči z gostimi tre-

palnicami in mehkim sijajem. Stari Zgojnar ni potegnil za častitljive vrvi, ki vežejo solzno dolino z nebeškimi linami. Domači zvonovi niso zaklinkali in privabili solza sosedom. Lučarica Mreta ni spremila dragega pokojnika z mrliško lučjo čez poslednji prag. Samcat je umiral nekje na bojnem polju ali sredi sovražnega ostroga, kjer leži sto junakov, ki minevajo kot prah in nevredno ilo. Morda se jih bo spomnil kdaj le criček z drobno, brezimno pesmico...

Marija je položila roke na ramena klečeče žene, ki je drevenela na tlaku, dvignila jo je k sebi in jo potolažila. Tedaj se je utrnula tretja solza iz njenega prečistega srca in pala na zasoljeno lice slovenske matere, ki jo je pretresla veličastna zavest trpečega

občestva, da se je junaško zravnila in se zazrla v mile oči nebeške priprošnjice. Saj je v svojih razpokanih, zažuljanih dlaneh začutila varno, toplo roko same matere božje, njene ustnice so zašepetale prastari amen! Tako bodi! Solze dveh mater so se spojile in padale na posvečena tla. Bogu je bilo ljubo, da se je ozrl po svoji nebeški materi na ubogo ženo in jo obliž z milostjo tolažbe. Iz solzne bistrice pa je vstajala svetla rosa, ki se je gostila v kapljice; te so plavale v nebeške višave ter se izpreminjale v zvezde. Bog jih je v spomin na svojo mater prištel v vrsto božičnih zvezd. To so svitanice, ki oznanjajo človeškemu rodu ljubezen in dolgo zaželeni mir.

Joža Likovič

IN NA ZEMLJI MIR LJUDEM...

Leto za letom slišimo skoraj ob enaki predstavi, vendar s spremenljivimi občutki, najslajše oznanilo človeštvu:

*Slava Bogu na višavah
in na zemlji mir ljudem,
ki so Bogu po volji.*

Ko slišimo to veselo oznanilo množice nebeške vojske angelov, vidimo pred sabo podobe božičnih angelov, debelolice otroške glavice z gostimi plavimi lasmi. Jaslice: Marijo v revnem hlevu, v preproste plenice povito božje Dete na slam ali senu; bradatega Jožefa, zaskrbljenega in hkrati srečnega obraza; preproste pastirje, ogrnjene z ovčjimi kožami, zadovoljnih in sijočih obrazov; trope ovac, ki se gnetejo pred hlevom, svetlo zvezdo nad hlevom; ponižne in zamaknjene tri kralje v zlatih in škrlatnih oblačilih na konjih in dvogrbih kamelah — podobe in oprava iz čudovitega, najbolj ljubeznivega, pravljničnega sveta! Podoba je, kot da nas ta prizor božjega rojstva hoče spodbuditi in razvedriti in svet, v katerem živimo, ohraniti tak, kakršen je v svojih najlepših dneh; kot da potrjuje idilo mirnega življenja, ki si jo lahko ohranimo, če nam le ne manjka dobre volje.

Ko se je Jezus rodil, še ni bilo raket, ki bi v eni sami minuti lahko uničile velikanske pokrajine in cela mesta in vasi zravnale z zemljo; nobenih strupov, ki lahko hkrati pomorijo na tisoče ljudi; nobenega vesoljnega potopa, nobene Sodome in Gomore, ki bi obsodila na smrt človeštvo. Takrat še ni bilo hladne vojne, ljudje tudi niso poznali vojn, kakršne gledamo danes v televiziji. Ljudje so se tedaj še malo zavedali vrednot miru in ni bilo človeka, ki bi obsojal vojno kot bič človeštva. In vendar so narodi in ljudstva že v času Kristusovega rojstva trpeli zaradi vojska in nasilja, zaradi umorov in

pobojev, zaradi surovosti v oblikah, ki si jih skoraj ne moremo predstavljati; občutili so vse to, tožili nad tem, niso pa tega razglašali za nečloveško. Umetnost vojskovanja in spretnosti nasilja in zatiranja so razvijali in izpopolnjevali dalje, učili so svoje sinove, da je hrabrost v boju največja in najvišja izmed vseh človeških kreposti, in so pričakovali, da jim bodo vojne razreševale vse njihove politične in gospodarske zadeve. Vojna jim je pomenila srečo, blaginjo, napredek, predvsem Rimljanom. Danes pa je naš svet kot celota z vsemi ljudmi ogrožen. Živimo v času, ko se vse človeštvo zaveda nasilja, vojnih grozot in vse to tudi obsoja kot zločinstvo. Živimo pa tudi v času, ko ne manjka Herodežev in njegovih hlapcev, kakor jih ni manjkalo vseh 2000 let od pomora betlehemske otrok.

Svet, v katerem se je rodil Jezus, je bil drugačen od našega. Vendar ni bil idiličen, kot si ga radi predstavljamo ob jaslicah. Kazal je drugačne znake kot naš svet, da ne živi v miru. Vendar je čutili, da je pogrešal mir, kakor so ga pogrešali vsi rodovi v dveh tisočletjih za njim. Kdor v tak svet, ki nima miru, kliče: **Mir na zemlji**, noče tega sveta opominjati, naj se zmerom kaže takšen, kakor se je zdel v svojih najlepših dneh — marveč hoče ta svet spremeniti. Božično oznanilo ni merilo na količnostno, količinsko poplajšanje, marveč je hotelo kakovostno spremembo. V tem smislu moremo sprejeti božično oznanilo tudi kot nekaj revolucionarnega. Svet, ki je iskal svojo srečo, svojo blaginjo in napredek v vojnah, naj spozna, da mu samo mir more zagotoviti pravo blaginjo. Mir je sreča, blaginja, kakor sta oba pojma istovetna v hebrejski besedi *šalom*.

Vojna pomeni razdejanje, razdejanje zemlje, vasi, človeških domov, razdejanje, pa naj se ta vojna kaže v spopadu med narodi ali kot prepir v hiši ali kot predsodek in

sovraštvo med privrženci narodov, plemen, ras, razredov, ver, ideologij. Mir, o katerem govori božično oznanilo, je mišljen prav tako stvarno, kakor beseda vojna označuje stvarne razmere na zemlji. Kdor sprejme božično oznanilo ali ga celo sporoča dalje, se priznava k spremenjenemu svetu. Priznava se tudi k temu, da je treba odpraviti s tega sveta oborožene spopade, predsodke, sovraštvo in prepir po neposredni poti — ne šele po kakršnikoli utopični zadnji bitki ali zmagi, ki je bila izbojevana kdove kdaj in ki sploh še ni bila izbojevana. Vojna in mir sta tako različni kvaliteti, da ne omogočata nobenih prehodov. Kdor pravi mir, hoče s tem

reči, da je ta svet slab, kakor je, in da kvalitativno mora postati drugačen.

Mirovno oznanilo iz Lukovega evangelija je revolucionarno sporočilo. Vendar z nobeno besedo ne govori o revoluciji, marveč jasno in razločno hoče povedati, da sta človekova blaginja in sreča odvisna od miru. V svetem pismu, ki lahko uporablja božje ime celo kot soznačnico za pojem ljubezni, označuje ta beseda območje krščanskega bivanja. Kdor zapusti območje ljubezni, ne živi več kot kristjan. Svet, ki naj ga spremeni krščansko oznanilo, je mogoče spremeniti samo pod vidikom ljubezni, ki ne trpi nobene izjeme. Kdor priznava božično oznanilo,

Maksim Sedej: Jaslice (izvirni lesorez)

lo MIR NA ZEMLJI, priznava tudi, da je treba svet spremeniti, da hoče tudi sodelovati pri tej spremembi sveta, da hoče to spremembo doseči ne s silo in ne na noben drug način kakor samo z ljubeznijo. Kdor tako gleda, se mu odpira jasen pogled v božično oznanilo: MIR LJUDEM NA ZEMLJI. Samo mir lahko spremeni sedanji svet v svet človeške blaginje, sreče in medsebojne ljubezni.

OD POLNOČNICE

Bil je gorak in se ni menil za mraz, četudi je od Metlike strupeno vleklo. Po zmrzlem, izhojenem snegu so mu pele noge, kot bi stopal po skritih strunah. Vsi so že davno odšli na daljne domove — njih koraki in besede so utonili v tišino. Pot je bila samotna in žive duše ni bilo več na dosluhu. Na nebu je sijal okrogel mesec, ta zvesti prijatelj srečnih nočnih popotnikov, zvezde pa so se kot iz spoštovanja odmaknile nizko na obzorje.

Petje pred oltarjem in na koru, petje v cerkvi, kadilo in sijajne luči, množica ljudstva — vse je izginilo. On se je zadržal pri sorodnikih. Pojedel je kos potice in popil čaj — in v svoji človeški slabosti je željno pomislil na mehko posteljo v tisti zakurjeni sobi. Kako bi spal — kako sladko bi spal!

Toda zdaj pojejo strune pod njim, zasnežene njive se krog in krog svetlosinje bleščijo v mesečini. Kadar se ustavi, strune obmolknejo, zasliši pa srce v prsih; v sencih začuti utripe dragocene ure, ki mu nenehno podaljšuje življenje in mu kaže pot daleč naprej... Kaj mu pripravlja bodočnost?

Vsi so šli to noč po tej poti pred njim. Kot bi ga gnala želja po človeški bližini, stopa naglo: mogoče doide koga. Toda noč je prazna, kot bi vse umrlo ali pospalo. Samo smešno majhna senca, ki jo meče mesec, gre zvesto ob njem. Smreke stoje negibno, akacije so kot iz krhkega stekla, sence so blede, le kjer se pot zoži, se zgostijo — in samotni popotnik boječe upira oči vanje, ali ne bo v tisti črnini uzrl kaj groznega.

V spomin se mu oglašá dedova pripoved. »Tam v stelniku, pri svetem Sebastijanu, je bilo njega dni pokopališče. Od tam je bilo v zimskih nočeh čuti tuljenje sestradanih volkov, ki so iskali kosti in se grizli. Še jaz sem jih čul.«

Med brezami, za dober streljaj globoko na desni, nevidna stoji tista nema cerkvice, h kateri se prve dni maja le gasilci iz fare zbero pol k maši pol na izlet. A zdaj je vse tiho. Ko je šel k polnočnici, so svetonočni zvonovi po bližnjih in daljnjih podružnicah peli tako vzvišeno himno, kakršne ne bo čul nikdar več. V tej pozni uri pa je obmolknilo še zadnje pritrkavanje: tišina je ležala popol-

S tega vidika se je treba prizadevati za mir, mu pomagati utirati pot in razglašati: mir nam je potreben. Kdor prispeva k temu, povzdiguje ljubezen med ljudmi, pomaga, da ljudje drug v drugem odkrivajo brata in se tudi odločajo, da bodo kot bratje živeli.

Misel o božičnem oznanilu dobiva s tem nov pomen, novo vrednoto za ves svet, za vse človeštvo, za vse ljudi, ki so resnično blage volje.

na, samo njegove pojoče stopinje so jo katile. Iz snega v mesečini je rezalo v nosnice, a mraz je bil zdrav in podžigajoč.

Mlade noge so ga nesle, kamor je velevalo srce. Videl je rebri pod sabo, videl je vrtove in vinograde onstran doline. Ob taki uri in v tej mrtvi snežni belini se mu je domači svet prvič razodel. Bilo je košato zelenje razpaljenega poletja, bile so nevihte s trepetanjem neba in zemlje, bile so mlečne megle novembra, ko deteli odnašajo z golih vej zadnje piškave orehe: nikdar pa ga ni božični sneg tako osupnil s svojo modrikasto nočno belino. Tišina, kakršno je poslušal to uro, mu je priklicala solze v oči, da je vzdrltel: »Zdaj sem samo jaz s svojim srcem še buden, vse drugo spi!«

Ustavil se je in ni mogel dalje: ni mogel verjeti, da je tišina in negibnost res tolikšna, ko pa je bila v cerkvi ena sama muzika, gibanje, gneča in prerivanje. Stal je in občutil, kako sladko bi bilo ta hip umreti: brez telesnega trpljenja in brez srčnih bolečin. Zdaj, ko telesa skoraj več ne čuti in ga je samo poslušanje — ljubljena mati, ljubljena deklica... kakor da ju ni ali kot da bi se bili vsaka po svoji poti vzdignili v zvezdno bliščobo — zdaj bi mu duša najrajši skoprnela v večnost blaženih.

Ali pa ne bi bila taka smrt prelahka in prepoceni? S čim naj bi si zaslužil toliko nagrado?

Pokleknil je k obhajilni mizi, in ko je vstal, ga je prevzela bolečina. »Zakaj je ta sreča božje bližine tako bežna?« Ko je zdaj stal sredi znane in vendar tako nove poti, ga je obšel isti občutek žalosti. »Zakaj je božična noč tako kratka? Zakaj mesec nocoj tako naglo potuje?«

Nenadno je prisluhnil. Od kod ta glas? Kdo poje? Odprl je usta in rahlo nagnil glavo, da bi prestregel pogovor med ljudmi. Napeto je poslušal... in iz globin tišine se mu je odzvala v mesečino potopljena bela daljava na severu, od koder je ledeno rezalo.

»Sveti Štefan v Semiču še poje! Tam so zvonjari še budni! Sveti Štefan med vinogradi, prvi mučenec — tvoj zvon poje tako zamolklo, kot bi se oglašal pri koreninah zgodovine.«

Zapozneli si je z desnico podrgnil čelo in nadaljeval pot. Semiški zvon ga je iztrgal trenutku in ga napel na dvajset stoletij dolgo dobo.

»Nič drugega nisem kot drobci — in vendar vekomaj ne bom umrl, če bo nocojšnja milost do konca ostala v meni. Prejenjale bodo zemeljske bolečine, naj mi jih prihodnost še toliko hrani. Ko jih bom vse spoznal in ne bom klonil, preide moj nesmrtni del v večni dan svetlobe in slave!«

Pot se je bližala cilju: še malo imam do ovinka, kjer se odcepi njegova steza. S tiste vzpetine bo zagledal dve rdečkasti okenci. Mati je petrolejko le odvila, zakaj to noč ima luč svetiti do jutra — potem pa je šla počivat. Stopil bo tiho noter, ker vrata niso zapahnjena, in tudi on jih ne bo zapahnil, ker se v tej noči božje ljubezni in človeškega bratstva ni potrebno zaklepati.

Vinko Beličič

VOŠČILNICE

Kakor povsod po svetu, je tudi med Slovenci razširjena navada, da si za razne praznike, o božiču, novem letu, veliki noči, za rojstni dan in god in še za razne druge priložnosti voščimo z voščilnicami. Večina vseh teh je navadno še vedno neokusna tovarniška plaža. Sicer opažamo iz leta v leto vsaj pri nekaterih težnjo za grafično lepo obliko, v splošnem pa še vedno prevladujejo kičaste razglednice. Škoda, da so prizadevanja nekaterih naših umetnikov na tem področju ostala skoraj neopazna, čeprav bi lahko ime-

li že lepo izročilo in bogato zbirko voščilnic vseh vrst in za razne praznike. Tako pa vidimo zlasti pred božičnimi in novoletnimi prazniki po naših trgovinah, v kioskih in na raznih stojnicah na tisoče in tisoče voščilnic in razglednic brez sleherne umetniške cene. In vendar bi lahko segli nazaj v zakladnico naše drobne grafike od preprosto lesorezno tiskanih, vendar ročno izdelanih in barvanih podob, ki so lep dokaz splošne estetske kulture zlasti v dobi baroka in rokokoja, do izvirno poslikanih panjskih končnic in slik na steklu, od razglednic, ki bi predstavljale motiviko našega srednjeveškega stenskega slikarstva do slikovnega bogastva naših umetnikov vseh zadnjih stoletij. Nekaj tega se je sicer že naredilo, a vse premalo, saj še vedno močno prevladuje tuji kič in podobni zmazki. Da bi izpodrinili tuje izdelke, so se z voščilnicami ukvarjali nekateri naši slikarji: Maksim Gaspari, Anton Koželj, Hinko Smrekar, Ivan Vavpotič, Peter Žmitek, v letih pred zadnjo vojno pa predvsem Božidar Jakac, Miha Maleš, Slavko Pengov in Maksim Sedej. Po vojni seveda ni bilo pravih pobud, da bi s tem nadaljevali, čeprav bi umetniško lepih voščilnic potrebovali zmerom več. Saj bi jih uporabljali ne samo ob cerkvenih in državnih praznikih, marveč tudi ob raznih družinskih in osebnih slavljih, ob rojstvih, jubilejih in podobnih priložnostih. Barvna fotografija je danes tako na višku, da bi lahko izdelovali v celih serijah lepe voščilnice, ki bi posredovale našo metnost skozi stoletja, predvsem pa bi se uveljavile voščilnice z lesorezi, litografijami in ujedankami, z linorezi in v drugih grafičnih tehnikah. S tem bi poživili splošno zanimanje za našo umetnost, ki bi tako postala najlaže dostopna tudi najširšim plastem našega ljudstva, umetnikom bi pa dali pobudo za čim izvirnejša dela na tem področju in napoved tudi za lep zaslužek.

Voščilnice niso moda našega časa, saj poznamo čudovite izdelke zlasti v grafičnih tehnikah iz baročne in rokokojske dobe in še od prej, od 15. stoletja dalje do danes. Na Angleškem, v Ameriki in Nemčiji razpošljejo zlasti za novo leto na milijone voščilnic. Angleži in Američani imajo celo navado, da si

Božidar Jakac: Božična voščilnica

Miha Maleš: Velikonočna voščilnica

Ljudje v isti hiši voščijo božične praznike in novo leto — z voščilnico po pošti. Med njimi so pravi zbiratelji voščilnic, ki se ponašajo z lepimi zbirkami izvornih malih umetnin, med katerimi niso redki dragoceni odtisi izvornih lesorezov, bakrorezov, litografij, ujedank itn.

Srečno novo leto so si voščili že v davnih časih Sumerci in Asirci, seveda predvsem ustmeno. Kmalu pa je prišlo v navado, da so kronanim glavam pošiljali novoletna voščila tudi zapisana. Ta voščila so jim podaniški knezi izročali v slovesnem obredju in jih glasno brali. Ta slovesnost je bila nekaj podobnega, kot je dandanes slovesnost, ko novi poslanik poglavarju te ali one države izroča svoje poveljnice.

Pri Rimljanih je bilo novo leto praznik velikega veselja. Prijatelji so pošiljali drug drugemu darila s spremnimi voščilnicami. Tiskane voščilnice se pojavijo šele po iznajdbi knjižnega tiska. V 15. stoletju prevladujejo voščilnice v lesorezni tehniki, saj jih je bilo mogoče najlaže razmnožiti. V raznih muzejih je ohranjenih mnogo primerov takih voščilnic. Ker je bilo takrat novo leto še v senci veliko večjega božičnega praznika, so na njih navadno upodabljali božje Dete. Zanimivo je, da se v Švici Jezušček še dandanes imenuje novoletni Jezušček.

Na starih lesorezih, ki so jih sloveči mojstri izdelovali z veliko ljubeznijo in danes, žal, že davno pozabljeno prisrčnostjo in izredno domiselnostjo, sta Jezušček in križ

dva zelo pogosta in osrednja simbola. Najstarejše novoletne tiskane voščilnice zasledimo v letu 1483 v koledarju iz Speyerja. Voščilnice z versko motiviko začno polagoma izpodrivati voščilnice s prizori, ki predstavljajo srečno meščansko življenje, ljudi v vrtu, pred hišo, v krogu družine, v izbi in ob raznih domačih, družinskih praznikih. Vse te upodobitve dihaajo prisrčnost in miselnost pozne gotike.

Popolnoma drugačno podobo pa dobe novoletne in praznične voščilnice v dobi baroka. Namesto domačih meščanskih prizorov vidimo nabuhle alegorije, baročno natičkane; krščanske simbole so izpodrinili prizori iz grške mitologije. Tako se srečujemo na teh voščilnicah z boginjo Sreče s kolesom sreče, z Amorjem in Cupido. Voščilnice krasijo grški stebri in girlande.

V 18. stoletju se srečujemo s povsem novo motiviko na voščilnicah: humor. To pomeni poudarek komercialnosti; voščilnica je postala del reklame, trgovine, poslovnosti, propagande. Nova oblika voščilnice je prisilila še tako preproste kroge, da so kupovali novoletne razglednice in jih pošiljali znancem in prijateljem. Zlasti v Angliji se je takrat začela prava tekma za najdražje in najlepše novoletne voščilnice — seveda prilagojene okusu kupca. V Angliji še danes prevladuje na tem področju kič, reklamni kič. Žal tega kiča ne manjka tudi pri nas, dasi se ponekod prizadevajo, da bi ga izpodrinile umetniške voščilnice. Tako so npr. lani priredili v Kranju razstavo umetniških voščilnic, a so kljub temu ljudje kupovali samo v Sloveniji na sto tisoče kičastih razglednic. V Angliji

Miha Maleš: Velikonočna voščilnica

razpošljejo vsako leto na milijone, celo milijarde novoletnih voščilnic, tako da pošta komaj zmaguje delo kljub temu, da ob tem času najame več tisoč pomožnih pismonoš, da raznesejo vso to množino papirnatih voščilnic. Tudi pri nas je iz leta v leto večji promet na poštah prav zaradi novoletnih voščilnic in pošta stalno opozarja, naj bi te voščilnice pisali že več dni pred novim letom, da bi bila kos čedalje večjemu prometu. Predvsem pa bi bilo želeli, da bi pri nas postale voščilnice ena izmed oblik naše upodabljalno umetnosti, izraz, ki bi šel vzporedno s prizadevanji v našem bogatem oblikovnem ustvarjanju.

Že nekaj let zapored izdaja UNICEF, Mednarodni fond Združenih narodov za pomoč otrokom, novoletne in božične voščilnice, ki so hkrati primerne za vse druge priložnosti. Voščilnice so delo umetnikov z vsega sveta in bi naj bile s svojo bogato tematiko pobuda našim umetnikom. Prav bi bilo, če bi v naših šolah med poukom risanja dali otrokom

možnost, da bi poskušali oblikovati to ali ono zamisel novoletne ali kake druge praznične voščilnice.

Valentin Vodnik: *Sa nov let nevem.* (Novoletno voščilo na posebnem listu, okoli l. 1800)

I. F.

MISLI O ČLOVEKU

*in kaj človek je
in kaj zamudi biti.*

Otrok —
hotel bi biti velik,
saj tudi je velik,
igraje spreminja svet
po svoji volji
in neugonljivo domišljiji,
ne pozna
ovir in meja.
Noče in ne more
ostati otrok
pa odraste,
vse ima, vse premore,
mogočen je,
lep in bogat
ob revnih, iznakaženih,
ki so, kakršni so,
kot so se rodili
ali zrasli.
A on tega ne ume,
ker ima vse, vse premore,
ker ne utegne misliti
in pozablja biti dober.
Potem postane moder —
ali zato, ker oslabi,
ali je brez moči
od življenja modrosti?
Išče izgubljeno
čarobno livado otroštva
in prepozno spozna,
kaj človek je
in kaj zamudi biti.

ZIVLJENJA LESTEV

Poznate lestev, zloženo na dve strani,
življenja lestev na razpotju dveh smeri:
po eni strani gor, po drugi strani dol?
Po eni človek k nebu hrepeni,
po drugi k zemlji v stáranju teži.
A kdo na vrhu stopil je na zlat prestol?

Na polju, glej, rodù, drevò rastoče,
z njim detece, otrok, mladenič, mož in oče,
za njimi pa betéznik, starček, vdovec, ded —
o, vsaj živeti hočejo še v nedogled.
Na vrhu mož — predstavnik — vzor je nam,
da on možancev je popolni lik,
da on je mladim, starim živ mejnik —
Na vrhu mož — petdesetletni Abraham!

Kaj pravi homo novus? — To bilo je nekóč!
Dialektika! Zdaj je prečiščen rasni krvotoč.
Planinstvo, šport nam likata moderni kroj,
geróntik ka ha tri pomlaja v nas življenja
stroj,
pa iz modrosti čaše piti hočemo do dna
še starega, z njim novega duha.
Na vrhu mož — še sredi njiv, ne vseh
požetih,
je danes v sedemdeset — v osemdeset letih!

Epilog:
In premišljujemo: al' smo al' nismo?
Prebiramo v samoti Sveto pismo.

Ob strani zrêjo nas nedolžni svečeniki:
tokáj, merlót, zelénc, rebula.
Oh, kdaj se naša lestev bo ravsula?
Že v noč oglašajo se nam skoviki.

Leopold Stanek

Luđvik Zorzut

Božidar Jakac: Božična voščilnica

VELIKONOCNI REKVIEM

Kalvarija.
 Križanje
 po običajih okupatorja.
 Rimljani so v tem mojstri.
 Tokrat so na vrsti trije;
 tisti Srednji
 z napisom INRI
 najprej umre.
 Zaradi Njega
 bodo še malo postražili,
 da bo tretji dan mimo.
 Potem bo opravljeno,
 pozabljeno
 za vedno.

Pa ni bilo...

Prvi so Ga videli Njegovi
 v Jeruzalemu,
 v Galileji
 in pozneje mnogi.

Velikonočni rekviem
 je od takrat:
 Aletuja!

Jakob Šešerko

PILATOVA ŽENA

(Radijska igra)

Nastopajoči:

Galla, žena Poncija Pilata
 Deborah, njena služabnica
 Poncij Pilat
 Kajfa

Janez, apostol

Kvadrat, poveljnik desetnije

Marija, Jezusova mati

Napovedovavec

Kraj dogajanja: Jeruzalem

Čas dogajanja: med velikim petkom in veliko nočjo.

v peščeni uri postajajo krogle, ki padajo s čedalje težjim odmevom. Sonce je potonilo nekje med Ramo in Sinajem in na srce se odbijajo krogle: krogla za kroglo, čedalje bolj težke, z odzvenom kovine.

Pilat: (mračno) Dober večer.

Galla: (molči)

Pilat: Svojemu možu bi lahko odzdravila.

Galla: Dober večer, ah —

Pilat: Danes bi imel večjo pravico do kakega ah kdo drug.

Galla: Kar vzemi si to pravico, Poncij.

Pilat: Kaj hočeš reči s tem?

Galla: Nič, pravzaprav. Ničesar nočem reči. Ničesar nočem misliti.

Pilat: Kaj ti je pravzaprav?

Galla: Nič. Ena sama misel: pozabiti. Spati. Prespati vse.

Pilat: Poslušaj, Galla. Tega prekletega petka mi je dosti. (razdraženo) Dosti mi je Judov in Jeruzalema. (še bolj razdraženo) Dosti mi je te hudičeve vzhodnjaške drhali. Vsaj zvečer hočem mir, razumeš?

Galla: Kaj pa sem rekla?

Pilat: O, ničesar nisi rekla.

Napovedovavec: Za koliko se mora zasukati Zemlja, da sonce pred zatonom zdrkne čez črto obzorja? Da še enkrat zaide? Glejte: obrat je bil izpeljan, gore in morja so zdirljale za tistih nekaj stopinj proti vzhodu, zgodilo se je. Sonce je še enkrat zašlo. Se enkrat, po tem, kar je videlo ta dan. Karkoli je že videlo, zdaj ga ni več. V feniškem morju ugaša njegovo slovo, v oljkah ugaša in v belinah terasastih hiš. Kar je zunaj, ne šteje več: čez okna se druga za drugo spuščajo zavese. Kar je bilo, je bilo. Čas je postal tema. A zrna

Galla: Rekla sem, da bi rada prespala, kar je bilo.

Pilat: Ničesar nisi rekla. Danes si res znala molčati. Danes si se res znala zagrniti v pravo matronsko molčičnost. Danes si res znala očuvati tisto udružnost, ki se spodobí ženi guvernerja rimske province.

Galla: Povedala sem ti, kar sem po svoji vesti morala povedati.

Pilat: V najbolj ustreznem možnem trenutku. Prav sredi uradne obravnave, sredi uradnega prostora litostrata. Ob valovanju ti-sočglave množice, ki je uperjala oči vame. Vprašam te: kaj se ima guvernerjeva žena vtikati, kadar guverner vodi s kurulskega stolpa zaslišanje Juda, obtoženega protirimske dejavnosti?

Galla: Ti ne veš, kakšno noč sem imela za seboj.

Pilat: Če se ti je že sanjalo o tistem pustolovcu, bi bila ohranila tiste ženske sanje zase. Ali pa naj dopolnim določila rimskega prava s tvojimi pomladnimi sanjami?

Galla: Niso bile samo sanje. Kar me je prignalo na litostratos, je bila môra. Môra, ki je v meni še zdaj.

Pilat: *(ironično)* »Pusti pri miru tega pravičnika!« Morala si podrezati vame, ko da nisem imel vsega drugega čez glavo: duhovniške hinavščine in farizejske zvižčnosti in rjovenja drhali tam spodaj. »Pusti pri miru tega pravičnika!« Ko da sem v tistem trenutku vodil razpravo v vlogi poglavarja nekega barbarskega plemena, ne pa v imenu rimskega senata in rimskega naroda, v imenu rimskega sodstva.

Galla: In vendar tistega pravičnika nisi pustil pri miru. Pustil si si vsiliti od drhali zamenjavo s cestnim razbojnikom. Iz žlahtnega naročja rimske justice se je izlegel Barabas. Umil si si roke, to je. Povej, predstavnik rimskega prava: si res spoznal tistega človeka za krivega?

Pilat: *(mirno)* Galla, ne izzivaj. Verjemi, truden sem. Tega dne sem se najedel do bruhanja.

Galla: Odgovori vendar: si ga spoznal za krivega?

Pilat: Z žensko o tem ne bom razpravljaj.

Galla: Ker je pravica abstrakcija, značilna za ženske možgane, nesposobne, da bi to abstrakcijo prilagodile politični stvarnosti? Ker je pravica politika?

Pilat: Kdaj pa je bila pravica kaj drugega kakor politika?

Galla: Ampak sprva si vzel tistega človeka v zaščito. Sprva si ga branil. Kdaj si popustil? Ko je drhal začenjalo omenjati Tiberija. Ko si zaslišal grožnjo, da te bodo zatožili cesarju, če ga ne obsodiš. Pravica v tem primeru ni bila niti politika. Pravica je bila kariera, oprostí.

Pilat: Vprašal te bom: sem bil po vesti dolžan tvegati sebe, da rešim nekega judov-

skega verskega blazneža? Zakaj ob klimi, ki vlada na Kapriju, ob senilni obsednosti Tiberija, je kariera samo druga beseda za glavo.

Galla: Ker že vlačiš na dan vest, ti bom odgovorila: po svoji vesti si bil dolžan zaščititi nedolžnega človeka, tudi če te je imel Tiberij jutri odpoklicati!

Pilat: Jaz pa te vprašam: je bil kdaj kakšen fanatik, ki se ne bi skliceval na vest? In kaj je končno to, vest?

Galla: Poncij, bolje je, da nehava. O tem se nimava več kaj razgovarjati.

Pilat: Na litostratu hoče nekdo onegaviti z resnico. Doma hoče nekdo drug šariti z vestjo. Kakšen dan je to? Saj je to ena sama norišnica! Galla, nehajva s tem, zares. *(premolnka)* Je prišel sel iz Rima?

Galla: Saj, tvoja vest je Rim. Ne vem, če je prisel. Oh — *(daljši premolk)* Kako se je končalo z onimi tremi?

Pilat: Kakor se je moralo končati. V skladu s predpisi.

Galla: Se pravi?

Pilat: Razbojnikom je bilo treba polomiti kosti.

Galla: In njemu?

Pilat: Njega je bilo samo treba sneti s trama.

Galla: Je bil že mrtev?

Pilat: Mrtev.

Galla: *(zaihti)*

(Glasba)

Napovedovavec: Kje je že tisto poslavljajenje? Tisto ugašanje? Morje, oljke, hiše — to je vse bilo. Zdaj je vse eno, nerazločljivo, poenoteno v niču. Kaj, če sonca nikdar ni bilo? Se čas še kopije proti polnoči, v razvodju minulega? Ali je polnoč že mimo in čas gre v razvodje bodočega? Ali pa se je grlo peščeni uri zadelalo in je v bedecem srcu zarjovel Nikamor? In ni ne minulosti ne bodočnosti, ampak samo ta Nikamor? Kaj, če se Zemlja ne suče več okoli svoje osi in noči ne bo konca?

(Trkanje)

Pilat: Naprej!

Kajfa: Želim vam dobro jutro, gospod guverner.

Pilat: Kdo vas je spustil noter? Za Jude ste lahko tudi veliki duhovnik Kajfa. Zame ste —

Kajfa: — neodložljiva zahteva državne varnosti, gospod guverner.

Pilat: Sedite.

Kajfa: Sluga pokorni, gospod guverner.

Pilat: Vnaprej vas moram opozoriti, da je vaš obisk brezpredmeten, če je v kakršnikoli zvezi z večrajšnjimi dogodki. V tem primeru bi vam moral žal pokazati z rimsko nedvoumnostjo vrata.

Kajfa: Vaša vzburljenost, gospod guverner, če jo smem tako imenovati, mi je glede na odgovornost, pred katero ste bili v

svojem položaju postavljeni zadnje čase, več kot razumljiva. A tudi za velikega duhovnika to niso bile lahke ure.

Pilat: To se pravi, da prihajate sem v zvezi s pravkar minulo afero? V svojem steblem farškem besu ste hoteli imeti Jezusa Nazarečana in jaz sem vam tega človeka izročil. S kretnjjo, ki je šla preko tiste politične velikodušnosti, ki jo za služite. Kaj še hočete?

Kajfa: Veliki duhovnik je prvi, ki se klanja izbrani državniški korektnosti, s katero je znal gospod guverner v tem primeru postopati; toda stvar je v tem, da ne gre za minulo afero. Gre za afero, ki se napoveduje, gospod guverner.

Pilat: Je spet vmes kakšen pravičnik, ki vam ga bo treba dati v kremplje, če nočem veljati za sovražnika Tiberija?

Kajfa: Pomirite se, gospod guverner. Pustil bom ob strani oznako, s katero ste blagovolili počastiti človeka — imenovali ste ga pravičnika, — o katerem ima judovski sinedrij z mano vred povsem drugačno predstavo. Rajši grem k stvari, če dovolite. Afera, zaradi katere mora biti vsaj v isti meri kot jaz zaskrbljen rimski guverner, se napoveduje drugačna in, rekel bi, nevarnejša. S hujšim perturbacijskim nabojem, kakor ga more predstavljati osamel eksaltiranec. Gre za možnost, da iz ure v uro eksplodira množična psihoza, da se namesto enega eksaltiranca vzdigne —

Pilat: Kam merite pravzaprav?

Kajfa: Vidite, tisti človek, Jezus Nazarečan —

Pilat: Vam nisem rekel, da je ta afero zame enkrat za vselej ad acta? Da se o Jezusu Nazarečanu z vami ne bom več razgovarjal?

Kajfa: Gospod guverner, Jezus Nazarečan je ljudstvu napovedal tudi, da bo tretji dan po smrti vstal iz groba.

Pilat: In zaradi tega ste izsilili avdienco? Prosim, tamle so vrata! Da bo vstal iz groba? Naj vstane zaradi mene! Naj vam zašklepeta nad glavami —

Kajfa: Gospod guverner, jaz lahko tudi grem. Navsezadnje veliki duhovnik ni predstavnik okupacijske oblasti: čuvanje javnega reda v Jeruzalemu navsezadnje ni moja stvar. Nisem jaz, ki sem tu namestnik še vedno srečno vladajočega cesarja Tiberija —

Pilat: Povejte: po kaj ste prišli pravzaprav?

Kajfa: Z eno besedo: da nam daste možnost, da mi to domnevno vstajenje od mrtvih preprečimo, v korist javnega reda.

Pilat: Imate za Boga policaja, da ste tako prevzeti od skrbi za javni red? Potemtakem vam Jezus Nazarečan spravlja strah v kosti tudi mrtev?

Kajfa: Mrtvec je za nas kajpada mrtvec. Ampak denimo, da njegova banda na skrivaj odnese truplo iz groba, potem pa razglasi na vse štiri vetrove, da je

vstal od mrtvih. V množici, željni halucinacij, se bodo takoj našli ljudje, ki ga bodo videli —

Pilat: Pa naj ga vidijo, k vragu!

Kajfa: Ležernost, s katero jemljete možnost takšne nevarne množične psihoze, gospod guverner, me more samo začuditi, če upoštevam vaš tako izostreni državniški čut.

Pilat: Vidite, prefekta rimske province Judeje psihoze sploh ne brigajo. Judje se zaradi mene lahko še tako vdajajo halucinacijam, dokler ni ogrožen rimski mir. V našem Panteonu imamo na stotine bogov: pridružili jim bomo pač še Jezusa Nazarečana. Mirno lahko naredimo to: v mitologijo imperija bomo pač vključili novo inaičo. Sicer pa imam za vsak primer svoje kohorte. Sami veste, da, kadar udarijo —

Kajfa: Ste prepričani, visokorodje, da bi vaša tako brezskrbna ocena položaja povsem sovpadala z oceno, do katere bi prišlo njegovo cesarsko veličanstvo, ko bi bilo v posesti vseh tistih elementov, ki ste v njih posesti vi?

Pilat: Vojakov torej hočete, ki naj bi zastražili grob?

Kajfa: Zaradi tega sem tu. Ne samo v imenu sinedrija. V imenu vsega zdravega dela judovskega naroda. V imenu vseh, ki odklanjajo vsakršno preroško pustolovščino, vsako mistično prekucuštvo, vsakršen atentat na našo tradicijo. To je tradicija, ki gradi na veri v Nevidnega —

Pilat: Vaša teologija me ne zanima. Dejstvo je, da se bojite mrtvaka. Ta vaša panika ob nekem zmrcvarjenem truplu mi je kratkomalo nerazumljiva. Odgovorili mi boste na neko vprašanje.

Kajfa: Sluga pokorni, gospod guverner.

Pilat: (*ironično*) Kaj pa, če bi jo vam tisti vaš Jezus Nazarečan zares zagodel, kakor je obljubil?

Kajfa: Kako to mislite?

Pilat: Če bi, recimo, zares vstal od mrtvih?

Kajfa: No, raje kot razburjenega vas vidim razpoloženega za šalo, gospod guverner.

Pilat: Pa ni bilo ob treh popoldne, ko je tisti človek umiral, s soncem nekaj narobe?

Kajfa: Dovolj časa ste v Palestini, da vam ta naravni pojav ne more biti neznan: puščavski pesek, ki obvisi v ozračju.

Pilat: Častnik, ki je poveljeval oddelku na Kalvariji, mi je potem govoril o potresnem sunku, ko je tisti človek izdihnil. Jaz potresnega sunka nisem zaznal. Vi ste ga?

Kajfa: Tudi če bi ga bil, bi bilo to sovpadanje slučajno.

Pilat: V vašem templju se je prav takrat nekaj pretrgalo, neko zagrinjalo, je res?

Kajfa: Pač dogodek, ki ostaja omejen na tekstilno območje.

Pilat: Hm.

Kajfa: Hočete reči?

Pilat: Tisti moj častnik — človek z ne pretirano trdnimi živci, moram reči — je prišel s Kalvarije prepričan, da je bil Jezus Nazarečan sin božji.

Kajfa: Dokaz več za to, do kakšne mere je človek danes dovzet za mistifikacijo.

Pilat: Se zmerom pričakujem odgovor na vprašanje: in če bi tisti vaš prijatelj prav zares vstal?

Kajfa: Kako?

Pilat: To boste vedeli že bolje od mene, saj, blagor vam, verjamete v vstajenje.

Kajfa: Jezus Nazarečan vstati enostavno ne sme!

Pilat: (*norčljivo*) In če zares bi?

Kajfa: Gospod guverner, nisem prišel na disput o vstajenju. Vojakov potrebujem.

Pilat: Nekam panični se mi zdite, vaše svečeništvo.

Kajfa: Za svoje živce vam lahko jamčim.

Pilat: Vojakov torej potrebujejo vaši železni živci. Koliko?

Kajfa: Recimo desetnijo. Z malo manj občutljivim poveljnikom, kakor je bil tisti na Kalvariji.

(Glasba)

Napovedovavec: Se en večer. Naj ugasne, kar ima ugasniti. Vode in rastline in hiše. Vse naj gre v novi ljubeznivi nič. Če se more v njem kaj zgoditi, naj se. Trave naj naprej bodejo iz tal, če morejo. Pomlad naj naprej kvasi ozračje, če more. Če se le more kaj zgoditi, naj se.

Deborah: Gospa Galla, izdelovalec harf iz Antiohije je tu. Domenjeno geslo se je obneslo.

Galla: Popelji ga naprej, Deborah. Potem me ni za nikogar, razumeš?

Deborah: Tudi za gospoda soproga ne?

Galla: Za nikogar.

Deborah: Razumem, gospa.

(Trkanje)

Galla: Kar naprej.

Janez: Mir tej hiši želim.

Galla: To je prvič, da slišim takšen lep pozdrav.

Janez: Naš Gospod nam je naročil, naj zaželimo mir hiši, kamor pridemo.

Galla: Sedite, mladi gospod. Ste presenečeni?

Janez: Vaša spoštovana družabnica mi je dala zmenek v pretoriju. Ni pa povedala, da se mi bo srečati s soprogo samega gospoda guvernerja. Nisem si mogel misliti, da je bila ona tista, ki je želela obiskati mater Jezusovo.

Galla: Jaz sem bila tista. Zenska sem, ne? Zenska bolj ve, kaj je trpljenje. Trpela sem te dni. Zaradi njega in zaradi nje. Prejšnjo noč mi je bilo sploh strašno. Zdaj, ko vas vidim pred sabo, učenca Jezusa Nazarečana, mi je lažje.

Janez: Hvala Bogu!

Galla: Ko da s svojo prisotnostjo jemljete nekaj krivde s te nesrečne hiše. Predsi-nočnim so opazili nekje Jezusovega učenca; to pa niste mogli biti vi. Tisti je menda svojega učenika tajil.

Janez: Bil je moj prijatelj, ki je hotel slediti svojemu učeniku, precenjujoč svoj pogum.

Galla: Saj, vi ga ne bi bili mogli tako zatajiti.

Janez: Tudi jaz bi ga bil zatajil, gospa, da mi On ni dal moči. Kar zmoremo, je samo od Njega.

Galla: Kako je ime tistemu vašemu prijatelju?

Janez: Simon. Učenik ga je preimenoval v Petra. Zdaj mu pravimo Peter. Dovolj je izjokal svoj greh —

Galla: In vi ste —

Janez: Janez mi je ime.

Galla: Vam je bilo torej dano, da se niste pohujšali nad tistim pravičnikom.

Janez: Dano mi je bilo nekaj nepojmljivega. Da sem pripelzal tja gor do križa in vztrajal tam vse do tretje ure.

Galla: Koliko vas je bilo njegovih učencev?

Janez: Živih nas je še enajst.

Galla: Se je komu kaj zgodilo?

Janez: Eden je te dni storil nesrečno smrt. Obesil se je. Ni prenesel, da je izdal svojega učenika.

Galla: Tudi izdajstvo je bilo torej vmes pri tej stvari?

Janez: Trideset srebrnikov, gospa.

Galla: Moj Bog, ko bi bil moj mož vsaj vedel za to! Ah, pa tudi ko bi bil vedel...

Janez: Učenik je rekel, da imajo večji greh tisti, ki so ga gospodu guvernerju izročili.

Galla: Zaželeli ste mir tej hiši. Mir! Ko bi te dni videli mojega moža!

Janez: Učenik je prosil odpuščanja celo za tiste, ki so se mu rogali pod križem.

Galla: Koliko vas je bilo tam?

Janez: Od učencev sem bil sam. Bilo je nekaj žensk. Med njimi njegova mati.

Galla: Strašno —

Janez: Strašno je prešlo.

Galla: Kako?

Janez: Odkar je vzcvelo v nas upanje, ni nič več strašnega. Upanje, da bo vse nekoč presvetljeno v resnici in v pravici. Že gremo v božje kraljestvo: in on, učenik, je šel prvi pred nami...

Galla: Kaj mi pripovedujete —

Janez: ... tja, onkraj minljivega, kjer se krog zapira v smislu in v svetlobi. In vsi lahko postanemo sinovi tega kraljestva...

Galla: Vsi, ...?

Janez: Vsi brez izjeme, Judje in Rimljani, Grki in Skiti. Če ne delamo krivice, če hočemo dobro vsakomur, tudi sovražniku.

Galla: Bog, kaj mi je danes slišati od vas —

Janez: Blagovest, gospa. Veselo sporočilo.

Sporočilo, ki ga je prinesel naš učenik.

Galla: Gre glas, nor glas, da ga mislite ukrasti mrtvega iz groba —

Janez: Tatov ne bo treba. On sam, Neumrljivi, bo svoj lastni tat.

Galla: Kaj mi pripovedujete?

Janez: »Zrušite ta tempelj in jaz ga bom v treh dneh obnovil.« Njegova beseda je to. Zemlja in zvezde bodo prešle, njegova beseda ne bo prešla.

Galla: Je mogoče verjeti kaj takega? Da bo vstal?

Janez: In z njim bo vstalo vse. Mi vsi. Kar je zelenja in sinjine na zemlji.

Galla: Tako čudovito pravljico mi pripovedujete.

Janez: Pravljica je imperij s svojimi legijami. Pravljica je sinedrij s vojimi pismouki. Pravljica je podoba tega sveta. Pravljica je to, kar mineva.

Galla: Tretji dan: ne bo to jutri?

Janez: Od polnoči naprej.

Galla: Ampak grob je pod stražo.

Janez: Getsemani je bil poln oborožencev, ko so ga prišli aretirati. Pa je zadostovalo, da je rekel samo: »Jaz sem« in vsi so bili v hipu na tleh.

Galla: Potemtakem za jutri prav zares pričakujete nepojmljivo? Novi »Jaz sem«?

Janez: Pričakujem ga.

Galla: Ni mogoče.

Janez: Odkar je beseda meso postala, je mogoče vse.

Galla: O Bog, kaj slišim danes od vas...

(premolj) Povejte: s čim morem potolažiti žensko, ki je najbolj trpela te dni prav po krivdi mojega moža?

Janez: To je vse drugačna krivda, gospa: to je vsa krivda vseh ljudi od začetka do konca.

Galla: Povejte: naj ji nekaj pošljem za prvo potrebo? Naj ji vsaj naložim košarico?

Janez: Nič je ne bo potolažilo tako kakor vaše sočustvovanje.

Galla: Ste v bližnjem stiku z ubogo gospo?

Janez: Umirajoči jo je izročil v varstvo meni.

Galla: Moj Bog —

Janez: Strašno je že mimo tudi zanjo. Polnoč se bliža tudi zanjo. Zanjo najprej.

Galla: Recite ji... (zaihti)

Janez: Mir z vami, gospa.

Galla: Jutri bom pričakala sončni vzhod na vrtu pretorija. Vidite tisto palmo? Tam je stranski vhod z ulice. Vratca bodo samo prislonjena. Za vas.

(Glasba)

(Trkanje)

Kajfa: Naprej!

Kvadrat: (udari s petami) Kvadrat, poveljnik desetnije. Prihajam na poziv vašega svečeništva.

Kajfa: Hočeš reči, da prihajaš na moje vabilo. Da bi pozval k sebi rimskega vojaka, te oblasti nimam.

Kvadrat: Sluga pokorni, svečeništvo.

Kajfa: Gotovo ne ugibaš, zakaj sem želel ta razgovor.

Kvadrat: Lahko samo domnevam, za kaj gre.

Kajfa: Pravzaprav sem te hotel najprej samo videti. No, saj ti prav nič ne manjka, kakor bi hotela kakšna govornica. Oči ti gledajo povsem normalno.

Kvadrat: Pa niso, vaše svečeništvo.

Kajfa: Tudi korak ti je povsem prožen, kakor je videti. Tudi s tvojo nogo je torej v redu.

Kvadrat: Pa ni bilo, vaše svečeništvo.

Kajfa: No, konec dober, vse dobro, kaj?

Kvadrat: Kakor se vzame.

Kajfa: Hočeš reči?

Kvadrat: Da se raje prijavim v kazensko enoto za preganjanje kakšnih nomadov po puščavi, kakor da mi je še enkrat čuvati kakšen judovski grob.

Kajfa: No, no, no. Za ta posel je bil vendar izbran desetar z najboljšimi živci v kohorti. Ti res ni do ugleda rimskega vojaka?

Kvadrat: To so fraze, svečeništvo.

Kajfa: Kako je že napisal vaš pisatelj? *Facere et pati fortia Romanum est*: rimsko je, delati velike reči in prenašati velike preizkušnje.

Kvadrat: Ko bi bil tisti človek danes zjutraj na mojem mestu, bi bil napisal drugače: rimsko je bežati.

Kajfa: Je sinoči vaša desetnija veliko pila?

Kvadrat: Kar se navadno navrže vojaku, ki je dodeljen za nočno službo.

Kajfa: Sicer pa ni treba, da se napiješ, da ponoči navali nate napor dneva. Včeraj je vaša desetnija prevažala hlode. Sicer pa je dan po svoje napor, tudi če ga prekockaš, ne?

Kvadrat: Vaše svečeništvo hoče torej reči, da je moja desetnija ob grobu Jezusa Nazarečana zaspala?

Kajfa: Kot poveljniku desetnije ti bom postavil formalno vprašanje: je truplo justificiranega Jezusa Nazarečana še v grobu?

Kvadrat: Ko sem odhajal od tam, sem bil slep...

Kajfa: Dejstvo je, da je grob prazen. Sklep more biti samo eden. Si toliko hraber, da ga izvedeš sam?

Kvadrat: Vaše svečeništvo, v imenu vseh svojih tovarišev...

Kajfa: Ti kar pusti svoje tovariše —

Kvadrat: ...ogorčeno zavračam podtikanje, da smo v brk sprejeti nalogi ob grobu zaspali! Kako naj desetnija vojakov množično zaspi? Ob mrazu, ki ti gre do kosti? Pa četudi bi bila zaspala, ali je bi domnevni tat ne zbudil niti takrat, ko je prevalil tisti mlinski kamen ob grobu? To

da dejstvo je, da desetnija ni spala. Sprehajali smo se in si drgnili roke. In preklinjali tistega, ki nam je naložil tisto obešenjaško nalogo, da čuvamo mrtvega človeka.

Kajfa: Dejstvo je, da je danes grob prazen. Kvadrat: Toliko že vem, da truplo ni bilo ukradeno.

Kajfa: Kaj naj bi se bilo torej zgodilo, če ni bilo ukradeno?

Kvadrat: Zgodilo se je, kar se je zgodilo.

Kajfa: Se pravi?

Kvadrat: Samo eno vem: da nas je vse skupaj pometalo na tla, obnorele od neke luči.

Kajfa: Sam priznavaš, da ste bili na tleh. Čemu se je treba še naprej razgovarjati?

Kvadrat: Ampak ne v sanjah, vaše svečeništvo.

Kajfa: Kako pa?

Kvadrat: Mar v sanjah oslepiš, kakor sem oslepel jaz? Mar si v sanjah potolčeš kolk, da ne moreš na noge? Mar te v sanjah trešči za lučaj daleč z mesta?

Kajfa: Na pogled bi človek ne dejal, da te je treščilo kam. Ves svež si videti. Kar eleganten.

Kvadrat: Morali bi videti, kako elegantnega me je nekdo popeljal v mesto. In to ne kdo od mojih tovarišev. Te je elegantno razneslo vse po vrsti.

Kajfa: Neki učenec tistega Jezusa Nazarečana je menda delal neke čarovnije nad tabo.

Kvadrat: V imenu Jezusa Nazarečana bodi zdrav: to je vse, kar je rekel. Do tistega hipa sem bil razvalina.

POMLADNA

*Brez žarkov sonca
igra se v polju jutro mlado,
vse tja do konca
smehljaj bi potopilo rado.*

*Ob strani daljni
sreča jutro tihe griče,
tam v hosti tajni,
se klic za soncem v dan pomiče.*

*Lahno zeleni
in beli v starem gaju šopki
— v pomlad zbujeni —
se skrivajo med smrečjem, popki.*

*Ni luči žarke,
samuje v bilkah murna pesem,
škrjančkov jari
bude se klici, kriki vesen.
Pomladne vode
so v svetli molk se zatopile,
le včasih gode
v tolmunih lok jezov na sile.*

Mihaela Jarc

Kajfa: Dramatiziraš.

Kvadrat: Deset vojakov skupaj ne more dramatizirati.

Kajfa: Saj tudi ne. Govoril sem z njimi. So za to, da so ob grobu zaspali.

Kvadrat: Salite se, svečeništvo.

Kajfa: Kvadrat, tudi če človek ni ravno zaspal, je recimo lahko zaspal.

Kvadrat: Hočete reči?

Kajfa: Za to gre, da se pri sami korenini izpodreže pravljica o nekem vstajenju.

Kvadrat: Govorite o pravljici, ki mi je vzela vid in mi stolkla kolk? In kako bi bili lahko zaspali, če nismo? Komu je pri tem do ugleda rimskega vojaka?

Kajfa: Lahko je komu kaj več kot do njegovega ugleda.

Kvadrat: Do česa?

Kajfa: No, do kakšne manj abstraktne vrednote. Koliko na primer znaša mesečna plača desetarja?

Kvadrat: Prihajate k valuti, svečeništvo? Za to, da bi plačali moje spanje?

Kajfa: Tvoji tovariši so pokazali več smisla za stvarnost.

Kvadrat: Njihova stvar, svečeništvo. Stvarnost ostaja zame vstajenje Jezusa Nazarečana.

(Glasba)

Galla: Zelela bi miru tej hiši. Pa sem že na pragu začutila, da vstopam v mir. Iz tehle zidov diha vame kakor od živih mej v večeru. In ti stojiš v tem miru, sama polna miru. Kaj naj ti želim?

Marija: Dober večer s teboj, draga gospa.

Galla: S teboj, materjo bolečin.

Marija: Prešle so. In kar preide, ni nič. Samo večnost je vse. Sedi, dobra gospa.

Galla: Me torej ne boš zavrnila?

Marija: Moj sin je samo sprejemal in tudi jaz samo sprejemam.

Galla: Tudi če prišlec prihaja iz pretorija?

Marija: Od koderkoli. Od kod vse so prihajali k mojemu sinu? Iz ribiških čolnov, izza carinarskih mizic, iz beznic. Prav zadnji je prišel k njemu iz roparske votline. In mati naj bi se spraševala, odkod prihaja kdo k njej? Naj ti bo lepo pri meni, sestra.

Galla: Predvčerajšnjim, na tisti strašni pektek, sem hodila v duhu s teboj, mati.

Marija: Brat Janez mi je to povedal.

Galla: Skušala sem stopiti med svojega moža in med tisto morje dvignjenih pesti pod litostratom. Rekla sem mu, naj pusti pri miru pravičnega človeka. Pa sem vide-la v njegovih očeh račun. Oh —

Marija: Pomiri se. Zbrisani bodo še večji računi.

Galla: Je to mogoče?

Marija: Od današnjega jutra naprej je vse mogoče.

Galla: Kako naj verjamem, če v očeh mojega moža vidim naprej isti račun?

Marija: Ti ga brišeš s svojimi solzami.

Galla: A on ne verjame. Ko bi verjel vsaj danes! Iz jutranje kopeli je stopil ves zdrav, ko da ni nič. Po njegovem so stražniki zaspali in truplo je bilo ukrađeno.

Marija: Kaj je na dnu človeških misli, To ve samo Bog. Zaupaj, sestra. Dan ti je brat, da ga privedeš na pot luči.

Galla: Dana mi je politika. Ambicija. Kariera. To naj privedem k luči?

Marija: In vendar luč ni samo za male: tudi za velike je. Tudi sonce resnice je zasijalo za vse.

Galla: Je res, da si ga danes videla na lastne oči?

Marija: Blagor tistim, ki ga ne bodo videli, pa bodo verjeli, gospa.

Galla: O, ko bi se mogla vrniti s to vero v pretorij, v tiste gluhe hodnike in avditorije. Presekati z mečem te vere svoje uboge dni. Hoditi odslej v svetlobi z vami...

Marija: Ta vera te je že pripeljala semle. Raduj se, sestra: danes si vstala tudi ti. In mir Vstajenja naj bo s teboj!
(Glasba)

Napovedovavec: Vratca na vrt so spet zaklenjena. Pod palmo je obstala silhueta: peplos je zažarel v zelenju. Z onkraj zidu prihaja dromljanje mesta v večeru. Vozovi, nosilnice, udarni korak patrolje na obhodu. Sonce že reže črto med Ramo in Sinajem, Zemlja se bo za nekaj stopinj zasukala proti vzhodu in že ga ne bo več. Zenska v peplosu je zazrta tja in čaka. Nato dostojanstveno stopi. Peplos mirno vzplameneva med zimzeleni, v pričakovanju niča, ki diha iz stvari. A po soncu te nedelje je to že drugačen nič: topel nič pomladanske noči, v kateri se drevesa in hiše napijajo od neke nove mlade polnosti.

(Zaključna glasba)

Alojz Rebula

PESEM DELA

Klicalo me je na Volgo, v muziko delovnega življenja; ta muzika mi dosihdob prijetno omamlja srce, in dobro pomnim dan, ko sem prvokrat občutil junaško pesem dela.

Pri Kazanu je nasedla na skale in si preluknjala dno velika ladja s perzijskim tovorom. Težaška zadruga me je najela za razkladanje ladje. Bil je september z močnim vetrom, po sivi reki so divje kipeli valovi, veter je razkačeno rušil njihove grebene in kropil reko z mrzlim dežjem. Krdelo petdesetih mož je mrkobno posedlo palubo prazne barke; ljudje so se zavijali v rogolino in šotorska platna; barko je vlekel majhen vlačilni parnik, ki je hropel in puhal v dež rdeče snope isker. Mračilo se je. Svinčeno, mokro nebo je temnelo in se spuščalo nad reko. Težaki so godrnjali in psovali, preklinjali dež, veter in življenje, lenobno lazili po palubi in se skušali skriti pred mrazom in vlago. Zdelo se mi je, da ti na pol speči ljudje niso sposobni dela in ne bodo rešili propadajočega tovora.

Proti polnoči smo dopluli do sipine in ustavili prazno barko tesno ob nasledem brodu. Starosta težakov, zadirčen starček, pegast zvitorepec in kvantač, z očmi in nosom kot jastreb, je potegnil s plešaste betice mokro kapo in zavpil s tankim, ženskim glasom:

»Molimo, otroci!«

V temi so se težaki stisnili v črno gručo in zamomljali kot medvedi, a starosta, ki je končal molitev prej kakor drugi, je revsnil:

»Svetilke! No, fantje, pljunimo v roke! Pošteno poprimimo, otročički! V božjem imenu — začnimo!«

In okorni, leni, premočeni možje so »prijeli za delo«. Kakor v boju so planili na palubo in v trebuh ladje — z vikom, tuljenjem in šalami. Okrog mene so lahko kot pernate blazine letele vreče riža, zaboji rozin, kož, astrahanskega krzna; begale so tršate postave in se bodrile med seboj z žvižganjem in krepkimi kletvicami. Težko je bilo verjeti, da tako veselo, lahko in uspešno delajo ti okorni in namrščeni možaki, ki so še malo preje klavrno stokali in kleli življenje, dež in mraz. Ulivala se je ledena ploha, veter se je razdivjal, trgal je srajce, plahutal z njimi nad glavami in razgaljal trebuhe. V mokri temi, ob slabotni luči šestih svetilk, so se sukali težaki, zamolklo topotaje po palubi. Delali so tako, kakor bi bili lačni dela, kakor da so že dolgo čakali na veselo premetavanje štiripudnih bal iz rok v roke in skakali z vrečami na plečih. Delali so igrave, z razposajenim navdušenjem otrok, s tistim pijanim veseljem do dela, od katerega so slajši samo objemi žensk.

Čokat bradač v brezrokavnem jopiču, moker in spolzek — menda gospodar tovora ali njegov zaupnik — je mahoma razburljivo zakričal:

»Fantje, vedro pijače bom dal! Razbojniki — dve boste dobili! Poprimite!«

Nekaj glasov je naenkrat zatulilo iz teme:

»Tri vedrice!«

»Prav, pa tri! Delajte!«

In vihar je še huje zabesnel. Tudi jaz sem grabil bale, vlačil, odmetaval, pa spet skočil in pograbil; zdelo se mi je, da se je vse naokrog z menoj vred zavrtelo v divji ples; zdelo se mi je, da bi ti možje lahko tako ognjevitno in veselo delali nepretrgoma me-

sece in leta, ne da bi se varčevali; da bi lahko pograbili zvonike in minarete in prestavili mesto, kamor bi se jim zljubilo.

To noč sem živel v dokaj nepozabni radosti; dušo mi je ožarjalo kopnenje, preživetvi vse življenje v tem pol norem delovnem navdušenju. Ob ladjah so plesali valovi, po palubi je štrofotal dež, nad reko je tulil veter; v sivem, meglenem svitu so naglo in nepretrgoma begali na pol nagi in premočni možje, kričali, se smejali, uživali v svoji moči in svojem delu. Zdaj je veter pretrgal težko gmoto oblakov in na sinji, jasni zaplati neba so zableščali rožnati sončni žarki — pozdravili so jih s složnim tuljenjem veselih zveri, otresaje mokre kocine prijaznih gobcev. Najrajši bi bil objel in poljubil te dvo-nožne zveri, tako razumne in ročne, tako po-žrtvovalno pritegnjene v delo.

Kazalo je, da se nič ne more upreti tej na-petosti veselo razdivjanih moči, ki nemara lahko delajo čudeže na zemlji in bi mogle v eni sami noči pokriti ves svet s prelepimi dvorci in mesti, kakor o tem bajajo čarodejne pravljice. Minuto, dve so opazovali sončni žarki delo ljudi, potem pa niso mogli več prenesti težke gmote oblakov in so potonili vanje kot otrok v morje. Dež se je spremenil v ploho.

»Končaj!« je zavpil nekdo in dobil piker odgovor. »Končal bom s teboj!«

In do dveh popoldne, dokler ni bil prelo-žen ves tovor, so pol nagi možje delali brez oddiha, v nalivu in bičajočem vetru in me prisilli k spoštljivemu spoznanju, kakšnih mogočnih sil je bogato človeštvo.

Maksim Gorki

KADAR KLASJE ZORI

Paški zvonovi drobijo v beli dan: bim, bim, bom, bim, bim, bom... Srebrni zvoki se v razposajenih vrtinčih kotalijo skozi ozke line, se bratijo z žgolečim škrjancem na ve-gastem slemenu, dramijo zaspanega Pristav-ca, odkaskljajo na breg ter se zavrtje okoli Kabeja, ki zadovoljno dromlja za podom. Na Zadušencah se srebrni bratci razpustijo; naj-pogumnejši gredo med gmajnske v Veseljski vasi in se vtihotajijo pod divje trtovje, drugi potrkajo na kamrico dekleta, ki si pre-pleta svetle lase in misli na fanta, ki jo čaka pri znamenju nad vasjo. Nekateri dvignejo berača, polnega slin in nadloge, nekateri pa teko za vetrom na žalostno goro in k sv. Vi-du... To nedeljsko pritrkavanje, polno blag-oslova in kipeče radosti. Božja milost se vozi na zlatih perutih...

Pri Mrkunu pojo nedeljski pivci in vle-čejo star napev: »Megla, megla iz jezera...« Pred gostilno stojijo kmetje v širokih, črnih klobukih in se sramežljivo prestopajo od vo-gala do vogala. Ne morejo se odločiti, ali bi stopili v pivnico, da bi malo pozabili težave in črno, barsko zemljo, ki težko rodi. Rdeče zagnjena gostilniška okna vabijo, medeno rezni vonj politega vina je prijeten.

Med razori pa hodita Matevž in Cila, hla-pec in dekla, dvoje ljudi, ki šteje srečo po krvavih žuljih in potočenih solzah. Za roke se vodita in srečo iščeta. Med krtinami, pod gosto jelšo, ob zapuščenih jaških in pustih brežinah, kjer se sonči gadja zalega. Razpo-sajeni vrabci kričijo v prosu in nagajajo: »Ljubezen ha-ha! Ljubezen ha-ha!« V ščavju pa se dere ptič s kavkastim glasom: »Počak! Počak!« Leščevje se skrivnostno pregiblje, nevšečen škrat išče sladko ljubavno zel...

Matevž hlapčuje pri Mrkunu, Cila je kravarica pri Figarčku. Oba sta prišla iz Kotov v dolino. Pozabljeni kraj, kamor še smrt komaj

zaide, da reši starce nadlog in burje! Vsako nedeljo se poiščeta na samotni stezi pri gosto obrašeni jami, kjer žgejo glino. Gospodarji ne vidijo radi, da se shajajo njihovi hlapci in dek-le. Zavistni ponos velikih mora ločiti tudi njihove hlapce in dek-le. Mrkunov hlapec je več kot Figarčkova dekla, on nosi črn klobuk, celo na semenj se vozi... Bog varuj, da bi ju kdo zasačil. Zato naj ostane ljubezen skrita za jaški...

Žita šumijo, veter vrtinči klasje in vije rdečo makovo perjanico. Prelestna ubranost je razlita vsepovsod, tu ni velikih in malih. Samo Bog je velik, gore ležijo pri njegovih nogah, polja so ozka, žita pa drobna in zlata. Le človeška srca hlepajo...

»Ali bova shajala?« skrbi Cilka in vrže pisano ruto v travo. Roj kobilic se spusti nanjo.

»Bova, bova!« misli trdno Matevž in gle-da žulje na dlani. Krvavi so in peko. Včasih ga bolijo, kakor da poganjajo svoje zbadajoče korenine prav do srca.

Ivan Čargo: Sejavec

»Mrkuna pocukam, morda primakne kak desetak, potem pa napraviva,« sili hlapec in pomakne klobuk na oči.

»Misliš, da pojde?« stisne Cila Matevževa roko.

»Pojde, lepo bo nama, angeli bodo hodili k nama v vas in peli...« postaja hlapec nežen ter se oddahne.

Bežen smehljalj se ujame na razsušenih ustnicah, lica zagorijo, roki se najdeta. Dvoje duš se strne v vidni nesebičnosti in neskaljeni zaupljivosti. Kdo ju razume, morda samo zlata in sladka žita, morda le ptiček s skromno pesmico... Svetle in mikavne slike vstajajo pred očmi Cile in Matevža. Hišica ob veliki cesti, nova in prijazna! Kako se bodo blestele bele stene s tremi okni, z vabljevimi, prostornimi vrati, z rožmarinom in tiho srečo. A za okni zdrava, rdeča ličeca ter ljubke oči!

Žita so zajeta v ognjen sijaj, zlato se topi med klasjem. Prepelice poletavajo nad polnimi razori, murn se je zganil v mehki travi. Kdo ne bi sanjaril o sreči in lepem življenju? Vsaj še gruda kipi ter hoče kvišku!

Za leščevjem se razhajata Matevž in Cila, polna sanj in blagodejnega upanja. Večerno razpoloženje je lagodno in vabljivo. Plašen golob kroži nad Mrkunovim vrtom, iz hlevov je čuti konje, ki drobijo sladko seno. Kos lušči semena, bori se skrivnostno pregibajo... Za razori hite dekleta v ozkih predpasnikih, na glavah neso zvrhane škafe zrelih, maščobnih malin.

Zrak postaja malce grenkoben; pastirji kurijo na faškarski gmajni. Okoli dimastega ognja skačejo in kričijo: »Paški mežnar — s trto zvezan — v vodo skočil — čopek zmočil —.« Matevž in Cila vsega tega ne slišita, komaj da občutita žulje na rokah... Pa kaj žulji, kaj moreča skrb! Vsaj je srce polno zdravja, sladkosti in ljubezni! Vsaj se jima smehlja od svepovsod ljuba sreča.

Svečana tišina je razlita pod belim nebom. Bog gleda na zemljo in v človeška srca.

Likovič Joža

OB ŽETVI

*Se se je rosa svetlikala v travi,
ko so žanjice
z belimi rutami, v kratkih rokavih,
vsaka ob svojem ogónu obstale
in zavihtele nad zlato pšenico
srpe blesteče
za kruh naš vsakdanji
in sladko potico;
na drugi ozari so glasno zapele,
a prepelice so z njive zletele.*

*Ko kimajoč je klasje povito
v snope, ležeče na ostrem strnišču,
sproti otroci jih nosijo v vrišču
z njive na zadnja ogóna.*

*Gospodarica pogače prinese
kar na lesenem loparju, še tople;
a gospodar in sinova vse snopje
zložijo v rázstave, nekaj v križake,
kjer naj suši se in čaka na mlatev.*

*O, pri sosedih žanjic se ne čuje,
niti ni snopja, ne rázstav, križakov,
tam je kombajn brez potnih teždkov
sam žetev opravil,
vse žito omlatil
in tuli že dalje...*

Jakob Sešerko

Elza Piščanec: Ob žetvi

BINKOŠTNI PRAZNIK

Ves marec je bil moker, da nismo mogli iz hiše in je morala zemlja počivati. Komaj se je nazadnje dobro zjasnilo, je prišel nov dež. A že je mrzlo pritisnilo od severovzhoda, oblaki so se vzdignili in razgubili — in pezeba je popalila poganjke. Suhi vetrc potem ni več odjenjal. Trava se je ustavila v rasti in se še čisto majhna sklasila. Krompir ni šel nikamor, nebojgljene vrtove je bilo treba zalivati, en sam vonj po prahu in dimu je ležal v zamegljenem zraku, ljudje pa se je pošlašala malodušnost.

»Čemu se sploh trudimo? Prodajmo še to govedo, razprodajmo zemljo stavbenikom,

saj po starem ni več mogoče živeti! Tovarna, trgovina, stanovanjska hiša — edino to troje danes še preživlja človeka. In pa cesta s svojimi vozili!«

Obsojena zemlja je brez moči trpela v lahнем severovzhodniku in še ptic ni mogla napajati.

Ko vse bliskavice nad gorami Čavna do Nana niso prinesle dežja in oddiha, so zakipele plasti oblakov in meglá iznad morja. Kakor iz kotla se je kadilo sivo in črno, zastrlo sonce in se širilo po nebu. Grmelo je neprestano in se mešalo, v kratkih bliskih se je uravnavalo in se združevalo.

... Na oknih in vratih so ljudje strmeli v dež kot v nekaj neskončno dragega iz davnih dni.

Trave in drevesa so zdaj samozavestnejša, ptice pojo iz polnega grla, sladko je dihati čisti zrak, čebele žujnjajo po cvetočih trah, metulji spočiti posedajo po rosnih bilkah, šipek diši umit po gmajni in me spominja davnih prijateljev; v lužah, ki so ostale po kolovozih, se ogleduja modrina visokega neba.

Prav danes smo doživeli to milost — prav danes, ko se spominjamo šumenja silnega vetra, v katerem si, Sveti Duh — Tolažnik, iz duš apostolov izpihal prah potrnosti, plašnosti in obupanosti. Kjer je še pravkar mrtvelo listje minulih dni, je zdaj svetlo plapolal ogenj poguma, in oči so že jasno videle zmagoslavno pot v tuje dežele. Srce se ni balo ne kamna ne noža ne kolesa ne temnice ne križa. Duša je strmela v Presveto Trojico in je bila vedno bogatejša, zmerom bliže večnemu življenju.

Sveti Duh — Tolažnik, tudi mi Te kličemo. Tudi jaz Te kličem: daj mi pravo spoznanje, daj mi pravi pogum! Zakaj moten je čas, v katerem živimo, vse kipi in bi nekam rado. Zemlja sama je v strahu, da jo bodo za zmerom opustošili. Težek je čas: kdor se ozira v minulo in se predaja sladki žalosti, mu hira moč; kdor gleda naprej, je poln nemira; kdor gleda okoli sebe, hlasta po zgledu drugih, da ne bi bil za kaj zemeljskega prikrajsan.

Dolgo sem iskal vzornikov med ljudmi, zdaj pa nikogar več ne malikujem. Mislil sem, da bom jaz drugim zgled, a ni svetosti v meni. Hromi nas prah zemlje, ta strašna dediščina. Kljub vsemu nisem čisto brez milosti, zato Te kličem, Sveti Duh — Tolažnik, daj mi spoznanja in poguma!

»Glej v oltar in ne v tistega, ki je pred oltarjem!«

Kje je preprosta ženica našla to modrost? Pustila mi jo je, preden je za vselej odšla.

Da, od moje duše do Tebe mora biti ravna pot — skozi ministranta, cerkovnika in župnika. Vidim namreč, da se sol zemlje kviri dalje, da je naša fara zmerom puščobnejša, kljub naglo menjajočim se kaplanom zmerom bolj mrzla in zaspana — in da se ljudje cerkve izogibljejo kot davkarije. Mar ni bila pohujšanje tista procesija, za katero ni bilo moč dobiti moških, ki bi nesli bandera? Nazadnje so le iztaknili pijančka, ki je eno prijel za denar. Težko je bilo, in ko je stopal v cerkev, se je na pragu opotekel — toliko da ni padel in največje bandero nanj. Izpred krčme so ga gledali tovariši in prhnili v smeh...

O Sveti Duh — Tolažnik, pred mojimi očmi krščanski svet bolj in bolj tone v starikavost in votlost. Grmeče ali kot cimbele pojče besede ne tečejo več iz vrelca ljubezni, največje med temi čednostmi; ni več ognja, ki bi župnika gnal iz župnišča iskat in reševati

blodeče duše; kar je še dobrotelnosti, vara sama sebe: popačila se je in zožila, postala je blede farizejska — in njen sad je jalovost.

Strah me je, kot je bilo strah moje mater. Siromašna je živela v samini in je imela velik mir pred ljudmi. Toda kadar se je počasi, a zahrbtno in žilavo bližala nočna nevihta, tedaj ji je dušo zvezala groza. Sonce je zašlo v žveplasti svetlobi, mrak se je spustil — in že je začel Elijev meč prekriževati oblake, že so Elijeva kolesa bobnela, že se je zvijalo drevje in se trgalo iz tal... In potem je ob jeklenem biču toče po leseni steni prišlo tisto goreče, jokajoče vzdihovanje k Bogu, mižanje in zatiskanje oči pred bliski, ječanje ob treskih, trepetajoča hoja na vežo in pred vrata, ali ne prasketa v temi ognjeni zubelj iz slamnate strehe...

A mama se je tresla samo zase, zame in za tisti ubogi domek v samoti. Moj trepet je drugačen, zakaj ta nevihta, ki grozi, ni nevarna le meni in mojim, da nas ugonobi; hujša grožnja preti temu, kar je v nas nesmrtnega: božji iskri. Za tempelj določeno opeko, ki so jo zavrgli leni delavci, pobirajo tisti, ki zidajo novi Babilon.

Iz svoje stiske Te kličem, Sveti Duh — Razsvetljevalec: pomagaj mi, da bom hodil po pravi poti

ne premolčeč in ne prerazgovoren,
ne prezaupljiv in ne prezapr,
ne preošaben in ne premevžast,
ne predrzen in ne preboječ,
ne prezaletav in ne premrtev,
ne prepotr in ne prenasmejan!
Ni važno, kaj sem, temveč kakšen sem.

Velika roža je dozorela, vihar je raznesel in razsejal seme — jaz sem eno tako semence, bitje bolečin in zmogljivosti, pognati moram in se razcvesti. Ostani, Tolažnik, v meni, ko v zlovešči svetlobi zahaja stari čas in v grozečem bobnenju prihaja ogenj, vihar, potres in povodenj!

Velika je moja odgovornost, ki sem ji usužnjil pekočino domotožja, in ne smem se ji izneveriti, če naj pokonci pričakam sodbo... tu ali v še bolj tuji deželi.

Vinko Beličič

SKALA

*Iz morja vstaja mračen lik,
ni človek, ne zverina,
morda tajinstveni malik,
ki so valovi ga izprali,
ki tisočletja so mu šepetali,
v poganskem plesu se vrteli,
nemirni ga poljubovali.*

*Sam stoji, mrk gleda na plitvino,
nazaj želi, saj ljubi le skrivnostno globočino.*

Gustav Strniša

HVALNICA JABLANI

Pel sem jo vinski rozgi — še tebi naj se grljo izpoje!

Res je, da je zgodnji sad češenj in marelic prvi in najslajši, tako kot nas najprej spomladi razveseljuje njun prvi cvet: rožaste zvezdice na vejah, razpetih ob prisojnem zidu, čeprav na njih ni še niti enega zelenega lističa — to je rožasta obleka marelice. In češnja, vsa v belem kot sredi snežene zime, celi kobulji belega cvetnega venca, da je komaj najti med njimi zelenje. Zgodnja pomlad, prvi cvet, prvi sad, ki so ga tako željna usta — sladek kot je prva ljubezen! Oko se naslaja, a se ne napase, prej odnese pomladna sapica nežne metuljčke, pa tudi po sadu si ostal neutrušen — prezgodaj ga je kraj. Cele šopke češenj si trgal, belih, rdečih, sladkih hrustavk, kri se ti je pocedila po ustih. Zlezel si v nizko drevo na vrtu in sedeč v rogovilah objestno smukal z usti viseče kobulje, lovil si jih kot dete materino dojko. Potem so češnje kmalu doživele in le še škorcji vreščaje obirajo preostale, črvice sadove. Ko tudi to mine, drevo povsem zapuščeno sameva do druge pomladi...

Zlati sad marelic, ki se ti nudi na dosegu rok skozi okno stanovanja, si prijemal previdno s prsti in ga razpolavljal, odmetavajuč ole-senelo jedro, nato si pobožno zasajal svoje zdrave zobe v živo rumeno meso — kakšna sladkost! In kako hitro minljiva! Morda si jih nekaj rešil in vložil, da boš pozimi obujal spomine, a večino so ga použila željna usta otrok. Potem drevo sameva, vrabci najdejo na njem svoje veselje in skrito gnezdo ob zidu, ob oknu šelestijo v poletnih večernih zeleni listi praznega drevesa...

Kako drugačna so druga sadna drevesa, zlasti tako ljuba nam jablana! Cvetejo skoraj hkrati ali nekoliko pozneje kot češnja in marelica, a kakšna dolga pot je do sadu! Prvi sneg že naletava tam sredi oktobra ali v začetku novembra, a na pozni jablani in hruški še žarijo sončni sadovi, kar jih ni načel črv v cvetu mladosti — črviv sad prej dozori in se je davno obletel — in so srečno kljubovali poletnim viharjem in jesenskemu mrazu. Sonce je božalo sad in ga zorilo,

dež ga je umival, in veter, spomladi poln oploditvenih obljub, ga je vablivo zibal na gibki veji. Ptičji pevci, ki so gnezdili v najvišjih vejah, so že zdavnaj odgojili zarod in z njim odleteli v toplejše kraje, v pozni jeseni se v hladni senci drevesa nič več ne ustavlja v soncu spoteni orač, vendar glej, na jablani se med vedno redkejšimi listi blešči zlatorumeni in rdeči rajski sadovi. Zares, prvi Evin sad ljubkosti in vabljivosti, s čimer ni počaščen noben drug sadež. In iz kakšnega skromnega cvetja se je oplodil! Drobnji, dehteči rožasti cvetni listi — najlepši so popki sredi drobnih zelenih listkov — kakšna svatovska obleka jablane neveste!

Rajski sad! V tebi je nabran najzlahotnejši sok zemlje rednice, v tebi, ki si sam podoba sonca, je zbrana moč sonca, luč in toplota, ti si vselej krasil vladarske mize, otrokom si v darilo na zimski dan, dreveščku v okras, pozlačen z zlato peno in v novi vigradi obremeniš presnec in butarco, da z njo blagoslovljen dočakaš dan vstajenja! (Pozno dozoreli in dolgo ohranjeni sad — podoba si tudi moja!) Utrgan še v shrambi naprej dozorevaš in jo z vonjavo napolnjuješ. Ni te vsako leto — zlahotne stvari so vedno redke —, si kot resničen dar z nebes. Kako bi te mogel človek zavarovati pred divjimi silami narave, katere plod si sam? Zavarovati brst in cvet pred pezebo in strupeno slano, nebogljjen sadek pred burjo, črvom in boleznijo? In zrel sadež pred točo in viharjem? Ne rodiš vsako leto in prav je, da se prezgodaj ne izčrpaš.

Jablana! Slovenski rodovi so te sadili tisočletje na teh tleh in sad krstili z lepimi imeni: zlata pramena, gambovčki, bobovka, krivopcelj, kanadka, ananas, voščenska in še sto drugih! Gospodarji so te cepili, sadili ob rojstvu vsakega otroka — joj, kako bogati so bili včasih naši sadovnjaki!

In sedaj? Bolezni tuje strup te je načel in te razjeda. V zrak štrlijo suhe veje ali štrclji obžaganih rogovil, kot da te je oklestil vojni vihar. Žrtev si živega neugnanega življenja nevidnih bitij, kot doživi to vse, kar je zlahotnega na zemlji.

Znova si postavljeno pred preizkušnjo, ti drevo spoznanja dobrega in zlega — ali boš vzdržalo in bodo iz tvojih štulastih ramen pognale nove vejice in veje in mogočno segale v nebo? Ali pa naj ti postavim spomenik nagrobnik — tebi, ki si podoba same žive večne rasti! Ti, ki so ti korenine na široko pognale in prerastle v gosti mreži vso slovensko zemljo? —

A naša vera v življenje je trdna in neuničljiva: iz naših svetih tal, z znojem in krvjo žrtev prepojenih požene kmalu nova kal, odporna sleherni boleznim, in zraslo bo silno drevo in rodilo cvet in rajski sad!

Elza Piščanec: Trgatev

Leopold Stanek

MATI ZEFA

Z Žoharjevimi smo si bili malo v rodu, poznal sem vse, bili so trije postavni fantje in dvoje čednih deklet. Eno, še skoraj otroče, je nekako raslo v senci, komaj da si jo opazil, ko je shitela mimo z žehhtarjem ali kaj grebla kje po njivah, počasna v razvoju, kakor, da bo ostala zmeraj otrok. Če si jo pogledal v krotke, mirne sinje oči, si se spomnil na Sopot, ki prav tako neskaljena in počasna odseva naša mračna pobočja in zmršeno leskovje ob bregovih, pa vendar vsa svetla preseva do belih kamenčkov na dnu.

Ah, Sopoška dolina, ki te zapira čokati, sivi Skalnici na dnu in brijejo čezte za jelovških in hrastniških host ostre sape tja v visoko poletje, kako bi kdaj pozabil svojo mladost v tvojem srhljivem naročju in kako tvoja dekleta! Nikjer nisem našel posihmal toliko visokoraslih in obenem bujnih deklet tako bele polti, z rožnatimi lici in polnimi ustnicami kakor v naši dolini. Prav zato mi je Zefka ostala še bolj v spominu. Zefka je bila namreč drugačna.

Tisto poletje, ko ji je bilo že petindvajset let, sem v zgodnjem poletju spet prihajal kot študent na počitnice. Sopot je bila pod lesenim mostom čisto plitva, da sem se sklonil čez ograjo in zasledoval z očmi postrvi, kako se love po obrežnih tolmunih. Tedaj sem više v strugi opazil dekle. Čvrste noge so bile bose in trdno ugreznjene v prod. Tanke roke, zavihane do komolca, so z neverjetno močjo udrihale ob perilnik, medtem ko se je bujno telo prožno pregibalo, kakor da se je zareklo proti tistemu škafu perila. Iz debelega svitka rjavih las je uhajalo nekaj pramenov.

»Hej!« sem zaklical, zamikalo me je, da bi se malo pošalil z njo. Morda me je obšla tudi kakšna bolj drzna misel, kajti vas je bila šele onkraj njiv. Ko se je prestrašena obrnila nazaj, sem se spomnil na mirne, krotke oči, ki jih je imela Žoharjeva mala, in postalo me je sram. Bila je ona, Zefka. »Kaj delaš?« sem neumno vprašal, ko sem gledal v njen obraz širokih ličnic in nekoliko prevelikih ust, katerega je zdaj, ko me je spoznala, razsvetlil širok nasmeh božjega otroka.

»Saj bi te bil moral že prej spoznati, po pridnosti!« sem rekel. »Tako naenkrat si zrasla!«

»Oh, a res?« je skoraj vzdihnila, češ, kaj pa je tega treba. In tudi meni je bilo skoraj žal, da je ta otrok po duši postal ženska. Videl sem že v duhu njeno nesrečo: kak brezvestnež bo požel njeno bujno telo in zavrgel njen nelep obraz. Take in enake misli so me obhajale, ko sem stal pred Žoharjevo Zefo takrat, ko je v svojem petindvajsetem letu prala rjuhe ob Sopotnici. In na ta dogodek sem se spomnil, ko sem zvedel čez nekaj let, da se možič.

Rantov Jošk je bil mežnar v Kovačevcih. Večkrat bolan kot zdrav je prebredel revno mladost kot sirota pri teti na kraju sopotniške grape. Bolehna mladost mu je pustila nezdravo prosojno polt, mile velike rjave oči in majhno, nekoliko sključeno postavost. Bil je tih človeček pri tridesetih, ki je, morda sam ne vedoč, pogosto zavzdihnil nekakšno starodavno narečno tožbo: »Joram, joram.« Po tem vzdihu je dobil vzdevek »mežnar Joram«. — Bilo je na veliki teden, ko je Joram postavil v domači cerkvi starinski božji grob, dekleta pa so pomivala cerkveno ladjo. Pa se je zgodilo, tako pač Bog nameri, da sta pod večer ostala pod večno lučko samo še najmarljivejša, Joram in Zefka. Joram je s sidolom drgnil medeninaste svečnike na stranskem oltarju sv. Lukeža, Žoharjevo dekle pa je z ožeto kunjjo brisalo poslednje praške s kamnitih tal. »Kako je to punče garaško«, jo je gledal Joram, »kako hitro in pripravno!« Malo je priprl oči, zdelo se mu je skoraj nespodobno, kaj mu pride na misel, pa še tu, v cerkvi. No, pa saj je tudi res, postavna pa je, postavna. Zdrava tudi. Kar vprašal bi jo...

Tudi Zefi je postalo malo tesno, ko Jošk ni več drgnil svečnika in je naenkrat nehal vzdihovati. Tako v poltemi je postrani videla le tiste velike temne oči, ki so jo gledale. Kaj, ko bi kar ušla ven? Ze je vstala s tal in prišla za vedro, da gre, ko je rekel:

»Zefka, bi me vzela, če te vprašam?« Začudena je stala tam, bila je počasnih misli in je premelevala in tehtala besede, če res pomenijo to in to.

»Zefka, saj imam hišico in nekaj malega kot mežnar, bi že šlo. Češ?«

Zefko je zalila neznana blaženost. Tista, ki jo je dušila v sebi že nekaj let, odkar jo je ob potoku pogledal sosedov študent tako, kot so drugi fantje gledali njene sestre. Velikokrat je sanjala, da bi jo še kdaj tako pogledal, pa je ni. Zdaj je blede cerkovnik stopil k njej, ji rahlo odvzel kunjjo, odrinil vedro in jo čvrsto objel.

»Ne morem verjeti, Jošk,« je plaho vzdihnila in objel jo je še čvrsteje, kar so mu dale drobne roke tenkih zapestij.

»Kakšen se ti zdim?« je boječe vprašal.

»Lep,« je dahnila od srca.

Novi dom je bil majčken, s črno kuhinjo in s »hišo« s črvivimi lesenimi oporniki. Majava lestev je vodila v gornjo hišo, kjer so pod vegastim, stoletje starim podom škreb-ljale miši. Skozi razbite šipe je vdiral v mežnarjevo bajto vlažen hlad od Sopote. Pa novoporočenca se nista ustrašila, Joram je zaupal Zefki, da bo, garač kot je, že vse spravila na mesto. Zefo je bila srečna: vse se ji je zdelo lepo, če jo je Jošk pogledal s svojimi milimi, lepimi rjavimi očmi. Zaslužil

je malo, po malem je vedno bolehal. Morala ga je v cerkvi večkrat nadomestiti.

Vendar je nekako šlo. Od doma je Zefa nanosila nekaj lesa in Jošk, ki je znal malo mizariti, je položil nov pod v spodnji in zgornji »hiši« ter vstavil nova okna. Zefa je zribala pod, da se je rumeno bleščal, iz svoje bale pa je marsikaj preuredila in prešila, tako da je bilo kmalu vse v pikčastih zavesah in prtičkih. Pa brez zemlje in brez denarja je bilo kar težko, da bi človek napredoval, zato je na pomlad stopila k stari teti, če bi ji odstopila pol njive. Ker je bila Zefina botra, ji je ustregla. Če pa Zefa dobi nekaj v roke, potem gre, da je kaj. Kmalu je kot blagoslovljen poganjal fižol, pesa se je visoko osuta in do čistega opleta debelila, detelja za zajce je pognala gosta in sočna. Jošk je zbiral gajbo že za drugo gnezdo zajcev in pomislila sta že na prašiča, če bi ji ga le hoteli dati doma, ko bo svinja povrgla.

Joram se je dobro oženil, tako je veljalo v vasi. Zraven pa je vsak še zavzdihnil, da je škoda, ko ni nihče prej pomislil na Zefo, to bi ti bila ženska za na grunt!

Pri Joramu so medtem vsak večer pod svetimi podobami v spodnji hiši molili rožni venec, da bi le bilo kaj otrok. Dve leti sta tako molila mežnarjeva dva, pa nič in nič. Tretje leto je minilo in nista več verjela, da bo kaj. Na obletnico, na veliki petek, ko sta spet pripravljala cerkev za praznike, pa je Zefi postalo slabo in komaj jo je Jošk ujel, da ni padla z glavo ob kamniti tlak. Ko se je zbudila iz omedlevice, je slišala, kako vzdihuje:

»Joram, Joram, umrla mi bo!« Nasmehnila se je in rekla:

»Ne bom umrla, ne, ampak zibali bomo!«

Tako so prišli ne samo ta, ampak še dva, vsako leto in pol eden: dekle, fant in še eno dekle. Bili so bolehní, prekuhali nič koliko vročic, pa vseeno niso pomrli, čeprav so jih že večkrat odpisali. Revščino so tolkli in sok otepali in rasli, menda od dobrega zraka in od ljubezni. Te pri Joramovih ni manjkalo, z njo so nadomestili stradež in strah pred prihodnostjo. Otroci so bili drobní, a žilavi in bistri, pridni pa tako, da so jih že majhne vabili sosedje za pastirje in pestrne. »To bodo dobri delavci,« so pravili.

A učitelj je bil drugačnega mnenja. Poklical je Joška in Zefo v šolo in svetoval:

»Dobre glave so, kot nič bi študirali, posebno mlajša dva. Vem, da bo zelo težko za vaju, a mogoče bo kak sorodnik pomagal. Študirat jih dajta!«

»Sorodnikov ne bova nič prosila!« je pribil mežnar.

»Jošk, bova že zmogla sama, nič se ne boj!« je pripomnila vsa razvnetá Zefa. Kaj jima bo garanje, ko imata pa take otroke, da še gruntarski nimajo takšnih.

Starejša je šla raje v uk, za šiviljo; nihče ni mogel uganiti, ali res iz veselja, ali le, da bi pomagala bratu in sestri. Mala dva sta

se vozila v mestó, drsala vse leto isto obleko, malicala koruzni kruh in kosila šele pozno popoldne, ko sta se vrnila iz mesta, bolehalá in pridno študirala. Jošk je začel po malem mizariti, popravljá je sosedom orodje, pletel koše in nasajal grablje. Zefa je podedovala celo tetino njivo, prašiču se je pridružila krava in študenta sta zjutraj nosila s seboj torbo sočivja ali radiča za ženico, ki je blizu šole prodajala zelenjavo. Kdo ve kako, a Joramova študenta sta tisto leto, ko je Joška pobrala gripa, vseeno končala, dekle učiteljšiče in fant gimnazijo, najstarejša pa se je že možila.

Bil je hud udarec za Zefo. Čeprav je bil po malem vedno bolan, ni nikoli pomislila, da ne bo pri tem ostalo tja do poznih let. Tako rada sta se imela, toliko sta se namučila zaradi revščine, s katero sta začela, potem pa zaradi otrok. Zdaj, ko bo kmalu boljše, ko bi lahko takole zvečer sedela zunaj in se držala za roke, (spodaj bi šumela Sopotá, pa bi se pogovarjala o Anici, kako si bosta z možem zidala hišo, pa o Manici, kako bo šla prvič v službo, pa o Petru, kaj bo šel študirat) ... pa ti v lepem poletnem večeru ugasne kot stenj pri večni luči. Da, ti sti stenj je moral nekaj pomeniti, ko je na veliki petek v cerkvi na lepem ugasnil, kakor da bi ga bil kdo utrnil. Tako je ugasnil tudi Jošk. Zato bo prižgala na njegovi nočni omarici lučko, majhno večno lučko, da bo gledala iz teme kakor Joškove oči, ko toliko noči ni mogel spati in je z velikimi očmi strmél v temo. Lučka bo gorela in ona se bo pogovarjala z njim. O vsem, o otrocih, o gospodarstvu, o kravi, ki ima striči. Ko se bo pogovorila, bo pomolila zanj in zaspala.

Tako je Zefa ostala v bajti sama, z lučko pod Joškovo podobo. Otroci so šli po svoje, dobro jim je bilo, samo Peter še ni bil preskrbljen. Da bi se le ne zgubil sam v velikem mestu! Začela je hoditi vsako jutro k zornicam, celo uro je bilo na faro in malo manj nazaj, ker je bilo malo navzdol. Za Petra! Kaj je že rekel, da bo? Profesor ali kaj. No, saj v soboto pride, ga bo že bolj podrobno vprašala, kaj je to. Jošk, on je bil bolj učen, vse sta govorila s Petrom. Kaj naj se meni ona, ki ni videla nikoli drugega kot dolino med Hrastnikom in Jelovcem in je vse življenje le plela in ribala in vardevala? Pa jo je Peter imel vseeno rad, to je čutila. Imel je mile rjave oči kot oče, po njej pa široke ličnice in široka usta, ki so se rada držala na smeh. Tenak je bil in bled, a še kar zdrav, če Bog da.

Bila je sobota in ni ji dalo, da ga ne bi šla počakat k avtobusu. Privezala si je čist predpasnik in na novo zvila že osivele lase v svitek in vsa lahna pohitela. Kaj bo rekel, ko ga ni še nikoli prišla čakati? Sram ga bo, se je domislila. Zdaj je gospod, v najvišjo šolo hodi, ona pa ... pogledala je po sebi. Prav takrat je izstopil in jo presenečen zagledal.

»Mama!« In jo pred vsemi objel. Toliko, da ni zajokala, tako se ji je dobro zdelo. Še pod roko jo je prijel in jo mimo vseh odpeljal po stezi proti mežnarjerji bajti. In prav na tisti poti ji je povedal, da se je premislil in se odločil, da bo menjal poklic.

»Rad bi živel za druge, kakor sta delala vidva z atom,« je rekel. »Dosti sem mislil na to in tudi z drugimi sem se posvetoval. Zdaj sem trdno odločen. Šel bom k frančiškanki in postal pater. Kaj pravite, mati?« Zefa ni vedela, kaj reči. Besede so ji zmeraj šle težko z jezika. Tudi je bilo to tako nepričakovano, da tako hitro ni mogla dojeti, ali slíši prav.

»A za frančiškina? Takega, ki pridiguje nakrog po misijonih?«

»Pridiguje in mašuje, mama. Duhovnik, ki ima dolgo rjavo sukno in majhno rjavo kapico na glavi. Boste kaj žalostni?«

»Žalostna? To bi bil naš ata vesel!« Pojokala je v predpasnik. »Le pojdi, le, z atom sva vesela.«

Zdaj je bila zares sama in delala je z dvojno močjo, da bi Peter ne stradal. Da bi postal močan in okrogel gospod. Tudi Manica je pomagala in je po malem pošiljala domov. Kakšno nedeljo se je tudi oglasila, bila je lepa in čedno napravljena, o, Manico je marsikdo rad pogledal, posebno pa učitelj Jenez, ki je bil nekoč njen sošolec. Nič bi ne bilo slabega, če bi kdaj prišla skupaj, je menila Zefa. Pri enem takih obiskov je Manica opazila, da je mati čudno bleda in slaba. Povprašala je, kaj je z njo.

»Malo krvavim, ne vem, kaj bo, bo že pomnilo!« je menila Zefa.

»Tako j morate k zdravniku. Kar jutri boste šli z mano, to so nevarne reči.«

»Oh, to so leta,« je odvrnila mati in ni hotela slišati o zdravnikih. Pa je le ubogala Manico. Odpeljali sta se v Ljubljano in tam so Zefo pridržali.

»Ne ustrašite se,« so zaupali Manici, »a menimo, da je rak.«

»Jezus!« je kriknila Manica. »Pa ravno zdaj, ko bi lahko pričakala Petrovo novo mašo,« ji je postalo hudo. Kaj vse se je zgrnilo nad revo. Najprej se je omožila na revščino, potem se je podstopila študirati nas, na koncu je še mlada ovdovela — in za konec še to. Pa tega ne sme mati nikoli zvedeti, to se je Manica zarekla. In ko sta jo s Petrom obiskovala, ji nista nikoli namignila, kaj so rekli zdravniki.

Bilo je na jesen in bližala se je Petrova nova maša, hkrati pa tudi Zefina operacija. Od žensk na sosednjih posteljah je že davno vedela, da leži na rakovem oddelku, zato se

ni operacije prav nič bala. Peter je prosil, naj bi matere ne operirali, preden bi ne dočakala njegove posvetitve. Vendar mu niso mogli ustreči. Močne krvavitve bi jo preveč ošibeale. Tako sta z Manico stala več ur pred operacijsko dvorano in čakala na usodno besedo. In ta je bila drugačna, kakor sta pričakovala. Izčrpani primarij je prišel ven, poten, a z nasmehom na obrazu.

»Tako velikanskega in zaraščenega izrastka še nisem operiral, kmalu bi nam bila izkrcavela! Pa vendar sem vesel: uspelo je. In pomislite: to sploh ni bil rak, temveč v bistvu nenevaren izrastek, za katerega pa bi bil pred nekaj dnevi še prisegel, da ne more biti drugega kot rak!«

Manica in Peter sta se objela.

»Torej bom prestavil novo mašo do takrat, ko bo naša mama lahko sedela ob meni na častnem mestu!«

Godci so godli v starem kozolcu za Sopotnico, kajti Peter je hotel imeti gostijo pod lipami pred domačo bajto. Veter je majal starodavne krošnje in gostov za na hitro zbitimi mizami je bilo čez petdeset. Pa mati Zefa skozi solzne oči ni videla drugega kot mladega, lepega meniha. Sedel je prav tako rahlo upognjen v krhka ramena kot njen pokojni Jošk, tudi polt in oči je imel njegove in na svetu tako srečno je gledal ta dan kot Joram taktat, ko je gledal vanjo tam od oltarja svetega Lukeža.

Tako je mati Zefa čutila, da je postorila na svetu vse, kar je bilo treba, in da je prav čudno, čemú se je Bogu zdelo potrebno, da še ostane tu. Kar preveč ji je dal Bog, se ji je zdelo.

Ko je zazvonila avemarija pri fari, se je trudna povzpela v gornjo hišo. Privila je lučko pod moževo podobo in nevede vzdihnila po Joškovo:

»Oh, Joram, kar prelepo je bilo danes, saj nisem zaslužila.«

Zora Tavčar

PRI MARIJI POMAGAJ

*Zlati so žarki,
srebrni angeli,
Mati med svečami,
Mati med gnečami,
Jezus pri nji —*

*mi smo pred njo.
Z dušo smo šli
v gorko nebo,
blažen nam rdi
mladi obraz.*

*Velika maša —
Mati je naša,
prosi za nas!*

Jože Pogačnik

BINGELI, BANGELI, BOM!

Branko, Tonče in Lojzek so se igrali pred cerkvijo. Pisane kroglice so kotalili iz luknje v luknjo. Rekli so jim ščinke. Branko je imel stekleno. Po njej so se prelivale barve kot v mavrici. Tonče in Lojzek pa sta imela lončene, ki so se rade razbile, če so padle na kamen. Zato sta jih nosila nekaj več s seboj. V žepu so jima rožljale. Tudi te so bile na zunaj pobarvane: rdeče, rumene, rjave, sive. Za nekaj centezimov sta jih dobila v trgovini.

Vsi so bili zaverovani v svoje delo. Tonče je imel svečko pod nosom. Od časa do časa je smrknil in potegnil z rokavom. Kos naramnice mu je visel po hrbtu in pri vsakem koraku udarjal po zadnji plati. To ga ni prav nič motilo. Zanj je bilo to nekaj vsakdanjega.

Lojzek je imel preluknjano hlačnico na kolenu. Na bosem palcu pa je bil madež strjene krvi. Pred kratkim se je bil kresnil po kamnu. Zdaj pa zdaj je pomigal s palcem in stopal po peti, ker ga je bolelo.

Branko je bil največji med njimi. Izza pasu mu je visela pisana srajca. Na svetli verižici mu je bilgljal popkar. Njegovo orožje. Na glavi je imel pošvedran slamnik s tremi petelinjimi peresi za trakom. Bil je kot poveljnik. Tonček in Lojzek sta ga ubogala, saj je bil tri prste višji od njiju.

Vrata v zvonik so bila priprta. Branko je s svojo kroglico odbil Lojzkovo, da je odskočila do vrat. Lojzek je planil za njo. Skakal je kot kobilica. Pobral je kroglico in butnil z glavo v vrata, da so se na stežaj odprla. Skušnjava!

Pod zvonikom je zagledal razno ropotijo: polomljene svečnike, kose umazanega voska, črn prt z belim križem po sredini, rdeče palice za bandera, star zvonček brez kemblja, zaprašeno svetilko z razbitimi šipami in kdo ve kaj še vse. Toliko je bilo vsega, da je pozabil na kroglice. Nič ni slišal, ko sta ga klicala Tonček in Branko. Izginil je v zvonik. Kmalu sta bila za njim. Vsi trije so stikali po stari šari. Vse jim je bilo novo.

Branko je z nosom zadel v debelo vrv, ki se je spuščala do tal. Pogledal je kvišku. Zagledal je še dve vrvi, ki ju je komaj dosegel z rokami. Zvonovil — mu je šinilo v glavi. Popraskal se je za ušesom, nekoliko pomislil in se z obema rokama obesil na debelo vrv. Čutil je, da ga je nekaj zazibalo. Zvon se je zazibal.

»Kako neki je tam gori?« ga je obšla radovednost. Pogledal je Tončka in Lojzka. Zresnil se je kot poveljnik in ukazal: »Pojdimo k zvonovom!«

Priprli so vrata in odcepotali po strmih lesenih stopnicah v zvonik. Kar po vseh štirih so se podali. Bilo je temačno. Iz ozkih podolgovatih lin je pronicala svetloba. Vse je postalo skrivnostno. Ustavili so se. Nekaj

je zafrfotalo nad Lojzkovo glavo. Netopir je švignil mimo njih. Lojzek je skremžil obraz in zamahnil z roko.

»Strašil!« je rekel z grozo.

»Zares!« ga je podražil Branko. »Netopir je velika pošast, ki te bo zdaj zdaj požrla!«

Lojzek se je opogumil. Pritisnil se je k zidu, kot bi iskal obrambo in počasi kobacal za Brankom.

»Strah je znotraj votel, zunaj ga pa nič ni!« se je junaško oglasil Tonče, čeprav ga je bilo bolj strah kot Lojzka.

Prišli so do stare ure. Kolesje je bilo zarjavelo. Vsi trije so stegnili roke in otipavali zobčata kolesa. Porivali so jih sem ter tja, a se nobeno ni premaknilo. Ura je že desetletja počivala.

»To je za odpad!« je ugotovil Branko.

»Razdrli jo bomo in prodamo v staro železje,« je modroval Lojzek.

»Nato bomo kupili puško!« je dodal Tonče.

»Tepec! Saj ni naše!« ga je zabil Branko.

Še hipček so se ustavili pri kolesju, potem so se povzpeli k zvonovom.

Vhod je bil pokrit s težkim pločevinastim pokrovom. Ob straneh so se skozi špranje vsipali sončni žarki.

Branko je sklonil glavo. S hrbtom in vratom se je uprl v pokrov. Zaškripalo je. Pokrov se je dvignil in pramen svetlobe je zajel njihove obraze. Lojzek in Tonček sta z odprtimi usti gledala kvišku. Trije dolgi, težki kembliji so jim viseli nad glavo. Skozi odprtino je zapihal hladen zrak.

Branko se je skobacal do zvonov. Lojzek in Tonče sta bila takoj za njim. Tonče je treščil z glavo v kembelj in zajavkal. Stisnil je zobe in z levico drgnil po bunki.

»Prav ti je!« mu je privoščil Branko. »Zakaj ti je Bog dal oči?!« Tonče je molčal in kmalu pozabil na bolečino, ko je stopil k ograji.

Vsi trije so strmeli v globino. Pred njimi se je odprl nov svet. Videli so pisane strehe. V nekem žlebu so zagledali žogo, ki so jo že dolgo pogrešali. Vse se jim je zdelo majhno. Ljudje so bili kot palčki, kokoši kot piščeta.

Stopicali so od line do line in si od vseh štirih strani ogledali vas. Šele potem so se približali zvonovom. Z rokami v žepu, kot trije možakarji, so se ustopili pred nje.

Lojzek je opazil napis. Začel je zlogovati: A ful-gu-re et tem-pest-a-te li-be-ra nos Do-mi-ne.

»Nič ne razumem,« je zmajal z glavo.

»Kaj boš razumel? Saj je latinsko!« ga je zavrnil Branko. In že je stegnil roko proti velikemu zvonu. S členkom sredinca je močno udaril po robu, da ga je zabolelo.

»Bommm!« je zadonelo.

Tonče je udaril po malem: »Bimmm!« In še Lojzek po srednjem: »Bammm!«

S pogledali so se. Vsem so zažarele oči: Bim, bam, bom!

Pozabili so, da so se prikradli v zvonik, tudi na to, da udarce slišijo drugi. Zdelo se jim je, da so zvonove obesili samo zanje.

Branko je ukazoval: Tonče — bim! Lojzek — bam! Jaz — bom!

Bim, bam, bom! Bim, bam, bom!

Čudovito! Zdaj pa še drugače: Bingeli, bangeli, bom! Bingeli, bangeli, bom! Vedno lepše, vedno glasneje! Nič za to, če so jih boleli členki!

Prisluhnili so brnenju. Zdelo se jim je, da so v nebesih...

Med te nebeške melodije pa se je kot glas počenega zvona dvignil klic iz globine.

Prebledeli so. Branko je skočil k ograji. Pod zvonikom je stal kaplan Miha. Bil je razkoračen, z rokami uprtimi v boke, v loku nagnjen nazaj in vpil ves zaripel: »Vam bom že jaz pokazal!«

Branko je odskočil.

»Kaplan gre!« je rekel. Oba sta skočila k njemu.

»Kaj bo zdaj?!« je izdaval Tonče.

»Nič ne bo!« se je otresel Branko. Z očmi je preletel vse kote. Premeril je prostor nad zvonovi. Nič primernega. Misli so mu švigale kot iskre.

V stiski je otrok iznajdljiv.

Posvetilo se mu je.

»V zvon!« je ukazal.

Zaslišali so stopinje po lesenih stopnicah. Kaplan se je bližal.

»V zvon! Hitro!« je spet ukazal Branko. Tončeta je potisnil pod mali zvon, ga privzdignil, da se je oprijel kemblja in ga z rameni porinil v glavo zvona. Nato je pomagal še Lojzetu v srednjega. Sam je po kemblju splezal v velikega. Stisnili in stulili so se kot polhi. Zadrževali so dih.

Koraki so se bližali. Vedno glasneje. Kaplan je sopihal.

»Miha — piha!« je obšla Brankota hudobna misel. Premagal se je in še tesneje objel kembelj.

»Zdaj bomo videli! Kje so ti tolovaji? Kam so izginili? Le počakajte! Bomo že naredili račun!« je brundal kaplan in počasi lezel skozi odprtino k zvonovom. Previdno je sklonil glavo, ker je že večkrat zadel ob kembelj.

»Ni jih!« se je začudil. »Kam so šli? Ali so zlezli na streho? Morda so smuknili na podstrežje?!«

Sprehajal se je od ograje do ograje in godrnjal sam s sabo: »In vendar so bili tukaj! Videl sem jih! Slišal sem jih! Po zvonovih so tolkli! In zdaj jih ni! Ta je pa lepa! Nabisali so me!«

Dvignil je glavo in mežikal v temačne luknje nad zvonovi.

»Gor niso šli! Nemogoče!«

Branko se je tiščal v velikem zvonu. Vse je slišal. Z bosimi nogami se je oprijemal kemblja. Z rokami je visel na jermenu. Ves stuljen je zadrževal sapo.

Tudi Lojzek in Tonče sta se prihulila. Lojzek se je s stopali oprl na kembelj, ki je imel na sredini vzboklino. Tonče pa je komaj zdržal. Slo mu je na jok. Njegov kembelj je bil bolj gladek, da mu je drselo. Vso težo so nosile roke. Mišice so mu popuščale.

Kaplan Miha je še nekaj zabrundal, pihnil z jezo svoj: Phu! Phu! in se spustil na stopnice. K sreči se ni ozrl kvišku.

Vsi trije so z izbuljenimi očmi gledali za njim. Počasi je v poltemi iskal stopnice in se oprijemal preperele ograje.

Počakali so še nekaj trenutkov. Branko je prvi butnil na tla. Težko se je oddahnil. Z rokami je zaplaval po zraku. Vse ga je bolelo.

Tudi Lojzek in Tonče sta se spustila iz zvona. Noge so jima zabingljale pod kembljem.

»Hitita!« je ukazal Branko. »Zapr! nas bo!«

Vsi trije so se spogledali. Tonče je skrenžil obraz.

»Kaj se boš cmihal?!« ga je okregal Branko. »Hitro za mano! Preden ga dohitimo, hop na vrvi in bomo pred njim iz zvonika!«

Nič nista ugovarjala. Nič se nista bala. Branko je bil poveljnik in sta morala ubogati. Do zdaj je šlo vse srečno. Zanesla sta se nanj.

Slo je kot blisk. Skakali so čez dve, tri stopnice. Kaplan je zaslišal ropot. Ustavil se je, se razkoračil in razširil roke, da jih ujame.

»Aha! Zdaj vas pa imam!« je rekel.

Preden je do konca izgovoril, so se drug za drugim pognali na vrvi in švignili mimo njega v globino. Zaprlo mu je sapo. Videl je tri sence, ki so prhnile navzdol. Mežikal je in ko vkopan gledal za njimi. Nikogar ni spoznal. Slišal je le šum in drsenje. Spodaj je nekaj zaropotalo, kot bi se zvrnili svečniki. Nato je vse utihnilo.

Lojzek in Tonče sta kot dve kladi priletela na stare svečnike. Naglo sta se skobacala z njih.

Ucvrli so jo, kolikor so jih noge nesle. Nihče se ni ozrl.

»Tlesk, tlesk, tlesk!« je odmevalo med hišami, ko so z bosimi nogami udarjali po kamnitem tlaku okrog cerkve.

Lojzek si je drgnil dlani med hlače. Stiskal je zobe. Žgalo ga je. Tonče je pačil obraz in sikal skozi zobe. Ni maral povedati, kako ga skeli. Hotel je biti junak.

Ustavili so se za Županovo hišo in kukali izza vogala.

»Žge, žge!« je potožil Lojzek in mahal z dlanjo po zraku.

»Tudi mene!« je zajavkal Tonče.

»Tiho!« je ukazal Branko. »Šššt!« Svojih oči ni umaknil od zvonika. Lojzek in Tonče sta utihnila.

»Glej ga!« je pokazal Branko.

Vsi trije so videli kaplana, ki je stopil iz zvonika. Zaloputnil je vrata in jih zaklenil. Še enkrat je pogledal proti zvonovom, kot bi

ne verjel, da so mu ušli. Pljunil je na tla in jo z velikimi koraki mahal proti kaplaniji. Zmajeval je z glavo. Ni mogel rešiti uganke, kam so se mu skrili.

»Nabrisali so me!« je brundal pred sabo.
»Nagajivci! Jim bom že pokazal!«

Branko, Lojzek in Tonče so se spogledali in zahihitali. Oddahnili so se. Na bolečine so pozabili.

Veseli so bili, da so jo tako poceni odnesli. Hkrati pa jih je navdajal ponos, da so videli zvonove od blizu in nanje pritrkovali.

Bingeli, bangeli, bom! jim je odmevalo v ušesih, ko so odcepotali proti domu.

Jožko Kragelj

Stane Kregar: Počitek

IDILA V VINIČARIJI

Prepran od dežja, premočen do kože je Jezus stopil pod prvi kap, ki ga je dosegla noga, roka otipala. Temà je prepuščala dež kakor sito, neskončen, enakomeren, gost dež...

Pri roki je bila kljuka, in ko je roka na kljuko pritisnila in odprla, mu je zazijala nasproti prav takšna temà, kakršna je bila zunaj. Samo dežilo ni skozenjo. Topla suhota se je širila po prostoru, vse je bilo tesno zabito in zadelano, zamašeno in zaphano, prav kakor godi ljudem težaške zemlje. Dobro bo tukaj biti, si je mislil gost, pa če bi moral biti sam in čakati do belega jutra.

Tedajci so se mu — s peči, ka-li? — zasvetili hkrati trije pari oči kakor mačje. To so oči, ki jih vsi poznate: od nekod, ali z zemlje ali z neba ali iz sredine med tema dvema svetovoma, so ujele svetlobo in ti jo zdaj tiho zrcalijo iz svoje globine naravnost v dušo. Več dobro, da ni živalsko oko, da je človeško: nepopisno jasno je, strogo v svoji čisti lepoti in globoko toplo.

»Kdo pa ste?«

»Petrček.«

»Pavelček.«

»Nanika.«

»Kaj pa delate na peči? Se sušite?«

»Ne, suhi smo; igramo 'kebra'.«

»Kje pa pravzaprav sem, preljubi nevidni otroci moji?«

»Pri Sv. Barbari v Slovenskih goricah.«

Jezus se je ozrl, kot da išče Slovenskih goric okrog sebe po izbi.

»Glej, glej, a jaz sem se bil nameril na Ptujsko goro.«

»Gorà imamo tudi pri nas dovolj, samo ne ptujске,« se je zasvetil prvi par oči, tisti, ki je bil na skrajni levi.

»Že prav, toda kaj tu in ta čas delate, mi boste morali še natanko povedati.«

»Petrček je goljufal.«

»Težko obtožuješ brata, Pavelček; ali upaš to strahoto ponoviti?«

Par oči, drugi po vrsti od leve:

»Upam si, ponavljam: Petrček goljufa pri igri. Se zdaj tišči tistih deset fižolov v roki, ki jih je bil izmaknil Naniki prav iz njene zaloge. Pravi, da jih je priigrjal. Ni mogel, ker sva proti njemu dobila igro jaz in Nanika. Razprsti mu tisto pest, ni tako drobna, in našel boš, kakor trdim.«

Jezusu ni bilo niti na misli, da bi se lotil peščice. Saj je tudi videl ni, nikar da bi jo mogel doseči v temi. In še preden je kaj rekel, se je stopnjema, pa sijajno odprl prvi par oči:

»Nate, gospod, teh deset fižolov; žalostno je, da ste morali priti tako daleč, ob taki uri in ob takem vremenu zato, da se fižoli vrnejo, od koder so prišli. So namreč iz Nanikinega žepa, zdaj pa mir besedi. Zdi se mi, da nekdo čofota po cesti.«

Res se je nekdo zaletel v vrata; mokro je pljusnilo ob les, roka je popadla kljuko in bila sta kar dva, ki sta zgrmela v prostor.

Se preden je bila narejena luč: »Atek, mamica, atek, mamica, kje pa sta se tako dolgo mudila?« In trije pari oči niso več svetili s peči. Vijugali so se krog vstopivše nevidne dvojice, skočili iz kota zdaj tu, zdaj tam, zdaj se približali, zdaj oddaljili... In mogel si tudi brez oči videti nebrzdano veselje, kako v tej slepi temi pleše krog tega slepega snidenja.

No, luč, prtilična petrolejka s papirno manšeto krog vratu, je kmalu gorela.

In šele zdaj je videl popotnik, kje je, koga ima pred seboj in s kom govori.

Pohlevno morje svetlobe je opusjkalo nad glavami dva črna trama, s svetimi podobiciami in janževimi vejicami zatakljena, dve okni, komaj pest široki, vendar čvrsto prekrizani z železjem, štiri gole stene, popleskane z gálično brozgo, omaro, staro ko Metuzalem, in posteljo. Postelja za pet živih duš in teles je skromna, enonadstropna stavba s stanovanji za dve do tri stranki zgoraj in

spodaj. Ponoči nihče ne ve, kako je razdeljeval med ljudstvo, ki v njej vedri.

Proti vsemu svojemu pričakovanju je bil Jezus brez odlašanja povabljen, da z njimi je in pije, kar se v Slovenskih goricah je in pije za večerjo. Stročji fižol s tremi kapljicami olja brez kisa, šop solate v kisu brez olja in jabolčnik.

Dišalo je vsem, staršema, ki sta bila prehodila dolgo pot, tujcu, ki je imel za seboj pot še daljšo, skoraj prek pol sveta, in otrokom, ki so bili lačni že od samega čakanja in jim hoja ni bila potrebna, da pridejo do teka.

Pa kakor pri takih pojedinah že je, otroci in tujci molče, razgovarjata se gospodar in gospodinja.

»Če seštejem, kar sem danes izkupil, in če temu prištejem še to, kar je vrgla kupčija tebi, bi moralo biti toliko in toliko. Pa ni. Kje je?«

»Odšel si,« je previdno povzela žena, »s papirnim denarjem, ki je bil pripravljen za v mesto že od jeseni. Nekaj tega denarja si mi odmaknil med potjo, da nakupim, kakor veš in kakor sva se domenila. Vpraša se, koliko ti je vrh tega na roko naštel gospodar na letini, ki ti jo je bil dolžan. Tam nisem bila zraven. Praviš — koliko? Potem sva v trgovini oddala sveženj grabelj in vil, ki si jih bil obelil in nastružil čez zimo: toliko ti je plačal za blago, na moje prste sešteto. In koliko ti je ostalo?«

Možu je obraz preletel vihar, roki pa je veličastno obdržal v oblasti. Kar mirno in pokojno so se mu vozile po mizi.

»Petinštirideset jajc, lepo skritih v košari, si nesla v mesto in še godrnjala si, da ti ne pomagam nositi, obremenjen, kakor sem bil z grabljami in vilami. Tista sladka trgovka — samo še naša tepka je tako sladka, kadar se zmede — ti je zanje dala med kristjani toliko in toliko. In še dolg pri Mlakolopki, sem ti rekel, da izterjaj; bila je doma in pri denarju. Torej imaš skupaj — bankovci so tu, pa kje je drobiž?«

Tako je valovilo sem in tja med vojskama, do zob, do srca oboroženih, vpričo otrok in tujca sta se spoprijeli sovražni sili.

Tramovje je pokalo, iz špranj so se usule svete podobice, janževe vejice, oljčne mladike, čaji, vrbovice in razna potrdila o plačanih in neplačanih davščinah. Vse je zagrnil velikanski oblak prahu.

Ko je bila bitka končana, ni bilo svetlobe več nikjer, ne petrolejske ne tiste iz treh parov oči. Okna zabita in zadelana, strop gluho nebo, pòd mrtvo morje.

Jezus se je skozi temò pretipal do kljuke, pritisnil nanjo in zginil v mrak. Nihče ga ni vprašal, kdo je bil in kaj je hotel.

Otroke na peči je bil spravil med seboj, odraslih spraviti ni mogel. In noga mu je krenila nazaj na Ptujsko goro, ki jo je zgrešil in ki jo morda išče še nocoj to noč.

Stanko Majcen

JOK IN SMEH V TEMANJI

V deželi Temaniji ob daljnem morju je že dolgo vladal rdečebradi car Kozoman XI. Bolj ko je bil star, bolj trdosrčen je bil. Bali so se ga vsi, ki so imeli opravek z njim, le velikašem je bil prijatelj. Res pa je tudi, da ga je mučil hud revmatizem v udih in hrbtu. Zdravniki mu s svojimi zdravili niso znali dovolj pomagati.

Car je prebival v svojem na skali zidanem Orlovem gradu, ki od njega lepšega ni bilo na svetu. Nekega dne je ležeč v postelji zagledal črno muho, ki je lezla po steni nad nočno omarico. Strašansko se je razjezil in poklical služabnika Filipa.

»Vidiš tam muho?« je zarohnel. »Ti si ji dovolil, da se sprehaja v moji cesarski spalnici! Ne izpolnjuješ svojih dolžnosti! Kaznoval te bom, kakor to zaslužiš!«

Vladar je vstal z ležišča. Pograbil je svojo palico ob naslanjaču in se pognal proti Filipu, da bi ga udaril. Tedaj pa mu je na gladkih tleh spodrsnilo. Zvrnil se je in palica mu je zdrknila iz roke.

»Oh!« je zastokal, ko mu je pod kolenom nekaj počilo, bila je to gotovo kost. Neznansko ga je zbolelo. »Pomagaj mi, ti si kriv

moje jeze in nesreče!« je ukazal služabniku. Ta je carja Kozomana prijel čez pas, da ga dvigne, kakor je bil težak.

»Moja uboga desna noga!« je zakričal s hripavim glasom. Začutil je, kako se na to nogo ne more več postaviti. Bila je pod kolenom zlomljena. Zdaj je še huje vpil in preklinjal. Prihiteli so še drugi. Med njimi sta bila minister Belikan in prvi carjev zdravnik Damaz. Tudi tadva sta pritrdila — carjeva noga je bila zlomljena.

»Tale je kriv vsega tega!« je car razsrjen pokazal na Filipa. »Ta je predrzni muhi dovolil vstop v mojo spalnico. In ko sem ga za njegovo nemarnost hotel kaznovati s palico, sem se spotaknil. Morda sem le za las ušel smrti. Zato pa Filipa takoj odpeljite v ječo!«

Dva stražarja sta zgrabila nesrečnega služabnika in odšla z njim. Tedaj sta vstopila še druga dva carjeva zdravnika.

»Hitro mi poiščite zločinsko muho!« je velel Kozoman. »Lezla je tukajle po steni. Obsojena je na smrt!«

Iskali so muho, dokler je eden izmed strežajev ni odkril skrite v svileni okenski za-

vesi. Pregnal jo je, da je vzletela. Kar v zraku jo je ujel med dlani in zmečkal.

»Dobro!« ga je pohvalil car. »Vidim, da se nate lahko zanesem. Ti boš v službi zamejnjal Filipa! Kako ti je ime?«

»Loskin, veličanstvo!«

Ob vladarjevi postelji so ostali minister Belikan s tremi zdravniki in Loskinom. Slekli so mu hlače in mu naravnali zlomljeno kost. Potem so mu nogo obdali z deščicami in povezali s povojem. V bolečinah je kar lovil sapo in divje stokal.

»Kako hudo moram trpeti, čeprav sem car!« je tožil. »Kaj pa moji podložniki? Ali me bodo pomilovali? Vsi gotovo ne! Nekateri prebivalci moje dežele Temanije mi bodo muke celo privoščili in se mi posmehovali! Vse takšne hudobneže hočem kaznovati!«

Slednjič so zdravniki opravili. Car Kozoman je obležal pod odejo ves izmučen in znojen, s skremženim obrazom. Odslovil je dva zdravnika, potem pa je ministru Belikanu ukazal:

»Dokler trpim jaz, ki sem vladar, naj bo mojim podložnikom vsako veselje prepovedano! Kdor se bo v tem času kjerkoli na cesti ali na polju ali doma smejal, bo to pomenilo, da se posmehuje meni in mojim bolečinam. Vse te moje sovražnike je treba nemudoma zapreti! To naj se takoj razglasi po vseh krajih dežele! Vsi, ki so v moji službi, naj poskrbe, da se bo moja carska volja izpolnjevala! Vse ječe v Temaniji morajo biti v štirinajstih dneh od vrha polne! Če bo treba, bomo še druge hiše spremenili v zapore! Tako se naj zgodi!«

Minister se je globoko priklonil in je pohitel, da opravi vladarjevo naročilo.

V naslednjih dneh so po vseh večjih krajih dežele carjevi glasniki z bobnanjem privabljali ljudi in jim dajali na znanje:

— Mi, Kozoman XI., car Temanije, smo doživeli hudo preizkušnjo. Zlomili smo si nogo in ta nesreča nam je v neznosno muko. Zato menimo: vsak naš podložnik je dolžan sočustvovati s svojim vzvišenim vladarjem. To pa naj izpriča s tem, da bo njegovo vedenje in govorjenje vseskozi resno in razmeram primerno. Nasprotno pa bo vsak izraz veselja moral veljati kot dokaz preziranja bolečin, ki jih trpimo.

Naročam torej svojim vojakom in stražarjem: primite in vrzite v ječo brez razlike vsakogar, ki ga najdete, ko se bo posmehoval naši visoki osebi v grenkih dneh našega trpljenja! Obračunali bomo z našimi sovražniki!

Ta ukaz ostane v veljavi do našega popolnega ozdravljenja.

Vse za slavo Temanije!

Car Kozoman XI.

Minister Belikan

— — —

V neki revni, ozki ulici na robu glavnega mesta dežele je prebival štirinajstletni Vanko. Bil je visok, koščen fant z bledimi lici.

Oče mu je padel v vojni, ko se je car Kozoman pred leti bojeval s sosedno deželo Ursolijo. Z materjo, dve leti mlajšim bratom Ronkom in šestletno sestro Prisko je Vanko hodil v druga predmestja in bližnje vasi zbirat perje kokoši, gosi in rac pa tudi zavrnjene stare obleke. Vse to so doma očistili in prodali, da so se mogli preživljati.

Tisti dan, ko se je dogodilo to, kar bo tukaj povedano, so vsi štirje bili doma pri svojem delu. Pa še poseben vzrok so imeli, da tokrat niso odšli iz hiše. Redili so namreč temno sivo zajkljo, lepo živalco. In ko je Vanko to jutro stopil v uto na dvorišču, je opazil, da zajklja ni bila več sama. Izpod nje je kukalo več majhnih zajčjih glav in uhlji! Vanko je hotel vedeti, koliko teh ljubih mladičev se je v minuli noči rodilo, in je rahlo privzdignil njihovo zajčjo mamicco. Otepala se ga je sicer. Gotovo se je bala za svoj zarod, vendar je mogel na hitro prešteti novi prirastek. Bilo je devet drobnih zajčkov! Toliko jih niti pričakovali niso. Veseli so jih bili.

Deček je pobožal zajkljo in ji ponudil korenček in skorjo kruha. Ko je to pohrustala, je mama pred njo postavila skledico z vodo. Bila je resda žejna in hlastno je pila.

Potem je Vanko stopil na ulico. Zelel je tam srečati koga od fantov, ki so mu bili prijatelji. Rad bi jim bil povedal prijetno novico in še k zajčjemu hlevčku bi jih bil popeljal. Nasmehan se je po ulici ozrl na obe strani. Sprva ni opazil človeka, nato pa je videl, da sta vanjo s ceste zavila dva stražarja. Bila sta oborožena z mečem, eden pa je v rokah nosil še sulico.

Redkokdaj je kak carjev stražar stopil v to samotno, zanemarjeno ulico. Zato je Vanko začuden obstal nedaleč od doma, da si ju ogleda, ko pojdeti mimo. Toda nista stopila mimo, ampak sta pred dečkom obstala in oni s sulico je ostro vprašal:

»Ti se smejiš, fant?«

»Smejim se, ker sem vesel.«

»Torej si vesel, ker je našega ljubega carja zadela nesreča?«

»O nobeni nesreči nisem nič slišal. Vesel sem pač, ker je naša zajklja to noč dobila devet zajčkov, zelo lepih in srčkanih...«

»Ne izgovarjaj se tako bedasto z nekakšnimi zajčki! Midva dobro veva, da se posmehuješ nama in samemu vladarju, ki mu zvesto služiva. Veseliš se njegovega trpljenja!«

»Ne razumem in ne vem...«

»Po vsej deželi je bilo razglašeno, da si je car zlomil nogo in so njegove bolečine neznanske. In tudi to mora vsakdo vedeti, da je v naši deželi zdaj vsak smeh prepovedan. Z nama pojdeš, predrzni pobalin!«

»Ostati moram pri zajčkih,« se je branil Vanko. »Pa tudi mame, brata in sestre ne morem zapustiti. Nisem se posmehoval carju...«

»Prazen izgovor! Če se boš upiral, te bova zvezala. Pri tem utegneš dobiti še kakšno zaušnico in brco...«

Stražarja sta pričela dečka suvati pred sabo naprej po ulici.

»Mama, pridi, pomagaj mi!« je v strahu zaklical.

Prihitela je mama in se je z rokami prije-la za glavo:

»To je moj sin! Kaj mu hočeta?«

»Prijela sva ga, ker je žalil samega carja.«

»Vesel sem bil zaradi zajčkov,« je povedal Vanko.

»Ne brigajo naju tvoji zajčki, pa če bi jih bilo sto ali tisoč!« je surovo odvrnil stražar s sulico. »Car si je zlomil nogo in je zdaj pri nas smeh prepovedan. Tale fant pa se je smejal in pojde zato v zapor! Hitro naprej!«

»Prosim vaju, pustita mi sina!« je prosila mama. »Kakšna pravica je to? Vankov oče je v vojni dal življenje za našega carja!«

»To ni važno! Če hočeš fantu pomagati, mu daj s seboj kakšno odejo, suknič ali čevlje, pa še kaj hrane! Da ne bo bos in pre-hudo lačen!«

Vsa zmedena se je mama vrnila v hišo, da je najpotrebnejše pripravila sinu na žalost-no pot. Izročila mu je čevlje, da se je obul. Vse drugo je zbasala v majhno vrečo, da jo vzame s seboj.

»Ne bom nehala jokati, dokler se bom ba-la za Vanka,« je zahlipala in se oklenila sina. Stražarja pa sta ga zgrabila vsak z ene strani. Odrinila sta njegovo mamo, da se je o-potekla k zidu. Potem je še nekajkrat pla-nila za njimi in klicala sina. Ta se je še ustavljal in oziral k njej. Videl je tudi brata Ronka, ki je stal ob hišnem vogalu napol skrit in prestrašen. Sestre Priske pa ni opazil. Nemara si sploh ni upala stopiti iz hiše, mala revica...

Nedaleč od glavnega mesta je stala stara, mogočna trdnjava z visokim obzidjem. Ljudje so jo imenovali Sivi grad. Na povelje carja Kozomana so bili vsi in tudi kletni prostori v njem že pred leti spremenjeni v zapore. Zdaj so bili že tako polni, da so ko-maj še mogli sprejemati nove jetnike. In bogve koliko je v deželi bilo še drugih gra-dov in velikih hiš, namenjenih tistim, ki bi ne ubogali carjevih ukazov! Med temi so bile tudi ženske, zaprte v nekem posebnem gradu. Bili so resda temni časi, ki so jih dočakali ljudje v Temaniji...

V vlažno, s kamenjem tlakovano klet Si-vega gradu so stražarji pognali tudi Vanka. Tukaj je bilo hladno, tako da je moral obleči suknič. Skozi zamrežena okna je prihajalo le malo svetlobe. Neznosen smrad je ljudem stiskal pljuča. Med množico zapor-nikov, starih in mladih, rokodelcev, trgov-cov in kmetov, si je komaj našel prostorček. Usedel se je na svojo vrečo z odejo, v na-ročju pa je obdržal zavitek s hlebom kruha in jabolki. V oči so mu stopile solze, ko je spoznal, v kako strašen kraj je zašel. Med

jetniki tukaj pa je bilo več takšnih, ki so celo na glas jokali.

Na levi strani mu je bil sosed neki le malo starejši deček, Trenko po imenu. Pove-dal je, kako je prišel semkaj. Na cesti mu je spotoma iz raztrganega žepa padel žepni no-žek. Dolgo ga je iskal, preden ga je našel v cestni luži. Prav tedaj je iz bližnje hiše stopil neki stražar. Videl je dečka, kako se je zasmel vesel najdenega nožička. Takoj ga je odpeljal s seboj, tukaj v gradu pa so mu potem seveda še nožek vzeli.

Vankov desni sosed pa je bil krepak mož, zavit v umazane cunje. Sam je povedal, da mu je ime Filip in je bil služabnik carja Ko-zomana. Ta ga je v jezi nad neko muho hotel udariti s palico, a mu je pri tem spodrs-nilo in si je zlomil nogo. Zato je Filipa ukazal vreči v ječo. Tukaj je svojo bleščečo dvorsko obleko moral sleči in se odeti v pregrede tuje cape.

Filipu se je zgodila krivica. Tri leta se je vojskoval za Kozomana in dvakrat je bil hu-do ranjen, to se mu še zdaj pozna na hrbtu in pod rebri. Izkazal se je s hrabrostjo in prav zato si ga je vladar izbral za služabni-ka. A zdaj mu je dal občutiti svojo nehva-ležnost.

»Bodi previden!« je Filip svetoval Vanku. »Med nami tukaj so gotovo tudi vohuni mi-nistra Belikana. Ti nas vse nenehno opazu-jejo in si na ušesa vlečejo naše besede, da potem poročajo ministru. Zlasti gledajo, da se ne bi kdo od nas tu smejal. Rekli bi, da se tisti še kar naprej veseli carjeve nesreče. Takšen človek se zlepa ne bo kmalu rešil od tod. Morda bo sploh v zaporu pustil svo-je življenje in bo nemara celo obešen, če s smehom ne bo prenehal. Sicer pa je res, da tukaj nikomur ni do smeha v bridki nego-tovosti in mukah.«

»Kaj pa bo z ljudmi, ki tukaj jočejo?« je vprašal Vanek.

»S tistimi, pa je tako: ti jočejo zato, da jih vohuni opazijo. Kdor se je prej smejal, naj bi zdaj jokal v znamenje, da se je spo-koril in obžaluje Kozomanovo nesrečo. Vo-huni bodo to sporočili naprej in tako uteg-nejo te spreobrnjence prej izpustiti iz za-pora. Jaz si seveda na tak način ne morem pomagati, ker sem tukaj zaradi drugih vzro-kov...«

»Tudi jaz bi se rad vrnil domov,« je potožil Vanko. »Moja mama je gotovo zelo žalost-na zaradi mene. Doma imam tudi zajklo z devetimi mladiči. Sicer so ti bili krivi mo-jeja veselja, zaradi katerega so me prijeli stražarji. A vseeno imam zajčke rad. Naj-bolj pa mi je žal mame, brata in sestre.«

»Ti si pravzaprav še otrok,« je menil Fi-lip, »zato bodo menda manj ostro ravnali s teboj. Svetujem ti, da večkrat zajočeš kar na glas, to ti bo lahko koristilo.«

»Ne bo mi težko jokati, ko čutim, kako hudo mi je tukaj.«

»A še huje ti bo v prihodnjih dneh. Slabo boš ležal na trdih kamnitih tleh. Jedel boš prav slabo — olupke, smrdljiv loj, plesniv kruh in gnilo sadje. Žeja te bo mučila. Neznošen smrad ti bo dušil sapo. Uši je tukaj vsak dan več in pile ti bodo kri. Vse tukaj je naglusno...«

Kako počasi je v Sivem gradu mineval čas! Kako neskončno dolga in nemirna je bila tukaj noč, ko mnogim jetnikom ni bilo mogoče zaspiti! Sele proti jutru je Vanko utrujen zadremal sede, z glavo naslonjen na zid. Sanjal je, da je padel v globok prepad. Mučil se je, da bi splezal iz njega. V temi je tipal po polzkih stenah, a se jih ni mogel oprijeti. Z dna prepada pa se je proti njemu dvigala kača z odprtim žrelom...

Sredi naslednjega dne je stražar pripeljal v ječo nenavadnega novega jetnika. Le s težavo se je premikal, glava pa mu je bila polna bušk in prask. Bil je to že osivel suhljat mož, ki se je nenehno smejal sam pri sebi. Vsi so se mu čudili, kako to zmore in si upa. Morda ni bil pri pravi pameti? Potem jim je sam povedal:

»Nikar ne mislite, da se smejem! Obraz mi je že od rojstva takšen. Imam pač čudne poteze v licih, zlasti še okrog ust. Zato so me stražarji prijeli in že spotoma sem kaj pretepli. Dva zoba so mi izbili, preden so mi verjeli, da se ne smejim nalašč. A kljub temu me niso izpustili. Po poklicu sem krojač in Urban mi je ime. Doma imam veliko družino. Nesrečen človek sem in zelo se bojim. Kaj bodo z menoj storili?«

Pozneje, že v večerni temi se je k Filipu prerinil neki nov stražar. Naskrivaj sta se tiho in prijazno pogovarjala. Poznala sta se kot stara vojna tovariša in si ostala še naprej dobra prijatelja. Takšna zvestoba je v teh razmerah zdaj postala resda že redka.

Tako je Filip izvedel za važne dogodke zunaj Sivega gradu. Novice je nato zaupal še nekaterim drugim zapornikom in tudi Vanku. Povedal jim je marsikaj:

»Se vedno zapirajo nedolžne ljudi, ker so se smejali. Car je zdaj še slabše volje. Kost v nogi se mu sicer celi, toda muhe mu še kar naprej kvarijo mir. Predzadnjo noč ga je med spanjem nekaj ugriznilo v lice pod očesom in tam mu je koža otekla. V jutru nato so za carjevimi naslanjačem resnično našli spet neko črno, debelo muho. Nemara je bila ta pičila carja in morala je imeti v sebi tudi nekaj strupa. Kozoman sam jo je pri priči hudo kaznoval. Odtgrgal ji je krila, nato nožice in nazadnje še glavo. Potem je ukazal služabnika Loskina zapreti v trdnjavo na nekem morskem otoku, ki se iz nje še nihče ni živ vrnil, pravijo. Obdolžil ga je, da muham pomaga ugonobiti njega. A car hoče prehiteti muhe in jim bo napovedal vojno. Vse jih je obsodil na smrt...«

»Tu v kletih Sivega gradu ni muh,« je pripomnil Filip. »Tu bi morale stradati kakor mi. Raje silijo v stanovanja bogatašev. Pri

nas so le uši in stenice, ki se hranijo z našo krvjo.«

»Če pride do vojne z muhami, morda še nas iz ječe pokličejo v boj,« je menil Urban. Pri tem se je držal na smeh, tako je bilo vsaj videti, ko pa ni znal drugače in so ga zaman pretepli. Siromak se pač zlepa ne bo rešil zopora, ker svojega obraza ni mogel spremeniti.

In zares se je zgodilo. Nekega dne so stražarji vse jetnike pognali na dvorišče. Tam jim je neki korenjak v imenitni vojaški opravi, bil je to cesarski odposlanec, razglasil:

»Veličanstvo car Kozoman XI. je napovedal vojno vsemu predrznemu zarodu muh. Hoče jih kaznovati za vse gorje, ki mu ga je prizadela ta strašna zalega. V boj so poklicani vsi nad petnajst let stari moške in mladeniči. Vsak bo moral uničiti najmanj tisoč muh. Kdor se bo posebno izkazal, prejme odlikovanje za hrabrost. Jetniki, zaprti zaradi posmehovanja carju, bodo oproščeni nadaljnje kazni, če v boju ne bodo prizanašali muham.«

Mnogim, ki so trpeli v ječah, so bile te besede zelo všeč. Odprla se jim bodo torej vrata iz temnega Sivega gradu in vrnejo se med ljudi. Vendar niso hoteli pokazati prevelikega veselja, kajti smeh je bil v tej deželi še vedno prepovedan. Stražarji so jih odpeljali pod šotore zunaj mesta. Na novo oblečene jih bodo vitezi — velikaši povedli v vojno proti muham. Samo krojač Urban z nesrečnim veselim obrazom ni smel z njimi.

Vojakom različne starosti so se pridružili nekateri fantje, še ne petnajst let stari. To so bili tisti, ki so v zaporu prejkoli vse dni in noči, ko so obžalovali svoj prepovedani smeh. Vohuni so jih ves ta čas opazovali in jih zdaj izbrali. Navdušeni pojdejo v boj, ki bo v njem tekla tudi kri, toda le mušja. Potem pa bodo svobodni.

V kletnih prostorih ni bilo več gneče. Tu so ostali samo še mlajši dečki, še ne petnajst let stari. Prosili so, da tudi nje pošljejo uničevati muhe, a jim niso ustregli. Vohuni niso hoteli izreči dobre sodbe o njih. Tudi Venko se ni mogel rešiti ječe — samo pet mesecev mu je manjkalo do petnajstih let starosti. Zdaj je zajokal bolj kakor kdaj prej, a zaman. Še naprej se bo moral mučiti v teh umazanih prostorih ob slabi hrani. Grizel ga bo mrčes, da še ponoči ne bo mogel zaspiti. Še bolj ga bodo bolele misli na mamo, brata in sestro. Tudi ti se zdaj žalostijo zaradi njegove težke usode. Gotovo mu je mama hotela pomagati s hrano. Toda vsi obiski so v Sivem gradu prepovedani. Kako le se bo to z njim končalo? Ali bo še kdaj videl svoj dom?

Po vsej Temaniji so se zbirali moške in mladeniči, da pojdejo v vojno proti muham. Platnene vrečice so si pritrdili na palice, da bodo z njimi tudi v zraku lovili nadležne žuželke. Pobijali jih bodo povsod — po hišah

in hlevih, po dvoriščih in travnikih, po cestah ob vodah. Ponekod jim bodo natrosili sladkor in ko se bo na njem nagnetla črna množica muh, lop po njih! Tudi na lepilo se bodo rade usedale. Mrtve bodo potem stlačili v torbe, da jih izročé carjevím služabnikom. Ti jih bodo prešteli in vpisali v poseben seznam. Tako se bo vedelo, kdo se je pri tem lovu najbolj izkazal.

Čete mušjih lovcev so korakale po vsej deželi in navdušeno prepevale:

*Ze trombe klic glasno odmeva,
v boj proti muham nam veleva,
da brez mrčesa čista vsa
nam slavna bo Temanija
in lepa kakor rajski vrt.
Naj car živi, a muham smrt!*

Nad četami so vihrale zeleno-rjavo-sive temanijske zastave. Ljudje so nosili tudi bele praporečke z naslikano črno muho, ki se je na njenem hrbtu svetila rumena mrtvaška glava. Tu in tam se je videl tudi na platno narisani strogi bradatí obraz carja Kozomana XI.

Tačas so v ječi še vedno trpeli dečki, še ne petnajst let stari, ki se noben vohun ni zavzel zanje. V velikem kletnem prostoru jih je bilo zdaj še dvajset. Tudi stražarjev je bilo zdaj le še malo tukaj. Večidel so se pridružili vojski.

»Pobegnimo!« je fantom predlagal Vanko. »Zadnji čas je, da se od tod rešimo, preden od lakote in nesnage zbolimo in pomremo!«

Pritrdili so mu in naredili so si načrt. Stražarja, ki pride zvečer k njim pogledat, če že spijo, bodo podrlí na tla in mu vzeli meč. Tako bodo storili tudi s stražarjem na hodniku. Seveda pri tem ne bo smelo biti nič hrupa. Če jim bo še kdo drug na poti, ga bo pač treba udariti, da se onesvesti. Saj je njih dvajset in bodo tudi z več stražarji lahko opravili, potem ko si bodo prisvojili enega ali dva meča in še kakšno sulico. Samo dovolj pogumni bodo morali biti, da se ne bi ustrašili nobene zapreke. Potem bodo pohiteli čez dvorišče k vhodnim vratom in še tam razorožili stražarja. Naglo bodo prečkali cesto in že jih bo prikriíl bližnji gozd-nati hrib. Tudi nočna tema jih bo varovala. Hoditi bodo morali vso noč, da jih zasledovalci ne dohite. Seveda se ne bodo še smeli vračati domov, tam jih bodo sovražniki najprej iskali. Najbolje bo pobeigniti daleč od tod in si pri tujih ljudeh najti zavetje. Na kmetih bodo povpraševali, kje potrebujejo pastirje in hlapce...

Tisti večer so bili vsi pripravljeni. Toda kaj se je zgodilo? Nekdo jih je izdal, nekdo izmed njih!

V prvem mraku je vstopil stražar, ki naj bi jim prinesel večerjo, a tokrat je v roki držal samo orožje. Za njim pa je stalo na boj pripravljenih še sedem neznaníh oborožencev. Pričeli so glasno vpiti in dečkom groziti. Približali so se jim z vrvmi, ki so jih

prinesli s seboj. Z njimi so vsem po vrsti na tesno zvezali roke.

»Pobalini!« so kričali. »Hoteli ste udariti na nas in nam uiti! Za kazen tri dni ne boste prejeli hrane! Tako vam bomo pristrigli peruti, da vas bo minila volja upirati se! Sodišče vam bo še posebej sodilo. Čaka vas dolga ječa ali pa hitra smrt!«

Sklonili so glave. Nič si niso mogli pomagati. Kdo le jih je izdal? Ali je bil vohun med njimi? Kmalu jim je postalo vse jasno. Samo enemu med njimi zdaj niso zvezali rok. Bil je to neki Bulko, fant, ki jih je celo sam nagovarjal k pobegu, da bi mu toliko bolj zaupali. Od nikogar se ni poslovil, ko je zdaj skupaj s stražarji odhajal.

Po Bulkovi krivdi so morali zdaj še huje trpeti, mnogo huje. V obupu so nekateri vezí na rokah. S težavo so se gibali, ponoči pa so prav malo spali, uši so se le slabo otepli. Pa kako strašno so gladovali, ko jim tri dni niti olupkov niso dali! Kako dolgo bodo še vzdržali?

Tudi Vankove muke so bile velike, a ni zastokal, tako zelo ga je trpljenje utrdilo. Le zobe je stiskal v vročem sovraštvu do tistih, ki so bili krivi njihove nesreče.

Medtem je po vsej Temaniji trajala vojna proti muham. Ljudje so jih na razne načine lovili, uničevali in zbirali. Tisti teden je v deželi počivalo vsako drugo delo.

Carju se je zlomljena kost v nogi hitro celila. Že je ob berglah s pomočjo služabnikov lahko stopal po sobah. Vsako uro so mu prinesli nove številke o pokončanih muhah. Števila so segala že v visoke milijone. Zdaj se je vladar pričel smehljati, ko je še kar naprej klical:

»Smrt muham! Maščevanje njim, ki so mi prizadele mnogo bridkega trpljenja! V mojem carstvu zanje ni več prostora! Zmaga je moja!«

Končno je v deželi pričelo zmanjkovati muh. Kozoman je razposlal še posebne nadzornike, da so se v raznih krajih prepričali o uspehu vojne. Le redkokje so še odkrili kakšno preplašeno muho, da so jo pri pričí usmrtili.

Prav tedaj je carja razveselil nenavadno srečen dogodek. Njegovemu sinu — bodočemu carju Temanije se je rodil prvi sin, Kozomanov prvi vnuk. Tudi ta bo nekoč vladal v deželi, ki ji je na ta način zagotovljena prelepa prihodnost.

Car je vzel povsod razglasiti:

— Mi, Kozoman XI., car Temanije, dajemo vsem našim podložnikom na znanje:

Pravkar so napačili spet lepi časi naši deželi. Trije dogodki so, ki nas vse navdajajo z najboljšimi upi. Najprej nam je v zadovoljstvo, da se naša po krivdi zločinske muhe poškodovana noga hitro celi, tako da nam je že omogočeno varno se premikati. Druga naša sreča je v tem, da smo v veliki vojni z muhami izbojevali popolno zmago. Tisočkrat tisoč tisočev sovražnih žuželk smo uni-

čili, s tem pa smo preprečili tudi razplod ogromnih novih mušjih zarodov. Temanja je danes na svetu edina dežela brez ostudnega mrčesa, čista in zdrava. Ta naša zmaga se pridružuje slavnim zmagam nad sovražniki v preteklosti.

Hvala vsem, zlasti pa našim domoljubnim velikašem, ki so nam v tem pravičnem boju pomagali. Nadalje smo hvaležni usodi, ki nam je dala dočakati rojstvo našega prvega vnuka. Ta bo nekoč, tako upamo, vreden zasedni vzvišeni prestol svojih zaslužnih prednikov.

Da ob teh dogodkih damo duška našim radostnim občutkom vsi, razglašamo in ukazujemo:

Naši podložniki naj izobesijo zastave in jih puste viseti deset dni. V tem času naj zvonovi po desetkrat na dan ubrano zazvone v zahvalo za naše uspehe.

Vsi naši podložniki naj svoje veselje nad dogodki tudi vidno izražajo s tem, da mesec dni vedno in povsod kažejo le nasmejane obraze. Kdor pa bo hodil naokrog z žalostnim, jeznim ali sploh neprijaznim pogledom ali celo jokal, ga bomo prištevali k sovražnikom naše drage dežele. Za takšne naše nasprotnike pa se bo našel prostor v zaporih. Tako ne bodo mogli kvariti splošnega ljudskega razpoloženja.

Car Kozoman XI
Minister Belikan

Ljudje so peli in rajali po veselicah. Gostili so se z jedačo in pijačo na stroške carjeve blagajne. Bilo pa je tudi ljudi, ki so nad vsem tem godrnjali. Ni se jim zdelo prav, kar se je zgodilo v deželi.

V revni hišici na robu mesta je še vedno prebivala Vankova mama z mlajšim sinom Rankom in hčerko Prisko. Že dva meseca je žalovala za starejšim sinom, ki so ji ga carjevi stražarji odvedli v ječo. Poskušala mu je pomagati, a ji niso dovolili prestopiti praga Sivega gradu, kjer so trpeli zaporniki. Prinesla je zanj kruha, sira in sadja, a so stražarji vse to gotovo sami pojedli, tako ravnati so bili navajeni.

Dolgotrajna žalost je mami razjedala srce, nazadnje pa je hudo zbolela in je morala leči. Ronko in Priska sta ji stręgla, večkrat pa jih je obiskala mamina sestra Lina iz bližnje vasi in kaj postorila zanje. Otroka sta skrbela tudi za zajkljo z mladiči. Ti so medtem že močno zrasli, saj so pojedli dosti korenja in detelje. Lahko bi jih prodali za dober denar. A preveč so jih imeli radi, da bi se mogli ločiti od njih. In kaj bi rekel k temu Vanko? Še vedno so upali, da se nekega dne vrne domov.

Neko noč se je mamina bolezen zelo poslabšala. V bolečinah se je premetavala v postelji in vzdihovala, mokra od znoja.

»Skoraj ne morem več dihati,« je tožila. »Ko bi le mogla umreti! Ampak kaj bo potem z vami, otroci? Tudi Vanka bi rada še

videla. Morala bom še živeti! Ronko, pojdi k teti Lini, naj pride! Pohiti naj, da mi pomaga, dokler sem še živa!«

Dobri Ronko je hitro ubogal. Ves v skrbeh je stopil na ulico. V glavi so se mu vrtele razburkane misli. Da bi mama umrla? Kaj bo potem z njimi, otroki? Gotovo bo teta priskrbela kakšno zdravilo, ki bo mami olajšalo težave in jo ohranilo pri življenju.

Vse v tej povesti se je zgodilo v davnem času, ko je na svetu bilo le malo zdravnikov in še ti niso dosti vedeli. Služili so samo veliki gospodi. Preprosti ljudje so si morali pomagati sami — z rastlinami, s puščanjem krvi, s čarobnimi besedami in molitvami. Le redkokdo je tedaj dočakal visoko starost.

Ronko je bil prestrašen in žalosten. Mame ne sme izgubiti! Komaj je zadrževal jok, ko je s solznimi očmi hitro stopal po mestni ulici. Skoraj uro hoda je imel do vasi s tetinim domom.

Le malo ljudi je srečal. Potem pa mu je prišel nasproti mlad stražar z mečem ob boku. Ustavil se je pred dečkom, ga zgrabil za roko in zavpil nad njim:

»Jočeš, namesto da bi se veselil! Saj veš, da je jok prepovedan! Sam car hoče, da se vsi njegovi podložniki držijo le na smeh. Včeraj so to povsod razglasili.«

»Tega nisem slišal. Žalosten sem pa, ker mi je mama tako hudo bolna, da bo morebiti celo umrla.«

»Carjev ukaz ne pozna izjeme. Vse, ki sovražijo vladarja in se ne ravna po njegovi volji, moramo poslati v ječo, da se v njej spokorijo. Znano je, da se zdaj samo tisti nočejo smejati, ki carju in deželi želijo izgubo.«

»Meni se mudi k teti Lini. Moja mama težko čaka na njeno pomoč. Dokler mami ne bo bolje, ne morem biti vesel.«

»Jaz opravljam le svojo dolžnost, takšna je moja služba. Zato pojdeš pri priči z menoj, fant!«

»Prosim, usmilite se me! Izpustite me! Mami moram pomagati, če ne, nam bo umrla!«

»Bolje bo, da me zlepa ubogaš. Pojdiva!«

Ubogi Ronko! Ali bo njegova mama res morala zaman čakati na teto in nanj? Sestra Priska je še premajhna, da bi zanje mogla kaj več storiti. Tako nesrečen je bil zdaj, da bi bil tudi sam najraje umrl.

Stražar je z dečkom prispel na cesto, ki je vodila mimo hiš ob globokem, dovolj širokem potoku. Deček je hitro pomislil: skočil bi v vodo, saj je znal plavati, potem pa bi bežal dalje k teti Lini, da bi ga ta skrila. Stražar morda sploh ne zna zlavati in ga ne bo mogel zasledovati. To bi bila rešitev!

Se trenutek in že je Ronko pohitel. Do potoka je bilo le nekaj korakov. Z brega se je vanj pognal oblečen, kakor je bil.

Toda tudi stražar je znal plavati. Nemudoma je skočil za fantom. Ze sredi vode ga je dosegel, saj je z dolgimi rokami in nogami

znal urno plavati. Prijel ga je za vrat in potegnil nazaj na breg.

»Ne uideš mi,« se je smejal. »Spet sva skupaj in si bova najprej posušila obleko kar tukaj. Tako mokra ne moreva v Sivi grad. Sicer bi te moral sedaj zvezati. Tukaj v torbi imam močne vrvice za takšno rabo. A nočem tega storiti, saj si pravzaprav še otrok. V gradu bom celo zamolčal to, kar si poskušal storiti. Nisem slab človek in smiliš se mi. Opravljam pač le svojo službo. Odpočijva si tukaj na soncu!«

Iz Ronkovega očesa se je utrnila drobna solza in na jok mu je šlo.

»V ječi se boš moral smejati, če se boš hotel še kdaj vrniti k mami,« mu je svetoval stražar. »Mene posnemaj! Jočem in se smejem vselej o pravem času, kakor to ukaže car.«

Mrak se je že gostil, ko so se jima odprla vrata v mogočni Sivi grad. V njem je že mnogo tednov prebival ubogi Vanko. Ali se bosta brata tukaj kdaj srečala, da bi skupaj zajokala v bridkih mislih na ljubi dom?

V deželi Temaniji so se spet polnili zapori. Oboroženi stražarji so z vseh strani dovajali ljudi, stare in mlade. Vsi ti so se pregrešili s tem, da so jokali in se žalostno držali zdaj, ko bi se morali veseliti. Niso ubogali carja in zato bodo kaznovani.

V enem izmed grajskih kletnih prostorov je prebival zdaj tudi Ronko. Ni se mogel potolažiti, ko je premišljeval o bolni mami, o bratu in sestri. Gotovo je tudi Vanko bil zaprt v tem gradu, a z njim ni bilo mogoče dobiti zveze. Vpraševal je stražarje po njem, a mu niso hoteli odgovarjati. Doma pa je ostala mama s Prisko. Zdaj sploh ne vesta, kam jima je izginil tako nenadoma. Ali mama še živi? Ali je njej in sestri prišla pomagat teta Lina? Ali se bo pobrigala za njihove zajčke. Gotovo so vsi doma zelo nesrečni. Kaj le bo iz vsega tega?

Drugi zaporniki, ki so jih prijeli zaradi njihove žalosti, so se zdaj trudili, da bi se pokazali vesele. Upali so, da jih opazijo Belikanovi vohuni, ki jih med njimi gotovo ni manjkalo. Tako bi bilo videti, da so se že poboljšali, in kmalu bi jih izpustili domov. Ronkova žalost pa je bila tako globoka, da svojega resnega, grenkega obraza ni mogel spremeniti.

Ronko ni imel s seboj niti suknjiča in celo bos je bil. V hladni ječi je našel raztrgano plahto, da se je ogrnil z njo. Kako slaba je bila tu hrana! Vendar od samih bridkosti ni čutil lakote.

Jetnikov je bilo vsak dan več. Tudi stražarji so se močno pomnožili. Mnogi med njimi so bili zelo surovi in so kričali podnevi in ponoči. Pogosto so pretepali zaprte ljudi in zlasti dečke, ki so nedavno skušali pobegniti od tod.

Življenje v Sivem gradu pa se je nenedoma spremenilo. Prejšnjega glavnega po-

veljnika stražarjev je namreč zamenjal nov mož. Po njegovi volji se je marsikaj izboljšalo. Hrane so dobivali zdaj precej več. Dečkom in tudi Vanku so sneli vrvi z rok in nehali so jih tepsti. Zamrežena okna in line so morali vsaj toliko odpreti, da so laže dihali. Nazadnje so jim celo dovolili, da so se vsak dan po eno uro zastraženi sprehajali po grajskem dvorišču, seveda ne vsi naenkrat, saj jih je bilo preveč. Še Vanko si je zdaj osvežil pljuča in sonce ga je kdaj ogrelo. Pogum se mu je vračal in spet je pričel upati v boljši čas.

Nekega dne sta na dvorišču oba brata — Vanko in Ronko zagledala drug drugega. Iz daljave je Vanko pomahal mlajšemu bratu presenečen in začuden. Kako, da so tudi tega zaprli? Kaj je z mamo, ki je ostala doma sama s Prisko? In kako je z zajčki?

Tukaj je bilo še vedno devetnajst dečkov, ki so jih zaprli pred meseci, ker so bili vesele volje. Na dvorišču so se sprehajali zase. Nekaj sto pa je bilo onih, ki so jih šele nedavno pripeljali semkaj, ker so bili videti žalostni zdaj, ko je bil smeh celo zapovedan. Eni in drugi so se tukaj srečevali. Oni prvi so morali kazati žalostne, oni drugi pa nasmejane obraze. In vendar bi se zdaj morali vsi skupaj smejati, takšna je bila nova carjeva volja. Toda Kozoman in njegov minister sta bržkone pozabila na one prve, ki so se morali še kar naprej kislo držati, čeprav to sicer ni bilo več dovoljeno.

Marsikaj bi bil Vanko rad izvedel od Ronka. Ob prvi priložnosti, ko stražarji tega niso mogli opaziti, je skočil med jetnike, ki je bil z njimi Ronko. Brata sta se ljubeznivo objela. Potem je mlajši starejšemu opisal, kako in zakaj so ga privedli semkaj. Tudi o maminii boleznii, o sestri in zajčkih mu je povedal to in ono. Že kmalu sta se morala spet ločiti. Stražarji so jih že klicali nazaj v temnačne zapore.

Dan pozneje je neki starejši stražar obhodel vse ječe v Sivem gradu in poiskal Vanka. Rekel mu je:

»Novi glavni poveljnik stražarjev hoče govoriti s teboj. Vodil te bom k njemu.«

Novi glavni poveljnik? Kdo bi to bil? Tukaj ga še nihče ni videl. In zakaj kliče ravno Vanka? Kakšen namen ima z njim? Ali ga bo kaznoval zaradi upora, ki so ga fantje brezuspešno pripravljali?

Po mnogih stopnicah in hodnikih sta prišla do okovanih vrat. Pred njimi je stal stražar. Dovolil jima je vstopiti v večjo, svetlo sobo. Tam je ob mizi sedel krepak mož v imenitni modri obleki, z rjavo bradico. S prsi se mu je svetilo odlikovanje s črno muho na zlatem polju. Na bližnjem stolu je ležal njegov meč. Pomignil je stražarju, naj odide. Nato je stopil Vanku nasproti in se mu nasmehnil.

To je bil vendar Filip, nekoč carjev služabnik, potem pa jetnik! Zdaj ni bil več odet v cunje in bradica mu je zrasla medtem.

»Saj veš, Vanko,« je dejal, »bila sva skupaj zaprta — ti zaradi veselega obraza, jaz pa zaradi muhe, ki je bila kriva, da si je car zlozil nogo. Se še spominjaš?«

»Pa kako dobro! A vas v prvem hipu nisem spoznal. Bili ste zelo dobri z menoj.«

»Kakor veš, sem iz ječe odšel v vojno proti muham. Bil sem med tistimi, ki so pobili največ muh. Zato mi je vladar moj prejšnji greh milostno odpustil.«

»Tudi odlikovanje vam je dal.«

»Da! V prejšnjih vojnah sem bil dvakrat ranjen — enkrat pod rebra, drugič v hrbet. Morda se je car tega zdaj spomnil. Sicer vladarji kaj takšnega radi pozabijo, imajo pač večje skrbi. Dvakrat sem kri prelil za carja, a me nihče ni pohvalil za to. Zdaj pa sem pustil teči mušjo kri in pogled, veličanstvo car Kozoman mi je podelil zlato odlikovanje! Pa še službo glavnega poveljnika stražarjev Sivega gradu sta mi zaupala on in minister Belikan! Imam tolikšno moč, da tebi in še drugim tukaj lahko pomagam. Videl boš...«

»Ali res?« se je razveselil Vanko. Po dolgem času mu je lica spreletel prvi nasmeh. »Tukaj pa je zdaj zaprt tudi moj brat Ronko. Bil je žalosten, ker je naša mama hudo bolna. Ni mogel biti vesel, pa so ga...«

»Tega o tvojem bratu nisem vedel,« je rekel Filip. »Lahko bi ga premestil k tebi, da bosta skupaj, tako vama bo laže. Zamenjal ga bom za onega krojača, ki ima že po naravi nasmejan obraz in ga ne more spremeniti niti tedaj, kadar joče. Ta pojde tja med tiste, ki se morajo smejati, tvoj brat pa k tebi.«

»Tako, da! Lahko bom pomagal Ronku, ki je mlajši od mene. Skupaj nama bo manj hudo.«

»Se kaj več bom skušal storiti. Takoj pošljem nekoga k tvoji mami. Povej mi njen naslov! Sporočiti ji moramo, da sta vidva oba tukaj skupaj živa in zdrava. Pa še to, da bosta kmalu spet doma.«

»O, hvala! Potolažili boste našo mamo. Ali jo bova zares že kmalu videla?«

»Dosti dolgo sta že v Sivem gradu. Toda jaz sam ne odločam o jetnikih. Naprosil bom ministra Belikana, da vaju pri carju omeni. Sploh pa bi bilo treba izpustiti vse zaprte, ki so se nekoč smejali. Smeh je zdaj vendar ne le dovoljen, ampak celo zapovedan! Pa tudi tisti, ki so jokali v nepravem času, naj gredo čimprej domov. Prvi naj odidejo otroci, ki so za svoj jok imeli poseben vzrok.«

»Povejte ministru še nekaj, prosim, prosim,« je rekel Vanko. »Najinega očeta so v vojni ubili sovražniki carja Kozomana.«

»Res je: car bi bil krivičen, če bi preganjal nedolžne otroke naših mrtvih junakov. Upam, da mi bo minister Belikan pomagati rešiti vaju oba, čeprav je sicer trdosrčen mož. Niti car ni tako neusmiljen.«

»Se to naj car izve: naša mama leži hudo bolna, midva z bratom pa bi ji rada poma-

gala. Tudi zajkljo imamo doma, zajkljo z devetimi mladiči,« je pripomnil Vanko.

»Kako je to čudno!« je menil Filip. »Brata sta, pa je eden zaprt, ker ni jokal, drugi pa, ker je jokal. Za kazeno pa naj bi zdaj prvi jokal, drugi pa se smejal. To bi bilo skoraj malce smešno...«

Filip je Vanku pod roko stisnil zavitek. V njem je bil kruh z mesom. Deček se mu je zahvalil še za topli suknjič in čevlje, ki jih je ukazal prinesiti za Ronka.

Se isto popoldne se je Ronko preselil k Vanku. Odslej bosta brata ležala in spala skupaj, seveda ne več dolgo, saj pojdetata že kmalu domov. Od njiju se je poslovil krojač Urban, ki mu je sama narava dala nasmejan obraz in ga nikakor ni znal spremeniti. Rad je zdaj odhajal med jetnike, ki so se morali smejati, če so si hoteli prisluziti prostost. Tukaj ga zaradi smeha nihče ne bo tepel...

Zvečer se je pri Vanku in Ronku oglasil sel, ki ga je bil Filip poslal k njuni mami. Od nje jima je prinesel kratec kruha in sočnih domačih hrušk. Vesela je bila novice, da se ji sinova kmalu vrmeta. Prvič po dolgi bolezni je za nekaj časa lahko vstala iz postelje. Teta Lina vsak dan prihaja k njej. Tudi Priska zelo pogreša oba brata. Zajčki pa so zdravi in že zelo veliki.

Čez teden dni je Filip poklical k sebi Vanka in Ronka. Povedati jima je moral neprijetno vest. Minister Belikan noče zanj zaustaviti besede pri carju. Rad bi ju poslal še na prisilno delo v neki kamnolom. Vsaj do novega leta bo še trajala kazen, ki sta jo zaslužila, tako je dejal. Novo leto pa je bilo še daleč! Prisilno delo pa tudi ni šala! Morala bosta potrpeti, čeprav ju v kamnolomu čaka težavno življenje. Vendar bo Filip čas njunega odhoda tja zavlekel, kolikor bo mogel.

Prezgodaj sta se veselila. Toliko bridkejša jima je zdaj bila krivična usoda.

In vendar, čez noč se je zgodilo nekaj, česar nihče ni pričakoval. Nekaj, kar je mnogo pomenilo za vso Temanijo. Pa tudi za Vanka in Ronka...

Car Kozoman XI. je sedel v svoji spalnici, v mehkem naslanjaču. Le še rahlo povita desna noga mu je počivala na blazini, na posebnem stolu. S prsti si je gladil košato rdečo brado. Ob mizi pred njim je slonel stari Silvan, zapisovalec zgodovinskih dogodkov v deželi Temaniji. To službo na carjevem dvoru je opravljal že štirideset let.

Gosje pero je pomakal v lonček s črnolom in beležil na papir, kar mu je vladar narekoval. Vse to bo pozneje prelepo, kakor zna to samo on, prepisal v knjigo z velikimi pergamentnimi listi. Ta knjiga je stara že več stoletij. Iz nje bodo prihodnji rodovi spoznavali preteklost mogočne dežele. Ta knjiga

je med največjimi zakladi carstva. Na sprednji strani jo krasi naslov v zlatih črkah:

ZGODOVINA SLAVNE DEŽELE TEMANIJE
Vladar je počasi, z globokim premislekom pripovedoval:

»V tem letu je veličanstvo carja Kozomana XI. doletela nesreča. Vsem njegovim podložnikom je bila znana njegova ljubezen do lepote in snage kakor tudi njegovo sovraštvo do vsega ogabnega, tako tudi do mrčesa in nečistoče sploh. Čeprav je bil muham vstop v grajske sobane strogo prepovedan, se je neka muha predrnila prileteti v carjevo spalnico. Služabnikova malomarnost v tem pogledu je carja tako zelo razkačila, da ga je hotel pri priči kaznovati. Toda pri tem poskusu mu je spodrsnilo in padel je tako nesrečno, da si je zlomil desno nogo pod kolenom. Zdravniki so se pobrigali zanj in skušali zmanjšati njegovo trpljenje. Tudi krepka vladarjeva narava je pripomogla k temu, da se je prizadeta kost v njegovi nogi hitro pričela celiti — v veliko veselje vseh carjevih zvestih podložnikov in njim v srečo.«

Utrujen po dolgem govorjenju je vladar umolknil. Prigriznil je kruhek s kokošjim bejcem in popil čašo temnega vina. Nato je dodal:

»Nekje tu bo treba vrniti še pripombo, da se je moj stari revmatizem letos nekoliko pomiril in mi ni več prehudo nadležen.«

»To bom gotovo vnesel na primernem mestu, veličanstvo,« je vneto obljubil pisar Silvan. Car je nadaljeval:

»V istem letu je dežela doživela tudi nekatere radostne dogodke. Prestolonasledniku, ki bo nekoč kot Kozoman XII. zasedel prestol ljube nam Temanije, se je rodil sin. Zelja vseh naših poslušnih podložnikov je, da bi ta nekoč kot Kozoman XIII. zavladal deželi. Že ob rojstvu je bil deležen posebne pozornosti in ljubezni od vseh strani. S svojo znatno telesno težo, krepkim životom, jasnimi očmi in plemenito oblikovanim noskom je že zgodaj vzbudil velike nade. Z njim in pa s pomočjo naših vrlih vitezov — velikašev je zagotovljena srečna bodočnost našim potomcem. To nam potrjujejo tudi ugodna znamenja, razodeta v zvezdah.«

Spet si je vladar malce odpočil. Medtem je pisar Silvan stare gosje pero zamenjal z novim, dobro priostrenim. Nadaljeval je z delom:

»Po odločitvi carja Kozomana XI. se je Temanija še bolj očistila in olepšala. Postala je najuglednejša dežela tega sveta. Neizprosno maščevanje je doletelo zločinski mušji rod, ki se je drznil prodirati celo v carjeve sobane in v njih ogrožati vladarjevo življenje, s tem pa tudi blaginjo dežele. Zato je bilo treba napovedati vojno muham, da bodo brez prizanašanja kaznovane in iztrebljene. Zbrali so se premnogi tisoči starih in mladih podložnikov, da so vsepovsod odločno posegli v krvavi boj. Z navdušenjem so

prej kakor v dveh tednih opravili svojo plemenito dolžnost in se pod zmagovitimi zastavami vrnili na domove. Hvala jim v imenu domovine!«

Lepe carjeve besede so ganile njega samega in moral je počakati, da se mu je pomiril glas, preden je govoril dalje:

»Tako lahko ugotovimo resnico: v vsej deželi Temaniji ni ostala živa niti ena muha. Naši bejvalci bodo odslej mirno delali in spali. Če pa bi se muhe še kdaj skušale pretihotapiti k nam, jih bodo naši stražarji in drugi budni ljudje že na meji uničili. Takšna bodi usoda teh naših strupenih sovražnic! Minil je njihov čas pri nas na vekel!«

Izmučen po dolgem narekovanju je car prigriznil kos orehovega kolača in popil še čašo vina. Tudi stari Silvan je opravil svoje delo in je zdaj mogel kaj prigrizniti in se odležati.

»Ali je bilo dobro povedano, kar si zapišal?« ga je vprašal vladar.

»Ni na svetu človeka, ki bi se znal izražati tako izbrano in vzvišeno kakor vaše veličanstvo! V najvišji užitek mi je bila vsaka vaša beseda, ki sem jo zapisal. Hvala vam za zaupanje! Edini človek sem, ki sem vaše bogate besede smel slišati naravnost iz vaših carskih ust. Zapisane bodo ostale žive do konca sveta in občudovane...«

»To si zares dobro povedal, Silvan! Niso se ti še skisali stari možgani,« je Kozoman pohvalil pisarja. Takoj nato pa...

Silvan je v hipu ostrmel. Kaj naj to pomeni? Strah in groza! Car je bil oči nepremično zapičil v strop nad svojo posteljo. Po licih se mu je razlivala siva bledica in po vsem telesu se je tresel. Kaj se je zgodilo?

Kozoman je z desnico molče pokazal na strop. Iz grla mu je privel klic, poln obupa in kakor blazen:

»Muhe!«

Navzgor se je ozrl še pisar. Saj ni moglo biti, kar je tam zagledal! Nemara ga varajo stare oči! Bilo bi preveč strašno!

Po visokem stropu so počasi lezle tri muhe, vse tri blizu skupaj. Bile so to prave, črne, grde muhe. Le od kod so se vzele tako nenadoma? Kje so se dotlej skrivale, potuhnjenke? Ali jih je kak carjev sovražnik naskrivoma prinesel semkaj?

»Muhe!« je spet zavpil vladar. »Prišle so, da se maščujejo nad menoj! Menil sem, da sem jih vse pobil! Zdaj bodo pa one uničile mene!«

»Veličanstvo, pomirite se, prosim vas! Pobili bomo še te tri muhe, kakor smo že tisoče in tisoče drugih.«

Zaman je Silvan tolažil carja. Potem je iz žepa potegnil robec in z njim pomahal, da bi prepodil muhe. Te pa se s stropa niso premaknile.

»Muhe so bile močnejše!« je z onemoglim groze polnim glasom tarna Kozoman. »Muhe so premagale mene, vladarja Temanije!

Uboga moja dežela, kaj vse si morala dočakati...»

Zamajal se je na naslanjaču, zakrilil z rokami in se nagnil naprej. Še preden ga je Silvan mogel podpreti, se je zrušil po tleh. Z obrazom na preprogi je obležal in vztrepetaval v krčih.

»Preveč ste se razburili, veličanstvo!« je ves zmeden izjecljal pisar. Skušal je dvigniti carjevo telo, a je bilo zanj pretežko. Pohitel je iz sobe in vpil:

»Kje ste, gospodje zdravniki? Carju je slabo! Pomagajte!«

Pritekel je prvi zdravnik Damaz, za njim še drugi in tretji. Sklonili so se k vladarju, mu pretipali žile in prisluhnili njegovemu srcu. Prebledeli so in se spogledali. Damaz je s strahom povedal:

»Car Kozoman XI. je mrtev. Še preden smo veličanstvu mogli pomagati, ga je zadela srčna kap. Iztekel se mu je čas življenja. To je pregrozna nesreča za našo slavno deželo.«

Z drhtečimi prsti je mrliču zatisnil očesne veke. Tedaj je ves zasopel prihitel še minister Belikan. Stari Silvan si je z lic obrisal dve debeli solzi. Služabniki so na nosila položili truplo carja, mnogo let tako zelo močnega. S stropa so zrle nanj tri črne muhe, a se nihče ni zmenil zanje. Poslali so brze ga sla po pokojnikovega sina, zdaj novega vladarja Temanije. Prav to jutro je bil z družbo velikašev odšel na lov na medvede v daljno okolico.

Hitri konjeniki so po vsej deželi raznesli tožno vest. Zvonovi so zazvonili, na hišah so se prikazale žalne zastave.

»Bil je moder in hraber vladar,« so govorili velikaši in še nekateri drugi ljudje. »Imel je trdo srce in po njegovi krivdi so mnogi med nami bili nesrečni,« so menili drugi, a teh je bilo dosti več kakor prvih.

Z velikimi slovesnostmi so v grobnico položili carja Kozomana XI.

Velikaši so sklenili podeliti mu častni naslov »veliki uničevalec muh«. Na prestol je stopil pokojnikov sin kot car Kozoman XII. Ljudje so ugibali, kakšen bo novi vladar, ali bo slabši ali boljši od svojega prednika. Začudili pa so se in si oddahnili, ko so že po nekaj dneh slišali njegov prvi razglas:

— Da dostojno počastimo veliki spomin našega zaslužnega očeta carja Kozomana XI., smo se odločili izkazati milost tisočem naših podložnikov. Ukazujemo, da se takoj odpro vrata zaporov in ječ po vsej deželi. S tem so nadaljnje kazni oproščeni vsi jetniki razen razbojnikov, morilcev in tatov. Pričakujemo, da se bodo v svobodi pokazali hvaležni meni in naši deželi. Naj živi Temanija!

Car Kozoman XII.
Minister Malovin

Poleg novega carja je bil na razglasu podpisan novi minister Malovin. Torej je Belikan izgubil svojo visoko službo in preveliko moč. Tudi to je bilo dobro znamenje za marsikoga.

Sivi grad je pričel samovati. Zapustila sta ga tudi Vanko in Ronko. Še prej sta se poslovila od poveljnika Filipa in se mu zahvalila za pomoč. Pri njem sta se še okopala in očistila, da ne bi mrčesa prinesla domov.

V solzah je mama objela svoja sinova. Okrog njiju je sestra Priska zaplesala od veselja. Zajčki so bili že zelo veliki in lahko jih bodo za dober denar nekaj prodali.

Mama je hitro ozdravela. Obiskovala jih je teta Lina in pripovedovali so si, kar so doživeli in preživeli. Bili so zadovoljni, da je minilo, kar je bilo slabega. Pred njimi pa je bilo zdaj vse dobro in lepo. Vsaj zdelo se jim je tako. Saj bi bilo prav, da na svetu ne bo več joka, ampak bosta le še veselje in smeh. Pa tudi če bodo ljudje še jokali, naj jočejo, če ne bodo mogli drugače, in se smejejo, kadar bodo srečni — vsi po svoji volji in potrebi...

Fran Roš

BOJ NA ZGORNJI TEMERCI

Na jasi na Zgornji Temerci, na pobočju Porezna, sta se v mesečini srečala srnjaka. Sklenila sta bila, da se bosta srečala ponoči in se brez prič pomerila, kdo je močnejši. Bila sta že tako lepa, že tako močna in zdrava, da ju je bilo veselje videti. Glavi so jima krasili rogovi s številnimi izrastki.

Prvi je prispel na dogovorjeno mesto vodja tropa. Ko je došel še tekmeč, mu je rekel:

»Prav je, da si prišel le v spremstvu lune, ker ta boj bo odločil, kateri izmed naju bo vodil čredo. V dveh sva res preveč. Boj pa bo trd, do poslednje kaplje krvi.«

Došli je ponosno stresel glavo.

»Prav,« je rekel, »naj odloči boj.«

Kar skoraj so zapeli njuni rožički. Pa že tako so rožljali, da se je zdelo, da bodo zdaj zdaj odleteli.

Spopadla sta se zares na življenje in smrt.

Ko sta se tako prerivala in suvala po trati, sta si bila tako podobna, da bi si bila lahko rodna brata.

Oba sta že kravela, a boju le ni bilo konca, ker ne enemu ne drugemu še niso pošle moči.

Spet sta se precej oddaljila, da sta lahko z večjim zaletom trčila skupaj. Vsak izmed

njiu je pač hotel voditi čredo. Rožički pa so se jima pri tem zaletu tako zapletli, da nista mogla več narazen. Vsi njuni poskusi so bili zaman. Končno sta se onemogla in s povešenima glavama le umirila.

Tedaj je starejši rekel mlajšemu:

»Dvoboj je končan. Ne jaz ne ti, ne bova vodila tropa. Neizprosno sva obsojena na smrt, rogovje nama je bilo usodno. Le človek bi ga lahko razrešil. Ta pa, tudi če bi naju našel, bi jih razrešil le v svojo korist. Pomisli: ujel bi kar dva srnjaka brez vsakega truda in pa še s tako lepimi izrastki!

Drugi mu je odvrnil:

»Da, brat moj, res bi bilo bolje, če bi v dvoje vodila trop, saj je bil precej številen.«

»Da, če bi se že prej imela za brata; kaj nama pomaga zdaj, ko sva obsojena na smrt. Prav lahko bi oba vodila trop, a sem bil preponosen, da bi se sprijaznil s tem.«

»Brat moj, sedaj ne utegneva o tem razmišljati. Glejva, da zgineta z jase, da naju tu ne zapazi človek in tudi zato, da se ne izve, kako žalostno sva končala.«

S težavo sta se zavlekla v gosto grmovje, da tam skrita dočakata smrt, ki ju bo rešila trpljenja.

Mlajšega je zaskrbelo:

»Le kdo bo sedaj vodil trop? Le kako se bo ohranil brez vodnika?«

»To naj te nikar preveč ne skrbi,« mu je odvrnil prejšnji vodnik tropa. »Vodil ga bo najmlajši srnjak, ki je še ostal živ. To bo ponosen! Pa saj bo tudi lahko, ker le redel srnjak bo imel tak trop kakor on. Srne ga bodo kaj rade sprejele za vodnika. Najine rožičke s tako lepimi izrastki pa bo bržkone šele čez dolga leta našel človek. In tedaj bodo še vedno tako zapleteni, kot so sedaj. Bržkone bo rekel:

»Bila sta si brata in vendar sta se pogubila. Ako se že kaj takega včasih primeri med ljudmi, ali ni žalostno, da se primeri tudi med živalmi?«

Upajva vsaj, da bodo najini zapleteni rožički, ko jih bo prinesel domov, za zgled predvsem mladim ljudem. Vsaj oni bi morali živeti med sabo v ljubezni in v slogi kot res pravi, dobri bratje in ne tako, kot sva živela midva srnjaka.«

TAM, KJER SE HRIBJE IN RAVNINE STRNEJO

1

Ohcet na meji

Od kod ta mila, preprosta pesem ubranih vaških glasov v pozni noči in vmes razposajeno čakaranje, prešerno smejanje, da se kar trga razdražena nočna tišina? Veseli ohcetarji so tam na bregu, podstrehom na borjaču, ker v hiši ni prostora, pod lopo z deskami in širščem pokrito, danes okrašeno naznotraj z bršljanom, rožicami, s flokčki. Vozove oral, brane in drugo orodje so spravili drugam, zato so pa postavili dolge mize, belo pogrnjene, z bažiljkami in nageljčki, roženkravtom, rožmarinom posute, za katerimi samozavestno sedijo razgibani svatje, vsa povabljenja žlahta.

»Eno drevce mi je zraslo, drevce zeleno...«. odmev slovenskih akordov se prebija čez mejo onkraj, tja dol po Plešivem, kjer še vedrijo lepe domačije, odtrgane od stoletne domače fare, zdaj osamljene po pobočju Krminske gore. Kmalu se iz te vesele mešanice družbe prikrade še italijanska popevka, seveda sodobna, sanremska — »dell'amore mio«, o ljubezni moji, ki jo znajo vsi, potem ono slovensko »bila sva mlada oba, ko preko mosta sva šla«, nakar poprimejo moški tisto staro furlansko: »E la legrije a l'è dai giovins e no dai večos maridas — al'an pierdute a lant a messe in chel di che son spôsâs« — »Vsa radost je le v mladih in ne v teh

poročenih starih, ki so izgubili to veselje že tisti dan, ko so šli k maši se poročiti« — bi prosto rekli po naše. In še druge ljudske popevke, tudi klanfarske imenovane, so prišle na vrsto, davno že pozabljene, ki jih ravno ohceti obudijo.

Prav na sredi pisanega omizja sedita nepremaknjena, zresnjena noč in noviča — ženin in nevesta, molčeča, ob njem je nevestina mati, ob njej ženinov oče. Ženin je zagorel furlanski mladenič, temnolas, nevesta žlahtna, plavalasa Brika, belordaca ku čerešnjava cepika, lep par, kakò sta zamaknjena, ne pojeta zraven; ob strani nočca je še njegov prvi tovariš, ki mu je bil priča, ob strani noviče njena prva tovarišica, ki ji je bila priča, za njimi pa cela rajda tet, stric, starešin, botrov, botric, krstnih in birmanskih nun, nunc, pa še gospodnunc — župnik med svojimi svatovski ovčicami, tudi on zabaven, pojoč, ves drugačen kot pri oltarju, fotografsko klipsa in skrivaj lovi starejše, mlajše posebneže, zanimive prizore, pristne obraze. Harmonika hrešči iz spodnjega kota in spremlja vse pesmi, kdaj pa kdaj udari »štajeriše« in »špicpolko«.

Ze potrka starejši domačin na kozarec. Tišina! Govornik se je komaj zbral in je hotel biti resen: Draga nevesta, veš, žalostni smo, da nas zapustiš in da graš dol u Lase in pustiš starše, rojstni kraj, kjer si se takò brezskrbno igrala po gmajnicah, kjer si okopavala po brajdica h grah in sirk, obirala

Solarji pred slovensko šolo na Spodnjem Plešivem (Italija)

češnje, breskve, brala grozduje, hodila na shode, pa si se še zavrtela z domačimi fanti v združenem domu. No, ne jokaj se preveč, nekaj pa le moraš, naj ti le tečejo solzice, saj jih boš kmalu posušila, mogoče ti bodo spet privrele na dan doma pri tašči. Pa nikar! Smo pa tudi veseli, da si stopila v zakonski stan, v našo bratovščino in ki vemo, da boš delala dol v Lasih čast Bricem. Veš, Brike so rodovitne, pa naj ti Buoh da puhno koščičev, cajhen otročičev in to ti polagamo na srce, da jih boš znala učiti tudi po naše, pa ne pozabi na naš materni jezik, potem pa le primi ne samo za kuhanco, ampak tudi za motiko in srp, furlanske njive so bogate. No, če bi prišlo kaj vmes, saj veš, kje smo, samò ne hodi k mami in tatu, k nam pridi se potroštat, pa saj imaš ljubeznivega možička. Če boš pa kdaj le prišla, pridi takrat, ko boš kaj novega prinesla v naročju. Bouda srečna. Buoh vas var'! — »Un dos paraulis anchè a te, nuvis štimat, come 'ai favelat prime a la nuvizza ta femine« — to se pravi po naše: tudi tebi, dragi nofč, dve besedi, kakor sem poprej že povedal nevesti, tvoji ženi. Buone fortune! Dobro srečo! Srečno pot! Buon viàs; Zivio! Vive! Cau! Cin, cin!

Prvi ženinov tovariš iz furlanske soseščine se nemirno premeta na svojem sedežu, nič kaj dobro se ne počuti med tetami, hočeš nočeš se mora le držati stare regole in ostati tam, kamor so ga posadili, toda oči, oči, te mu bliskajo dol h koncu mize, tam mu lebdí čedna prikazen, domača deklica, plavalaska modrih oči, napol kmetskih, napol mestnih potez, najbrž študentka? Ona sedi tiho, navidezno mirna, pa ji v srcu le plamti goreč vihar, čuti njegove poglede, se

jim odmika sramežljivo skrivajoč se za pomenki s tovarišicami. Vsa njena nemirnost jo bega, da ni prisotna, da je zaplavala nekam pod zvezde: oba delata v tovarni, on je tehnik, ima avto, njegovi starši veliko kmetijo, traktor, kosilnico, vinograde, ja, in kaj še vse! Fantje jo le dražijo in dražijo, dekleta pa pomirjajo. Pustite jo, se bo že zbirala. Tedaj se približa oni slovesni trenutek: ženin in nevesta, skupaj s sklenjenima rokama prekrizata z dolgim nožem svatovsko torto in jo razrežeta (nekdanje je bilo rezanje kolača, potem svatovske pogače), po razdelitvi torte se družba sprosti, tete se razidejo po hiši, strici po brjaču, mladina po avtih, znajdeta se pa tudi Nino in Lenka v polmraku skupaj pod latnikom. Fantje se spogledajo: hudiča, spet nam bo ena sfrlela v Furlanijo! Pa smo današnji nevesti napravili šrango, da jo je furlanski »sposo« drago odkupil, še odhodnico smo jim zapeli:

*»Mesec maj priromal je v deželo,
smo odprli šrango in državni blok.
Svatje! Le pojdite zdaj veselo
skoz slovenski — laški slavolok.«*

Budno fantje, budno! Spet jo bo ena pofulila v Furlanijo!

Končno zapuhajo avtomobili na borjaču, razmajeni ohcetarji se pričenjajo poslavljati brez konca in kraja, ginjeno se obušavati s suhimi solzami, lunin krajec se prikrade izza oblakov, smejoč se svatovskim majajočim se veselim bratcem in sestricam. Tudi Nino in Lenka poskočita v avto in naglo odjadrata proti zadnjemu krajcu noči.

Dva zapozneta svata, možanca, krevsata počasi po klancu, na križišču kraj ceste se vstavita, položita kamižolce v rosno travo in posedeta. Vidiš, pravi prvi, kaj napravi tista fabrika od kandrej, no, recimo od stolic ali kakor se po furlanski pravi fabrika dei čandrejš, kakò zna povleči naša dekleta, samò da služijo lire za balo. Res je res, pravi drugi, ma reč' kar češ, tudi našim ženskam se cedijo sline po lirah, jih dobro obrnejo ne rečem. Ma to, pravi prvi, kako da se nobena Furlanke ne primejo Brda in da se nobena noče priženiti k nam, tudi tiste deklinje v Veliki Dolini na Soči, se na vse viže branijo prit' v Brda garat. Našim Brikam pa vsa čast. Tako je, ki' čemo, pravi drugi. Vtem zaprhuta mimo nočna ptica. Možanca se kar pobereta in odcingata vsak na svoj kraj. Lunin krajc-kljukc zdrkne v Furlanijo.

2

Fabriche di ciandreis

Tovarna stolic, stolov. Doli za Idrijo ali reko Judrio, za staro mejo in še dlje za Konom, za Nadižo po ravnem polju cesta gre, danes v asfaltu gladko blesteča, ob njej cve-toča naselja, živahni trgi, pisane vile pod ci-

presami, rumeno-plave hiše pod murvami in latniki, ob cesti Brazzano, San Giovanni di Manzano, nad vsemi Manzano, v zadnjih letih zelo štimani, obljudeni kraji, saj v njih poleg raznih sort vin, kakor pinota, modre frankinje, rizlinga, poleg visoko zaraslega, belega sirka (koruze) raste še industrija, lesna industrija za izdelovanje stolov. Da, »fabriche di ciandreis« v Manzanu je cilj, je privlačno postajališče našim podjetnim, marljivim, vseh naporov zmožnim Brikam. Iznajdljive, preračunljive so, da so se znašle, saj tudi brata podjetnika zelo obrajtata »le slave« in še danes po italijanskih mestih vedno veljajo naše ženske kot najboljše delavke, pa naj bodo mlajše ali starejše. Na ponedeljek rano odplujejo navzdol proti jugu, v furlansko pianuro, na soboto pridrvijo spet na sever, navzgor v Brda, da si čez nedeljo naberejo domačega ajerja in se navzamejo domačega duha za teden dni, pa še nekaj, da prinesejo dober zaslužek v lirski valutni domov, za opremo v hiši, za doto, za dolgove, za motorinč, za in za... ne pridejo do konca.

Silno podjetje dveh bratov — silakov, redka tovarna tovrstnih obratov, najmodernejša opremljena v ogrodju, strojih, modelih in drugih napravah. Les in les, trdi, mehki, po večini iz naših gozdov, kako ga predelajo, oblikujejo, modelirajo: režejo ga, stružijo, vkuhavajo, lepijo, barvajo, lakirajo, brizgajo, sušijo, pa še v dišečih špiritih in terpeninih, vse v tekočem, nenehnem ritmu. In med klopotom in šumom strojev še klopotanje, žlobudranje, spogledovanje, mežika-

nje temperamentnih delavk, furlanskih in slovenskih. Moderna sodobna pesem na meji.

O, Tudi Nino in Lenka se zibata v tem valujočem vrvežu. Zvedave ženske so že davno opazile neko nihanje ljubezni, spletene med stroji in utripanjem src. Furlanski jezički so spletli že klopčič kvant, obrekovanj, nevoščljivih zbadljivk, cedilnih slin. Dobro le, da stroji sproti oglušijo visoko napetost ozračja zunanjih in notranjih struj.

»Vjodiš tu«, vidiš, se je obreknila špirtasta Furlanka, »je šel onkraj po eno ‚slavo‘ kakor da ni nas zadosti?«.

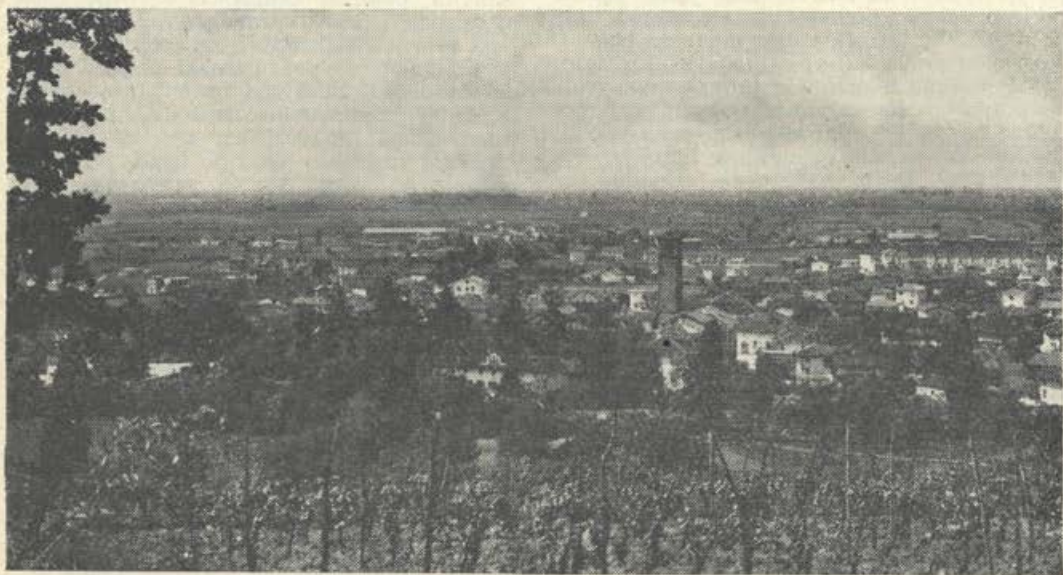
»Taš tu,« molči, ji je oporekala Marjeta, »kaj ne veš, da ljubezen hodi čez konfin brez pašaporta.«

»Tazéjt babiš«, molčite babe, se je Nino zadril, »če ne, vam namažem jezičke con la tintura dell diaù, s hudičevno mažo.«

Lenka se je skrila za stroje in si brisala smejoče solzice. Tisti večer je šumela narasla Nadiža, grozeči hudournik je dol z benečanskih hribov valil s seboj razjarjeno vodovje s plavajočimi debli, vejami. Ob bregu sta opazovala to divjo igro Nino in Lenka. »Glej, Nino,« se je Lenki izvilo, »tudi v meni vse tako buči in divja, se trga in lomí, ali ne bi bilo bolje, da greva v miru narazen?«

»Ni nobene sile, ki bi naju razdvojila, tudi taka ne, kot je nocoj ta razbesnela voda,« se je Nino razvnel, bolj pesniško nastrojen kot trezno misleč in je Lenko tesno objel, a hladni valovi so pljusknili na razgrete glave.

»Ali slišite? ali ni tam iz penečih valov nekaj odjeknilo? Ali ni nekaj reklo: Pazita se, Nino in Lenka, da ne utoneta!«

Manzano v videmski pokrajini

Monte Quarin (Krminka gora) z italijanske strani; na levi spodaj je župna cerkev v Krmini, zgoraj podružnica

3

Zbor na gori

Med Brdi in Furlanijo, severno od Krmina — Cormons, je na Krminki gori — Monte Quarin 274 m, naravna zemljepisna meja in obenem čista jezikovna meja, ki je od najstarejših časov nespremenjena. Slovenski doseljenci, kakor jih omenja najnovejši italijanski vir¹ se niso pomešali z drugimi prebivalci in začuda, ohranili so svoj lastni jezik in običaje, vse to od srede 7. stol., njih doselitve v te kraje na zapadu, do današnjih dni. Trčili so na Langobarde, ki so prišli pred njimi in ki so posedli italške — furlanske ravnine, so se pa oboji večkrat spopadli, vendar so langobardski vojvode uporabljali Slovence kot dobre poljedelce, pa še kot zavznike proti bojevitim Avarom. Sredi slovenskih naselbin so Langobardi pozidali trdnjavske gradove, da so branili vzhodne meje, tako tudi na Krminki gori proti navalom Avarov, Hunov, Slovenov. Po 1300 in več letih še tu kljubujejo časom in vremenom razvaline gradů z enim ohranjenim od petih obrambnih torionov — stolpov in se tu ob mrtvem znamenju srečujeta dva stoletna, si dobra soseda, ni pa več na tem površju sloviti Langobardov, ki jih je močnejši romansko-furlanski element popolnoma prevzel vase in jih poromanil. Krminka gora spričuje vojna krdela narodov, ki so tod hrumeli, prišli in odšli.

Na južnem pobočju, s pogledom na furlansko ravan, tik pod vrhom Gore, Monte Quarin, ki jezikovno se mu ime razlaga iz

¹ V letu 1970 so izdali furlanski evangelij:

«Il Vanseli di Nostro Signorer Gjesu Crist». Editions di Int Furlane — Udin 1970

Prevedeni so iz grščine vsi štiri evangeliji kot edicija Furlanskega ljudstva v Vidmu 1970.

keltskega korena, kakor so npr. gorske tvorbe krn, krnica, karnija, cormonium — Krmin, na Kvaru, morda tudi kras, so od leta 1636 postavili cerkev Madone D'AJut — Marije Pomočnice, z zlatim oltarjem, freskami iz 17. stol., z grobnico v podzemlju grofa Del Mestri, graditelja cerkve. Že oddavna se na velikonočni ponedeljek shajajo na Gori množice božje-potnikov in izletnikov z goriške in videmske strani, da predpoldne počastijo v cerkvi zaobljubljeni shod, popoldne pa da se na vrhu razgledajo in sprostitjo v pomladanskem razpoloženju.

V letu 1971 na velikonočni ponedeljek je doživela Gora izreden praznik. Po novi asfaltni cesti iz Krmina navzgor do sedla.

Presunilo nas je poslušati očenaš v furlanščini: *Pari nestri che tu sēs in cil ch'al sei santificāt il to non, ch'al vegni il to regno ch'e sei fate la to voluntāt come in cil ancijē in tiere. Il pan che nus convente danusal uē, e perdoninus i nestris debiz come ancoje no ju vin perdonas ai nestris debtors e no sta metinus in tentazion ma liberinus dal trist. Amen.*

Po cerkvenem opravilu so prišli drugi blagri na vrsto in po »pojdit v miru« so se zganile množice lačnih in žejnih in se zgubile po pobočjih, po grivah, po travnikih. Vojaki alpini, vrli dečki, so s paštošuto (skuhano v velikih kotlih) in s chiantijem nasitili in napojili tisočglavo božje ljudstvo in še civil-banda iz Buj je razvnela valujoče množice v popevkah in rajanju. Med vrvečo množico se namah pojavita tudi Nino in Lenka, vodeča se z roko v roki, ustavita se pri vseh stojnicah in si izbirata spominčkov — zlatih umetnin, »poročnih« prstanov z bleščecimi dijamanti. Blesk furlanskih oči, slovenske miline, blesk biserov! Omamljena prispeta na vrh Gore.

Bil je dan sonca, razgledan do Triglava, Krasa, Kanina, Matajurja na jugoslovanskem obzorju, do Karnijskih Alp, furlansko-beneških ravnin, do morja na italijanskem obzorju.

V smejočem-solzečem se aprilu so primahali tudi veseli Brici na Goro, z vrha so se razgledovali le po furlanskih rodovitnih ornicah med »čampi« (njivami), na prešerne dolge vasi, z romanskimi stolpi, da so se jim skomine delale. Težko jim je bilo verjeti, da so te krasote na dolgo občudovali, kajti neugasljiva žeja jih je stalno dražila in kmalu so posedli na trate okrog razvaline starega gradu. Pred njimi se je spletla pravadna zgodovina. »Kdo jo zna? kdo jo pove? no, tovariš, zakaj smo te vzeli s seboj? Vstani in »guor« (govóri). Tišina!»

»Dragi tovariši-rojaki! Ta grad ali trdnjava, na katero smo se sedaj ponosno naslonili in vsrkavamo iz nje pozabljene spomine, je stal tu že takrat, ko so Slovenci prišli v te kraje. Morda je bila nekoč ilirska, rimska utrdba, ki je kakor na predstraži varovala vhod sovražnikov v italске ravnine. Langobardi so se ob njih mimohodu zaletavali v Goro. V Krminu skupaj s tem gradom »Castrum Cormontium« je bil v letu 628 in do 737 sedež sedmih oglejskih patriarhov, ki so imeli tu svojo rezidenco. Pozneje so za posest Krmina in gradu nastali hudi prepiri med patriarhi in goriškimi grofi in so sledila oblegovanja, nagajanja vse do leta 1277, ko so le goriški grofje uspeli prevzeti Krmin v svojo oblast do leta 1497, a ga je potem 1500 podedovala Avstrija pod cesarjem Maksimiljanom. Temu cesarju je Krmin posta-

vil bronast spomenik, ki so ga zrušili Italijani 1915. Mi Brici se tega spominjamo še predobro, kajne? No, ali poslušate kaj pravim? Kam ste se zamaknili? Pustite zdaj »flaškonče«! Kaj bi radi nazaj pod Avstrijo in Franca Jožefa? Ne! Torej dalje: med leti 1508—1514 so Benečani večkrat ponagajali po Goriškem, posedli so tudi Krmin, pa le za kratko dobo in tedaj je bil krminski grad hudo razdejan, ostalo je le kup kamenja. Poveljeval je neki Giampaolo Gradenigo, gotovo iz rodu naših Gradnikov? Benečani so prihajali in odhajali, za njimi so se pojavili še Francozi, potem Italijani. Pa, kaj bi o njih na dolgo razpravljali?

Dragi velikonočni rojaki! Bolj važno je to: Slovenci so pred 1300 in več leti stopili na Krminsko goro, ozrli so se v to vabljivo Furlanijo in hlepeli po plodnih ravninah. O, saj imate nekaj »čampov« za Krminom, ali za to še ni tam doli naša zemlja. Neka čudna usoda nas je stalno spremljala v zgodovini in ista se ponavlja do današnjih dni: ostali smo na zadnjem robu, na zadnjem obronku, na zadnjem »hrebčiču«, le v ravnino, le v mesto nismo stopili! Prodrli smo pa le do skrajnih naših meja in tu na tej Gori smo postavili večer jezikovni mejnik med Slovenci in Furlani, ki ga ne izruje noben vihar (zbor Bricev se je zganil).

Ob tej staroslavni trdnjavi, vinorupni Brici (zbor je dvignil glavo), si prikličimo v jasen spomin stoletja in stoletja, ki niso niti za ped zemlje premaknili jezikovnih mejnikov, ki niso niti za malo senco zatemnila slovenskih znamenj in ki niso niti za najmanjšo potezo skvarila lica te zemlje. In vi

Krminska gora (Monte Quarin) z jugoslovanske strani

vredni nasledniki, vi viteški potomci, vi goránji in dolánji Brici, ki ste še pred Francem Jožefom in še pred Maksimiljanom podedovali to posest, ali boste poklicali oglejske patriarhe ali goriške grofe nazaj ali Habsburgovce ali Benečane ali pa boste sami postali gospodarji, ali pa boste sami brnili to dediščino, ali pa si boste sami uredili svoj dom? (Zbor je planil pokonci, roke so se stisnile v pest, klobuki so zamahali v »ajer«, oči so »zabuskale« pod nebó).

Tovariši — rojaki! Ne bomo naštevali bivših gospodarjev, ne bomo klicali njihovih imen, bili so, šli so, vrag jih nesi, mi smo pa le ostali in kar nič nas ni strah. Za seboj imamo »živo mejo«, pred seboj imamo Krmínsko goro, pustili so nas za briško seme, za vzorec in za spomin. Vendar, ali ne veste, da se vse prekuša, spreminja, presnavlja? Ali ne veste, da mošt zavrè in se spremeni v vino, da sirk gre v moko in da hudič meša le otrobe? Ko spraznimo te flaškonč, natočimo druge. Ko pospravimo te »menihe«* spečemo druge. To je tista stara povest, ki se v Brdih vleče in nima konca. Kaj pravite vi, Kristjančiči, Kurtini, Kocine, Sirkí, Fikfaki, Toroši, Šfiligoji, Polenčiči, Klineci, Mavriči, Sturmi, Blažiči, Markovčiči, Simčiči, Boštjančiči in vsi drugi? Kaj pravite, kaj kličete, sprušujete in pojete: Ej, Brici, kje so naše meje? Pri raztrganih, razpolovičenih vinogradih, tam so naše meje? Pri odsečenih brajdah, pri ranjeni grudi, tam so naše meje? Nikdar ne veš, kje konča »stoj« in kje začne »alt«.

Le odprite radovedne oči in začudena usta, vsi vi preostali Brici, ki so vas presejali na laško stran. Uredili ste si vzorno svoje domačije, vinograde, kleti. Napredovali ste v kmetijstvu, v gospodarstvu, ampak imate tudi neko slovensko šolo. Pa naj se vaš napredek pokaže tudi v tej šoli. Tam v Ruscu je grič, ki mu pravimo »grič soldov«, furlansko »pecol dai sóls«. Profesorji rečejo tem soldom »numuliti« — okamenine. Kako pa jim mi pravimo? Da, v vaših vinogradih, sadosnikih, v vaših kletah so vaši soldí — vaši numuliti. Hej, Brici — vse ste že pospravili, vse ste že popili (zbor molči). Ne! Še ga bo za en kapčič. Nalijmo si in trčimo: danes je velikonočni pondeljek, jutri delaven dan, danes Krmínska gora, jutri brajda, danes flaškonč, jutri pikonč, danes upanje, jutri resnica. Ohó, tudi vidva sta tu, Nino — Lenka? Vse vemo. Mi vam dovolimo ta vaš »amore«, naj bo vez med furlansko ljubeznijo in slovenskim odmevom. Pridemo po konfete!

*Kaj prepri in razdori,
pesem bratstva — naj zaori:
Furlani, Brici! Viva, živijo
na Krimski gori.*

* Velikonočno pecivo — kolač.

Na gričku čepi hišica, iz hišice gledajo okenca, na okencih cvetijo škrlati, in hišico ovija trta izabelka. Zraven hišice je hlevček, v njem buli kravica. A kdo je v hišici? V hišici je mamica, z njo Lenka. Mamica Lenko svári in kara, po kaj hodi dol v Italijo, v tisti nesrečni Manzano, pa da se je nalezla Laha, ki se mu ne sme vsega verjeti, sladke so le njegove besede, ubogi tata, mu ne gre in ne gre v glavo, da bi mu hči šla v druge, tuje kraje, zakaj te je pravzaprav dal v šole, prav trpi na tem, ne črhni več besedice o tem, bom že jaz z njim opravila, zdaj je šel pokosit malo dante.* Lenka je molčala in se zamislila. »V štalo grem, pogledat h kravici«, je dela, pobrala muznik in pordečela v lice se je šla hladit pod latnik.

»Dober popoldan, hej, je kdo doma,« je že na vratih klical Francili z Brega, »si sama Marjeta, ni gospodarja doma?« »Kaj, pojedete orat, dol v Lase in vzamete še našega s seboj, saj imate še tisto njivo, ne, dol za Krminom,« ga je izkušala radovedna gospodinja.

»Imamo, imamo,« je pomenljivo zvišal glas Francili z Brega, »jutri še ne gremo mi, pojdejo drugi orat v Furlanijo, pa ne naše njive«, in Francili z Brega je postrani pogledal Mižigojko. »Kakó misliš?« se je ženi začelo malo pobliskovati. V tem je že vstopil mož, Pepo Mižigojč, kar začudil se je, kaj hodi tod Francili z Brega, ko je zunaj še beli dan?

»Ki te je zaneslo k nam,« se je skoraj preplašeno posmejal Mižigojč in sedel. »Vesta ki,« je Francili ošvrknil oba, »sami smo, kaj bi hodili po ovinkih, vaš boter sem, pa ja bom smel eno reči — no, zaradi Lenke.« Mižigojč in ona sta se osuplo pogledala. »Nič ni hudega, nič,« se je obotavljal Francili z Brega, »le to sem prišel povedat, kaj ljudje pravijo, klepetajo, opravljajo, no ja, da bo Lenka vzela Taljana in da bo on pobral tako našo čedno deklino, saj da je zadosti naših fantov v vasi, tudi študiranih, ja, pa veste še nek', da bodo otroci Furlančki in da ne bodo znali govoriti po naše in da...«

»Veš ki Francili z Brega,« ga je ustavil Mižigojč, »vse te čenčerije smo že davno slišali, dragi moj Francili, ne ti, ne jaz in tudi ne gospodnunc ne bomo počuhali te vroče župe. Tako je. Tako je usojeno na meji in takih pravic bo še dosti. Živjo!

Francili z Brega in Mižigojč sta trčila na slovensko zdravje, Mižigojka pa se je izmuznila iz hiše, da bo zadržala Lenko.

V nedeljo popoldne. Pred hišo je lep avto, v hiši so mati, nekam zaskrbljena je videti, Lenka, bolj razdražena, in vedno posladkani Nino, tata je stekel v vas, da je prinesel pivo, kokto, oranžade in še kaj. Vsi skupaj v mešanici jezikov se menijo o praznih re-

* Staroslovenski izraz za deteljo.

čeh, tudi o toči, kako je klestila po ravninah, čeprav streljajo z raketami proti nji, a je Brdom prizanesla, čeprav nimajo takih raket, potem o nesrečah na cestah. Nino si ogleduje slovenske knjige: Gregorčič, Prešeren, Bevč, Gradnik, Mohorjevi koledarji, Lenkine šolske knjige: »letteratura slava«. Bo Lenka vzela s seboj to malo biblioteko, ga je za hip ustavila neprijetna misel, ki jo je Lenka ujela. In še meče Nino poglede po hramu na police s skledami, poslikanimi krožniki, na medeninaste stare pokrivače, na vintlo, na pinjo v kotu, na škafe, buče, o tudi na mizico s pisanim pušlcem poljskih rož. Na radiu so plošče s popevkami v tolikih jezikih. Ponese Lenka s seboj slovensko pesem?

Nino in Lenka se spravljata v avto. Kam? V kino? Na ples?

5

Je'na ptička priletela

Med Alpami v snegu in Brdi v cvetju nekaj vré, giblje se, ziblje se, miglja. Zrakovi se tepejo, brez usmiljenja hoté drug drugega pregnati, toplejše struje so močnejše, beli oblaki jadrajo proti vzhodu, drzne lastovice

preprezajo vas v ostrih zaletih, vaški ptičiji zbor ščebet na zvoniku, ptice uglašajo glasove za uverturo k pomladanskemu koncertu. Zenitev! Svatba! Beli cveti spreletajo in posedajo po razoranih lehah in po naših licih. Med Alpami in Brdi vihrá pomlad.

Na vrh Krminske gore je pod noč z onkraj priletel sentimentalni nočni pevec, se poskril v grm in zagostolel serenado. Je še ni končal, ko se mu je s tostran približala slavička. Poljubila sta se s kljunčki. Nočni pevec jo je z rasprostrtimi peruti obkrožal. Ravno v tem trenutku se je pokazala zvedava luna in izlila srebrnino po kristalnem cvetju, potem se je spet zatajila za oblake. »Guarda la luna, come che la camina«. Glej, to luno, kakó zna ona hoditi! V tem so se nenadoma iz grma zaiskrile dvoje divjih oči. Uharica? Sova? Lisica? Zaljubljenca sta preplašena zbežala vsak na svojo stran.

Nočni pevec z onkraj hrepeneče gostoli in kliče vsak večer, vsak večer do jutra rane, ljubica slavička s tostran mu odmeva vsak večer, vsak večer...

Sanjavi dvospev! Kdaj bo resnični enospev?

Ludvik Zorzut

S ČESNOM NAMAZAN ZVON

To se je zgodilo v Beli krajini. V neki vasi blizu zelene Kolpe so imeli lepo starinsko cerkvico, posvečeno svetemu apostolu Jakobu. Vsako leto je tja konec julija, na »Jakobovo nedeljo«, privrelo mnogo ljudstva s slovenske in hrvaške strani. Vaščani so bili ponosni na svojo cerkev in na žegnanje.

Potem pa se je zgodila nesreča. Nekaj dni po žegnanju je prihrumela strašna nevihta, v zvonik sv. Jakoba je udarila strela in cerkev je pogorela.

Toda soseska sv. Jakoba se ni dala ugnati. Sklenili so, da cerkev iznova sezidajo. Toda kdor hoče zidati, mora imeti apna, kamenja in opeke. Pa so se možje spomnili na svojo obširno gmajno, ki je bila že tako zarasla s trnjem in brinjem, po katerem se je opletal srobot, da je živini primanjkovalo paše.

»Ravno prav!« so menili ugledni vaški možje, »dobili bomo goriva za apnenico in očistili gmajno.«

Spravili so se na delo, posekali grmovje in napeljali petdeset voz najlepšega trnja in brinja. Zložili so veliko apnenico in nažgali toliko apna, da so obnovili cerkev in še ga je vsaki hiša v vasi dobila po eno »vago«.

Ko je bila cerkev pokrita in pobeljena, so poleg starega zvona, ki je kljub požaru ostal nepoškodovan, potegnili v zvonik še novi zvon, ki so ga kupili s prispevki rojakov v Ameriki.

Toda novi zvon je imel veliko napako — ni imel pravega glasu, ali bolje — ni se uje-

mal s starim zvonom. Ljudje so bili žalostni in nejevoljni, sosedje pa so jim privoščili to nezgodo.

Kaj sedaj?

Tedaj se nekdo spomni na »vedeža« v Tuku na Hrvaškem. Brez odlašanja se nekaj vaščanov odpravi v Tuk k »vedežu«, vprašat, kako bi se dal popraviti nesrečni zvon.

Ko so dospeli v Tuk in našli »vedeža«, so drug čez drugega kričali: »Nima pravega glasu! Nima pravega glasu! Kaj naj storimo?«

Nihče pa ni povedal, kdo nima pravega glasu, in tudi »vedež« v zmešnjavi tega ni vprašal, ampak je hitro odvrnil: »Če nima pravega glasu, ga je treba čez sredino, po trebuhu mazati s česnom! Kar s česnom ga dobro namažite!«

Možje so izročili »vedežu« svoj dar in se veseli vrnili domov. Izbrali so glavice najlepšega česna in z njim tako namazali novi zvon, da je dišalo daleč naokoli.

Potem so začeli previdno zibati oba zvona. In glej! Ko sta se oglasila, se je vsem zdelo, da ima novi zvon izredno lep glas in da se popolnoma prilega staremu.

Od takrat pri sv. Jakobu ob Kolpi oba zvona ubrano, naravnost čarobno pojeta — le nevoščljivi in hudobni sosedje še danes pravijo, da imajo šentjakobci s česnom namazan zvon.

Ljudska anekdota. V Beli krajini zapisal
Jože Gregorič

VIGILIJA VERNIH DUŠ

Okno je bilo ravno prav visoko, da je v sobo prihajal žolti soj izza pokopališkega zida vrh griča. Neštete sveče, mnoge v barvnih svetilkah, so tam plamenele na grobovih in se v nočni temi zlivale v en sam negiben, spodaj ostro omejen pravokotnik svetlobe. Iznad morja so se druga za drugo gnale sive cunjaste megle, zakrivale in spet odkrivale mesec, tako da je svit na pokopališču oživiljal in pobledeval. Toda ugasnil ni.

Za ta dan so zvonovi omolknili.

Upokojeni učitelj Bregar je končal svoj večerni pogovor z Bogom. Vest mu je bila mirna: vedel je, da na grobu prijatelja basista Maksa Cepiča gorijo štiri nizke debele sveče in da bodo gorele, če ne pride veter, vso noč do jutra. Toda k počitku se mu ni dalo. Pomislil je, kako mu davno nekoč nobena vigilija vernih duš ni minila brez rožnega venca. A to je bilo v detinstvu, ko je živela še mama —

v času, ko je mašnik zdramil vernike s prvim spevom GLORIA IN EXCELSIS DEO.

Bregar je prižgal luč, stopil k polici in potegnil izmed knjig sto let stari mohorski koledar v mehkih temnorjavih platnicah. Nato je sedel k mizi in ga odprl. Počasi je obračal list za listom, preletaval drobno potiskane strani samih priimkov in imen, razvrščenih po škofijah, dekanijah, župnijah in duhovnijah vse domovine od Koroške do morja in od Kolpe do Panonije. Ob vsakem je bil naveden stan, služba, poklic. Iz knjige je vela častitljivost davnine in smrti.

»Vsa ta množica je nekoč živela — danes pa ni nikogar več!« si je rekel Bregar in globoko zajel sapo.

Škofje, prošti, kanoniki, spirituali, dekanji, župniki, farni administratorji, ekspozi, kurati v vsakovrstnih zavodih, kaplani, duhovni pomočniki kjerkoli (v službi ali v pokoju), kateheti in profesorji veroznanstva, spovedniki, doktorji bogoslovja, gvardijani, očetje in bratje frančiškani ter kapucini, bogoslovci, cerkovniki, cerkveni ključarji, orglarji (tudi organisti imenovani).

Ziveli in delovali so v božjo slavo, posvečeni med njimi s kvišku uprtimi očmi prepevali CREDO IN UNUM DEUM, potem pa — danes ta, jutri drug — vsi do zadnjega pozaprli oči za večni počitek.

Druga imena so stopila pred Bregarjeve oči, ta večer prečudno bistre.

Tupatam še kakšen graščak, ob njem pa — in vedno bolj daleč proč — graščinski čuvaji, oskrbniki in gozdarji, cesarskokraljevi poštarji, uradniki, profesorji, notarji, sodniki, davkarski pristavi, kontrolorji, zdravniki, vojaški kaplani, inženirji, odvetniki, podčastniki (žandarji so bili bele vrane), srenjski predstojniki in svetovalci, župani, podžupani in nadžupani, občinski in deželni sluge, tajniki, glavarji, poslanci, učitelji, fi-

lozofi in gimnazijci. Vsi ti so razumeli mašnika, ko je zapel SURSUM CORDA in so mu pevci odgovorili HABEMUS AD DOMINUM. Mnogi so sicer le takrat prišli v cerkev, ko so bile prednje klopi rdeče pogrnjene — v slavo cesarja in države.

Pred pozabljenjem je stari koledar ohranjal imena njih, ki so bili za živih dni mlinarji, zidarji, pokrivači, tkalci, tesarji, kolarji, kovači, oglarji, kamnoseki (tudi kle-sarji), mizarji, sodarji, lončarji, krznarji, usnarji, čevljarji, krojači in šivilje (tudi šivarji in šivarice), klobučarji, strojarji, sedlarji, knjigovezi, urarji, brivci, krčmarji (tudi oštirji), trgovci (tudi štacunarji), kupci in kupčevalke, poštarice, peki, hišniki, kuharice, perice, hišne, lovci, cestarji, cestinarji, vrtnarji, ribiči, mornarji, rudarji (tudi knapi), natakarice, pevkinje, železniški čuvaji in nadzorniki, tržani in tržanke, mestjani in mestjanke, podobarji (tudi slikarji in umetniki), vdove... Kakšna dolga vrsta!

PATER NOSTER, QUI ES IN COELIS...

Slovesni napev latinske molitve je vzdignil nepregledno množico podeželskega ljudstva v nevsakdanji, skrivnostni svet. Čutili so lepoto, ki je bila mogoča le v verskih obredih, ko duša pozabi težo delavnika in se zamakne v večnost.

Iz sto let starega koledarja je Bregarju zadišalo po kruhu in vinu, po mleku in sadju, po živini, po milem dimu brezovih drv, po zemlji in vetru, po očenašu s prvinami vseh narečij domovine.

Kmetje (tudi posestniki, gospodarji, zemljaki), kmetice ter obojih trume sinov in hčera, vinogradniki (tudi gormanji, gorniki), viničarji, želarji in želarke, vrhovščaki, osebenki, bajtarji (tudi kajžarji, kočlarji in kočlarice), gostači, dninarji, delavci, teža-ki, dekle, hlapci, mladeniči, dekleta (tudi gospodične, dekline, samice, samosvoje, samič-ne, proste), šolarji in šolarice.

»Ali sem od tistih davnih šolarjev koga poznal, ko sem bil sam šolar in so oni, častitljivi starčki, sklonjeno in trudno stopali proti usodnemu prehodu? Ne spominjam se. Predaleč je čas, ko sem stal na začetku spoznanj in gledal samo naprej.«

Bregar je zamišljeno zaprl stoletje staro knjigo in pogledal skozi okno. Mesec je zginitil za nepredirnimi oblaki. V tišini in temi je samo nepremični, blede soj za pokopalskim zidom medlo osvetljeval eno steno mrtvašnice in spodnjo polovico cipres.

Koledar je ležal na mizi z dražljivimi skrivnostmi petindvajset tisoč dopolnjenih zemeljskih usod. Bregar ga je še enkrat odprl.

»Kaj je z zemljo, ki jo je pred sto leti obdeloval tržaški kmetovalec Krpan Martin?

— Ali se Kurnik Neža iz Slovenskih goric ni namenoma dala zapisati kot »neomožena پوستnica«? — Kako je poteklo in se izteklo življenje najdenki s presunljivim imenom Klitemnestra Klotilda v Laščah na Dolenjskem?»

Naprej in nazaj je šel skozi mrtvo mravljišče imen, ki zdaj nikomur niso več ničesar pomenila. Ali bolezen ali nezgoda ali vojna ali starost je vsakomur kdajže izkopal grob, mnogim v tuji deželi, in ko je izzvenela turorna pesem mašnikova LIBERA ME, DOMINE DE MORTE AETERNA ter so zvonovi spet onemeli, so ga živi pustili zasutega in samega ter se razšli.

Desnica mu je počivala na zaprti knjigi, on pa se je pogovarjal s tistimi, ki so bili zapisani v nji.

»Ljubili ste in sovražili, kopičili imetje in časti, bojevali se z ljudmi in močmi narave za obstanek, podlegali zlu ali ga premagovali z vero in zaupanjem, smehljali se ob uspehih in v trpljenju stiskali zobe — vi, ki vas je tu petindvajset tisoč, in vsi nešteti tisoči vaših sodobnikov — ko je bil zrak še čist, vode še neokužene, ptice še poslušane, tišina še nepreganjana, ljubezen še sramežljiva, človek še potreben človeku. Uživali ste mali, nepopačeni, nerazmajani svet. Obljubljena dežela Amerika je bila še daleč od babilonskega blišča. Vi, mohorjani, ste brali

JESENSKA PESEM

*List že posluša klic črne prsti,
list že na veji premrli drhti...*

*Daljna ga dala je veji pomlad,
zemlji ga vzela je, k zemlji bi rad.*

*Pa je še listu težko, ah, težko,
v boli odpal bo na svojo zemljo.*

*Tu mu je sonce razpelo moči,
tu je prepletalo mlade mu dni;*

*veter tu nosil mu solze je, smeh,
žejni nemir ga je klical v nočeh.*

*Tu so metulji zibali ga vsi,
lahki metulji — le kam ste odšli?*

*List že posluša klic črne prsti,
list že na veji premrli drhti...*

Mihaela Jarc

J. Tršar: Krajina

redke, častivredne, dostojne knjige in časopise — saj tedaj še ni bilo jastrebov in šakalov, ki danes komaj čakajo, da koga Satan spodnese, nakar se spustijo nad nesrečnika in tekmujejo, kdo bo večji kos mrhovine spravlil v denar... In vsi ste nekoč poslednjič slišali pozdrav odslovitve ITE, MISSA EST.»

»Ite, missa est,« je zavzdihnil Bregar in del koledar na prejšnje mesto, med druge knjige. Ugasil je luč in skozi okno spustil v sobo mlačni nočni zrak.

Zunaj je bila tišina, iz kakršne se rodi dolgo deževanje. En sam čriček ob zidu se je še oglašal, a tako slabotno in preplašeno, ko da se utaplja. Svetloba nad pokopališčem je počasi pojemala, toda Bregar je vedel, da bodo njegove sveče na grobu basista Maksa Čepiča vzdržale do jutra.

V zvoniku je začelo biti enajsto uro. Daljen blisk na severozahodu je za hip osvetlil obrise hribov.

»Ugasli in obmolkli bratje in sestre, iz matere zemlje rojeni in nji vrnjeni,« je čustvoval upokojeni učitelj Bregar, »v besedi, ki je bila vaša, vam kličem v nevidni, nepoznani svet: Uživatejte pokoj v večni luči! Vsi pridemo za vami.«

Ko je nato zapiral okno, mu je desnico od rame do konca prstov spreletela ostrá bolečina.

Vinko Beličič

DEŽJI

*Dežji
so zbili
grmom zadnje sadove
na gozdne drče,
meseči leta so zapluli
kot selivke,
dnevi so se stanjšali
kot sanje.*

*Ta ura traja žalostna.
Svet se odpira navkreber
in čaka.*

*Prišla bo.
Z bledimi prsti
se bo dotaknila vsega.*

Mihaela Jarc

STARI TRS

*Sonce več ne peče,
le prijetno greje,
trsov list trepeče,
grozd rumen se smeje,*

*Grozd utrga roka,
veter list odnese;
goli list se joka.
Smrt že koso kleplje...*

Jakob Šešerko

IZ ZDRAVNIKOVIH ZAPISKOV

Tiranja hrupa

Vsakovrsten hrup povzroča pritisk ali anглеško »stress« za organizem. Stress je lahko šum in ropot, ki ga zavestno zaznamo, pa tudi nočni nemir, ki ga sploh ne slišimo, ker spimo.

Posledica omenjenega pritiska so bolezni srca in ožilja, ki so vedno bolj pogoste v mnogih industrijskih deželah in glavni vzrok smrti.

Najbolj razširjeno in najnevarnejše je obolenje koronarnih žil, ki neposredno prehranjujejo srčno mišico. Preti nam skleroza srčnih žil ali začepitev s krvnim strdkom, kar imenujemo srčno kap. Smrt sledi zaradi slabe prekrvavljenosti in s tem pomanjkljive preskrbe s kisikom, ki ga srčna mišica in sploh vse telesno tkivo nujno potrebuje za življenje.

Vzrok za sklerotično zadebeljene žile je odlaganje holesterina in drugih maščobnih snovi, ki se nahajajo v krvi (serumski lipidi). V splošnem je že znano, da napačna prehrana zvišuje vrednost holesterina v krvi, »stress« pa je tudi pomemben dejavnik za dvig holesterinov, ki se nalagajo v žilno steno in jo debelijo. »Stress« namreč povzroča tudi izločanje adrenalina iz nadledvične žleze, ki prav tako zvišuje količino maščobnih kislin v krvnem obtoku.

Vražji krog

Na vseučilišču Južne Dakote so ugotovili, da običajen ropot človeške okolice zvišuje količino holesterina pri podganah in jim razširi srce. Drugi poizkusi so dokazali, da glasen hrup požene hormon nadledvične — adrenalina v krvni obtok, nakar se napetost in vzburjenje še povečata. Ni dvoma, da je »stress« glavni povzročitelj dviganja holesterinov.

V dolgi verigi povzročiteljev srčnih bolezni so zelo važni visok krvni tlak, debelost, pomanjkljivo gibanje in kajenje.

Pri velikem hrupu se zviša krvni tlak, periferno žilje se skrči in je skrčeno še nekaj časa po končanem ropotu. Ropot in nemir, zvišan krvni pritisk in pešanje srca tvorijo vražji krog. Hrup zvišuje krvni tlak, ki slabi srce, to pa zopet povzroča visok krvni tlak.

Znani simptomi

Nenaden strah in prebujanje iz spanja imata gotovo slabe posledice. Prav tako ni brez posledic tisti hrup, ki ga skoraj ne zaznamo in ki nas ne prebuja. Pred 10 leti smo začeli znanstveno preučevati spanje. Znano je, da med spanjem preidemo več faz od globokega do plitvega spanca, tudi sanjska faza je pomembna. Potrebno je prespati vse faze. Švicarski raziskovalec dr. Richter pra-

vi, da je treba spati 6 do 8 ur nepretrgoma, ker je edinole tako možna sprostitev in dobro delo naslednji dan. Dražljaji hrupa povzročajo krčenje žil, s tem pa spremembo srčnega utripa in napetosti mišic, ne da bi nas prebudili iz sna.

Nemške raziskave kažejo, da so pogostne motnje spanja bolj nevarne kot dnevni ropot. Testi v različnih deželah so pokazali, da nemirno spanje vpliva na spremembo psihe v smislu razdražljivosti, utrujenosti, fantaziranja, celo paranoje (občutek strahu, preganjalne ideje).

Ljudje z motenim nočnim počitkom imajo še druge težave, najrazličnejše bolečine, glavobol, utrujenost, slabo sposobnost za zbravnost pri delu, apatijo in depresije.

Arterioskleroza, bolezen civilizacije

Zapnenje, zapnelost žil ali arterioskleroza je bila znana že starim Egipčanom, visoko civiliziranemu narodu, kar potrjuje dejstvo, da je ta bolezen nadloga civiliziranega človeka. Pri mumijah lahko vidimo poleg arteriosklerotičnih sprememb na žilju tudi druge posledice civiliziranega življenja, npr. paradentozo.

Zapnelost žil nastane zaradi okvare oziroma poškodbe žilne stene, ki jo povzroča zvišan krvni pritisk, vnetje in obraba, kar se pojavlja v starejši življenjski dobi zelo pogosto in v različnem obsegu.

V novejšem času pogosto uporabljamo izraz arterioskleroza, ki bolj točno ponazarja bolezenski proces na notranji steni žil odvodnic, imenovani tudi maščobna degeneracija žilne stene.

Psihologi, biokemiki, anatomske klinike in epidemiologi so preučili potek bolezni in možnosti obvarovanja pred arteriosklerozo. Degenerativne spremembe so v starosti neizogibne. Teža glavnih arterij se med 20. in 60. letom starosti podvoji zaradi zadebelitve žilne stene. Že pri mladih ljudeh lahko zasledimo maščobni obris žilne stene, ki dokazuje kopičenje maščobe in posledično opapnenje žil.

Na mestih, kjer je žilna stena sklerotična, nastajajo krvni strdki, ki lahko popolnoma zamašijo krvno žilo, jo trombozirajo. Arterioskleroza je v bistvu kopičenje maščobe v žilni steni, maščoba je holesterin ester in holesterin kristal. Preiskava z radioaktivnim holesterinom nam pove, da večina holesterina izvira iz krvi. Pri ljudeh z visokim krvnim holesterinom so arteriosklerotična obolenja srca in ožilja pogostnejša kot pri ljudeh z nizkimi oziroma normalnimi vrednostmi krvnega holesterina.

Po vsem tem se vprašamo, kako je možno preprečevati grozečo nevarnost, kako znižati vrednost holesterina?

S prehrano (jajčni rumenjaki, drobovina) prejme telo $\frac{1}{2}$ g holesterina dnevno, tri do petkrat večja količina pa se ga tvori v jetrih, zato z izogibanjem neprimernih prehrani le delno znižamo količino holesterinov.

Obsežne epidemiološke študije pa so jasno pokazale odvisnost med prehrano in pojavom arterioskleroze; pri tem je pomemben poleg količine maščobe tudi procentualni del maščobe v živilu in vrsta maščobe. To je dokaz in vodilo, kako se lahko varujemo pred to boleznijo.

1. porabiti smemo toliko kalorij, da naša telesna teža ustreza pravilni;

2. optimalni del maščobe v živilu je 25 do 30 %, ne sme preseči 40 % celotne kalorične vrednosti;

3. nezasičene maščobne kisline naj znašajo $\frac{2}{3}$ -ski del celotnih maščob, to so rastlinska olja (sončnično, koruzno, repično olje) — imajo torej prednost pred živalskimi zasičenimi maščobnimi kislinami;

4. s holesterinom bogata živila (rumenjaki, drobovina) so strogo prepovedana;

5. od ogljikovih hidratov je važno uporabljati krompir, testenine, kruh, ne pa sladkor.

Treba je še omeniti, da je prehrana le eden od dejavnikov, ki okvarjajo žile. Bati se moramo tudi zvišanemu krvnemu tlaku, sladkorni bolezni in kajenju, izmed najvažnejših pa je gotovo zvišan krvni holesterol.

Želodčni čir zaradi zakonskih težav

Več kot 100 let že vemo, da na nastanek želodčnega čira vplivajo tudi psihični dejavniki. V zadnjem času so na gastroenterološkem oddelku bolnice Queen Elisabeth, Woodville v Avstraliji, naredili obširno in temeljito raziskavo, v kateri primerjajo osebnostne značilnosti 181 bolnikov z ulkusno boleznijo s 181 bolniki, ki imajo druge bolezni.

Vsak tretji ulkusni bolnik je v osebnem razgovoru povedal o težavah in izrednih napetostih v zakonskem življenju, ki močno rušijo njegov duševni mir in pri tem občuti tudi dejanske bolečine v želodcu. Druga skupina neželodčnih bolnikov je le redko omenjala podobne težave, le vsak trideseti bolnik. Polovica želodčnih bolnikov je navajala tudi izredne gospodarske težave, ki prizadejejo le vsakega desetega zdravega človeka. Ulkusni bolnik ima tudi polno razvad: obilno kajenje, alkohol, pretirano jemanje zdravil.

Osebnost bolnikov z želodčnim čirom ima določene dobre in slabe lastnosti. To so dokaj samostojni in samozavestni ljudje, ki pa večkrat doživljajo stisko strahu in depresijo. To so ljudje, ki so zaradi svojega neprilagodljivega značaja pogosto ujeti v spone okolja in so v odnosu z okolico v stalni napetosti, pri tem pa kljub lastnemu neugodju ne reagirajo na zunaj, ampak težave premagujejo v sebi.

Če »poči« človeško srce

Mlad mož je v zaporu 2 meseca zaradi poverbe. Po odsluženju kazni se je med potjo domov zgrudil in takoj nato umrl.

Ugotovili so nenadno hitro zvišanje krvnega sladkorja kljub popolnoma zdravi trebušni slinavki, ki ureja presnovo sladkorja. Dr. Kachele z univerze v Ulmu je v svoji disertaciji zbral primere psihično pogojenih smrti. Upošteval je ugotovitve znanstvenikov iz vsega sveta.

Raziskovalec Cannon je opazoval psihogeno smrt tudi pri primitivnih narodih, za katere mislimo, da živijo brez problemov.

Če domačin iz Nove Zelandije spozna, da je z uživanjem sadeža »kumara« nepričakovano oskrnil največji tabu, umre naslednji dan. Nekatera plemena prisodijo neposlušnim pravično smrt v samotni... Izolirani v samotni, brez vsake družbe, obsojenci umro, ker njihova osebnost popolnoma zbledi, zbledi njihov družbeni jaz.

V industrijski družbi človek veliko trpi zaradi osamljenosti, brezupne ljubezni in drugih psihičnih stisk.

Zlomljeno srce brez organskega vzroka ni samo pesniška metafora. Umirajo jetniki, ker njihove žene zahtevajo ločitev, ker je to zanje psihični šok. Težki bolniki umirajo v času obiskov, zaradi veselja ali žalosti, kajti pri organskih napakah je vsaka psihična obremenitev še posebno lahko usodna.

Biropatija — bolezen naših dni

Mnogo ljudi služi svoj vsakdanji kruh za pisalno mizo. Naj bo to šefova pisarna ali pa pisalna miza v velikem uradu, pripomore k pojavu novih težav, ki še nimajo pravega imena (pisarniška bolezen).

Medicina dela je veja v medicini, ki se ukvarja prav s tem problemom. V Münchnu so ugotovili, da se pri pisarniških delavcih bolj pogosto pojavljajo bolečine v križu, hemoroidi, krčne žile in slaba prebava, ki pelje v kronične težave z želodcem, čir želodca in dvanajstnika.

Ni to nova bolezen, ampak skupek težav — nova bolezenska slika, ki se javlja vedno bolj pogostna.

Pisarniški mož sedi v zaprti sobi, mišice v glavnem mirujejo, zato je pri njem izplavljanje prebavnih produktov iz mišic ovirano. Posledica počasne presnove je hitra utrujenost mišic. Vse to se še posebno odraža na hrbtenici. Zato bolečina v križu in pogosten »Hexenschuß«. Obremenjene so tudi vratne mišice, zato bolečine v vratnem delu hrbtenice.

Rešitev in preprečevanje težav je v športu, vsak dan med delom sprostitvene vaje, pozimi in poleti pri odprtem oknu pregibanje kolen, vrtenje glave in rok vsako uro po nekaj minut.

Pozimi so pisarne preveč zakurjene, zato toliko prehladov z nadležnim nahodom, ki-

hanjem in kašljanjem. Temperatura v pisarni pozimi naj ne bo več kot 22,5 stopinj Celzija.

Čir na želodcu je značilen pri določeni vrsti uradništva, pri tistih, ki so stalno pod pritiskom izvrševanja nujnih novih naročil v kar najkrajšem času.

Potne dlani, močno bitje srca, glavobol in trajna lažja utrujenost so nadloge mnogih pisarniških uslužbencev.

Vse to je posledica tudi stalnega nemira in hrupa okolice, ki bi ga bilo treba utišati in bi bile težave pol manjše.

Kaj vemo o staranju in kako ga zadržujemo?

Staranje je neprekinjen proces, ki se začne z rojstvom in nezadržno napreduje. Staranje ni bolezen, ampak naraven, neizbežen potek za vsakega človeka.

Proces staranja se dogaja v celici. Ugotovili so, da se število celic z nepravilnimi kromosomi, kot posledico številnih sprememb veča s staranjem. Celice kostnega mozga se ne prestando dele in kostni mozeg se tako lahko osvobodi nepravilnih celic in tako še v pozni starosti kar dobro deluje. Celice jeter in mišic se manj dele, zato je sprememb vedno več, organ se jih ne more ubraniti in zato preje ostari in slabše deluje. Pravo nasprotje so tudi možganske celice, ki so zelo odporne, zato miselni procesi tudi v visoki starosti malo oslabe.

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) je na podlagi gradiva, ki so ga pripravili strokovnjaki iz 20 evropskih dežel, objavila nasvet za preprečevanje prezgodnjega staranja. Giblji se, delaj, zmerno jej, ne pij, ne kadí preveč, pa boš dočakal visoko in vedro, prav nič nadležno starost! — to je nasvet WHO vsem trem starostnim skupinam — ljudem srednjih let (45 do 59 let), starejšim ljudem (60 do 74 let) in starim ljudem nad 75 let.

TITOVO SREČANJE S PAPEŽEM PAVLOM VI.

Obisk predsednika Tita na obeh straneh Tibere, to je pri italijanskem predsedniku Saragatu in papežu Pavlu VI., je svetovna javnost ocenila kot pomemben diplomatski in politični dogodek in uspeh. Ves svet je z velikim zanimanjem spremljal ta prvi uradni obisk prvega jugoslovanskega predsednika in tudi prvega predsednika kake komunistične stranke pri poglavarju katoliške Cerkve.

K srečanju jugoslovanskega predsednika Tita s papežem Pavlom VI., poglavarjem katoliške Cerkve, so prispevali dogodki, ki so se zvrstili že nekaj let poprej in jih označuje popuščanje napetosti, ureditev odnosov in navezovanje stikov med Vatikanom in jugoslovansko vlado — tako podpis protokola

Kdor redno dela, ima neke vrste obrazec trajne dinamike, kar v njem oblikuje zadovoljstvo in mu daje zadoščenje. Dejavnost se mora skladati z možnostmi starejšega človeka, ki mora postopno zmanjševati ritem svojega dela, važno je da ima vsakdo v pokoju kakega »konjička«.

Starejši ljudje naj imajo sebi primerno hrano — omejene kalorije in količino, ter dovolj vitaminov in mineralov.

Poglavitni krivec za hitrejše staranje je alkohol, pa tudi pretirano kajenje s posledicami na pljučih in koronarnih žilah ter pretirana uporaba zdravil brez zdravnikovega nadzorstva starajo človekov organizem.

Kaj pravijo zdravniki o svojih pacientih?

Na vprašanje, katera pacientova razvada najbolj moti zdravnika, je večina zdravnikov odgovorila:

1. nepotrebno klicanje zdravnika na dom
2. nasveti, obiski in klicanje po telefonu zaradi malenkosti
3. prošnje za diagnozo in informacije po telefonu.

Na vprašanje, s čim pacient najbolj škoduje lastnemu zdravju, sledi zdravnikov odgovor:

1. preobilna jedača
2. pretirano kajenje
3. premajhna fizična obremenitev
4. preveč pijače
5. nenadzorovana poraba zdravil, ki jih ne prepiše zdravnik
6. preobremenjenost z delom.

Zdravniki menijo tudi, da so najgloblji vzroki duševnih motenj:

1. družinske skrbi
2. nezadovoljstvo v poklicu
3. prezahtevno delo
4. osamljenost
5. nezadovoljstvo z lastnim družbenim položajem.

leta 1966 in vzpostavitev diplomatskih odnosov leta 1970. V tem obdobju sta si predsednik Tito in papež Pavel VI. izmenjala več poslanic, v katerih sta oba poudarjala potrebo po prizadevanjih za ohranitev svetovnega miru. Vatikan kot središče katoliške Cerkve in Jugoslavija sta se že pred tem obiskom njunih voditeljev pogosto srečavala v skupnih prizadevanjih za iste cilje. Ob vprašanjih miru in vojne, ki danes razburjajo ves svet, so se umaknila v ozadje vsa miselna in ideološka navzkrižja. Predsednik Tito je v svojih poslanicah cenil in pozdravljal miroljubna prizadevanja poglavarja katoliške Cerkve, prav tako pa je Vatikan živo spremljal in pozdravljal prizadevanje Jugoslavije in njenega predsednika za mirno in

pravično ureditev obstoječih vojnih navzkrižij.

Od zadnjega koncila dalje smo priča, kako se Cerkev prizadeva za pravično ureditev ne le sveta, marveč za pravičen red v družbi, za pravice delovnega človeka; postala je glasnik socialnih idej. Okrožnice papeža Pavla VI. so dovolj prepričevalen dokaz za to. Socializem je kot družbena ureditev in gibanje stvarnost sodobnega sveta, gibanje, ki ga priznava tudi katoliška Cerkev. Z druge strani pa sta Cerkev in religija stvarnost tudi socialističnih dežel, stvarnost, ki je ni mogoče zanikati. Iz govorov predsednika Tita in papeža Pavla VI. so jasno razvidna temeljna načela, s katerimi Cerkev sprejema socializem, in načela socialistične države, ki želi imeti urejene odnose s Cerkvijo. Načela obeh strani pa temeljijo na dobri volji in

prizadevanjih za urejanje skupnih vprašanj in za sodelovanje pri skupnih zadevah.

Odmev Titovega srečanja s papežem Pavlom VI. je bil močan doma in v svetu. Zagrebški nadškof in predsednik škofovskih konferenc v Jugoslaviji, dr. Franjo Kuharič, je o tem obisku dejal: »Obisk predsednika Josipa Broza Tita pri sv. očetu Pavlu VI. je vsekakor dogodek izrednega pomena, naj ga gledamo v perspektivi preteklosti in v gibanju sedanjosti. Ne predsednik Tito ne papež, mislim, ga nista doživela ravnodušno. Srečanje predsednika države s socialistično ureditvijo in z ideološkim programom, v katerem ateizem ni tako malo poudarjen, s poglavarjem Cerkve, skupnosti vernikov, katerim je vera v Boga in v nadnaravni smisel življenja osnovno življenjsko prepričanje, bodo različno ocenjevali. Za mnoge bo to

Prisrčno srečanje med papežem Pavlom VI. in predsednikom Titom

Izmenjava daril med predsednikom Titom in papežem Pavlom VI.

srečanje zanimivo, mnogi ga bodo z raznih gledišč komentirali.

Zgodovina gre naprej, noseč v zavesti ljudi različne spomine na pretekle dogodke, toda tudi upanja, da more z razvojem iskrenosti in spoštovanja nastati v človeški družbi tako ozračje, da bo mogoče odprta vprašanja bolj odkrito spoznati in jih uspešneje reševati...«

Navedimo še zaključek zapisa Franca Bertoneja v italijanskem listu »Rinascita«, kjer pravi: »Jugoslovanski predsednik je pri srečanju s papežem Montinijem — tako pri obravnavanju mednarodnih vprašanj kot pri začetovanju perspektive za razvoj odnosov med Jugoslavijo in Vatikanom ter med jugoslovanskim episkopatom in beograjsko vlado — pokazal jasnost, ki je presejala že običajni slog tega človeka. Na jasnost glede jugoslovanskih obveznosti do že podpisanih sporazumov o nadaljnjem izboljševanju in razvoju teh odnosov je papež Montini odgovoril prav tako jasno, hkrati pa je izrazil mnenje, da bi bilo zgrešeno, če ne bi cenili vseh novih dosežkov predvsem na zelo kočljivem področju odnosov med državo in katoliško Cerkvijo v socialističnih državah. O tem osrednjem vprašanju srečanja med Titom in papežem Montinijem bomo pisali še posebej, da bi mu lahko posvetili vso pozornost, ki jo zasluži, predvsem v sedanjem položaju, katerega obrisi, ki so sicer še nejasni in polni senc, so s tem srečanjem že dobili določnejšo in v nekem smislu svetlejšo perspektivo.«

Stališči in oceni obeh poglavarjev sta najjasneje razvidni iz njunih govorov. Ko je predsednik Tito prišel v apostolsko palačo, ga je papež sprejel najprej v svoji knjižnici na zaseben pogovor, ki je trajal eno uro in dvajset minut. Tito je v pogovoru potrdil papežu, kako si Jugoslavija nepretrgano prizadeva, da bi odpravili silo kot sredstvo za reševanje mednarodnih sporov. Edina osno-

va za trajen mir je po njegovem mnenju odločna obsodba vsake vrste zatiranja, nadvlade, zapostavljanja in omejevanja pravic ter kar najširše sodelovanje med vsemi narodi sveta. Izrazil je tudi iskreno zadovoljstvo zaradi podobnih in enakih stališč, ki jih imata sv. sedež in jugoslovanska vlada do najbolj perečih svetovnih vprašanj. Obe strani najbolj združuje to, da se z vsemi močmi trudita za mir. Predsednik Tito je povedal, da ga zelo skrbijo zapleteni na Bližnjem vzhodu in v Indokini. Kot sredozemska država se Jugoslavija zelo zavzema tudi za mir v Sredozemlju. Urejeni diplomatski odnosi med sv. sedežem in Jugoslavijo potrjujejo, da sta obe strani storili odločilne korake k medsebojnemu zблиževanju. Vse to je izraz želje po še boljšem sodelovanju in razumevanju.

Papež pa je s svoje strani zatrdil, da vedno podpira vsako pobudo, usmerjeno k mirni rešitvi spornih vprašanj. Pridružil se je Titovi zaskrbljenosti zaradi napetega položaja na Bližnjem vzhodu in v Indokini. Ne bi smeli dovoliti, da nedolžni ljudje že toliko časa trpijo pomanjkanje ter umirajo zaradi vojnih strahot. Sv. sedež je zadovoljen s pozitivnim razvojem odnosov z Jugoslavijo. Redni diplomatski odnosi, ki so bili vzpostavljeni prejšnje leto, naj bi pomagali tudi pri notranji povezavi in bratstvu med jugoslovanskimi narodi.

Po končanem zasebnem pogovoru so prišli v papeževo knjižnico še ostali člani spremstva in oba dostojanstvenika sta si izmenjala darove. Papež je predsedniku Titu podaril starinsko sliko panorame Tibere in kupole sv. Petra, izvod okrožnice »Razvoj narodov« ter dragoceno izdajo Dantejeve Božanske komedije. Predsednik Tito pa je prinesel v dar relief kiparja Roksandiča, ki predstavlja snemanje s križa.

Titovo srečanje s papežem Pavlom VI. bo šlo v zgodovino, saj je med drugim po pisanju časopisa »Rinascita« zgleden primer

Papež Pavel VI. izroča darilo predsednikovi soprogi Jovanki

za številne države, predvsem za tiste s socialističnimi vladami, kjer živi bolj ali manj pomembno število katoliških državljanov. Spričo zgodovinskega pomena tega dogodka je prav, da v naslednjem navedemo v celoti uradna nagovora, ki sta jih ob koncu obiska prebrala oba voditelja. Najprej Titov nagovor:

Svetost, zelo sem vesel, da sem se mogel sestati z vami in vam izraziti visoko spoštovanje jugoslovanskega ljudstva in vlade.

Veseli me, da sem se mogel danes pogovoriti z vami o odnosih med Jugoslavijo in sv. sedežem, pa tudi o aktualnih mednarodnih vprašanjih, o katerih sva že večkrat povedala svoje mnenje v osebnih poslanicah.

Tudi v Jugoslaviji, kot drugje po svetu, zelo cenimo vaše napore za mirno reševanje mednarodnih sporov ter bolečih družbenih in gospodarskih vprašanj človeštva. Dobro nam je znana tudi opora, ki jo vaša svetost daje narodom pod kolonialno oblastjo v njihovem pravičnem boju za osvoboditev in zoper kakršnokoli obliko rasnega razločevanja. Pismo, ki ste ga poslali konferenci neuvrščenih dežel v Lusaki, so vsi udeleženci zelo tople sprejeli.

Dobro veste, svetost, da so jugoslovanski narodi doživeli v zgodovini težke preizkušnje, ko so branili svobodo, neodvisnost ter dosežke svoje kulture in civilizacije. Težka preteklost je naše narode naučila, da so uresničili svoje stoletne težnje, da bi živeli v svobodni, neodvisni in enakopravni skupnosti ter da bi s skupnimi napori ustvarjali svoj družbeni in gospodarski napredek.

Da bi mogli še naprej po tej poti in da bi se lahko narodi vseh dežel posvetili ustvarjalnemu delu za lastni in splošni blagor, nam je močno pri srcu ohranitev miru in razvoju

enakopravnega mednarodnega sodelovanja. Po našem mnenju bo mogoče te velike ideale doseči le, če bosta zagotovljeni neodvisnost in suverenost vseh ljudstev in dežel, če bodo pohiteli z odstranjevanjem zadnjih ostankov kolonializma ter vseh oblik podložništva in razločevanja in če bomo pomnožili napore za zmanjšanje velikih razlik med razvitimi deželami in deželami v razvoju. To so tudi osnovni cilji politike neuvrščenosti, ki jo Jugoslavija dosledno vodi.

Kolikor je evropska in sredozemska dežela, je za Jugoslavijo življenjsko pomembno, da pride v Evropi in Sredozemlju do trajnega miru ter da prenehajo spori in razkoli, ki ločijo narode in države. Zato je razumljivo, da posvečamo posebno pozornost krizi na Bližnjem vzhodu in hudim nevarnostim, ki jih vsebuje. Jugoslavija si na vso moč prizadeva, da bi v mejah svojih možnosti prispevala k mirni rešitvi te krize, da bi mogli odstraniti posledice napadalne vojne junija 1967 ter da bi mogli vsi narodi in države v tem delu sveta živeti mirno in varno.

Resno nas skrbitjo tudi zadnji dogodki drugod po svetu, zlasti v jugovzhodni Aziji in v Afriki, kjer so celi narodi izpostavljeni hudemu trpljenju in jim s surovo silo kratiijo osnovne pravice. Vse to vnaša daljnosežne negativne posledice v vse mednarodne odnose.

Z veseljem ugotavljam, da so vidiki sv. sežeja in Jugoslavije glede glavnih mednarodnih problemov in glede nujnosti, da jih rešijo po načelu mirnega sožitja, sorodni ali istovetni. Napori vaše svetosti, ko zastavljate svojo veliko avtoriteto in vpliv za ustvarjanje miru v svetu in blaginje za vse ljudi, zbujaajo simpatijo in uživajo podporo jugoslovanskih narodov in vlade.

Svetost, Jugoslavija in sv. sedež sta vedavno obnovila diplomatske stike, kar dokazuje, da so se odnosi zadnja leta pozitivno razvijali. Iskreno želimo, da bi se ti odnosi razvijali še naprej na temelju medsebojnega spoštovanja in upoštevanja.

Dovolite mi, Svetost, da vam zaželim trdno zdravje in nove uspehe pri vaših plemenitih naporih v prid miru in mednarodnega razumevanja.

Predsednik Tito je bral svoj govor v srbohrvaščini, prevajalka pa je njegove besede prevajala v francoščino. Sveti oče mu je odgovoril v italijanščini. Poudaril je duhovno poslanstvo Cerkve in njen namen, da se noče nikjer vmešavati v zakonite pristojnosti državne oblasti. V govoru je poudaril, da so v jugoslovanski ustavi »vzvišena načela«, »humanizacija socialnega okolja«, »krepitev solidarnosti in sodelovanje med ljudmi«, »spoštovanje človekovega dostojanstva«, »razvoj človeka kot svobodne osebnosti«, ki jih Cerkev sprejema in pri katerih uresni-

S Titovega obiska pri Pavlu VI.

čevanju želi v okviru svojega poslanstva tudi sama sodelovati.

Tudi papežev govor prinašamo v celoti.

Obisk, s katerim ste nas danes počastili, zbuja v našem srcu posebna čustva in misli. Predvsem se s spoštovanjem in naklonjenostjo spominjamo vaše dežele in njenega ljudstva, ki nam je zelo pri srcu, in to iz mnogih razlogov. Ne boste zamerili, če kot duhovnik in pastir izmed teh omenimo na prvem mestu krščansko vero, ki že stoletja razsvetljuje velik del vaših narodov in ki je dala v zgodovini toliko plemenitih in močnih prič in svetnikov; dovolite tudi, da se spomnimo posebnih kulturnih vezi in duhovnih vezi, ki obstajajo med dobršnjim delom tega ljudstva in sv. sedežem.

Gre za ljudi in zemljo, ki imajo staro in raznolično zgodovino in kjer je poleg s slavo in blaginjo zaznamovanih strani dokaj takih, ki naštevajo bridke preizkušnje in nesreče. Zato se nam zdi, da so vaši narodi na križišču različnih in večkrat nasprotujočih si kultur zaznamovani s preizkušnjami, in jih je previdnost določila, da skušajo biti prostor za srečanje in razumevanje, da evropska celina ne bi doživela novih spopadov in da bi znala najti v sodelovanju svojih držav pot do popolnega napredka in bolj bratske civilizacije.

Kazno je, da hoče danes Jugoslavija na pobudo in pod vodstvom Vaše Ekscelence odgovoriti na ta poklic s tem, da je razširila svoj mednarodni vpliv prek evropskih meja, v svetu, ki je res postal manjši in bolj solidaren, in to v pozitivnem pa tudi v negativnem pogledu.

Dobro veste, s kakšno pozornostjo apostolski sedež in mi osebno spremljamo dejavnost, ki jo Vi in Vaša vlada razvijate na tem področju, in tako iskreno želimo, da bi uspešna vsaka Vaša pobuda, ki ima za cilj varstvo in obnovo miru ali pa pospeševanje boljših in plodnejših odnosov med državami in celinami.

Hvaležni smo Vam, Ekscelenca, da tudi Vi s svoje strani cenite napore, ki jih mi neprestano vlagamo v prid miru in bratskega sodelovanja med vsemi narodi, ker se zavedamo, da nam nalaga to dolžnost naša apostolska služba, ki je služba ljubezni do vseh ljudi in vseh narodov: vse spoštujemo, vsem smo dolžni službo ljubezni in besede, službo, ki si je ne prillašamo, temveč je Njegova, ki nam jo je poveril in ki ga predstavljamo na zemlji.

Radi priznamo, da smo prav na tej ravni, ki nam je pod tolikimi vidiki skupna in ima cilj mir in mednarodno sodelovanje, že nekaj let uresničili med Jugoslavijo in apostolskim sedežem zbliznanje; izkušnja je pokazala, da je to zbliznanje koristno in obeta še bolj pozitivne dosežke.

Ko po svoji dolžnosti skrbimo za blaginjo in zakonito dobro Cerkve, smo tudi globoko prepričani, da je iskrena sloga med Cerkvijo in državo koristna Cerkvi, obenem in nič manj tudi svetni družbi, če temelji na trdni osnovi iskrenega spoštovanja medsebojne neodvisnosti in pravic. In ne le zato, ker je verski mir že sam po sebi dragocen prispevek za mirno življenje v državi, temveč tudi zaradi duhovnih in moralnih vrednot, ki jih vera lahko na ta način v večji meri daje človeški vzgoji državljanov in še posebej mladine.

Z zanimanjem smo opazili, da vaša ustava poudarja med svojimi temeljnimi načeli med drugim »počlovečenje družbenega okolja«, »okrepitev vzajemnosti in sodelovanje med ljudmi«, »spoštovanje človeškega dostojanstva« in »celostni razvoj človeka kot svobodne osebe«.

Predstavljamo si, kakšno podporo more dati Cerkev s svojim naukom in pristnemu izvajanju teh in podobnih plemenitih načel, ki so temelj družbenega sožitja v posameznih državah in med narodi vsega sveta.

Cerkev želi zase le zakonito svobodo za izvrševanje svojega duhovnega poslanstva in za svojo iskreno službo človeku, posamezniku in skupnosti brez kakršnegakoli drugega cilja, ki se ne ujema z njenim verskim in moralnim poslanstvom. Ker se Cerkev zaveda obenem narave in meja tega poslanstva, kot je nedavno ponovno slovesno potrdila, se s strani Cerkve ni treba bati posegov in neupravičenih vmešavanj v suverenost in zakonito pristojnost države. Kot smo že drugič povedali predstavnikom držav, ki imajo odnošaje z apostolskim sedežem, se dejavnost Cerkve razvija »na različni in globlji ravni: namreč na ravni temeljnih moralnih zahtev, na katerih sloni vsa zgradba skupnega življenja; in da je »njena želja po sodelovanju z oblastmi tega sveta brez vsakršnih drugotnih časnih ciljev« (Govor diplomatskemu zboru 8. jan. 1966/AAS, 1966, LVIII, str. 147 sl. 7).

Gospod predsednik, zdi se nam, da Vaša Ekscelenca in odgovorni ljudje države, ki jo vodite, razumejo to stališče katoliške Cerkve. To razumevanje je obenem z obveznostmi, ki sta jih leta 1966 jasno potrdila jugoslovanska država in katoliška Cerkev, osnova novih medsebojnih odnosov, ki smo jih nedavno dopolnili z obnovo diplomatskih odnošajev med apostolskim sedežem in Jugoslavijo. Želimo, da bi ti odnosi dali še širše možnosti za sporazumevanje med katoliško Cerkvijo in apostolskim sedežem ter jugoslovanskimi svetnimi oblastmi.

Ti odnošaji bodo koristili tudi nadaljnjemu sodelovanju pri preučevanju tako hudih in zaskrbljujočih problemov, ki ste jih omenili, Ekscelenca, ter v iskanju primernih rešitev s skupnimi napori vseh ljudi dobre volje.

V znamenju želje po medsebojnem razumevanju, po pravem in poštenem miru ter po velikodušnem mednarodnem razumevanju in sodelovanju, Vam, gospod predsednik, od srca izražamo dobre želje, ki veljajo tudi za vaše spremljevalce in za vse narode Jugoslavije, in za vse pristrčno prosimo božjega varstva.

Osrednja misel papeževga govora je bila, da Cerkev ne želi nobenih privilegijev, ampak hoče le tisto svobodo, ki bo omogočila

neovirano izpolnjevanje njenega duhovnega poslanstva.

Srečanje med predsednikom Titom in papežem Pavlom VI. je potrdilo prizadevanja obeh strani, da sodelujeta v naporih za mir v svetu in za iskrene odnose med sv. sedežem in Jugoslavijo. Ob tem srečanju so zrasla upanja za reševanje tistih vprašanj, ki so še odprta, obenem pa ta obisk obvezuje vse katoličane v Jugoslaviji, da podpirajo sv. očeta v pomoči, ki jo je ponudil v imenu Cerkve pri delu za razvijanje vrednot, ki bodo koristile vsem.

DEVETO POTOVANJE PAPEŽA PAVLA VI.

Ker smo doslej v Koledarju spremljali papeža Pavla VI. na vseh njegovih potovanjih, je prav, da kot kronisti na kratko opišemo tudi to, po vrsti njegovo deveto misijsko potovanje na Daljni vzhod. Bilo je bogato, napolnjeno z veselimi in žalostnimi

trenutki, najbolj naporno od vseh dosedanjih potovanj. Papež sam je ob vrnitvi s potovanja zbrani množici na trgu sv. Petra v Rimu govoril, da je napravilo nanj globok vtis, ki ga je imel v srečanju s svetom in ljudmi na Daljnem vzhodu.

Odkar je bil 21. junija 1963 izvoljen za papeža, je Pavel VI. doslej potoval po misijskem zgledu apostola Pavla že v naslednje kraje:

1964 od 4. do 6. januarja v Palestino,
1964 od 3. do 6. decembra na evharistični kongres v Bombay v Indiji,
1965 4. oktobra k Združenim narodom v New York,
1967 13. maja v Fatimo na Portugalskem,

1967 od 25. do 26. julija v Carigrad in Efez v Turčiji,
1968 od 22. do 25. avgusta na evharistični kongres v Bogoto v Kolumbiji,
1969 10. junija v Ženevo,
1969 od 31. julija do 2. avgusta v Kampalo in Namugongo v Ugandi,
1970 od 27. novembra do 3. decembra na Filippine in v Avstralijo s krajšimi postanki v Teheranu in Vzhodnem Pakistanu, v Džakarti in na Cejlonu.

Papež se je odpeljal z rimskega letališča 26. novembra dopoldne. Pred odhodom je med drugim rekel: »Odhajam z namenom, da oznamim Kristusovo ime narodom različnih in starodavnih kultur in slavnih izročil, različnih običajev in veroizpovedi. Želim se srečati s škofi teh širnih dežel in z njihovimi ljudstvi. Upam, da se bo edinstvo Cerkve po tem romanju utrdila, da se bodo bratske vezi z voditelji teh Cerkev učvrstile in da se bo povečalo razumevanje z drugimi verami.«

Prva postaja na dolgem potovanju je bila iranska prestolnica Teheran. Na letališču ga je pričakal in pozdravil sam šah Reza Pahlevi. Perzijskemu ljudstvu je papež želel božji blagoslov in mir. Posebej je pozdravil katoličane z njihovimi duhovniki in škofi vred. Naslednja postaja je bila Daka, prestolnica Vzhodnega Pakistana. Na letališču ga je pozdravil predsednik Pakistana Jahija Kan. Papež mu je dejal, da prihaja osebno izraziti sočutje zaradi strašne nesreče, ki je prizadela obmorske kraje Vzhodnega Paki-

stana. Za preživele žrtve uničujočega ciklona v Bengalskem zalivu je izročil ček za 100.000 dolarjev in predsedniku Kanu obljubil, da se bo zavzel za nadaljnjo pomoč katoličanov vsega sveta. Ob tem srečanju s pakistanskim predsednikom Jahijem Kanom je papež dejal: »Prihajam k vam kot prijatelj k prijateljem, kot brat k bratom in vam izražam sočutje ob vaši nesreči. Čutim se povezanega z užaloščenimi družinami in jim želim pomagati... Moje sočutje prihaja od srca, ker sem trdno prepričan, da smo vsi otroci ene in iste človeške družine. Naj vam žalost ne vzame poguma in vas vrže v obup. Dokazi sočutja in pomoči naj vam bodo luč v sedanjih temnih urah...«

Po polurnem pristanku se je papež odpeljal proti Manili, kjer je pristalo letalo 27. novembra ob 9. uri po krajevnem času. Na letališču je prišlo do poskusa atentata nanj. Več kakor milijon ljudi je pozdravilo papeža na 12 km dolgi poti od letališča do prestolnice Manile. V stolnici je papeža čakala množica duhovnikov, redovnikov in redovnic.

Papež Pavel VI. v pogovoru z azijskimi škofi

Med mašo — maševal je za duhovnike in redovnike — je v govoru dejal navzočim, naj si prizadevajo za uresničitev koncilskih smernic, predvsem tistih, ki zadevajo razvoj človeka v popolno osebnost. Popoldne je papež obiskal filipinskega predsednika Marcosa in v pogovoru z njim izrazil upanje, da bo njuno srečanje spodbudilo filipinsko državno vodstvo k odločnim sklepom za pravičnejšo razdelitev bogastva, za učinkovitejši razvoj posameznika in skupnosti ter resnični napredek človeka.

Naslednji dan se je papež srečal s 50.000 študenti najstarejšega azijskega vseučilišča, Tomaževe univerze v Manili. Dopoldne istega dne je govoril na konferenci škofov z vse azijske celine. V govoru škofom je Pavel VI. med drugim naglasil, da je treba obžalovati zgodovinske napake Cerkve v teku njene zgodovine. Misijonarji so v svojem misijonskem delu večkrat premalo upoštevali posebnosti posameznih narodov. Škofom je polagal na srce, naj bodo resnični služabniki krajevnih krščanskih skupnosti, krajevnih Cerkva in končno tudi vesoljne Cerkve. Ko je govoril o Aziji, kjer živi več kakor polovica človeštva, je dejal: Če postane Azijec katoličan, mora ostati Azijec in ohraniti vse, kar je pristnega, zdravega in dobrega od tisočletne posebne azijske kulture. Vietnamskim škofom je v posebnem nagovoru naročil, naj se prizadevajo za čimprejšnje pomirjenje v svoji domovini.

Proti večeru drugega dneva svojega bivanja v Manili je Pavel VI. med slovesno mašo v Luneta Parku posvetil 189 diakonov iz vseh azijskih dežel v duhovnike in podelil filipinskim otrokom prvo obhajilo. Po maši je sprejel papeške nuncijske pri raznih azijskih vladah in jim v nagovoru priporočal, naj svoje delovanje usmerijo tudi v dušno pastirstvo.

Tretji dan je v pridigi med božjo službo spet in spet poudarjal pravičnejšo rešitev socialnih vprašanj in v govor vpletel Kristu-

sove misli o bogatih in ubogih, zakaj sebičnost in socialna nepravilnost vodita v sovraštvo in nasilje, človeštvo pa potrebuje ljubezni. Na sedežu radijske postaje Veritas je zaključil vseazijsko škofovsko konferenco, zatem se pa po radiu s posebno poslanico obrnil na vse azijske narode. Popoldne je bilo ekumensko srečanje z zastopniki drugih verstev in obisk revnega okraja Tondo dvmilijonske prestolnice Manile. Zastopnikom drugih verstev je Pavel VI. naglasil, kako se čutimo vsi, ki verujemo, povezani v iskano resnico, v čaščenju Boga nad nami, v prinašanju upanja človeštvu v njegovih bojih, težavah in trpljenju. »Vsi kristjani in tudi vsi drugi ljudje dobre volje morajo skupno delati, da bo več pravičnosti na zemlji!«

Nadvse prisrčno so sprejeli papeža prebivalci revnega mestnega okraja Tondo. Cakali so ga na strehah, na oknih, pred vrati, v ozkih in blatnih ulicah, in ga pozdravljali. Pavel VI. jim je z enako prisrčnim veseljem odzdravljaj, jim govoril o Kristusu, ki jih ljubi, in o Cerkvi, ki jih ljubi in jih mora ljubiti, če hoče biti Kristusova Cerkev. »Tukaj moram še bolj kot kje drugje govoriti o človečanskih pravicah,« je dejal Pavel VI. med obiskom revne mestne četrti.

Noč od 29. na 30. november je papež prebil v letalu. To je bil najdaljši let njegovega potovanja. Na otoku Samoa, kjer je letalo pristalo, so ga pozdravili ameriški guverner in množica domačinov. Tu ga je že čakalo drugo letalo, s katerim se je popeljal do otoka Upolu. Med mašo je tu — bila je ravno nedelja — govoril otočanom v slikovitih nošah o misijonskem delu, ki naj bo živo v vseh kristjanih tudi v današnjih časih.

Istega dne je Pavel VI. nadaljeval pot v Avstralijo. Na letališču v Sydneyu ga je pozdravil generalni guverner Gordon, ob poti z letališča v mesto pa milijonska množica prebivalcev. Po prihodu v mesto je papež najprej maševal v stolnici sv. Marije okoli 5000 zbranim duhovnikom in redovnikom. Naslednji dan — 1. decembra — se je Pavel VI. ude-

Pavel VI. je obiskal revni kraj Tondo v Manili, kjer so ga pozdravili tudi otroci.

Predsednik senata Južnega Vietnamia pozdravlja Pavla VI.

ležil škofovske konference za Avstralijo in Oceanijo. Popoldne je obiskal avstralskega guvernerja in zvezno vlado, zatem pa sprejel vodilne člane avstralskih katoliških organizacij in jim govoril o dolžnostih katoliškega laika v življenju današnje družbe.

Tretji dan bivanja v Sydneyu je Pavel VI. obiskal katoliške dobrotelne ustanove. Na obisku v eni izmed njih je dejal: »Vsaka civilizacija je toliko vredna, kolikor spoštuje človeka, ne pa kakršen standard doseže.« Po maši na prostem na dirkališču Randwicku se je pogovarjal s predstavniki Južnega Walesa, s časnikarji in zastopniki priseljenih narodov.

V četrtek 3. decembra je Pavel VI. odletel proti Indoneziji, kjer se je mudil 16 ur. Na letališču v Džakarti ga je pozdravil predsednik Sukarno. V džakartski stolnici je imel kratek nagovor okoli 1000 zbranim duhovnikom in redovnikom. K njegovi maši, ki jo je opravil na stadionu Sanjan, so prihiteli vsi katoličani, kar jih je v prestolnici in še okoli 60.000 iz drugih mest Indonezije.

Nadaljnja pot je vodila papeža v Hong Kong, angleško kolonijo ob kitajski obali, torej na pragu MaoCetungove Kitajske. Njegov obisk je veljal tudi vsemu kitajskemu

narodu. Kratek je bil tudi na obisku na Ceylonu, kjer mu je predsednica socialistične vlade Bandaranaike pripravila lep sprejem. Na letališču so ga pozdravili stotisoči katoličanov s celega otoka; pozdravili so ga tudi zastopniki budistov, hinduistov in muslimanov.

Dne 4. decembra se je papež Pavel VI. po napornem, po doživetjih in srečanjih pa zelo bogatem potovanju vrnil v Rim. Njegovo potovanje je z zanimanjem spremljala vsa svetovna javnost, saj ji je pomenilo ne samo potovanje do skrajnih meja, kamor so misijonarji zasadili križ in ponesli Kristusov nauk, marveč tudi novo gledanje in nov odnos do nekrščanskih religij. Tudi v muslimanu, budistu in hindujcu je treba gledati brata po veri v nadnaravni svet. Pavel VI. je s tem potovanjem želel postaviti most med krščanskim izročilom in kulturo ter duhovnimi vrednotami azijskih verstev. Na tem potovanju je Pavel VI. v svojih nagovorih in v pogovorih z državnimi poglavarji in predstavniki oblasti poudarjal, kako je treba združevati vse moči in vse ljudi v skupni boj proti nepravčnosti. Papeževe socialne okrožnice so dobile v teh govorih in pozivih novo razsežnost, nov poudarek še posebno ob njegovem srečanju z resnično revščino. Njegovo potovanje je že pred odhodom iz Rima ocenil glavni tajnik Združenih narodov U Tant z besedami: »Vaš obisk tako velikega predela je zanje (za azijske narode) dogodek največjega pomena. Kot poglavar katoliške Cerkve in kot človek, poln najplemenitejših želja za vse človeštvo, boste toliko milijonom človeških bitij prinesli poslanico miru, ljubezni, strpnosti in pravičnosti.«

S tem potovanjem je Pavel VI. pokazal veliko ljubezen in razumevanje za ves svet in mu hotel tudi pokazati, da Cerkev pripada vsemu svetu!

Papež Pavel VI. v Sydneyu

UMETNOST V JUGOSLAVIJI OD PRAZGODOVINE DO NAŠIH DNI

Pod tem naslovom smo priredili letos spomladi v Grand Palaisu v Parizu dosedaj največjo razstavo spomenikov naše kulturne preteklosti in žive sodobnosti. Pobuda zanjo je prišla pred štirimi leti iz Pariza, kjer so začeli po zamisli takratnega ministra za kulturo Malrauxa prirejati razstave zgodovinskih likovnih kultur z namenom, da bi s temi prireditvami uresničili ideal imaginarnega muzeja svetovne likovne dediščine. Po Romuniji, SSSR, Poljski, Čehoslovaški (ki pa je kasneje odpovedala) in drugih se je vabilu odzvala pred tremi leti tudi SFRJ. Po treh letih priprav, ki sta jih vodila organizacijski odbor in komisariat, je bila ta razstava dne 3. marca letos slovesno odprta po predsedniku francoske vlade g. J. Chabandemasu in predsedniku izvršnega sveta SFRJ tov. M. Ribičiču. Razstava je vzbudila v Parizu in v zahodnem svetu izredno zanimanje. Z okrog 150.000 obiskovalci se je uvrstila med najbolj obiskane razstave te vrste. Izreden pa je pomen te razstave tudi za nas same, saj je bilo tu prvič v zgodovini naših narodov zbranih 657 predmetov, ki jih hranijo naši muzeji in umetnostne zbirke, a doslej še nihče ni imel možnosti, da jih v originalih neposredno primerja med seboj. Katalog pa, ki to razstavo spremlja, predstavlja v razpravah, ki uvajajo sezname del, prvo znanstveno prizadevno strnitev vse-

Sl. 1 »Danubius« — človeška glava Lepenski Vir. Arheološka zbirka univerze v Beogradu

Sl. 2 Sedeča figura na prestolu. Vinčanska skupina. Muzej Kosova, Priština

ga, kar danes zanesljivo lahko povemo o tem bogastvu.

Pri zbirki in znanstvenem opredeljevanju eksponatov je sodelovalo več kot dvesto naših strokovnjakov arheologov in umetnostnih zgodovinarjev. Načelo, da se razstavljajo samo originali, je imelo za posledico, da slika, ki jo je razstava nudila, ni mogla biti resnično pravilna, ker so izpadli arhitektura in na njo vezano kiparstvo in stensko slikarstvo. Delno je bilo to nadomeščeno z velikimi fotografijami, diapozitivnimi karuseli in z barvno-diapozitivnima frizoma v bizantinskem delu. Na ta način je bil obiskovalcem

Sl. 3 Situla iz Vač. Narodni Muzej, Ljubljana

le omogočen vpogled v celoto naših kultur in posebno v značilno okolje, v katerem so nastajale in v njej živijo; to je predstavljalo obenem dobrodošlo turistično propagando za obisk naše domovine.

Ker pri izbiri predmetov nismo upoštevali republiških ali narodnostnih ključev, temveč samo kulturno pričevalno, umetnostno in estetsko pomembnost, je bil merodajen za izbiro izključno imaginarni vrh vsakokratne kulture in relativna stopnja, dosežena na naših tleh. Pa tudi to vodilo je nujno terjalo prilagoditev trem glavnim zgodovinskim skupinam gradiva. Te so bile: kulture do naselitve Slovanov v VI. stoletju, od udomačenja naših narodov na tleh današnje Jugoslavije do konca XIX. stoletja in čas žive sodobnosti, umetnost dvajsetega stoletja. Vodilno načelo je bilo brez bistvenih prilagoditev v celoti porabno samo za prvo skupino. V razdobju od pokristjanjenja do konca XIX. stol. pa je nujno moral poudarek biti premaknjen od mednarodno veljavnega vrha vsakokratnega

Sl. 4 Zlata maska. Nekropola pri Trebeništu. Narodni muzej, Beograd

stila k relativnemu vrhu dosežkov, ki so ga te kulture, katerih žarišča so bila izven naših meja, dosegle pri nas in tako pričajo o naši ustvarjalnosti. Zato smo izključili iz razstave številna, naše merilo presegajoča dela tujih mojstrov, ki so bila naročena od zunaj in niso neposreden izraz naših razpoloženj. Upoštevali pa smo tiste tuje, ki so se, kakor V. Metzinger v Sloveniji, udomačili in prispevali k naši likovni kulturi v smislu prostorsko stilskih dosežkov. Prilagoditev osnovnega načela se je pokazala posebno potrebna pri izbiri gradiva iz XX. stoletja. Tu smo se posebno po osvoboditvi zavestno odrekli relativnemu vrhu lastne ustvarjalnosti in se samozavestno spustili v tekmovanje z mednarodnimi tokovi. Zal nam ni popolnoma uspelo, da uveljavimo strogi kriterij in se predstavimo z najvišjimi in najznačilnejšimi uspehi v tej borbi, brez ozira na številnost tistih, ki so si v tem smislu z večjim ali manjšim uspehom prizadevali.

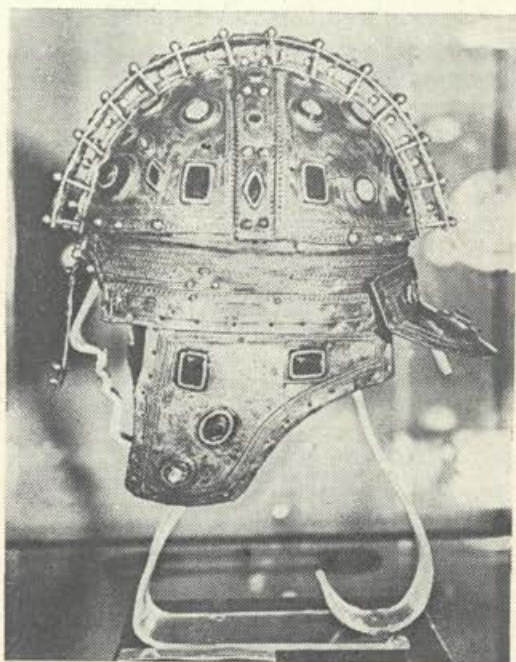
Razstava je bila urejena po tehle glavnih razdelkih: Arheologija od neolita do kasne antike, predromanike in romanika, bizantinska umetnost, gotika, renesansa, bosanski nagrobniki XIV. in XV. stol., tako imenovani stečki, barok, klasicizem in XIX. stol. in XX. stol. Kratak pregled vsebine razstave je tale: Na tratah pred vhodom k razstavi so bili

Sl. 5 Kip kovača. Vranište pri Beli Palanki. Narodni muzej, Beograd

Sl. 6 Portret glave cesarja Konstantina iz Niša. Narodni muzej, Beograd

Sl. 7 Zlati šlem iz Berkasova pri Sremski Mitrovici. Vojvodinski muzej, Novi Sad

postavljeni izbrani primeri stečkov, nekako bogomilsko pokopališče v malem. Prav ta primitivna umetnost je vzbujala posebno pozornost in privlačila obiskovalce k ogledu razstave v notranjosti. V veliki veži pred vhom v razstavo je bilo postavljenih nekaj velikih antičnih kipov, slavna srebrna rakev sv. Simeona iz Zadra iz XIV. stol. in avangardna kovinasta plastika pregibljive strukture arh. V. Richterja, ki je mikala posebno mlajše obiskovalce. Sledila je spodnja podolžno pravokotna dvorana, kjer je obiskovalca sprejela skupina neolitskih glav iz Lepenskega Vira, najprimitivnejše izdelave in prvinske izrazitosti, starih več kot osem tisoč let (sl. 1). S tem uvodom je razstava dosegla enega največjih učinkov. Sledili so prav tako občudovani primeri neolitske glinaste plastike iz Butmira, Vinče in drugih najdišč (sl. 2). Zelo učinkovita je bila tudi zbirka zgodnjih izdelkov v kovini iz Vučedola, Dalja, Glasinca itd; med predmeti iz hallstattske dobe sta se odlikovali situli iz Vač (sl. 3) in Stične. Iz grško-ilirske dobe so izredne zlate maske iz Trebeništa (sl. 4) in zlati okrasni predmeti z raznih najdišč. Zgodnje grško dobo so zastopali posebno slavna Menada iz Tetova, Kovač iz Vraništa (sl. 5) in bronasti krater iz Trebeništa. Sledile so poslikane vaze, posnetek Fidijeve Atene Partenos, po Lysipu posneti Kairos iz Trogira in številni zlati okrasni predmeti. Bogato je bila zasto-

Sl. 8 Naslon korskega sedeža (fragment). Katedrala, Split

Sl. 9 Sveti Nikolaj carja Dušana. Samostanska cerkev, Visoki Dečani, Kosovo

pana rimska antika. Vmes so bili odlični kosi kakor Konstantinova glava iz Niša (sl. 6), glava bizantinske carice, poprsje Germanika iz Rifnika pri Celju, zelo občudovana glava deklice iz Solina, paradna čelada iz Berkasova (sl. 7), številni okrasni predmeti, steklo, mozaiki in odlomki fresk itd. Sledili so starokrščanski spomeniki, posebno sarkofag iz Splita in bujno okrašeni kapiteli iz Stobija in Solina. Sledile so za preseljevanje narodov in prihod Slovanov značilne grobne najdbe; nato starohrvatska in romanska umetnost s primeri kamnitne, trakasto dekorativne in figuralno reliefne plastike iz Dalmacije, razni kovinski izdelki in zelo občudovane korne klopi iz XIII. stol. iz splitske stolnice (sl. 8). Največjo pozornost so vzbujali dalmatinski reliefni poslikani Križani iz Zadra. Troje Marijinih ikon dalmatinskega izdelka je prevajalo ta del v sosednjega bizantinskega. Izbor iluminiranih rokopisov iz Dalmacije, Zagreba in Ljubljane je predstavljal romansko miniaturno slikarstvo. Dva okrogla prostora, ki sledita prtilični dvorani in oni prvega nadstropja, sta vsebovala jugoslovansko bizantinsko umetnost. Pozornost je vzbujal pri vходу kamnitni sedež bosanskih kraljev iz XIV./XV. stol. Dragoceni so bili primeri originalov fresk iz Ohrida, Nerezi, Prizrena in Gračanice. Glavni del pa so predstavljale ikone, med temi več slavni iz Ohrida, Skopja, Vojvodine, Dečanov, iz Bosne-Hercegovine in Črne gore (sl. 9 in 10). Posebnost je bil poleg več primerov rezljanih vrat ikonostazov posebno ikonostaz iz Podvrha v Crni gori. Sledili so primeri cirilskih iluminiranih rokopisov (sl. 11); bogato je bila zastopana krasilna umetnost, liturgično posodje in vezenine. V pravokotni dvorani prvega nadstropja je bilo v desni polovici razstavljeno slikarstvo, rezbarstvo, iluminirani rokopisi in oltarji iz Dalmacije, Hrvatske in Slovenije. Tu so bili zastopani Blaž Jurjev iz Trogira, Lovro Dobričević-Marinov, Mihajlo Hamzić in Nikola Božidarević. Med iluminiranimi rokopisi so vzbujali pozornost Avgustinus, De civitate Dei iz l. 1347 iz Bistre, Moralia papeža Gregorija iz Kranja iz l. 1410, misal Juriya de Topusko in drugi. Dalmatinsko skulpturo so zastopali Jurij Dalmatinec, Nikolaj Florentinec, Ivan Duknović, Franjo Vranjanin in drugi. Dobro je bila zastopana slovenska gotška plastika iz začetka XV. in iz konca XV. stol. Pietà iz Celja, sv. Katarina in Barbara iz Velike Nedelje so vzbujale splošno občudovanje. Izbrani primeri zlatarstva, reliefnega vezenja in pasarstva so dopolnjevali zbirko. Trije primeri islamskih iluminiranih rokopisov so zastopali islamsko umetnost. Leva polovica te dvorane je bila posvečena baroku, klasicizmu in XIX. stol. Ob slovenskih spomenikih, med katerimi je bil tudi zelo opaženi zlati oltar iz Ponikev, sta bila tu Friderik Benković in Teodor Kračun. Dominirali pa so Fr. Robba, sv.

Sl. 10 Angel oznanjenja. Marijina cerkev Pevleptos, Ohrid

Caharija J. Holzingerja (sl. 12), Metzingerjevo Poveličanje sv. Frančiška Saleškega in Bergantova portreta Erbergov. XIX. stol. so predstavljali predvsem slovenski, hrvaški in srbski slikarji in kiparji Rendić, R. Frangeš Mihanović in R. Valdec. Odlikovale so se dalje vezenine iz zagrebških delavnic XVII. stol. Pravokotno podolžna dvorana v drugem nadstropju je bila vsa posvečena likovni umetnosti XX. stol. Za uvod so služili Meštrović, Zdenko Kalin, slovenski impresionisti in Nadežda Petrović; zaključeval pa je ta del razstave Bum-Bum II. M. Šuteja in izbor iz grafike. Del razstave je predstavljalo tudi vsakodnevno predvajanje risanih filmov »zagrebške šole«.

V takem izboru in postavitvi, ki ji je prostorski sestav za razstavne namene smotno preurejenega dela Grand Palaisa kar idealno odgovarjal, se je uveljavljala naša razstava. Idealna razstava, če hoče polno doseči svoj namen, mora tudi sama biti likovna ustvaritev. To tu ni bilo lahko, ker je število za razstavo izbranih predmetov grozilo, da prekipi čez dano posodo. Kljub temu se je arhitektu V. Richterju posrečilo, da je uveljavil Arijadnino nit, ki je obiskovalca vodila skozi labirint in ga držala v stalni napetosti in se je sprostila šele pri ogledu risanega filma. Prav v tem pa je tudi potrdilo o tem, da je osnovni koncept resnično uspel: Razstava je

bila namreč zamišljena kot reprezentativen izbor umetnostih ustvaritev, nastalih na ozemlju današnje Jugoslavije od najzgodnejših prazgodovinskih pojavov do danes. Poprečni interesent bo pri tem prav gotovo vprašal: Pa smo dokazali tudi kakšno kontinuiteto, ki bi povezovala kulture, ki so se v več kot osem tisočletjih razvrstile na naših tleh? Da, razstava jo je dokazala; sicer ne kot dobesedno prenašanje izročila iz razdobja v razdobje, iz roda v rod ali od ljudstva do ljudstva, ki so si na tem ozemlju sledila, marveč v tistem globljem pomenu kulturnega izročila dane krajine, ko se kljub uničujočim posledicam naravnih in zgodovinskih katastrof ne izgubi, kar so posamezne kulture v kakšni deželi ustvarile, marveč je njen sedanjí kulturni izraz končno le posledica vseh človekovih posegov v njeno deviško prapodobno. Vsak del naše sedanje jugoslovanske domovine ima svoje prazročilo, ki poleg zemljepisnih pogojev bistveno sodeluje pri oblikovanju njegovega okolja. In prav to pot kulturne zgodovine skozi našo domacijo nam je razstava nazorno prikazala. Čeprav smo se odrekli zaradi iskanja zgodovinske resnice republiškimi aspiracijam, je vsak sestavni del SFRJ prišel na svoj račun

Sl. 11 Kopitarjev Bosenski evangelij. Samostan sv. Petra in Pavla na Limu. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

in Jugoslovan, ko je zapuščal razstavo, ni imel občutka, da bi ga bil izbor kakorkoli ponižal pred sosedom. Tudi odziv Pariza dokazuje, da so nas vse doživljali kot enakopravne soudeležence naše kulturne preteklosti in sedanjosti; niti Lepenski Vir, niti bogumilski stečki (sl. 13), niti bizantinske ikone, niti dalmatinsko hrvaška umetnost s svojimi že mednarodno zvenečimi uspehi niso zasenčili slovenske gotike in baroka ter je bil prav celo za naše razmere skromni zlati oltar iz Ponikev deležen izredne pozornosti.

Slovinci smo se s to razstavo uveljavili kot enakovreden del jugoslovanske kulturne

Sl. 12 Jožef Straub: Sv. Zaharija, prerok. Pokrajinski muzej, Maribor

Sl. 13 Stečak (nagrobni kamen) iz Opravdica — Bratunac. Deželni muzej, Sarajevo

skupnosti. V zgodovinskem delu smo imeli 68 predmetov proti 552, v XX. stol. pa 23 proti 105, v celoti 91 eksponatov proti 660. V procentih izraženo je to v zgodovinskem delu osmina, v XX. stol. več kot četrtnina, v celoti pa ena sedmina. Če bi bili delili udeležbo po republiškem ključu, ne bi mogli zahtevati več kot to, kar nam je dal umetnostno zgodovinski in estetski vidik; to nam je lahko v največje zadoščenje.

Mislím, da ne bo odveč, če čitatelja seznanimo s tem, kar je našega bilo razstavljeno: Slavna vaška situla in Vojščak iz Vač kot predstavnika hallstattske kulture iz VII. in VI. stol. pr. n. e.; zlati diadem iz Stične, hallstattski iz VI. stol.; poprsje Germanika v bronu iz Rifnika pri Celju iz I. stol. n. e.; bronasti askos z upodobitvijo Diane s psi iz Polhovega Gradca iz I. stol. n. e.; dve stekleni posodi tipa millefiori iz Emone iz I. stol. n. e.; langobardska bronasta agrafa in srebrna fibula iz VI. stol. iz Kranja; par zlatih in 7 bronastih staroslovanskih uhanov z grajskega hriba v Ptuj, iz X. stol. n. e.; sedeča M. B. z Jezusom iz srede XIII. stol. iz cerkve v Solčavi; Kopitarjev iluminirani bosenski evangelij iz NUK v Ljubljani iz XV. stol.; leseni Križani iz cerkniške okolice iz okr. l. 1220; latinski iluminirani rokopis Gre-

Sl. 14 Kristusovo rojstvo. Cerkev sv. Helene. Podpeč. Narodna galerija, Ljubljana

gorji Libri moralium iz Stične iz 2. pol. XII. stol.; glagolski misal iz XIV. stol. in glagolski brevir iz XV. stol. iz NUK v Ljubljani; glava sv. Janeza Krst. iz Nadleska iz okr. 1280; sedeča M. B. z Jezusom iz ž. cerkve v St. Petru v Savinjski dolini iz okr. 1320; sv. Nikolaj iz cerkve v Krestenici ob Soči iz okr. 1360-70; sv. Jurij v borbi z zmajem iz pokrajinskega muzeja v Ptujju iz okr. 1370-80; sv. Jakob iz cerkve na Ptujski gori iz okr. 1405; sv. Katarina in sv. Barbara iz Velike Nedelje iz okr. 1410-15; sv. Danijel

Sl. 15 Franc Kavčič: Fokion z ženama. Narodna galerija, Ljubljana

iz pokrajinskega muzeja v Mariboru iz srede XV. stol.; svetnik iz cerkve v Spodnjem Bitnju iz okr. 1465; M. B. z Jezusom iz Nar. galerije v Ljubljani iz okr. 1480 (sl. 14); nagrobna plošča škofa Krištofa Rauberja iz Gornjega grada iz l. 1527; dva stražarja božjega groba iz Mekinj iz okr. 1560; sv. Neža in sv. Uršula iz cerkve v Crngrobu iz okr. 1500; »lepa Pietà« iz opatijske cerkve v Celju iz okr. 1415; sv. Magdalena, sv. Elizabeta in M. B. z Jezusom iz cerkve v Nadavču pri Kanalu iz okr. 1515; sv. Florijan iz Nar. galerije v Ljubljani iz okr. 1515—1520; M. B. z Jezusom iz Nar. galerije v Ljubljani iz okr. 1500; Mučeništvo sv. Uršule in tovarišic iz cerkve v Srednjem Bitnju iz l. 1616; portret Katarine Lukančič iz Zapric v Kamniku iz okr. 1660; Vesela družba iz Bokalc pri Ljubljani, slikal Almanach v šestdesetih letih XVII. stol.; Fr. Jelovšek, Sveta Družina iz cerkve sv. Petra v Ljubljani iz 1734; Val. Metzinger, Poveličanje sv. Frančiška Saleškega iz Nar. galerije v Ljubljani iz 1753; Fort. Bergant, portreta Volbenka Danijela in Terezije Erberg iz Nar. galerije v Ljubljani iz 1760; Fr. Kavčič, Fokion in ženi, Nar. galerija, Ljubljana, okr. 1790 (sl. 15); J. Tominc, Pri Mosconovih, Nar. galerija v Ljubljani, 1829; M. Stroj, Marija Svetič, Nar. galerija v Ljubljani, 1841; M. Pernhart, Be-

Sl. 16 Jurij Šubic: Pred lovom. Narodna galerija, Ljubljana

lopeško jezero, Nar. galerija v Ljubljani, 1852; A. Karinger, Triglav iz Bohinja, Nar. galerija v Ljubljani, 1861; Janez Šubic, Sestra Mica, Nar. galerija v Ljubljani, 1880; Jurij Šubic, Pred lovom, Nar. galerija v Ljubljani, 1883 (sl. 16); Ivana Kobilica, Kavopivka, Strmol nad Kranjem, 1888; J. Petkovšek, Doma, Nar. galerija v Ljubljani, 1889; Anton Ažbè, Zamorka, Nar. galerija v Ljubljani, 1895; Jožef Straub, sv. Caharija, pokrajinski muzej, Maribor, 1750; J. Holzinger, Stirje deli sveta, žup. cerkev Maribor-Studenci, 2. pol. XVIII. stol.; A. Gangl, poprse Josipa Stritarja, Nar. galerija v Ljubljani, 1894; ljubljanska franciškanska kiparska delavnica, Zalujoča M. B., Nar. galerija v Ljubljani, prva pol. XVIII. stol. V skupini XX. stoletja so bili s po enim delom zastopani: Stojan Batič, Janez Bernik, Riko Debenjak, Ivan Grohar, Horvat Jaki, B. Jakac, R. Jakopič, M. Jama, Andrej Jemc, Zd. Kalin, Kiar Meško, G. A. Kos, Fr. Kralj, St. Kregar, Vl. Makuc, Adrijana Maraž, Fr. Mihelič, M. Pogačnik, Marij Pregelj, Fr. Rotar, G. Stupica, Sl. Tihec in Drago Tršar.

Naša razstava je pobudila v Parizu izredno pozornost. Dostojno nas je predstavila velikemu kulturnemu svetu. Za nas same pa je dobrodošlo zrcalo, ki naj nam pomaga, da se bomo pravilno ocenjevali tudi med seboj. Bila je prva priložnost za to in se mogoče nikdar več ne bo ponovila; prav gotovo pa našemu rodu ne več. Njen znanstveni sad je podan v strokovnih uvodih k posameznim oddelkom v katalogu. Ekspoziti se vračajo lastnikom in bodo zopet raztreseni po vsi državi; da bi vsaj znanstveni sad ne zapadel pozabi, je izpopolnjena in obilneje ilustrirana besedila francoskega kataloga izdala založba Jugoslavija v Beogradu tudi v srbsko-hrvatskem in angleškem jeziku.

Ob vrnitvi razstave se je le izpolnila želja prirediteljev, da jo pokažejo v celoti tudi doma. Kulturno-športni center Skenderija v Sarajevu je prevzel njeno ponovitev v poletnih mesecih tega leta. Sodobni, za postavitev take razstave izredno ustrezni prostori so omogočili celo učinkovitejšo predstavo o naši kulturni dediščini kakor pariški Grand Palais.

France Stele

KOLOVRAT

Bodi mi pozdravljen, stari znanec moj, poštenu kolovrat! Nikoli bi ne bil mislil, da te bom videl še kdaj, celo pa ne, da te bom videl tukaj v tuji deželi, tako daleč od domovine. Ko te gledam, se mi zbuja spomini mojih otročjih let, tako ljubi, tako živi spomini!

Izmed naših poljskih pridelkov mi je lan v posebno lepem spominu. Kako lepo je videti laneno njivo v cvetju! Zlasti ko potegne vetrič po njej, da se delajo valovi, je človeku, kakor da bi videl sinje jezero ali morje pred seboj. Potem pa, ko se lan tare! Nekako prijetno se čuje, posebno zvečer, glas trlic iz daljave. Ko se približaš teriški jami, je lepo gledati urne terice; videti je deklincam, da jim je to delo posebno povšeči. Dobre volje so, pojo, kakor znajo peti le slovenska dekleta; pa tudi pošalijo se rade.

Nazadnje se pa prede; največ o dolgih zimskih večerih. Zunaj sneg in mraz, sever zatuli zdaj pa zdaj kakor lačen volk ob voglih. V izbi pa je lepo gorko; tako prijetno se sedi na klopi ob gorki peči in posluša brnenje kolovratov. Tako sem sedel jaz v svojih otročjih letih, kolovrate pa so sukali mati in sestre in včasih tudi kako vaško dekle. Ne sam; poleg mene je stal poštenjak, ki ga nisem več videl potem in ga pač tudi ne bom — črni čelešnjak ali čelesnik, kakor mu pravijo drugod.

Moj Bog, kaj vse človek doživi, če živi dolgo časa! Nekdaj mi je svetila goreča trska, zdaj pa mi sveti električna luč. In vmes med njimi: leščerba, sveča, lojeva in vošče-

na, svetilnica z lanenim oljem, potlej s petrolejem in plin. Samo sonce nam je ostalo isto in sveti še kakor pred stoletji gospodu in kmetu. Jaz si ne morem prav misliti kolovrata brez čelešnjaka z gorečo tresko. Jaz sem mu pa stregel; skrbno sem otrinjal tresko ali luč, kakor smo dejali pri nas; in ko je dogorela, sem vtaknil in prižgal drugo. Ta služba se mi je zdela kar imenitna. Moško sem sedel na klopi ter zdaj pa zdaj malo pozvonil z nogami, ker mi seveda niso segale do tal.

Zdaj se bom pa malo pohvalil; upam, da se mi ne bo zamerilo, češ lastna hvala cena mala. Za kobilice na naših kolovratih sem skrbel jaz. Tiste navadne kljuke ali kavke mi niso bile po volji, izmislil sem si drugo. S svojim čednim nožičem, ki so mi ga bili oče prinesli s sejma, ne s kakim nerodnim pipcem, kakršne imajo navadno dečki na kmetih, sem iz trdega lesa za kobilice izrezljal različne sekirice. Kaj takega ni bilo videti poprej in bržda tudi pozneje ne. Menda se mi je potem še mnogokaj, in sicer težje ga posrečilo v življenju; ali tistih kobilic v podobi sekiric se še zdaj spominjam z nekim posebnim veseljem.

Josip Stritar

VECERNA MOLITEV

*Jesus, izročam se
Tebi, jaz reva,
sprejmi me,
drži me
tesno do dneva.*

KOLIKO NAS JE?

(Ob četrtem povojnem popisu prebivalstva v Jugoslaviji)

Popis prebivalstva z Jugoslaviji — četrti po vojni in doslej najpopolnejši — se je začel 1. aprila 1971 in je trajal do 10. aprila. Brali smo, da je popis dobro uspel in da je kakovost podatkov zadovoljiva, dasi še niso

vsii pregledani in bo imela v končnih podatkih Jugoslavija verjetno nekaj več prebivalcev, kot so jih pokazali prvi podatki. Za primerjavo vzemimo podatke iz obdobja zadnjih 50 let.

Prebivalci Jugoslavije

(v tisočih po popisih, ki so bili opravljeni v posameznih letih)

	1921	1931	1948	1953	1961	1971
SFR Jugoslavija	12.545	14.534	15.842	16.991	18.549	20.504
SR Hrvatska	3.427	3.789	3.780	3.936	4.160	4.422
SR BiH	1.890	2.324	2.564	2.847	3.728	3.742
SR Črna gora	311	360	377	420	472	530
SR Makedonija	809	950	1.153	1.305	1.406	1.647
SR Slovenija	1.288	1.386	1.440	1.504	1.592	1.725
SR Srbija	4.819	5.726	6.528	6.980	7.642	8.436
ožja Srbija	2.843	3.550	4.154	4.464	4.823	5.241
SAP Vojvodina	1.537	1.624	1.641	1.700	1.855	1.950
SAP Kosovo	439	552	733	816	964	1.244

Po prvih natančnih podatkih ima Jugoslavija 20.504.516 prebivalcev, Slovenija pa 1.725.088 prebivalcev. Zanimiv je podatek, da je na delu v tujini 682.262 naših ljudi, iz same Slovenije nekaj manj kot 50.000, če je ta podatek res povsem zanesljiv. Zaposlenih v tujini je iz posameznih republik oziroma pokrajin po podatkih, ki jih je po štetju objavil Zvezni zavod za statistiko: iz Bosne in Hercegovine 138.274, iz Črne gore 8.030, Hrvatske 227.841, Makedonije 56.449, Slovenije 49.563, Srbije 202.105 in ožjega področja 116.575, iz Vojvodine 61.518 in Kosova 24.012. Zanimivo je, da je odšlo v inozemstvo na delo največ ljudi z gospodarsko najbolj razvitih področij, kot so Zagreb, Zadar in Čakovec na Hrvaškem, Maribor v Sloveniji, Novi Sad v Vojvodini, Bitolj v Makedoniji in Negotin v Srbiji. Popis je ugotovil, da nataliteta, to je rodnost, od leta 1956 naprej upada. Najnižja je v Sloveniji, kjer pride na družino samo še 3,3 družinskega člana — nad čimer se je vredno zamisliti — najvišja pa na Kosovem, kjer pride na družino 6,6 družinskega člana.

Popis kaže dalje, da se prebivalstvo čedalje bolj seli v mesta, zlasti v velika industrijska središča. O tem premiku v večja in močnejša središča govore številke: skoraj 40 odstotkov od 500 občin v Jugoslaviji ima manj prebivalcev kakor leta 1961. Takih občin je največ v Hrvatski in Vojvodini (57 odstotkov), sledijo ožja Srbija, Makedonija in Slovenija.

Število prebivalstva v občinah glavnih republiških mest je naslednje: Beograd: 1.204.000, Sarajevo: 292.000, Ljubljana: 258.000, Zagreb: 602.000, Skopje 388.000, Novi Sad:

214.000, Priština 153.000 in Titograd: 99.000 prebivalcev.

Končne podatke bo Zvezni zavod za statistiko lahko pripravil do konca leta 1973, saj bo treba pregledati in urediti 32 milijonov vprašalnikov.

Zdaj pa k številkam, ki se nanašajo na Slovenijo. Da šteje SR Slovenija 1.725.088 prebivalcev, je bilo že omenjeno. To je za 8,4 odstotka več kakor pri popisu leta 1961 in za 14,7 odstotka več kakor pri popisu leta 1953. Število gospodinjstev v Sloveniji se je v primerjavi z zadnjim popisom leta 1961 bolj povečalo kakor samo število prebivalcev, namreč za 12,4 odstotka, od prejšnjih 459.000 na 516.000. Hkrati se je zmanjšalo povprečno število članov na eno gospodinjstvo (od 3,47 na 3,35). Letošnji popis nam je prvič prinesel popolne podatke o številu stanovanj. V Sloveniji je bilo popisanih 479.000 stanovanj, pri čemer niso všteta zasilna stanovanja, ki jih je skupaj z vikendi 10.600.

Poglejmo še, kako se je večalo število prebivalstva na Slovenskem od prvih štetij do popisa leta 1971. — Prvo splošno štetje v naših krajih je bilo že leta 1754. Vendar so podatki za to štetje nezanesljivi, saj ni bilo še organizacije, ki bi lahko izvedla tako obsežen in natančen popis. Zanesljivejše podatke imamo šele za drugo polovico 19. stoletja. Ker pa je bila takratna upravna razdelitev slovenskega ozemlja povsem drugačna od sedanje, ne moremo upoštevati teh podatkov za sedanje ozemlje SR Slovenije, temveč le število Slovencev v avstrijski polovici Avstroogrške. Podatki so naslednji:

Leto		Leto	
1846	1,054.765	1900	1,192.780
1880	1,140.304	1910	1,253.148
1890	1,176.672		

Prvi jugoslovanski popis po prvi svetovni vojski je bil leta 1921. Nato so sledili popisi še leta 1931, 1953 in 1961. V tem obdobju — 40 let — se je število prebivalstva na ozemlju sedanje SR Slovenije povečalo za 20 odstotkov, prebivalstvo na ozemlju celotne Jugoslavije pa se je v tem času (od 1921 do 1961) povečalo kar za 50 odstotkov: od 12 milijonov 545.000 na 18.549.291 leta 1961.

Število prebivalcev SRS na sedanjem ozemlju:

Leto 1921	1,304.800
1931	1,397.650
1948	1,439.800
1953	1,504.427
1961	1,591.523

Ob popisu leta 1953 so na Slovenskem uvedli seznam stalnega prebivalstva, torej poimenski seznam vseh stalnih prebivalcev Slovenije po naseljih, z osnovnimi podatki za vsakega prebivalca (spol, starost itd.). Tak seznam prebivalstva omogoča, da spremljamo gibanje števila prebivalstva tudi med

popisi. Zato lahko Slovenija kot edina republika v Jugoslaviji vsako leto spremlja naraščanje prebivalstva. V naslednjem vidimo, kako smo rasli od leta 1954 do 1971:

Leto		Leto	
1954	1,516.775	1963	1,609.434
1955	1,527.153	1964	1,625.933
1956	1,535.476	1965	1,645.481
1957	1,546.812	1966	1,664.453
1958	1,562.444	1967	1,686.373
1959	1,575.728	1968	1,700.635
1960	1,588.261	1969	1,710.618
1961	1,591.523	1970	1,723.323
1962	1,597.911	1971	1,725.088

Iz zgornjega pregleda je razvidno, kako počasi rastemo, kar zaskrbljujoče počasi. Seveda ne smemo pozabiti, da se precej naših ljudi zaposluje v tujini. Toda koliko od teh se jih bo zares vrnilo?

Od prvega povojnega popisa v letu 1948 se je prebivalstvo Jugoslavije povečalo za 29 odstotkov, najmanjši odstotek tega povečanja odpade na Slovenijo.

Slovenija ima tudi največjo umrljivost v državi, kar je deloma posledica starostne sestave prebivalstva, deloma pa tudi natančnejšega zapisa smrtnih primerov.

I. F.

SLOVENCİ PO SVETU

Še pred malo manj kakor dvesto leti (1781) so »Pisanice« (prva čisto leposlovna publikacija v slovenskem jeziku) objavile pesem »Zadovoljni Kranjec«. V njej pesnik Valentin Vodnik ne slika samo življenja gorenjskega kmeta, marveč hoče pokazati splošno zadovoljstvo vseh rojakov. V pesmi poje takole:

*Kaj maram, se kruha
zasluži zadost',
ni sile trebuha
po svetu mi nos't'.*

Razmere na Kranjskem tedaj v resnici še niso bile tako rožnate, kakor jih opisuje optimistični pesnik, drži pa, da je bilo ljudsko razpoloženje v tistem času vsaj po nekaterih gospodarsko razvitejših pokrajinah še kar dobro. Res je, da je cesar Jožef II. skušal nekoliko olajšati tlačansko življenje kmečkega ljudstva, kar je naposled vendarle omogočalo tudi šolanje kmečkih sinov in s tem porajanje izobraženstva, ki naj bi pomagalo zanemarjeni in zapostavljeni materinščini priti do veljave, s kultiviranjem jezika pa naj bi se razvijalo tudi domače slovitvo in se širila izobrazba med ljudstvom, s tem pa seveda tudi narodna in kulturna zavest. Naša domovina je imela tedaj še dovolj dela in kruha za vsakogar. Vodnik

je to v pesmi povedal preprosto, lepo in nazorno, saj je zadovoljnega Kranjca predstavil veselega in celo bahavega:

*Mi brazd'jo konjiči
za hajdo, pšenico,
nevtrudni dekliči
pa bel'jo tančico.*

Dobrodušen in veder samogovor pridnega kmečkega človeka nadaljuje pesnik gorenjsko prešerno in bahavo in v poskočnih verzih:

*Imam oblačilo
'z domač'ga padvána,
ženica pa krilo
iz prav'ga mezlana;
se sveti na lice
ko pih moj škrlát
nje šapelj, iglice,
nje moderc je zlat.*

Bil je to čas sicer skromne, vendar zadovoljive narodne blaginje. Slovenskega človeka je preživljalo poljedelstvo, vinogradništvo, planšarstvo in živinoreja, plavži in fužine, trgovina in obrt, promet in kupčija, kakor poje Valentin Vodnik v »Dramilu«:

*Pólje, vinograd,
gora, morje,
ruda, kupčija
tebe redé.*

Tudi morje! Ne pozabimo, da je takrat Istra z Reko veljala za del Kranjske!

Se v »Popisovanju Kranjske dežele« v »Veliki pratiki« za leto 1785 je pisal Vodnik: »Največje bogastvo kranjske dežele so rude in platno.« Pesnik še nič ne ve o izseljevanju. Poudarja celo, da Slovenec ne gre rad v tujino. V »Povedanju od slovenskega jezika« pravi: »Noben Slovenec ne zapusti rad svojih, rajši je doma; težko ga je spraviti, da bi šel na tuje prebivat; slovenska ljubezen do doma je dostikrat prevelika, da neradi gredejo v vojsko, ne kakor Nemci, kateri na leta v soldate hodijo pod tuje kralje. Kranjec pa ne gréde drugam pod orožje kakor le samo za domače dežele.«

Gospodarskega izseljevanja Evropa tedaj še ni poznala. Ljudje so se izseljevali zaradi vojn, sovražnega nasilja (zlasti v Balkanu) in predvsem zaradi verskih sporov in zaradi verske nestrpnosti zlasti v protestantskih deželah. Amerika jih je vabila kot dežela svobode in dežela kruha. V večjih skupinah so se tedaj izseljevali Irči, Angléži in Francozi, pozneje Skandinavci. Slovenec oziroma Kranjec je šel kvečjemu »v fremd«, kakor se je takrat reklo. »V fremd« je moral iti mlad vajenec: čevljar, krojač, mizar, sedlar itn., da si je ogledal svet in se izučil obrti pri tujem mojstru. Na Gorenjskem je bila navada, da so pošiljali sinove na izmeno onkraj Karavank, kakor nam je to opisal Finžgar, v nemške vasi na Koroškem, da so se naučili nemščine in izpopolnili v obrtni stroki.

Veliko izseljevanje s slovenskega ozemlja, ki je bilo usmerjeno v glavnem v Severno Ameriko, se je začelo sredi prejšnjega stoletja, ali še točneje: od leta 1870 dalje do začetka prve svetovne vojske. Gospodarska stiska je prisilila našega človeka, da je šel s trebuhom za kruhom po svetu. Izseljevanje Slovencev je nekaj let tako naraščalo, da je postalo boleč in zaskrbljujoč narodni problem. Pesnik Oton Župančič je dobrih deset let pred koncem prejšnjega stoletja presrešljivo vzkliknil v »Dumi«:

*»Kje, domovina si? Ali na poljih teh?
Se pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko morja? In ni ti meja?«*

Sto let po Vodnikovem Zadovoljnem Kranjcu, pa taka razlika! Seveda moramo pri tem upoštevati, da se je v tem času, torej v več kakor sto letih, prebivalstvo na Slovenskem povečalo od 700.000 (leta 1754) na 1.072.240 (leta 1857). Pri velikih narodih se odtok izseljencev ni tako poznal; kar je šlo v svet, je bil samo pribitek. Pri nas je bilo drugače.

Desetletja so polnili naši izseljenci vsa pota, ki so vodila v tujino. Po štetju v letu 1961 se je naše prebivalstvo v primeri z letom 1857 povečalo komaj za 519.283 ljudi ali za 48,4 odstotka — na 1.591.523 ljudi, kar je hudo malo ob ugotovitvi, da se je v tem obdobju (od 1857 do 1961) svetovno prebivalstvo povečalo za 117 odstotkov, torej več kot podvojilo, prebivalstvo Evrope pa se je tudi več kot podvojilo (107 odstotkov). Normalno se mora prebivalstvo v sto letih podvojiti — naše ozemlje pa je več kot polovico zastajalo za tem razvojem, ugotavlja dr. Zivko Šiferer. Glavni razlog za to zaostajanje je izseljevanje. Medtem ko se je v Evropi izselilo vsako leto 1,5 ljudi na tisoč prebivalcev, je bil v Sloveniji ta koeficient izseljevanja 3,5 na tisoč, torej več kot dvakrat večji. To izseljevanje se je stopnjevalo od okrog konca prejšnjega stoletja, ko se je vsako leto izselilo 6 ljudi na 1000 prebivalcev. Tudi po prvi svetovni vojski je bilo izseljevanje še vedno močno (4 na 1000), po zadnji vojni se je zmanjšalo in je leta 1963 prišlo celo do tega, da se v Slovenijo več ljudi priseli, kot izseli. Od popisa v letu 1857 do popisa v letu 1961 se je iz Slovenije 554.213 ljudi več izselilo kot priselilo, v zadnjem desetletju pa je priseljevanje že večje. Zaradi velikega odtoka naših ljudi v tujino smo z razvojem prebivalstva močno zaostali. Zaradi izseljevanja smo imeli dvojno izgubo: dejansko manjši prirastek, kar je vplivalo tudi na naravni prirastek, in potem veliko gospodarsko škodo, zakaj izseljujejo se ljudje v starosti največje delovne in biološke, telesne zmogljivosti. Vsekakor pa nas je izseljevanje v preteklosti najbolj prizadelo pri naraščanju našega prebivalstva.

Mnogi naši izseljenci so doživeli trdo udo. O tem pripovedujejo tudi številne povesti, pisane prav z namenom, da bi zajezili tok izseljevanja; tako npr. Jakob Aleševc s povestjo »Ne v Ameriko!« s podnaslovom: Povest Slovincem v poduk (1883) ali Pavlina Pajkova s povestjo »Domačija nad vse« (1889). Mohorske večernice in koledarji so prinašali v letih največjega izseljevanja mnogo takega branja, ki naj bi odvrčalo ljudi od nepremišljenega izseljevanja. Pozneje je Ivan Cankar napisal več črtic in povesti, v katerih opisuje razočaranje izseljencev. V »Zgodbi o dveh mladih ljudeh« je opisal kajzarjevega sina Pavleta, ki beži v Ameriko, kjer sicer kljubuje usodi, se srečno vrne in najde zvesto Hanco. Pretresljiv je Cankarjev opis izseljencev — izgnancev v »Kurentu«. Ko Kurent dohiti procesijo ljudi, ki so zapuščali domovino in odhajali v tujino za srečo, jim zagode, da se jim razveselijo srca. Ko pa odhajajo od njega, prosijo domovino, naj se jim še zadnjikrat nasmehne, kajti brez nje ni veselja, mladosti ne življenja.

Po prvi svetovni vojni se je izseljevanje nadaljevalo, vendar ni bilo več usmerjeno

Slovenski pevski zbor »Jadrani«

samo v Severno Ameriko, marveč pretežno v države zahodne Evrope, kjer so v dobrih dvajsetih letih med obema vojnoma nastale močne slovenske kolonije; dalje v Južno Ameriko, zlasti v Argentino, kamor so se izseljevali zlasti s Primorskega, največ v času fašističnega preganjanja v letih 1924 do 1934. Fašistična vlada je celo podpirala izseljevanje, da se je znebila naprednih delavcev. Med izseljenci v tem obdobju je bilo tudi mnogo takih, ki so jih tovarnarji in podjetniki odpustili zaradi stavk.

V pol stoletja je šlo najmanj pol milijona naših ljudi v svet. Med ameriškimi Slovenci živi zdaj že tretji oziroma četrti rod. Na splošno bi lahko rekli, da več kot četrtina slovenskega naroda živi zunaj meja današnje SR Slovenije, večinoma kot izseljenci. Največ — okoli 350.000 jih živi v Združenih državah Amerike, kjer so tudi najbolje organizirani in imajo največ društev.

Ce se vprašamo, kakšna je bila in je usoda naših izseljencev, moremo odgovoriti v splošnem: trda, trda vsaj za prve izseljence. Mnogi so se s svojo pridnostjo znašli in si ustvarili nov dom, zlasti v ZDA so si ustanavljali svoje šole, društvene domove, cerkve, socialne ustanove, danes tudi že skoraj povsod počitniške domove in domove za upokojenca, tako da je prav Amerika postala nekakšen del našega narodnega telesa, kakor je del našega naroda postal del Amerike (ZDA).

Naš človek na tujem, zlasti v deželah zahodne Evrope, desetletja ni bil zaščiten. Tujina nam je zlasti med obema vojnoma vračala bolne, onemogle, izčrpane, brezposelne brez rent, dasi so plačevali predvsem v francoske bratovske skladišnice krvavo prislužene milijone. Domovina je mnoge sprejela kot berače, ki so živeli od podpor in miloščine, dasi so svoje žulje pustili nevhvaležni in nepošteni tujini.

Kot rečeno, živi danes največ Slovencev v ZDA. Prvi Slovenci, ki so prišli v Združene države Severne Amerike, so bili tisti, ki so se morali po letu 1598 zaradi protestantstva umakniti na Solnograško. Ti so se pozneje razselili v Ameriko in v razne druge dežele. Redno so se začeli seliti Slovenci v Ameriko šele po letu 1820, čeprav v majhnem številu; v večjem številu so se začeli seliti šele po letu 1866, po letu 1890 pa vse do prve svetovne vojne pa je bil tok preseljevanja največji. Šele prepoved priseljevanja jih je zaustavila.

Močan val selitve v Ameriko, deloma v Kanado in v dežele zahodne Evrope, je bil ob koncu druge svetovne vojne leta 1945. V tem letu in v razdobju do leta 1967 se je iz Slovenije izselilo okoli 50.000 ljudi. V to obdobje sega tudi del slovenske emigracije, ki se je le začasno — deloma tudi za stalno — zaposlila v tujini. Računajo, da je v tujini okoli 60.000 Slovencev, ki naj bi bili le za-

Slovenski dom v San Franciscu

časno na delu. Od teh jih je samo v letu 1969 odšlo 13.842, leta 1970 pa 9.706. Ta pojav začasnega izseljevanja je vključen v mogočen val delovne sile, ki se pomika od juga proti severu, iz manj razvitih dežel v bolj razvite. Ta pojav je sestavni del tako imenovanega gibanja v okviru mednarodne delitve dela. Največji »uvozniki« delovne sile so Francija, Zahodna Nemčija, Vel. Britanija, Svica, Belgija, Luxemburg, Švedska. Priliv delovne sile v te dežele prihaja največ iz Italije, Španije, Portugalske, Turčije, Grčije, Finske, Nizozemske, Avstrije in Jugoslavije. Zadnjih pet let je odšlo samo iz Jugoslavije okoli 300.000 delavcev v dežele zahodne in severne Evrope. Večinoma so to nekvalificirani in polkvalificirani delavci, čedalje večje pa je povpraševanje po kvalificirani strokovni delovni sili in zlasti tehnični inteligenci. Med njimi je tudi precej tako imenovanih sezonskih delavcev. Tu se odpirajo nova vprašanja, ki se zadnja leta zaostrojujejo zlasti zaradi odhajanja strokovne delovne sile, ki jo potrebujemo doma, in še posebno zaradi odhajanja strokovnjakov, ki so se šolali doma in so čedalje bolj potrebni v domovini.

Ko se v zvezi z našimi izseljenci prejšnjih rodov ukvarjamo tudi s tako imenovano emigracijo sedanjega časa, se le mimogrede zato, ker postaja in je že ta emigracija ne le slovenski, ampak jugoslovanski temeljni problem, do katerega še nimamo načelnih stališč in ne rešitev zanj. Strokovnjaki opozarjajo, da je najnovejšo družbeno resničnost Jugoslavije zajel docela nov, močan, nagel in nepredvidljivo zamotan proces, proces emigracije, ki se je sprva sprožil kot minljiva in na prvi pogled pomensko nepretirano resnobna oblika fluktuacije delovne sile v tujino, a je postal v zadnjih letih resnejši in silovitejši, ker je prerasel v gibanje s takimi posledicami, ki jih ni bilo mogoče predvideti. Tako velikega odstotka emigracije v tako kratkem času, emigracije v povsem novi obliki ne pozna zgodovina nobene modernejše države. Kje ima ta pro-

ces konec, kako bi ga ustavili, nadzorovali ali usmerjali?

Dosti slabše kakor pri nas je v tem pogledu na Hrvaškem, kjer je na delu v tujini — po podatkih za leto 1970 — 250.000 ljudi ali 6 odstotkov skupnega oziroma 13 odstotkov aktivnega prebivalstva Hrvaške. To je največja stopnja v državi in ena najvišjih v Evropi. Zaradi tolike odsotnosti ljudi je že okoli 20 občin na Hrvaškem, kjer je več umrlih kakor rojenih. Ob vseh teh zdomcih — tako slovenskih kakor hrvaških, srbskih ali makedonskih — pa se vprašujemo, koliko se jih bo vrnilo. Pogosto slišimo, da se otroci naših delavcev v tujini čedalje bolj odklikajo od domovine. Starši zdomci — otroci izseljenci.

Po tem kratkem preskoku na drugo področje — v zvezi z izseljenstvom živo, pereče in boleče — se vrnimo k našim izseljencem. Kje so, na katerih celinah in v katerih deželah? Iz podatkov, ki so na razpolago — že davno bi nam bil potreben slovenski izseljeniški adresar s statističnim pregledom vseh slovenskih naselbin, ustanov, organizacij, društev ipd., je mogoče podati le opis v skopih obrisih.

Znano je, da je največ Slovencev v Združenih državah Amerike. Po nekaterih podatkih jih je okoli 350.000, po drugih za kakih pet do šest, celo nekaj deset tisoč manj. Največ naših ljudi se je naselilo v industrijsko zelo razvitih vzhodnih državah: v Pennsylvaniji, Illinoisu in Ohio. V teh državah so tudi najštevilnejše slovenske organizacije in društva. Prvi rod slovenskih izseljencev v Ameriki je predstavljal v glavnem delavce in rudarje, kmete in krošnjarje, krčmarje in manjše trgovce. Drugi in zlasti tretji rod pa sta mnogo bolj izobražena in trgovsko usmerjena ter svojemu poklicu ustrezno zaposlena. V ZDA sta kar dva člana kongresa s slovenskim priimkom, dalje cela vrsta visokih vladnih uslužbencev, univerzitetnih profesorjev, zdravnikov, odvetnikov, uglednih znanstvenikov in strokovnjakov na vseh področjih. Zelo so se uveljavili (v ZDA in Braziliji) arhitekti slovenskega rodu. V ZDA

Glavni urad Katoliške slovenske podporne jednote v Jolietu (Illinois)

Pittsburški slovenski oktet na gostovanju po Sloveniji l. 1967

izhajata dva slovenska dnevnikarja, Slovenci v ZDA imajo skrbno urejene svoje radijske oddaje; imajo celo svoje založbe. — Samo v **Pennsylvaniji** je še tik pred drugo svetovno vojsko živelo nad 60.000 Slovencev; njihova najmočnejša naselbina je še danes v Pittsburghu; pomembna slovenska središča v tej državi so še v Johnstownu, Forest Cityju, Canonsburghu, Strabaneu in v Steeltonu. V raznih krajih Pennsylvanije deluje okoli 250 slovenskih društev.

Ohio je druga ameriška država z močno skupino slovenskih izseljencev. Ker so slovenske naselbine v Pennsylvaniji večinoma v njenem jugozahodnem delu, se stikajo z onimi v Ohiju in tako delajo skoro strnjen pas kolonij, kjer prebiva največ ameriških Slovencev. **Cleveland (Ohio)** je največje kulturno in društveno središče ameriških Slovencev, lahko bi ga imenovali največje slovensko mesto zunaj meja domovine. Slovenci so se v tem mestu tako strnjeno naselili (največji dotok je bil v letih 1901—1909), da se en del mesta imenuje Ribnica, drugi pa Zužemberk. Tu je nad 30 samostojnih društev, nad 80 podružnic slovenskih podpornih organizacij. V Clevelandu je sedež Ameriške dobrotelne zveze in Progressivnih Slovenk Amerike. V tem mestu imajo Slovenci med drugim svojo Glasbeno matico, 14 pevskih zborov, več dramskih skupin, svoje šole, kar 9 narodnih domov, knjižnice, svoj denarni zavod in svojo tiskarno. Tu izhajajo pomembni slovenski časopisi: »Ameriška zgodovina«, »Amerikanski Slovec«, »Glas slovenske dobrotelne zveze«, »Nova doba — New Era« in drugi. V mestu so tudi štiri znana slovenska cerkvena središča: Sv. Vid, Sv. Lovrenc, Marija Vnebozeta in Sv. Kristina.

V **Zahodni Virginiji**, državi južno od Pennsylvanije in Ohia, sicer ni velikih slovenskih naselbin, so pa precej številne. Večje slovenske naselbine so v državi **Illinois** ob Michiganskem jezeru; tu živi okrog 26.000 naših rojakov. Največ Slovencev v državi Illinois je v Chicagu, ki je poleg Clevelanda najpomembnejše središče ameriških Slo-

vencev. Sredi 19. stoletja je bil Chicago zbirališče tistih Slovencev, ki so kot krošnjariji prihajali semkam nakupovat blago, da so ga potem razprodajali po Illinoisu in sosednjih državah. Industrija je bila tedaj šele v razvoju in slovenski priseljenci so se lotevali trgovine in obrti. Ko se je naselbina večala, je postajalo mesto čedalje bolj društveno in kulturno središče Slovencev. V Chicagu je še danes sedež Slovenske narodne podporne jednote — SNPJ, največje podporne ustanove ameriških Slovencev, ustanovljene leta 1904. SNPJ ima danes 65.000 članov in nad 25 milijonov dolarjev premoženja; izdaja svoj dnevnik »Prosveta« in mesečnik »The Voice of Youth« (Glas mladine). Med zadnjo vojno je bila SNPJ med prvimi slovenskimi izseljenskimi organizacijami, ki je moralno in gmotno podprla boj jugoslovanskih narodov za osvoboditev v okviru SANS — Slovensko ameriškega narodnega sveta. Večina društev Slovenske narodne podporne jednote — danes združuje 482 društev, raztresenih po vsej Ameriki in 9 v Kanadi — se je tedaj včlanilo kot delovne podružnice v SANS, v katerih so domoljubni Slovenci zbirali pomoč za domovino. V Chicagu je tudi sedež Slovenske ženske zveze, ki združuje širok po Ameriki okrog 12.000 slovenskih katoliških žena; tu izhaja tudi njeno glasilo, mesečnik »Zarja«. Danes živi v Chicagu okoli 14 do 15 tisoč Slovencev.

Blizu Chicaga so še naslednje slovenske naselbine: North Chicago, Waukegan, Joliet, Lemont, La Salle in Cicero. V Jolietu, ki je poleg Chicaga največja naselbina naših rojakov v državi Illinois, živi okoli 6.000 Slovencev, ki imajo kakšnih 10 društev. V Jolietu je tudi sedež Ameriške slovenske katoliške jednote (KSKJ), najstarejše podporne ustanove ameriških Slovencev. V celem deluje v Illinoisu okoli 105 slovenskih podpornih in okrog 20 drugih društev. V Lemontu imajo svojo hišo slovenski frančiškani in šolske sestre; tu tiskajo mesečnik

Pevski zbor Glasbene matice iz Clevelanda je tudi že gostoval v Sloveniji in v Trstu 1966

»Ave Marija« in vsakoletni »Koledar Ave Marija«.

Mnogo Slovencev je naseljenih v državah ob velikih jezerih na severu ZDA: v Michiganu, Minnesoti in Wisconsinu. Se pred zadnjo vojno je živel v Michiganu okoli 8500 Slovencev, in sicer v Calumetu (rudniki bakra), v Detroitu (velikanska avtomobilska industrija), kjer je bilo v Fordovih tovarnah leta 1925 zaposlenih okrog 2000 Slovencev. Priseljenci iz Travnika pri Loškem potoku so ustanovili mesto Traunik, še danes cvetočo slovensko farmersko naselbino.

V Minnesoti, večidel čisto na severu države, že blizu kanadske meje, živi okrog 16.000 naših rojakov. Prvotno so se lotili kmetovanja in so s svojo podjetnostjo in pridnostjo ustvarili farme, ki so še danes med najboljšimi v državi. Blizu St. Clauda so z velikim trudom ustanovili dve lepi slovenski naselbini: Broackway (ena najstarejših v ZDA) in Albany. Ob odkritju novih ležišč rude in ob hitrem razvoju rudnikov so ob koncu prejšnjega stoletja nastale cvetoče slovenske naselbine v mestih: Virginia, Aurora, Biwabik, Gilbert, Eveleth, Chisholm, Hibbing, Buhl, Nashawuk in Corelaine, ki razen zadnje še vse obstajajo.

Ely je nekakšno glavno mesto minnesotških Slovencev. Tu je sedež Ameriške bratske zveze, ustanovljene že leta 1889. Tudi ta podporna organizacija ameriških Slovencev je med zadnjo vojno zelo podpirala boj jugoslovanskih narodov za osvoboditev; sklicala je prvo sejo vseh slovenskih podpornih in drugih organizacij v Ameriki, ki so že 19. aprila 1941 ustanovile slovenski odsek Jugoslovanskega pomožnega odbora v Ameriki; bila je tudi med ustanovnimi članicami SANS — slovenskega ameriškega narodnega sveta. Njeno glasilo je »Nova doba — New Era«, ki izhaja v Clevelandu. List je opravljal pomembno vlogo med zadnjo vojno, ker je objavljaval objektivna poročila o dejanskem stanju v Jugoslaviji in se zavzemal za moralno in gmotno pomoč partizanskemu gibanju. List se je mnogo prizadeval tudi za popularizacijo in pravilno ocenjevanje literarnega in političnega dela Louisa Adamiča.

Slovenske naselbine v Minnesoti so pomembne predvsem zato, ker so v manjših mestih oziroma krajih in naši ljudje pridejo bolj do veljave. Ponekod predstavljajo četrtno ali celo polovico vseh mestnih prebivalcev in so se tudi povzpeli do vplivnih javnih služb kot odvetniki, sodniki, zdravniki, duhovniki, profesorji, učitelji, šolski nadzorniki in podobno. Tako je npr. v Evelethu večina prebivalcev slovenskega rodu. Večja slovenska naselbina je v Chisholmu; trgovina z železno npr. je v tem mestu izključno v slovenskih rokah. Blizu Chisholma je naselbina slovenskih farmerjev Balkan Township. V Minnesoti deluje okoli 80 slovenskih društev, od teh jih je 14 v rudarskem območju okoli Elyja in Chisholma.

V državi Wisconsin sta dve zelo pomembni središči ameriških Slovencev: Wisconsin, kjer živi okoli 12.000 naših rojakov, in Milwaukee, kjer jih je okoli 8000. Sredi Wisconsin je slovenska farmerska naselbina Willard. V državi deluje 54 slovenskih društev.

Večje slovenske naselbine v ZDA so še v naslednjih državah oziroma mestih: v Indiani je okoli 5000 Slovencev s središčem v Indianapolisu, kjer so zaposleni večinoma v livarnah; imajo več društev. V državi New York je največ Slovencev v istoimenskem glavnem mestu, večji naselbini pa sta v krajih Little Falls in Gowanda. Nekaj naših rojakov živi tudi v državi New Jersey ob Atlantskem oceanu, in sicer v mestih Elisabeth in Manville.

Ob tem kratkem pregledu našega življenja v ZDA je razvidno, da so se Slovenci naseljevali najbolj v državah na severovzhodu, zlasti tam, kjer se je razvijala ob velikih rudnikih industrija, ki je potrebovala čedalje več delovnih moči. Mnogi so se tam za stalno naselili, druge je vleklo dalje proti zahodu, v države, ki so vabile nove priseljence in kjer so se odpirala velikanska rudna bogastva. Tako so govorice o kalifornijskem zlatu in velikih rudnih bogastvih v deželi Colorado zvale tudi mnoge slovenske priseljence na zahod, z željo, da bi tam, če že ne obogateli, pa vsaj dobro zaslužili. Prvi slovenski priseljenci v Colorado so delali v zlatih rudnikih okoli Leadvilla, v rudnikih srebra pri Aspenu in Crested Butte. V zadnjih letih so se nekoč cvetoče naselbine zelo razredčile, vendar deluje v državi še okoli 80 slovenskih društev (podatek je za leto 1967). Največja in najstarejša slovenska naselbina je v Pueblu, kamor se je preselilo največ Belokranjcev in Dolenjcev. Danes je med našimi rojaki v teh mestih več zdravnikov, odvetnikov, trgovcev, obrtnikov, gostilničarjev; zastopani so tudi v mestnih svetih. Druga največja naselbina je v Denveru, kjer je sedež Zapadne slovanske zveze, ene izmed podpornih ustanov ameriških Slovencev; ustanovljena je bila leta 1908 in ima okoli 13.000 članov. Večja slovenska naselbina je v Canon Cityju; naši rojaki so bili zaposleni večidel v premogovnikih in na kmetijah. Na jugu države so večje naselbine naših rojakov: Trinidad, Walsenburg in Aguilar; dalje v hribovitih krajih: Aspen, Crested, Butte, Salida in Palisade, kjer so bili zaposleni v rudnikih srebra. V okolici Puebla in Denvera in v planinah okoli Leadvilla živi več slovenskih farmerjev.

Tudi v Kansasu so nastale prve slovenske naselbine okrog premogovnikov in rudnikov. Ko so jeli opuščati rudnike, se je mnogo naših ljudi lotilo kmetovanja. Največja slovenska naselbina v tej državi je Kansas City.

V državi Utah so zrasle prve slovenske naselbine v krajih s topilnicami bakrove rude: Winterquarters in Scofield sta med najbolj znanimi. Pred dobrimi štiridesetimi leti je

živelo v Utahu blizu 1000 Slovencev; poleg omenjenih dveh je znana naselbina rudarjev Helper, središče velikega premogovnega okoliša. Nekateri naši rojaki se ukvarjajo tudi s kmetijstvom; neobdelano zemljo so kupili največ od Indijancev.

V Wyomingu — država meji na jugu na Colorado in Utah — so največje naselbine naših rojakov v kraju Rock Springsa ter v mestih Kemmerer in Superior.

Severno od Wyominga leži ob kanadski meji država Montana. Največja slovenska naselbina je v mestu Butte, blizu bogatih rudnikov bakra. Slovenci so se tu naselili že leta 1885. Večje naselbine so še v Anacondi, East Heleni, Great Fallsu, Kleinu in Roundupu. V Montani deluje še okoli 25 društev slovenskih podpornih organizacij.

Tudi Kalifornija je privabila mnogo slovenskih priseljencev zlasti v času, ko so se širile novice o kalifornijskem zlatu. Najstarejša in danes največja naselbina je San Francisco, kjer je okoli 1500 Slovencev (ne všteti otroke). Večja slovenska naselbina je v Los Angelesu, manjše naselbine pa so še v mestih Oakland pri San Franciscu, Sacramento, San José, Fresno, Fontana itn. V Fontani so 1960 zgradili prvo slovensko zavetišče za ostarele.

V državi Washington so znane naselbine Black Diamont, Cle Enum, Enumclaw in Krain. Slovenci delajo tu v premogovnikih, v gozdovih in na farmah. V Floridji so se uveljavili naši rojaki kot odlični farmerji. V okolici New Smyrna Beach in v Samsulu so bili sploh prvi, ki so začeli obdelovati zemljo in so še danes lastniki velikih farm.

V vseh navedenih krajih in mestih imajo Slovenci svoja društva, ponekod tudi narod-

ne in prosvetne domove, domove počitka in razvedrila, pevška in dramska društva, knjižnice, čitalnice, šole in svoja glasila. V izseljenstvu pridno deluje več kot 50 pevskih zborov, 40 dramskih in folklornih skupin; izdajajo dva dnevnik, 13 štirinajstdnevnikov in 21 mesečnih publikacij. Med našimi izseljenci v ZDA deluje 17 slovenskih šol in tečajev, 53 narodnih, prosvetnih in društvenih domov, 10 večjih rekreacijskih, športnih in družabnih središč, 50 narodno zabavnih ansamblov itd. O prosvetnem in kulturnem delovanju naših izseljencev bi bilo treba posebej pisati, če bi hoteli vsaj deloma prikazati njihova prizadevanja na tem področju. Prikazati bi bilo treba vlogo in pomen številnih slovenskih bratskih podpornih jedrot in zvez v ZDA, saj so to njihove najvažnejše gospodarske ustanove, ki nadomeščajo obvezno socialno zavarovanje za primere bolezni, nezgode, invalidnosti in smrti. Nekatere so bile mimogrede omenjene. V teh organizacijah je vključenih okrog 180.000 Slovencev, razpolagajo pa skoraj s 100 milijoni dolarjev. Nekatere teh podpornih jedrot in zvez poslujejo po vseh Združenih državah in tudi v Kanadi, druge samo po nekaterih državah. Društva prirejajo mesečne sestanke, prireditve, proslave, tekmovanja, božičnice, skrbijo za razvedrilo svojih članov tudi s predvajanjem diapozitivov in filmov, ki jih posnamejo na obisku v stari domovini in drugod, ali jih jim pošilja Slovenska izseljenska matica, organizirajo skupinska potovanja v domovino in podobno.

Ameriški Slovenci so dosegli visoko kulturno raven, saj so od leta 1891 do danes izdajali okrog 95 slovenskih časopisov in revij. Samo v Clevelandu je izhajalo 16 časo-

Slovenski narodni dom v Fontani (Kalifornija)

pisov in revij, v Chicagu 18, v New Yorku 11, v Pueblu 9, v Pittsburghu 7 itn. Enajst časopisov (dva dnevnik) in revij izhaja še danes. Prav časopisno in revijalno področje je zelo bogato gradivo za zgodovino slovenskega izseljenstva.

Pomembno vlogo v sedanjem življenju ameriških Slovencev opravljajo radijske oddaje v posameznih državah; v teh oddajah nastopajo slovenski predavatelji, slovenska pevka društva, cerkveni pevski zbori, igralске družine, razni ansambli, godbe, orkestri, solisti; nekateri teh pevskih zborov in zabavnih ansamblov so gostovali tudi v Sloveniji. Poleg večjih društev in organizacij deluje med ameriški Slovenci še vrsta manjših samostojnih organizacij, zvez, klubov, čitalnic raznih smeri in nazorov.

Cedalje tesnejša povezanost Slovenske izseljenske matice z nekaterimi ustanovami in društvi ameriških Slovencev odpira nove pobude in večje možnosti za poglobljene stike, za smotrnejše sodelovanje med domovino in izseljenci, za številnejše obiske izseljenih rojakov v domovini in po drugih jugoslovanskih republikah, za širše spoznavanje vseh vprašanj, težav in zadev naših rojakov po svetu, predvsem pa za zbiranje dragocenega zgodovinskega gradiva po slovenskih naselbinah. Mnogo zbranega gradiva je Matica že dobila in ga izročila Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Pri predsedstvu Slovenske akademije znanosti in umetnosti pa je bil leta 1963 ustanovljen poseben študijski center za zgodovino slovenskega izseljenstva.

V Kanadi so se začeli Slovenci množičneje naseljevati šele po letu 1924, dasi prve naše izseljence dobimo tam že po letu 1910. Izseljevanje v Kanado se je začelo po letu 1924, ko so ZDA začasno zaprle vrata za priseljevanje. Po nekaterih podatkih je bilo naših rojakov v Kanadi pred zadnjo vojno okoli 9000, po drugih pa največ 6000. Danes jih je okoli 40.000 (po drugih podatkih vsekar več kot 30.000), všteti predvojno, popovojno ekonomsko in deloma tudi politično emigracijo. Slovenci so najbolj strnjeno naseljeni v Torontu, Montrealu, Hamiltonu, Edmontu in Vancouverju. Prvi priseljeni rojaki so bili večinoma gozdni in industrijski delavci ter rudarji. Ker ni bilo sindikatov, so bili zelo izkoriščani. Mnogi so si s prihranki kupili zemljo in se lotili kmetovanja. Tako je zlasti v okolici Niagare zraslo veliko slovenskih farm.

Organizacijsko Slovenci v Kanadi niso bili tako trdno povezani kakor v ZDA, dasi so se skušali ravnati po njihovih skušnjah. Ze v desetletjih pred zadnjo vojno so ustanovili razna društva v večjih središčih, klube, krožke, pevske zборе, gledališke skupine ipd. Slovenska podporna organizacija v Kanadi je Vzajemna podporna zveza »Bled«. L. 1942 je bila ustanovljena v Torontu nova, Jugoslaviji naklonjena Zveza kanadskih Sloven-

cev, ki je nekaj let izdajala tudi svoje glasilo »Edinost«. List se je 1948 združil z glasilom »Novosti« in »Srbski glasnik« in dobil novo ime »Jedinstvo«. V Torontu delujeta Jugoslovansko-kanadska kulturna zveza in »Bratstvo i Jedinstvo«, ki vključuje pripadnike vseh jugoslovanskih narodnosti in novo ekonomsko emigracijo, ter Slovensko kulturno-prosvetno društvo »Simon Gregorčič«, ustanovljeno 1959 na pobudo primorskih Slovencev. V njem so vključeni predvsem povojni priseljenci. Jugoslovansko kanadska kulturna zveza »Bratstvo-Jedinstvo« prireja na farmi »Belgrade«, last pokojnega majorja Jonesa, vsako leto proslavo Dneva vstaje jugoslovanskih narodov. Vzajemna podporna zveza »Bled«, ustanovljena leta 1933, ima podružnice po vsej Kanadi. V Torontu imajo svoje društvo »Večerni zvon« prekmurski rojaki, svoje društvo imajo tudi slovenski vrtičkarji, športniki so ustanovili »Slovenian Soccer Klub«; njihova hokejska ekipa je že gostovala v Ljubljani, Celju, na Jesenicah, v Zagrebu in Beogradu. V Port Arthurju deluje jugoslovanski klub »Jadran«; v njem so večljani izseljenci slovenske in hrvatske narodnosti; v Edmontu je sedež »Slovensko-kanadskega društva«, v Vancouverju so povojni ekonomski priseljenci ustanovili društvo »Slovenian Society«. V Torontu delujeta pri slovenskih farah slovenski šoli; slovenske šole so še v Montrealu, Sundburyju, Burlingtonu, Hamiltonu, Winnipegu in Londonu; vodijo jih duhovniki in šolske sestre. Slovenski duhovniki izdajajo že od leta 1950 v Torontu mesečno revijo »Božja beseda«. V Montrealu, ki ima s predmestji okoli 2 milijona prebivalcev, živi okrog 4000 Slovencev; med njimi je le nekaj starih priseljencev iz Prekmurja, zelo močna pa je skupina priseljencev iz zadnjih 10—15 let — do 500 mladih slovenskih družin. Tu imajo svoje »Društvo sv. Barage«, slovensko cerkev, cerkveno dvorano, veliko pristavo z bazenom in pevski zbor. Tudi v Hamiltonu so večinoma naseljeni, ki so prišli v zadnjih desetih letih in jih je okrog 1000. V mestu Sudbury, kjer so bogati rudniki nikla, zlata in srebra, živi in dela kakih 150 naših rojakov. Nekaj stotin Slovencev je v Winnipegu, močnejša slovenska naselbina je v Windsorju, mestu tik ob meji Združenih držav; naselbina šteje okoli 1000 naših rojakov. Tudi Slovenci iz Kanade, zlasti iz vrst povojne emigracije, prihajajo v čedalje večjem številu na obisk v svojo domovino.

Poglejmo zdaj v Južno Ameriko, kjer živi mnogo naših rojakov zlasti v Argentini, Urugvaju in Braziliji. V Argentini jih je blizu 30.000, med njimi okoli 5000 političnih emigrantov. Argentina skraja ni mikala Slovencev, čeprav so bile tu večje možnosti za služek kakor v ZDA. V prvem desetletju našega stoletja so le redki Slovenci prišli v Argentino, dobrih dvajset let pozneje pa jih

je bilo že okoli 20.000, največ s Primorskega, od koder so se izseljevali v času fašističnega nasilja in preganjanja, torej največ v letih od 1924 do 1934. Največ Slovencev se je naselilo v Buenos Airesu in okolici. Večje naselbine so bile še v Rosariu, Cordobi in okolici, v okolici La Plate in drugod. Povojna politična emigracija se je strnjeno naselila v južnem delu argentinske prestolnice, v predmestju Romos Majia in v Lanusu, kjer so ustanovili svojo Slovensko vas. Tu so razvili široko delovanje v raznih društvih in ustanovah, izdajajo zbornike, mesečnike in kulturno revijo »Meddobje«.

Na Brniku. Prizor, kakršnih je vsako leto več, ker čedalje več naših rojakov prihaja v domovino

Pred zadnjo vojno je bilo v Argentini zelo razgibano društveno življenje med našimi izseljenci. Danes delujejo naslednja društva: Delavsko kulturno društvo »Ljudski oder«, Slovensko podporno društvo v Simbronu, Argentinsko-slovensko društvo »Zarja«, Slovensko podporno društvo »Edinost« v Cordobi. Društva imajo svoje pevske zборе, dramske, godbene in folklorne skupine. Do decembra 1966 so izdajali stari izseljenci mesečnik »Lipa«, ki pa so ga oblasti prepovedale, ker je objavljal novice iz Jugoslavije. »Ljudski oder« izdaja ciklostilni list »Napreje«, občasno pa tudi revijo. Naši izseljenci v Argentini so prispevali denarni znesek za postavitev spomenika Simonu Gregorčiču v Kobaridu, svojo navezanost na staro domovino so dokazali ob potresu v Skopju in ob drugih priložnostih. Kakor drugod na ameriški celini, so se tudi v Argentini uveljavili mnogi naši rojaki kot arhitekti in gradbeniki, v kulturnem življenju pa zlasti kot uredniki, režiserji in igralci. V Buenos Airesu je bila 1966 ustanovljena ukrajinska filozofska humanistična fakulteta kot podružnica univerze sv. Klementa v Rimu. Na tej visoki šoli je bil ustanovljen tudi slovenistični oddelek, na katerem predavajo slovenske predmete v slovenščini. Slovenski izseljenci, ki so sodelovali pri pripravah te stolice, so nameščeni na njej tudi

kot predavatelji. — Tudi mnogi iz vrst tako imenovane politične emigracije gledajo danes na Jugoslavijo drugače kot pred leti. Objektivnejši pogledi na staro domovino so tudi povod trenj v njihovih lastnih vrstah.

Manjše skupine slovenskih izseljencev na južni ameriški celini so še v Urugvaju, Braziliji, Čilu in Venezueli. Največ naših ljudi se je preselilo v **Urugvaj** po prvi svetovni vojni; ti pa so danes že osiroteli in vse bolj umirajo, novega dotoka pa zaradi gospodarske neustaljenosti v to deželo ni več; nekateri so se celo odselili v Argentino, Brazilijo, Kanado, Avstralijo in tudi nazaj v Evropo.

V Montevideu, glavnem mestu Urugvaja, delujejo štiri večja jugoslovanska društva. Najmočnejše med njimi je Jugoslovansko združenje »Bratstvo«, v katerem so vključeni pripadniki iz vseh jugoslovanskih republik. Izseljenska društva v Urugvaju imajo svoje redne tedenske radijske ure, ki jih plačujejo člani sami. Oddaje so vsako nedeljo zjutraj: v dveurnem sporedu se zvrste društvene novice, vmes so reportaže iz domovine, pesmi in glasba jugoslovanskih narodov. Med Slovenci v Urugvaju je največ Prekmurcev in Primorcev. V Montevideu živi blizu 200 prekmurskih rojakov, ki imajo že od leta 1935 svoje »Prvo slovensko prekmursko društvo« s folklorno in godbeno skupino. Za novo dvorano, ki so jo zgradili, jim je Slovenska izseljenska matica poslala kot darilo — parket.

V **Braziliji** živi okoli 18.000 Jugoslovancev, večidel v mestu São Paulo. Tu je tudi največ Slovencev, ki imajo svoj klub in dom. Društvo »Slovenski dom« v São Paulu je bilo ustanovljeno v času med obema vojnama in ima blizu 100 članov, večidel starih ekonom-

Izseljenski piknik v Vinomeru

skih izseljencev iz slovenskega Primorja. Društvo je povezano z ostalimi društvi v Braziliji in s Slovensko narodno podporo jednoti v ZDA.

Nekaj Slovencev živi tudi v **Mehiki**, večidel farmarjev.

V Avstraliji živi danes okoli 22.000 Slovencev, največ s Tržaškega in Goriškega, od koder so se izselili v letih fašističnega nasilja, zelo velik dotok pa je prišel po drugi svetovni vojni. Ker so prišli z ozemlja, ki je bilo pod Italijo, so jih sprejeli kot »Italijane«, dasi se sami niso priznali k italijanski narodnosti. V številu slovenskih izseljencev je vključenih tudi okoli 1400 političnih emigrantov, ki so prišli tja iz držav zahodne Evrope. Naši rojaki v Avstraliji so zaposleni deloma v tovarnah, deloma v svojih polkih, v gozdovih, na raznih gradbiščih, nekateri so se lotili dela na farmah, zlasti sadnih. V splošnem se je povojni rod izseljencev dobro znašel in imajo večinoma že vsi lastne domove. Mnogi izmed njih so bili že na obisku v svoji domovini.

Največja slovenska naselbina je v mestu Melbourne, ki ima dva in četrt milijona prebivalcev. Slovenci imajo v tem mestu tri domove: Slovenski dom, Baragov dom in Slomškov dom. Tu deluje Slovensko društvo, ki ima več kulturnih skupin, med katerimi je posebno delovna dramska. V okviru društva sta pevski zbor »Triglav« in zabavni orkester »Bled«. V Baragovem domu vodijo redovnice, ki so prišle tja iz Slovenije leta 1965, otroški vrtec in slovensko šolo. Druga največja slovenska naselbina je v Sidneyu. Tudi tu imajo Slovenci svojo šolo, pevski zbor, igralsko družino, folklorno skupino in orkester. Slovenski duhovniki — frančiškani, ki delujejo v Avstraliji (v Sidneyu), izdajajo mesečno revijo »Misl«. V Sidneyu in Melbourne so slovenski izseljenci zgradili svojo cerkev. Večje slovenske skupine so še v mestih Geelong (ok. 100.000 preb.), Adelaide (glavno mesto države Sout Australia s 770.000 preb., med njimi je okoli 2000 Slovencev), Brisbane (780.000 pr.), Canberra, ki je prestolnica Avstralije, ima pa le okoli 94.000 preb., St. Albans, Perth; v manjšem številu so naši ljudje raztreseni širom po Avstraliji. Svoje društvo imajo Slovenci še v Geelong East Belmontu (»Planika«) in v Warilli (»Danica«). V Avstraliji deluje tudi več jugoslovanskih društev, ki povezujejo člane vseh jugoslovanskih narodnosti. V Sidneyu izhaja že dvanajst let neodvisni informativni mesečnik »Jugoslovansko-avstralski list«.

Našim državljanom je dovoljeno redno prihajanje, naseljevanje in zaposlovanje v Avstraliji. Dne 5. marca 1970 je avstralski parlament potrdil sporazum o bivanju in zaposlovanju jugoslovanskih državljanov v Avstraliji. V uvodni obrazložitvi je zvezni minister za priseljevanje, Lynch, izjavil, da živi v Avstraliji že več kot 100.000 Jugoslovancev, ki so se uveljavili kot dobri delavci in strokovnjaki. Tudi predstavnik opozicije je pozdravil sklenitev sporazuma, prvega te vrste, ki ga je Avstralija podpisala s socialistično državo.

Za naše izseljence, razkropljene po vseh celinah, se je oblast pred zadnjo vojno kaj malo brigala, saj se je tako najlaže otresla skrbi za brezposelne, če so odhajali v tujino. Zanje so skrbele, kolikor so pač mogle, zasebne izseljenske organizacije, kot je bila na Slovenskem npr. Rafaelova družba. Stara Avstrija se je še manj brigala za naše ljudi, ki so šli s trebuhom za kruhom v širni svet. Zaradi popolne brezbriznosti so ljudje odhajali v tujino brez slehernega jamstva, da bodo dobili delo in zaslužek, kaj šele, da bi bili tudi kakorkoli zaščiteni. Bilanca našega izseljstva za nekaj desetletij nazaj je žalostna. Ne samo, da doma nismo storili vsega, da bi odtok izseljencev zaustavili, tudi v tujini nismo zanje tako rekoč ničesar dosegli. O kakšnem načrtnem delu, ki bi izseljence usmerjalo v določene dežele, jih tam družilo v strnjene naselbine, ki bi bile zavarovane z ustreznimi mednarodnimi pogodbami ter kulturnimi ukrepi, sploh ni mogoče govoriti.

Tudi po zadnji vojni ni šlo vse tako, kot bi moralo iti, in šele zadnja leta uspeva našim oblastem, da sklepajo čim ugodnejše sporazume o bivanju in zaposlovanju naših ljudi z vladami posameznih držav. S posredovanjem izseljenskih organizacij pri nas uspešno opravlja to vlogo Slovenska izseljenska matica, ki izdaja za rojake po svetu mesečnik »Rodno grudo« in vsakoletni Slovenski izseljenski koledar. Po njenem prizadevanju se iz leta v leto bolj krepi vezi med izseljenci in domovino, vsako leto prihaja več rojakov na obisk v staro domovino, mnogi se vračajo za stalno, da se zaposle doma ali pa da vsaj svoja zadnja leta prežive v krajih, kjer so se rodili. O oblikah te skrbi za naše rojake in o pobudah, kako bi stike z njimi še bolj okrepili, bi bilo treba posebej pisati. Če pomislimo, da skoraj četrtnina Slovencev živi zunaj meja domovine, bi resnično morali storiti vse, da ohranimo čim tesnejše stike z njimi in da vsak naš rojak, naj živi in dela kjerkoli, niti za trenutek ne bi smel imeti občutka, da domovina ne misli nanj; prav tako bi moral vsak naš človek ostati zvest domovini, saj je danes mnogo bolj izpostavljen raznarodovanju, kot je bil v preteklosti. Koder naši rojaki nimajo družabnih in povsem kulturnih in verskih središč, tam jih moramo še posebno podpirati s kulturnimi, moralnimi in osebnimi vezmi, z dobrimi domačimi knjigami, s časopisi, s pismi in vabili, naj obiščejo domovino. Z osebnimi in pismenimi stiki lahko storimo veliko dobrega. Seveda je pa predvsem dolžnost oblasti, dolžnost skupnosti, da rešuje vprašanja, kot so vzpostavitev stalnih in trdnih odnosov z deli naroda, ki trajno inčasno živijo v inozemstvu, kako jim zagotoviti pravice in zaščito, ki izvirajo iz njihovega delovnega razmerja in iz mednarodnih dogovorov, kako spodbujati politiko zagotavljanja mož-

nosti za vračanje naših rojakov v domovino, kako usmerjati izseljevanje, če je potrebno in kako proces izseljevanja zaustaviti, če postaja zaskrbljujoče. Do nobenega našega človeka, ki ga je življenjska pot zanesla v druge dežele, bi ne smeli biti brezbrizni. Poskrbeti bi morali, da bi našli stike z njimi, naj žive kjerkoli, v kakršnihkoli razmerah. Ohranjanje narodne in domovinske zavesti bi morala biti prva dolžnost slovenske narodne skupnosti. Tudi če naši ljudje najdejo med znanci del domovine, del domačega vzdušja, jim je tujina mačeha. Cetudi bi dala tujina vse, kar si kdo želi, ostane v človeku črv domotožja, ki grize in preganja srčni mir. In naposled moramo pomisliti, da nam z odhajanjem v tujino odtoka naša narodna kri. Danes to še bolj čutimo. Nekoč so odhajali ljudje zdoma, ker jih domačija ni mogla preživljati, danes pa se praznijo

vasi, zlasti po hribovitih območjih: domačije samevajo, nikogar ni, ki bi obdelal njive, jih posejal in požel, pokosil senožeti, ostal na zemlji, na domačiji, v domovini. Še vedno drže stari pregovori: Ljubo doma, kdor ga ima. Tujja peka nima teka. Tujja zemlja ubija človeka. Tuje peči so mrzle. Tuji koti so ozki, tuje klopi trde. Predvsem pa je treba opozarjati tiste naše ljudi, ki po vsi sili hočejo iti v tujino, naj ne hodijo, če nimajo zagotovljenega delovnega mesta, naj ne hodijo mimo ustanov ali zavodov za zaposlovanje. Kdor pa gre, naj ostane domovini zvest. Iz izkušenj pa vemo, da se je teže vrniti domov, kot pa oditi v tujino. Domovinska vzgoja, ki bi jo morali vcepiti že otrokom in jo gojiti že od osnovne šole naprej, bi marsikoga prepričala, da je najlepše doma, čeprav se je treba zato odreči marsičemu, s čimer vabi tujina. -nc.

STOPETDESETLETNICA NARODNEGA MUZEJA V LJUBLJANI

15. oktobra 1821 so kranjski deželni stanovi soglasno sprejeli sklep, da se ustanovi v Ljubljani muzej. Ta datum nam pomeni začetek današnjega Narodnega muzeja in začetek slovenskega muzejstva.

Tako se slovenski muzejci letos spominjamo 150-letnice svoje matične ustanove in hkrati 150 let dela za slovensko domoznastvo in kulturo. Castitljivi jubilej ni le praznik slovenskega muzejstva, danes dokaj ozke veje slovenske znanosti in kulture, ampak prav osrednji dogodek v zgodovini slovenske kulture in znanosti, pomembna postaja v zgodovini slovenskega samoosvečenja. Ustanovitev muzeja lahko postavimo v isto vrsto, v kateri stoji leta 1693 ustanovljena Academia operosorum, pred njo pa ima v nekem smislu celo to prednost, da je ena izmed redkih ustanov, ki strnjeno deluje vseh 150 let. Tako je Narodni muzej skupaj z ustanovami, ki so zrasle iz nekdanjega ljubljanskega muzeja, dragoceno ogledalo rasti naših znanosti, ki se bavijo s slovensko zemljo in njeno zgodovino in hkrati našega vraščanja v evropsko kulturno in znanstveno misel. Ni čisto naključje, da sodi začetek muzejstva in njegovo prvo uveljavljanje v Prešernov čas. Če nam je Prešeren dal slovensko narodnostno legitimacijo, s katero smo enakovredno stopili v družino drugih narodov, je ta vstop, s Prešernom sicer čudežno izvršen, vendar ostal naloga, naloga, ki obvezuje.

Kako je to nalogo izvrševal ljubljanski Deželni muzej, prednik našega Narodnega muzeja?

Njegova ustanovitev pred 150 leti pomeni najprej napredno dejanje, če mi je dovoljeno uporabiti to danes tako zlorabljano in nejasno besedo. Napredno v tem smislu, da je

ljubljski muzej eden najstarejših v tedanji monarhiji, v njegovi vrsti lahko pred njim imenujemo le muzeje v Budimpešti, v Gradcu, Pragi, Brnu, v okviru današnje Jugoslavije je le muzej v Splitu nekaj starejši. Tedanje splošne težnje po proučevanju posebnosti domače zemlje, njene zgodovine, domačih tal so bile žive tudi na tedanjem Kranjskem. Še več. V tem času so imele te misli po zaslugi slovenskega razsvetljenstva že svojo tradicijo. Pomislimo samo na Linhartovo zgodovino Kranjske, ki je izšla v letih 1788—1791, na Vodnikovo zgodovino, obe nastali v Zoisovem krogu, ob možu, ki ni samo dal zavetja Linhartu, Vodniku, Kopitarju, ampak je tudi sam ustvaril znamenito zbirko mineralov, prvi privatni muzej, ki je pozneje postal temeljni kamen novo ustanovljenega Deželnega muzeja. Kar simbolno: tudi v muzejstvu stoji na začetku slovenska ljubezen, slovenska samoiniciativa, ki jo država pozneje z večjimi ali manjšimi mukami vključi v svojo zgradbo.

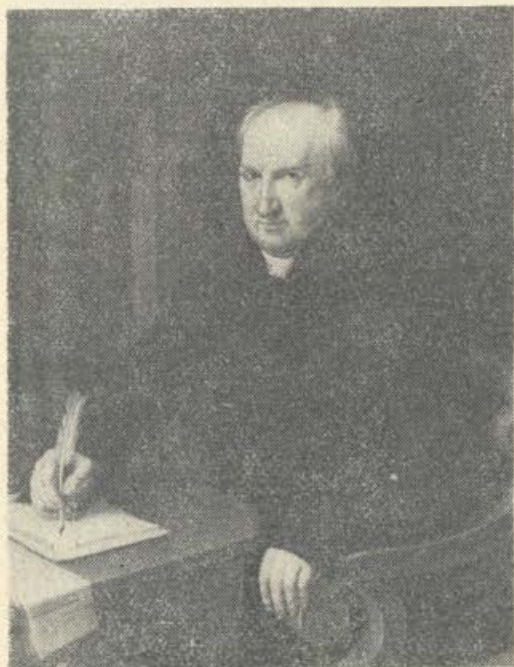
Sklep deželnih stanov je torej zrastel iz že pripravljenih tal, iz prsti, ki jo je že razrahljalo slovensko razsvetljenstvo. Le tako je sklep tudi uspel, čeprav njegovo uresničevanje ni šlo brez težav. Zabeležimo le glavne postaje te poti!

Že pred sklepom deželnih stanov moramo omeniti obširno spomenico škofa A. Gruberja, v kateri je 4. julija 1821 ustanovitev muzeja predlagal. Iz nje vidimo, da je škof Gruber želel, da postane muzej središče vsega znanstvenega dela. Zbiral naj bi vse zgodovinsko gradivo od listin, grbov, pečatnikov, rodovnikov, zbiral naj bi arheološko gradivo in slike, narodne noše, opisal domače šege in običaje, zbiral domače pesmi,

običaj, pripovedke in pravljice, hranil pa tudi vse domače tiske. Bil naj bi torej arhiv, arheološki in etnografski muzej, galerija. Njegova naloga pa naj bi ne bila le zgodovinska: enakovredno naj bi zbiral tudi naravoslovno gradivo in proučeval naravoslovno podobo dežele. Njegovo delo naj bi bilo tudi praktično: ukvarjalo naj bi se s statistiko, uporabno fiziko in matematiko, prikazoval naj bi tudi poljedelske in industrijske stroje in aparature, tako da bi bil muzej tudi šola moderne tehnične izobrazbe. Bil naj bi tudi naravoslovni muzej in šola moderne tehnične misli. Po zgledu graškega muzeja naj bi se ob muzeju dejansko ustanovila šola, ki bi praktično tehnično izobraževala. Novo pojmovana znanost, gradeča na gradivu in izkustvu, naj dobi v muzeju svoje

Licejska gimnazija na sedanjem Vodnikovem trgu, kjer je leta 1831 odprta prva razstava Deželnega muzeja

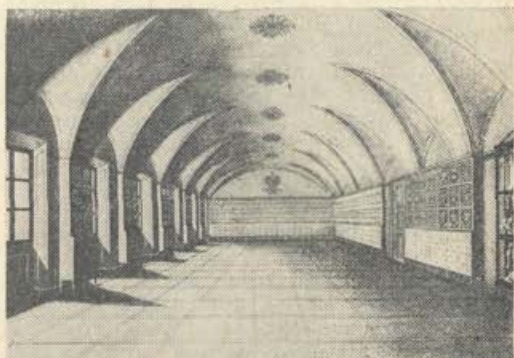
Graf Hohenwart (1771—1844), prvi kurator (ravnatelj) Deželnega muzeja v Ljubljani (od 1831 do 1843)

osrednje mesto. Gruberjeva spomenica je bila tudi osnova programu, ki ga je odobrila Studijska dvorska komisija na Dunaju in ki ga je predsednik deželnih stanov Jožef Kamilo pl. Schmidburg leta 1823 v posebni spomenici predložil javnosti. Spomenico in program sta ponatisnila tudi *Illyrisches Blatt* in *Laibacher Zeitung*.

Čeprav so mnogi razumeli razglas kot državno potrditev sklepa deželnih stanov, je vendarle cesar potrdil sklep šele leta 1826, toda z izrečnim pristavkom in pogojem, da se mora muzej vzdrževati le s prostovoljnimi prispevki in darovi brez posredne ali nepo-

sredne državne podpore in da se deželanom zaradi muzeja tudi ne smejo nalagati nova bremena. Tudi kustos in ostalo skromno pomožno osebje ni smelo biti sprejeto med državno oziroma deželno uradništvo. Tako je bil muzej sicer potrjen, ime Deželnega muzeja je bilo legalizirano, ostalo pa je še naprej odvisno od zasebne iniciative, ljubezni in podjetnosti. Pač pa je muzej dobil istočasno Zoisovo zbirko mineralij, ki je tako postala temelj muzejskih zbirk. Zoisovo veliko delo je tako postalo tudi čisto v muzejskem oziru temeljni kamen slovenskih domoznanskih prizadevanj. Tudi drugi so radi s svojimi darovi podprli mlado muzejsko ustanovo. Pod svoje varstvo jo je predvsem vzela Kmetijska družba, ki je dala muzejskim zbirkam tudi prvo streho v Pogačnikovi hiši, v Salendrovi ulici 3.

4. oktobra, torej deset let po sklepu deželnih stanov, je bil muzej slovesno odprt v licejski gimnaziji na Vodnikovem trgu. Osnova prve razstave je bila Zoisova zbirka mineralij, Hohenwartova zbirka konhilij in sta-

Prvi razstavni prostor Deželnega muzeja v Licejski gimnaziji

H. Freyer (1802—1866), prvi kustos muzeja (od 1832 do 1852)

rine, ki so jih našli ob poglobitvi Ljubljane. Vsa zbirka je bila razstavljena v pritličju liceja. Muzej je uredil grof Hohenwart, ki mu je pozneje pomagal prvi kustos H. Freyer, ki je strokovno vodil muzej do leta 1852, njemu je sledil že Karl Dežman, od 1852 do svoje smrti 1899, nedvomno prva osebnost slovenskega muzejstva.

Muzej je tedanja sredina navdušeno sprejela in ga s svojimi darovi tudi podprla. Grof Hohenwart, njegov prvi (brezplačni) direktor, je sam že za otvoritev daroval svojo znamenito zbirko konhilij, mnogi so mu sledili: njihova imena in darovi so se nam ohranili, saj jih je grof Hohenwart vestno objavljaval v časnikih *Laibacher Zeitung* in *Illyrisches Blatt*, pozneje pa tudi v Carnioliji. Med darovalci srečamo tako tedanjo kranjsko plemstvo kot slovensko domoljubno duhovščino. Dr. Jakob Zupan je podaril Vodnikove rokopise, slovenske knjige, bakroreze in božjepotne podobice, še danes dragocen vir za tedanjo topografsko slovensko podobo. Ob takih in podobnih darovih se je utrjevala misel, naj bi muzej zbiral vse domače slovstvo in tiske, da bi postal hram vsega tedanjega kulturnega snovanja Kranjske in s tem tudi dobršnega dela slovenske kulture. Pogostni pa so bili tudi drugi darovi: predvsem so zbiralci darovali svoje numizmatične in naravoslovne zbirke, misijonarja Baraga in Knoblehar pa tudi pri svojem delu v daljni

severni Ameriki in osrednji Afriki nista pozabila domačega muzeja in sta mu darovala etnološke zbirke iz omenjenih dežel, osnovo slovenskega etnološkega muzeja.

Muzej pa ni ostal samo pri zbiranju in hranjevanju gradiva. Ob njem sta nastali Muzejsko (leta 1839) in Zgodovinsko društvo (leta 1846), ki sta izdajali svoje časopise, prve strokovne revije v slovenskem prostoru. Svojo prvo publikacijo je muzej izdal že ob odprtju svoje prve razstave 1831, sledila mu je podobna publikacija ob obletnici. Leta 1836 je izšel prvi vodič po muzeju, ki ga je napisal grof Hohenwart. Sledila so še tri letna poročila (*Jahreshefte des Vereines des Krainischen Landesmuseums* 1—3, 1856, 1858 in 1862), ki jih je izdal že Karl Dežman. Plodnejše je bilo s svojimi publikacijami Zgodovinsko društvo, ki je v letih od 1846 do 1868 izdalo 23 letnikov svojega glasila (*Mittheilungen des Historischen Vereines für Krain*). Časopisi so odhajali v zameno po vsej Evropi, predvsem pa po tedanji Avstriji, v zameno je prihajala sorodna strokovna literatura. Tako v muzeju niso rasle le zbirke, nastajala je strokovna knjižnica, ki je omogočala ploden stik s sodobnimi dognanji zgodovinskih in naravoslovnih ved. Tako je muzej z učenimi društvi, ki so ob njem zrastle, tudi v težkih desetletjih ustavnega boja in političnih razprtij v slovenskem prostoru vendarle

Karl Dežman (1821—1889), kustos muzeja od 1852 do 1889; zgradil je današnje muzejsko stavbo

Narodni muzej leta 1888 ob otvoritvi

opravljal svoje delo in nadaljeval tradicijo, ki so jo začeli naši razsvetljevci.

Položaj se je bistveno spremenil v zadnjem četrtletju 19. stoletja. Spremembo je sprožil nagel razvoj mlade prazgodovinske vede, ki je v drugi polovici 19. stoletja začela svojo zmagovito pot. Na Dunaju je bilo 1870 ustanovljeno Antropološko društvo, ki je imelo v svojem programu predvsem raziskovanje najstarejšega človeka. Leta 1876 se je pri Naravoslovnem razredu dunajske akademije znanosti ustanovila Prazgodovinska komisija. Ta je že takoj po ustanovitvi usmerila svoj pogled, prav po zaslugi Deželnega muzeja, tudi na Kranjsko in vsepovsod odkrivala sledove prazgodovinskega človeka v taki množini kot drugod nikjer v monarhiji. Dunajski raziskovalca Hochstetterja in Szombathyja je po kranjskih strokovnih poteh spremljal Karl Dežman, ki je že nekaj let prej odkril znamenito arheološko postojanko na Ljubljanskem barju. Nova odkritja so prav vabila k raziskovanju. Dežman se jih je takoj lotil in s svojim preparatorjem Schulzem izkopal dragoceno halštatsko gradivo, ki je pomembno prispevalo k opredelitvi pojma prazgodovinske halštatske kulture. Hkrati pa se je ob številnem in pestrem gradivu z Ljubljanskega barja nakopičilo še novo; razstavniki prostori v licejski gimnaziji niso mogli več zadoščati. K. Dežman se je lotil zidave nove muzejske stavbe. Njegov politični vpliv mu je pri tem pomagal. Kranjska hranilnica je prevzela polovico gradbenih stroškov — že takoj v začetku je prispevala 100.000 goldinarjev, vsoto, ki potem še zdaleka ni zadoščala — drugo polovico je prispeval kranjski deželni zbor, mnogo tudi privatniki.

Ljubljanski obrtniki so brezplačno opravili vsa obrtniška dela. Tako je cesar Franc Jožef 14. julija 1883 ob proslavi šeststoletnice priključitve Kranjske Avstriji osebno položil temeljni kamen novi muzejski hiši, ki je bila do 1885 v glavnem dokončana. 2. decembra 1888 je bila nova stavba odprta. Zbirko je postavil in uredil Karl Dežman, ki je za to prilikom napisal drugi muzejski vodič. Nova mogočna stavba in novo postavljene zbirke je drugo veliko dejanje slovenskega muzejstva. Leta 1888 zgrajena stavba je še danes osrednje zatočišče slovenskega muzejstva, le da jo danes dosti težje vzdržujemo, kot so jo včasih zgradili... In da danes ni delovno področje le enega znanstvenega delavca, ampak daje streho daleč nad dvajsetim znanstvenim delavcem. Mogočna muzejska stavba v Ljubljani je bila odprta skoraj leto dni pred monumentalnima muzejskima stavbama na Dunaju (današnji Naturhistorisches in Kunsthistorisches Museum), ki sta bili v mnogočem ljubljanski stavbi za zgled. Dokaz več, kako je tedanja Ljubljana stala v prvi vrsti sodobnega muzejstva. V muzeju so sedaj še posebej močno rastle zbirke z vseh širokih področij muzejskih dejavnosti. V zgodovinskem sektorju so se predvsem množile arheološke zbirke. Oživelo je tudi znanstveno delo. Leta 1889 je Muzejsko društvo obnovilo svoja poročila (Mittheilungen des Musealvereins 1889—1907), katerim se je čez dve leti pridružil prvi slovenski strokovni časopis, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko (1—19, 1891—1909). A. Müllner, Dežmanov naslednik v muzeju, je hodil bolj svoja pota in izdajal tudi svoj lastni časopis, Argo, katerega je izšlo 10 letnikov (1892—

1903). W. Smid, Müllnerjev naslednik v muzeju, je začel s Carniolo. Izšla sta dva nemška (1908—1909) in 10 slovensko-nemških zvezkov (1910—1919). Z odhodom Walterja Šmida v Gradec leta 1909 je postal direktor Josip Mantuani, njemu pa je sledil Josip Mal, ki je vodil muzej med obema vojnama (1924—1945). Še danes živeči starosta slovenskih muzejcev je dobro znan mohorjanom, saj jim je napisal Zgodovino slovenskega naroda in se tudi sicer pogosto oglašal v mohorskih publikacijah. Po drugi svetovni vojni je bil dolgoletni direktor Narodnega muzeja Jože Kastelic, sedaj pa vodi muzejsko ustanovo Peter Petru.

Po letu 1918, nastanku narodne države, je Deželni muzej postal avtomatično Narodni muzej. Njegova vloga se je spremenila v dvojnem ozirju. Prvič programsko. Enciklopedični program, ki ga je 100 let prej načrtal škof Gruber, ni bil več možen. Ljubiteljsko zbirateljstvo, prej kot slej tako dragoceno in plodno, ni zadoščalo več. Tudi najnadarnejši polihistor ni mogel biti več hkrati slovenski aktivni politik, arheolog, naravoslovec in kulturni zgodovinar. Delo, ki ga je sto let opravljal muzej, se je razvejalo in razdelilo. Mlada slovenska univerza je prevzela vrsto strok, tako zgodovinskih kot naravoslovnih, etnografski muzej se je osamosvojil, posebej je zrasla galerija, naravoslovci in arheologi so bili med seboj samo še bolj ali

Dr. Walter Schmid (1875—1951), kustos muzeja od 1905 do 1909

Prof. Alfonz Müllner (1840—1918), kustos muzeja od 1889 do 1903

manj upravno povezani, arhiva prav tako ni mogel več urejati arheolog, niti obratno arhivar arheoloških zbirk. Dolžnost zbiranja slovenskih tiskov je že prej prevzela licejska knjižnica. Že posamezne stroke same ni mogel več obvladovati en sam. Muzej ni mogel biti več skupnost vsega slovenskega domonastva.

Drugič pa naj bi sprememba imena iz Deželnega v Narodni muzej ne bila le sprememba imena, ampak nova naloga.

Narodni muzej naj postane muzej celotnega slovenskega prostora, ne samo prejšnje dežele Kranjske, pokaže naj podoba slovenskega prostora in zgodovino slovenskega rodu. Prostora, v katerega smo ujeti in iz katerega rastemo, prostora, v katerega so se zajedle naše korenine, ki nas oklepajo in hkrati hranijo. Muzej pa naj bo tudi ogledalo naše zgodovine, ki je tako pogosto res samo muzejsko predstavljiva, kot je samo muzejsko predstavljiva prazgodovina. To niso samo besede: s tem želim le povedati, da slovenska zgodovina ne more biti izčrpana z zgodovino priključevanj in vključevanj naših pokrajin v različna tuja gospostva, z zgodovino vojska, ki so šle preko naših ozemelj, v politični zgodovini tistih, ki so nam vladali. Slovenska zgodovina živi v stoterih spomenikih slovenske zemlje, ki so od romanike in gotike posejani po slovenski zemlji, v stoterih izra-

Dr. Josip Mantuani (1866–1933), ravnatelj muzeja od 1909 do 1924

zih slovenske trdoživosti, slovenske vere, upanja in ljubezni. Nikoli nisem tega tako občutil kot ob pregledu velike razstave umetnosti na jugoslovanskih tleh v Parizu. Moja slovenska zgodovinska zavest in ponos nista bila tako potešena kot takrat, ko sem gledal mojstrske plastike sv. Katarine in sv. Barbare iz Velike Nedelje, Jurija iz Ptuja, Sočutne iz Celja, Marije z Jezusom iz Sempetra in Marije Magdalene in Elizabete iz Arč, ki jih je Emilijan Cevc tako mojstrsko vkomponiral v samo srce pariške razstave, ko sem gledal slovenske kvalitete, ki tudi sredi Pariza niso obledele, narobe: moč harmonije med veliko ljubeznijo, ki se je sklonila nad domačo usodo in jo sprejela, in med velikim znanjem, ki se je znalo kvalitetno izraziti tudi v skromnem, cenjenem gradivu, je delovala poživljajoče, tam v Parizu kar odrešujoče.

Zeel sem reči: tudi v času, ko ni več možen muzej, ki bi pod svojo streho enciklopedično združeval vse naše znanje o slovenskem prostoru in zgodovini, vse vire, pisane in materialne, ki so podlaga tega našega znanja, ostaja slovenski Narodni muzej velika naloga. Postane naj zgodovinski muzej, ki bo v svoji razstavi prikazoval podobo slovenske zemlje od začetka, ko je prvi človek začel spreminjati njeno podobo in si jo želel podvreči, preko dob, ko so na njej živila naj-

različnejša ljudstva, katerih zgodovino lahko razberemo le iz materialnih ostankov, ki so nam jih zapustili, pa skoraj do današnjega dne, ko je ta prostor postal res slovenski, usodno prizorišče slovenske zgodovine, ki je pogosto še vedno dojemljiva in izmerljiva le s spomeniki, ki jih je naš slovenski prednik postavil na ta tla, z deli njegovih rok, ki so edina ostala, da lahko posvetijo v misel in srce tedanjega slovenskega človeka. Tudi slovenska zgodovina je pogosto izmerljiva le na tak način, s prazgodovinsko in arheološko metodo, če smemo tako reči. Tako ostaja slovenski Narodni muzej prav za naš narod in naš prostor usodni imperativ. Pokaže naj našo izvirno odzivnost na zgodovino in njene kulture, naš ustvarjalni odgovor zgodovinski usodi. Pokaže naj našo vzdržljivost, ki ni bila samo trpna, ampak tudi ustvarjalna. Vzdržljivost, ki ni samo trpna kvaliteta majhnih, ampak ustvarjalna kvaliteta prvega reda vsakega polnega življenja in kulture. V današnjem času, ki si je postavil za svoj idol spreminjanje, revolucije, nove strukture, najbrž pozabljamo na to. Toda ozrimo se v svojo zgodovino, v svoje življenje: življenje je tako pogosto bolj prenašanje kot ustvarjanje. Ali boljše: šele sprejetje svoje usode in njeno prenašanje je lahko tudi ustvarjanje. Hotel bi samo ponoviti: moderna zgodovina, ki se odvrta od samo politične, vojaške zgodovi-

Dr. Josip Mal (r. 1884), ravnatelj Narodnega muzeja od 1924 do 1945

ne, ki odkriva »nezgodovinska« ljudstva, se mora tako nujno skloniti k »nezgodovinskemu« slovenskemu narodu, k njegovi anonimni zgodovini, če jo gledamo z vidika velikih dogodkov, ki so premikali meje in svet. Lahko pa odkrije tudi polno zgodovino, tisoč kvalitet, če jo gledamo z vidika življenja, ki je na tem prostoru vztrajalo in se ustvarjalno odzivalo klicu rasti v skladu s svojim genijem in svojo usodo. Lahko odkrije originalno slovensko zgodovino, ki je znala preko upravnih meja stalno živeti in rasti, slovensko kvaliteto, ki v naši novi človeški viziji ne bi smela biti ena izmed najmanjših kvalitet.

HUDI ČASI PRED PETSTO LETI

Mohorjanom dobro znani pisatelj Fran Detela je napisal povest Hudi časi, ki se godi v dobi francoske zasedbe naših dežel v začetku prejšnjega stoletja. Gotovo so naši predniki tudi takrat okusili marsikaj hudega, kot to vsaka vojska prinese s seboj, vendar so bili pri nas veliko hujši časi v dobi turških napadov pred petsto leti. Takrat je bil v nevarnosti sam obstoj našega naroda, kajti Turki so s surovo silo, z ubijanjem, ropanjem in požiganjem, zlasti pa z odvajanjem ljudi v sužnost grozili uničiti slovensko ljudstvo.

Odkar so Turki leta 1354 z Galipolijem osvojili prvi kos Evrope, so hitro napredovali po Balkanskem polotoku in se bližali slovenskim deželam. Ko so dobrih sto let kasneje zasedli Bosno, so se približali Sloveniji ponekod na okoli 100 km razdalje. To naglo turško napredovanje je omogočila predvsem zanikrna politika tedanjih fevdalnih držav z večnimi notranjimi boji, v katerih so posamezne stranke celo klicale Turke na pomoč proti svojim nasprotnikom. Posebno v Bosni so se Turki že dolgo prej vmešavali v boje domačih fevdalcev med seboj in z ogrskimi kralji. Ob neki taki priliki je jeseni leta 1408 pridrla turško krdelo v Belo krajino in požgalo Metliko, kar je bil prvi turški napad na slovenske dežele.

Vendar so imele te dežele v naslednjih desetletjih še precej mir pred Turki, ki so bili zaposleni z boji na Balkanu, zlasti z upornim albanskim voditeljem Skenderbegom ter z vojno z Benečani. Res hudi časi za Slovence so se začeli, ko so Turki leta 1463 osvojili Bosno in je leta 1469 umrl junakiški Skenderbeg. Poslej so Turki neovirano napadali Dalmacijo in Hrvatsko in preko teh tudi naše kraje. Ti hudi časi, ko so bili Turki pri nas skoro vsako leto in včasih celo po večkrat, so trajali blizu poldrugo desetletje. Končali so se leta 1483, ko je ogrski kralj Matija Korvin (kralj Matjaž) sklenil s sultanom Bajazidom II. petletno premirje, ki je bilo potem še za tri leta podaljšano.

Narodni muzej ostaja torej še tudi po sto-petdesetih letih naša naloga. Naloga, da še naprej razvija slovensko znanost in kulturo: cela vrsta zgodovinskih strok od arheologije, numizmatike, kulturne zgodovine ima v Narodnem muzeju še vedno svoje središče in ne vidimo vzroka, da bi se to spremenilo. Le poglobiti se mora, dobiti polne možnosti razvoja. Predvsem pa ostaja naloga, da postane Narodni muzej res zgodovinski muzej slovenskega naroda, kjer bomo videli svojo lastno podobo, brali svojo lastno zgodovino in spoznali svoj izvorni odziv svoji zgodovinski usodi.

Stane Gabrovec

Premirje je ponudil novi sultan Bajazid II., ki je nastopil po smrti očeta Mohameda II. Osvajalca leta 1481 in se moral najprej tri leta boriti za prestol z bratom Džemom. Sploh se je pa Bajazid bolj zanimal za knjige in umetnost kot za vojskovanje in so se mu zato bojeviti janičarji večkrat upirali, ker so si želeli boja in plenjenja.

Med leti 1469 in 1483 so Turki na približno tridesetih pohodih požgali na Slovenskem na stotine vasi in pobili na tisoče ljudi ali jih pa odvedli s seboj in prodali v sužnost. Zanesljivih podatkov seveda ni mogoče navesti, saj še za vse napade ne vemo natančno, kdaj in kje so bili. Razumljivo je, da so števila napadalcev in žrtev sodobniki pod vtisom strašnih dogodkov večinoma pretiravali. Tako gotovo tudi poglavitni popisovalec teh časov Jakob Unrest, župnik v Dholici na Koroškem, ki je živel v drugi polovici 15. stoletja in napisal »Avstrijsko kroniko«. Nekako uradno oceno so dali notranjeavstrijski deželni stanovci leta 1508, ki so ocenili število do tedaj ubitih ali v sužnost odgnanih ljudi na okoli 200.000.

Poglavitno izhodišče turških napadov na Slovensko je bila Bosna, delno tudi severna Srbija. Le redki teh pohodov so bili v zvezi z rednim turškim vojskovanjem z Benečani ali z ogrskim kraljem, večinoma so jih prirejali mejni turški poveljniki na svojo pest zaradi plena in ugrabljanja sužnjev. Zato so bili napadalci lahko oboroženi hitri konjeniki, tako imenovani akindžije (turško-akin = plenjenje), ki so se po uspešnem napadu hitro umaknili in se niso dolgo zadrževali pred utrinjimi kraji. Pot so si včasih pripravili s kupljenimi vohuni in kažipoti in si tudi iskali pristašev med nezadovoljnimi kmeti, kar kaže, da so morda mislili na kasnejšo osvojitve naših dežel.

Njihove uspehe so jim olajšale takratne neurejene razmere v teh deželah. Komaj se je končala vojna za celjsko dediščino, je že sledil upor štajerskega plemstva pod vodstvom Andreja Baumkirchnerja in zlasti

Sultan Mohamed II.

vojna s hrvatsko-ogrskim kraljem Matijo Korvinom.

Največ je moral pretrpeti kmet po vaseh, v kolikor se ni zatekel v utrjene tabore, ki si jih je zgradil okrog cerkva na hribih, ali pa v kraške jame. Zato ni čudno, da imamo v tej dobi tudi prvi poizkus kmečkega upora. Takrat se godita tudi obe naši najbolj brani »turški« povesti, Sketova Miklova Zala in Jurčičev Jurij Kozjak in takrat je bila tudi Ljubljana resno ogrožena od Turkov.

Z letom 1469 so Turki začeli svoje »obiske« pri nas. Sredi junija je prišlo okoli 10 000 Turkov pred Metliko, kjer so taborili en teden; mesto so razdejali, okolico pa opustošili. Nato so pustili eno četo ob Kolpi, da jim je varovala prehod za umik, drugi del je šel čez Kočevje in Ribnico proti Ljubljani, ki se je niso mogli polastiti, zato pa so uničili vse po okolici, kot že prej ob vsej poti. Tretji del je šel čez Žumberk proti Kostanjevici in po krški dolini na Hrvatsko, spotoma pleneč in požigajoč. Kranjski deželni stanovi so medtem le zbrali nekaj tišoč vojske, ki je prej škodila, kot koristila. Kajti ko se je turška vojska s plenom in ujetniki vračala mimo Metlike h Kolpi, je morala cel teden čakati na prehod čez močno naraslo reko. Ker jim je bila krščanska vojska blizu za petami, so Turki v strahu pred napadom pobili čez 1000 ujetnikov, da jim

pri boju ne bi bili v napoto, vendar se kristjani niso upali napasti. Se konec istega leta 1469 so Turki ob nekem vojskovanju na Hrvatskem vdrli zopet mimo Brežic do Krškega in naredili veliko škodo.

Naslednje leto 1470 so imele slovenske dežele mir, kralj Matija Korvin je namreč postavil na Hrvatskem novega bana, ki je s precejšnjo vojsko zadržal Turke in tako obranil tudi Slovenijo, kljub temu pa so jeseni tega leta Turki zopet vpadli v Hrvatsko. Hudo je bilo prihodnje leto 1471, ko so bili Turki kar štirikrat pri nas. Bosenski paša Izakbeg je spomladi s 15 000 konjeniki tako naglo pridrl na Kranjsko, da se mu ni utegnil nihče postaviti v bran. Vrnil se je z velikim plenom in 20 000 ujetniki. Ker se mu je vse lepo obneslo, je prišel takoj nazaj in plenil vse do Ljubljane. Za binkošti je prišel še tretjič in pred Ljubljano razdelil svoje ljudi na tri dele: en oddelek je drl na Gorenjsko, opustošil Škofjo Loko in Kranj ter požgal Velesovo, drugi oddelek je šel mimo Kamnika, kjer je požgal mekinjski samostan, v Savinjsko dolino do Celja, tretji pa na Dolenjsko in požgal kartuzijo Pletanje. V pozni jeseni v začetku novembra so prišli Turki še četrtič. To pot so obiskali in oplenili zahodno Slovenijo, kjer so prišli čez Kras do Vipave in Gorice.

Več razlogov govori za to, da so Turki to leto pri svojem tretjem pohodu poskusili zavzeti Ljubljano in ne šele naslednje leto, kot pripoveduje Valvasor. Ta piše namreč v XV. knjigi svoje Slave vojvodine Kranjske: »L. 1472 so morali zopet gledati te hudobne obiskovalce. Prišli so do Ljubljane in napravili pred mestom tri tabore: pri sv. Krištofu, katerega viden, velik spomenik se še danes vidi v zelo široki jami ali luknji, ki so jo napravili, ko so se vanjo vkopali, zato se ta jama še danes imenuje Jama, kar pomeni po kranjsko luknjo. Druga tolpa se je utaborila v Šiški, kjer se ravno tako imenuje Jama. Tretja se je utaborila pod mestnim gradom, tik pred mestom v predmestju Poljane, kjer je požgala cerkev sv. Petra. Z gradu so pa s topovi prav ostro streljali

Tabor na Sveti gori ob Savi

mednje in se neustrašeno postavili v bran, nakar so zopet odšli.«

Naj je bilo to že leta 1471 ali šele 1472, vsekakor je šlo takrat Ljubljčanom precej za nohte in so si prestani strah dobro zapomnili. Jame pri sv. Krištofu pa niso šele Turki izkopali, kajti že v začetku 15. stol. se imenuje na tem mestu gramozna jama, Turki so jo le porabili za svoj tabor. Zato so jo Ljubljčanani še dolgo potem imenovali Turško jama in v spomin na tisto obleganje je vsako leto na veliki ponedeljek, ko je bilo pri sv. Krištofu »žeganje«, ljubljanska gospoda z bregov jame obmetavala ljubljanske in posavske otroke: s pomarančami, jabolki in s pirhi, kar naj bi predstavljalo turško bombardiranje. To veselje se je nehalo ravno pred sto leti, ko so leta 1872 pri razširjanju pokopališča večji del jame zasuli, nekaj pa se je ohranilo do danes.

Po starejšem izročilu je ob tem turškem obleganju dobilo svoje ime tudi severno predmestje Ljubljane: Bežigrad. Medtem ko je turška vojska taborila v jami, je imel njen poveljnik — beg — bivališče nekje nad jama, ki so mu ljudje po odhodu Turkov zaničljivo rekli grad, torej begji grad ali Bežigrad. Dejstvo je, da se je tako imenovala zelo stara enonadstropna hiša na vogalu Titove in Jakšičeve ulice nasproti nekdanje Turške

jame. Svet naprej od te hiše se je imenoval »za Bežigradom« in tako se govori še danes.

Tudi jama v Šiški se prvič imenuje v virih že leta 1414, torej prej, preden so Turki tam taborili. Verjetno ni bila velika, njeno ime pa se je ohranilo do danes. Po njej se je imenoval grad, v katerem so imeli v 17. stol. bosonogi avguštinci svoj samostan, dokler se niso leta 1657 preselili v Ljubljano na Ajdovščino. V novejši dobi je obnovljeni grad imela rodbina Galle in so mu rekli Galletov grad. Tudi Valentin Vodnik pripoveduje o sebi, da je bil rojen »v Gornji Šiški na Jami pri Žibertu«, in da je, ko je moral v šolo, pustil »drsanje na jamenskih mlakah.« Danes se imenuje Na jami široka cesta, ki veže tam Celovško in Vodnikovo cesto.

Kje so taborili Turki na Poljanah, ne vemo. Po Valvasorjevem pripovedovanju je moralo biti to nekje med Ljubljano in Gradom ob današnji Poljanski cesti. Medtem ko je ta skupina naskakovala mestno obzidje pri Poljanskih in Klosterskih vratih, sta drugi dve čakali v pripravljenosti, da vdereta v osvojeno mesto plenit. Ker pa je bila zelo izpostavljena grajskim topovom, ni nič opravila. Iz jeze je požgala cerkev sv. Petra, ki pa ni bila v predmestju Poljane, ampak na levem bregu Ljubljance, kot je danes. Cerkev je bila zgrajena dobro stoletje

Tabor nad Senturjem pri Grosupljem na Dolenjskem

prej v gotskem slogu. Eno rebro gotskega oboka je ohranjeno in stoji pod mizo novega oltarja, ki so ga pred kratkim postavili po načrtih arh. Bitenca.

O turškem napadu priča tudi kamnita plošča, vzdana znotraj cerkve na levi pod korom z nemškim napisom: »L. 1472, 3. junija, je bila ta božja hiša sv. Petra kot župna cerkev mesta Ljubljane po Turkih, dednih sovražnikih krščanskega imena, požgana in opustošena.« Plošča je bila vzdana šele leta 1618, torej mnogo kasneje in je zelo mogoče, da so napisali napačno letnico, ki jo je prevzel nato tudi Valvasor. Na to obleganje Ljubljane po Turkih se najbrže nanaša tudi navada, da je nekdanj srednji od treh zvonov v stolpu na Gradu zvonil vsako jutro ob sedmih v spomin, da je Turek zaman napadal Ljubljano.

Zanesljivo pa je sporočen leta 1472 poleti turški napad na Dravsko polje pri Mariboru in Ptuj in jeseni istega leta skozi zahodno Hrvaško mimo Trsta do Soče. Utaborili so se Turki pri Tržiču (Monfalcone), od koder je večina vdrla v Furlanijo, en del je ropal okoli Gorice, drugi del je šel čez Kras na Notranjsko. Ta oddelek je požgal tudi cerkev v Cerknici, o čemer priča v vogalu poleg stranskih vrat vzdani kamen z latinskimi napisom: »Leta Gospodovega 1472 v nedeljo pred sv. Mihaelom je bila ta cerkev blažene Device Marije požgana od divjih Turkov.« Po desetih letih so cerkev v gotskem slogu obnovili in postavili okrog nje taborsko obzidje s petimi stolpi, ki se je pri naslednjih turških napadih dobro obneslo. Danes stojita od petih še dva stolpa, s strelnimi linami. Novembra istega leta so prišli Turki v Istro in jo oplenili, nato pa pustili še naprej do Gorice.

Vsem tem roparskim pohodom se ni postavila resneje v bran nobena vojska; tudi Benečani, ki so še najbolj skrbeli za varnost svoje kopne posesti, so bili prekasni; šele po odhodu Turkov so zgradili več obrambnih naprav ob Soči. Nezmožni cesar Friderik III. se je sicer na državnih zborih z nemškimi knezi veliko posvetoval o turški nevarnosti, toda ti se je niso bali in so imeli druge skrbi, cesar sam pa je bil brez denarja in moči.

Tako je prišlo leto 1573 in v zgodnji jeseni so bili Turki zopet na Slovenskem. Preko Dolenjske so šli mimo Ljubljane h Kranju in ob Kokri navzgor na Koroško. Vrnili so se skozi Slovenj Gradec in Celje v Bosno. Tudi naslednje leto 1474 so bili Turki pri nas, čeprav manjka o tem bolj natančnih poročil. Ker so bili v vojni z Benečani zaradi Skadra, so napadali skozi naše kraje Furlanijo. Po tolikih letih turškega plenjenja in pustošenja se je zganil tudi cesar Friderik III. Ker je videl, da ni moč od državnih stanov ničesar doseči, je skušal organizirati obrambo v samih notranje-avstrijskih deželah. V začetku leta 1475 je ukazal vsem pre-

latom, plemičem in oskrbnikom na Kranjskem, naj dajo na zahtevo deželnega glavarja svoje ljudi na razpolago za utrjevanje mest. Skical je tudi zastopnike Kranjske, Štajerske in Koroške na skupni ali generalni deželni zbor, kjer so naložili vsem najmanj en penig davka na teden, z nabranim denarjem bi potem najeli in plačevali obrambne čete. Razpostavili so ob meji straže, da bi opazovale gibanje Turkov, zažiganje grmad pa naj bi opozorilo daleč v notranjih pokrajinah na bližajočo se nevarnost. Skušal je pomagati tudi s tem, da bi se čim več krajev zavarovalo z obzidjem. Tako je Višnjo goro, Krško, Vipavo in Lož povzdignil v mesta in jim dal razne gospodarske privilegije, da bi si laže zgradila obzidja. Vse to pa ni veliko zaleglo, še največ so koristili ljudem tabori, ki so jih gradili sami okoli cerkva, da bi v njih spravili živež in imetje, v sili pa še sami našli zavetje.

Kljub vsemu so prišli Turki leta 1475 kar dvakrat na Kranjsko. Prvič so prišli spomladi na Markov dan do Muljave, kjer je bilo zbranih veliko ljudi pri Markovi procesiji. Po nekem sporočilu so ujeli čez 4000 nič hudega slutečih ljudi. Tudi bližnji stiški samostan ni bil pripravljen na obrambo in so ga izropali in požgali. Opat z nekaj menihi se je rešil, druge so pa Turki privezali konjem za repe in odgnali s seboj. Ti zgodovinski dogodki so ozadje prvi večji povesti Josipa Jurčiča, muljavskega rojaka, ki je izšla leta 1864 pri Mohorjevi družbi. Sicer je »Jurij Kozjak, slovenski janičar« predvsem plod pisateljeve domišljije, kajti najbrž ni bilo nobenega pravega slovenskega janičarja. Pravi janičarji so bili le v sultanovem spremstvu, sultanova vojska pa je šla čez slovensko ozemlje samo enkrat, ko se je leta 1532 vračala od Kiseka mimo Maribora na Hrvaško.

Poleti 1475 so pustošili Turki po jugovzhodni Štajerski. Koroške in kranjske čete, ki so prišle Štajercem na pomoč, so bile poražene ob Sotli in veliko kranjskih plemičev je padlo ali bilo ujetih. Jeseni istega leta so pridrli Turki ob Savi navzgor na Dolenjsko in naprej do Kranja in Radovljice. Ker so bili prehodi čez Karavanke utrjeni in zastraženi, so Turki še cel mesec pustošili po Kranjskem. Skoro še huje je bila prizadeta ta dežela naslednje leto. Poleti 1476 je pridrlo okoli 5000 Turkov skozi Hrvaško ob Savi do Brežic, nato so šli ob Krki in oblegali štiri dni zaman dobro utrjene Pleterje. Naprej so šli mimo Novega mesta čez Bloke in Kras do Vipave, opustošili Vipavsko dolino, čez hribe so se spustili v Poljansko dolino in en del je prišel prav pred Ljubljano, kjer so požgali za silo obnovljeno cerkev sv. Petra. Združeni so udarili na Lož, ga požgali in odvlekli vse prebivalce s seboj; bogato obloženi s plenom so se vrnili preko Kočevja v Bosno.

Tega leta so Turki še enkrat obiskali Kranjsko. Jeseni jih je blizu 10 000 vdrlo mimo Kranjske gore na Koroško; ko so jo hudo opustošili, so se vrnili čez Slovenj Gradec in Celje do Save. Prekoračili so jo in se utaborili za cel teden pri Krškem, od koder so hodile posamezne čete naokrog plenit. Nazadnje je en oddelek odvedel ujetnike in plen domov v Bosno, drugi pa so šli ropat čez Notranjsko do Trsta in se skozi Istro in Hrvatsko vrnili v Bosno.

Tudi leta 1477 so bili Turki dvakrat na Slovenskem. Poleti so menda kar cel mesec plenili po Kranjskem, jeseni so pa zaradi vojne z Benečani vdrli mimo Ljubljane in čez Notranjsko do Soče. Tu so jih Benečani zaman skušali zadržati, Turki so se razlili po Furlanski ravnici do reke Piave in vse opustošili. Ko so nazadnje Benečani le zbrali večjo vojsko, so se turški jezdeci urno umaknili skozi naše kraje v Bosno.

Naslednje pomladi leta 1478 so Turki napravili nov pohod proti Furlaniji. Bilo jih je vseh okoli 30 000, manjši del je oplenil Istro, nekaj jih je ostalo pri Trstu, večina je šla proti Trziču in Soči, ki je tisto pomlad hudo narasla. To je Benečanom olajšalo obrambo in Turki so se morali vrniti, seveda so vse opustošili, kar so dosegli. Ko so julija prišli nazaj, se je beneška vojska

umaknila v utrjeno Gradiško, Turki pa so šli ob Soči navzgor in kljub dobri obrambi domačinov v skalnih soteskah — Turki so morali svoje konje z vrvmi vleči čez skale — vdrli čez Predil na Koroško. Tu jih je pri Kokovem v soteski ob Ziljici pričakovala vojska upornih kmetov tako imenovane kmečke zveze (nemško Bauernbund, odtod slovenska beseda »punt« za upor). Že po prvih turških vpadih na Koroško so se jeli kmetje upirati novim dajatvam za obrambo pred Turki, češ da gospodar denar porabi zase, za zavarovanje meje pa ne stori nič. Nezadovoljstvo so povečali še drugi ukrepi, zlasti neugodna zamenjava novcev. Končno so hoteli uporniki sploh odpraviti stari fevdalni red in vzeti sami oblast v roke. Cesar in plemstvo so se že posvetovali, kako bi nastopili s silo zoper uporne kmete, ko so jih teh skrbi rešili Turki.

Kmečki vojski plemiči niso hoteli priti na pomoč, slabo oboroženim kmetom pa je upadel pogum, tako da se je večina razbežala pred Turki. Ostalo je kakih šest sto mož, ki so jih Turki z lahkoto obkolili in večino pobili. Nato so se razlili po južni Koroški. Tu so pustošili cel mesec in se z velikim plenom — samo ujetnikov je bilo menda 10 000 — vrnili čez Slovenj Gradec in Celje v Bosno. Ravno ta velika množica

Podoba turških in drugih nadlog iz dobe okoli 1520, v cerkvi pri Sv. Primožu nad Kamnikom. Upodobljeni so turški jezdeci, kužna bolezen (žena in dojenček na tleh), pri cerkvi ropar, gruča ujetnikov, požar

ujetnikov in naropane živine jih je ovirala pri gibanju in ko jih je presenetila hrvaška vojska, so bili tepeni in večina ujetnikov osvobojena. Med temi žal ni bilo Miklove Zale, ki so jo Turki po starem izročilu ugrabili v St. Jakobu v Rožu in jo odvedli v Carigrad, od koder se je šele po sedmih letih srečno vrnila. Na osnovi teh dogodkov in izročil je Jakob Sket napisal »Miklovo Zalo, povest iz turških časov«, ki je izšla pri Mohorjevi ravno dvajset let za Jurčičevim Jurijem Kozjakom in bila pri ljudstvu z enakim navdušenjem sprejeta.

Ko so v začetku leta 1479 sklenili Benečani s sultanom mir, se je položaj za slovenske dežele še poslabšal. Že spomladi tega leta je 3000 Turkov vdrla čez Hrvaško na Dolenjsko in pustošilo vse do Ljubljane. Poleti nato je večja turška vojska napadla zahodno Hrvatsko in Ogrsko, pri čemer so trpeli tudi naši kraji tja do Ptuja in Ljutomer. Zaradi porazov na Erdeljskem in ogrskega vpada v Vlaško so se hoteli Turki maščevati in so poleti 1480 z veliko vojsko vdrli na Hrvatsko in v slovenske dežele. To pot so prišli na Koroško preko Štajerske, deloma pa po dolini Kokre in oplenili velik del teh dveh dežel. En oddelek se je pri Krškem ločil od druge vojske in pustošil po Dolenjskem. Kralj Matija Korvin se je to pot resno pripravil in zbiral vojsko, da bi Turke neke na povratku napadel in jim pobral čim več plena, toda Turki so za to zvedeli in se hitro umaknili. Več sreče je imel kralj Matija naslednje leto 1481, ko je vdrl z vojsko po dolini Vrbsa mimo Jajca v sredo Bosne in napravil Turkom veliko škode.

Tega leta se je s smrtjo sultana Mohameda II. in nastopom miroljubnega Bajazida II. zboljšal tudi položaj slovenskih dežel.

Spremembo na turškem prestolu in domačo vojno v Turčiji je skušal izrabiti kralj Matija in je poslal odposlanstvo na državni zbor v Nürnberg, da bi sklenil s cesarjem mir in se pogovoril o zvezi zoper Turke. Toda nasprotje med njima je šlo tako daleč, da cesar Friderik III. odposlanstva sploh ni pustil čez mejo in Matija je sam napravil uspešen vpad globoko v Srbijo. Kljub spremembam v Carigradu so obmejni turški poveljniki nadaljevali z roparskimi vpadi na Hrvatsko in v Slovenijo. Tako so bili Turki še spomladi 1481 v Istri in na Koroškem, naslednje leto 1482 pa na Kranjskem. Še huje je bilo leta 1483, ko je blizu 8000 Turkov celih štirinajst dni plenilo po Kranjskem, ena četa pa je vdrla na Koroško in oplenila Podjuno, ker zaradi močno narasle Drave ni mogla naprej. To pot so jo pa Turki na povratku hudo izkupili. Hrvatski ban jih je s precejšnjo vojsko prestregel pri »brodu Zrinjskega« na Uni, jih v dvodnevni bitki potolkel in osvobodil skoro 10 000 ujetnikov.

Tudi ta poraz je pripomogel, da je v Carigradu prevladala miroljubna stranka, zlasti še, ker so imeli Turki opraviti v Mali Aziji z uporom derviše. Sam sultan je predlagal ogrskemu kralju premirje za pet let, ki je bilo kasneje podaljšano še za tri leta in je koristilo tudi slovenskim deželam. Njihov vladar cesar Friderik III. pa je začel pogajanja z velikim vezirjem Izakom in — seveda z veliko podkupnino — dosegel, da so prenehali roparski napadi ob meji. Poslej so tudi hudo preizkušene slovenske dežele živele skoro poldrug desetletje v miru.

(Opis turških napadov sledi v glavnem razpravi St. Juga v GMS, XXIV. 1943, S. 1—61.)

Silvo Kranjec

PO VELIKEM PETKU K VSTAJENJU

(Ob 30-letnici okupacije)

Dan 27. marca 1941 je s svojim upornim udarom osvežujoče odjeknil po morečem občutju sramotnega pakta v naših srcih. Tisti dan sem se srečal s pokojnim dr. Jožetom Bitežnikom v družbi z dr. Engelbertom Besednjakom v prostorih tedanjega narodnoobrambnega društva Slovenska straža in jima hitel navdušeno čestitat spričo tega velikega dogodka.

»Vidiš«, se je obrnil dr. Bitežnik k dr. Besednjaku, »predsednik Slovenske straže čuti isto kot jaz.« Tedaj se je dr. Besednjak odločno zasakal in nama skušal s prepričljivo besedo omajati najino prostodušje, prikazujoč vse možne posledice te odločitve, tako da je v prejšnje veselje kanila težka slutnja bližajoče se nevihte. Že v nekaj dneh je prišlo res do maščevalnega vdora zlonamer-

nega vojnega stroja nacističnih sil. Že 6. aprila so se pojavila nad Jugoslavijo smrtonosna letala in na samo cvetno nedeljo smo s strahom opazovali in poslušali nalet hitlerjevskih štuk tudi nad ljubljanskim letališčem kot zateglo naraščajoče, piskajoče in potem pojemajoče, odmikajoče se vreščanje jeklenih jastrebov.

V tistih dneh sem se globoko zamislil nad težko usodo, ki utegne prizadeti še posebej tudi naš narodič. Že prej sem upravi ljubljanskega radia najavil vrsto predavanj o našem obrambnem vprašanju, zato sem svoje misli o tem strnil in naslovil predavanje »Trpljenje in vstajenje narodov«. Na vrsto je prišlo prav na veliki četrtek. Prejšnji dan sem kot narodnoobrambni delavec s tesnobnimi in žalostnimi občutki pospravljaj dru-

štvene papirje in jih na svojem kolesu odvažal. Ko je bil prostor v rdeči hiši zadaj na Poljanskem nasipu že izpraznjen, se je nenadoma pojavil na pragu postaven čokat starejši mož, ki sem ga na videz menda že poznal, čeprav se mi je tudi predstavil. Bil je Fran Albreht, književnik in znani socialni pesnik in urednik LZ. Rekel je: »Na magistratu sem stvar že uredil, in namesto vaše organizacije je zdaj tam že zapisano moje ime, da ne bi imeli kakih sitnosti zaradi tega. Zdaj vas prosim le še za ključ tega mojega novega stanovanja.« Rad sem mu ga izročil, ne da bi vedel, da sem dal stanovanjske ključke prvemu predsedniku MLO mesta Ljubljane iz leta 1945 in da bo pri njem do leta 1942 stanoval nekaj časa tudi pisatelj Lovro Kuhar - Prežihov Voranc, ki se je kasneje zaradi varnosti preselil na zabobrovska stran.

Zadnje radijsko predavanje

Tisto četrtekovo popoldne, ko sem se na kolesu pripeljal v Ljubljano iz Polja predavat, nisem vedel, da bom predaval kot zadnji v ljubljanskem radiu. Preden sem ga začel brati, sem vprašal napovedovalca Pengova, če smem malo zavleči. Osupnil me je njegov nenavaden prigovor, da lahko, kolikor hočem. »Naslednji dan bodo tu že gospodovali Nemci.« — Zaprlo mi je sapo in me pretreslo do mozga. V tistem trenutku sem občutil vso tragiko tega usodnega dejstva, hkrati pa vso svojo osebno kulturno prizadetost. Vedel sem, da je to morilen napad na vse, kar smo zgradili in imamo. Obšla me je silna, dotlej nepoznana zavestna volja, da spregovorim kljub skrajni potrnosti tolažilno in zadnje naročilo. Zavedal sem se izrednega poslanstva in izbora, da kot izobraženec spregovorim svojemu narodu vsaj nekaj resničnih in preroških napovedi pogumno, toplo in slovesno. Kakor da sem iz vsega tega občutja in premisleka prejel poseben dar, sem govoril počasi, razločno in s poudarkom, kot da zrem pred seboj vse Slovence, ki nas vse zagrinja temna senca krvave okupacije. Čutil in zavedal sem se v tistem hipu hkrati, da je preizkušeni narod kot eno uho prisluhnil še zadnjim glasovom ljubljanskega radia, trepetajoč za svojo bodočnost.

Kot več recitator in predavatelj sem zbral vse svoje najboljše moči in se potrudil tudi glede jasnosti misli in miselnih poudarkov. Preskočiti sem moral le tisto mesto zadaj, ki mi ga je črtala cenzura — o vdoru fašističnih sil v Albanijo, kar me ni motilo. Govoril sem zamišljen v poslušajočo množico v glavnem takole:

»Poljski pesnik Adam Mickiewicz, ki je živel v težki dobi, ko je prišlo do delitve poljskega ozemlja — pred 150 leti — in je moral v pregnanstvo, je vzkliknil iz dna svoje potrte duše: »Domovina, ti si kakor zdravje. Koliko si vredna, se zave šele tisti, ki te

je izgubil!« Za njim je pozneje v vsej globini začutil to veliko resnico in jo za naše razmere izrazil Ivan Cankar, ko je ob njej napisal simbolično črtico o našem izseljencu povratniku. Isti Mickiewicz je poleg svojega »Pana Tadeusza« napisal tudi Knjigo narodov, kjer obravnava usodo svojega naroda, ki so tedaj nanj navalile tuje sile z vzhoda, zahoda in juga, vadjlale za njegovo ozemlje in ga raztrgale na tri dele. Vsak izmed njih je ostal pod tujo oblastjo vse do prve svetovne vojne, ko je Poljska prvič »zmartwych wstala«, kakor pravijo (zmartwychwstanie).

Danes je spet prišel čas trpljenja narodov, ki čakajo na svoje vstajenje. Posameznik živi v tesni povezavi s svojim narodom, bodisi da se teh vezi zaveda ali ne. Te vezi so vidne ali nevidne, morda le slutene ali sploh ne začutene. Čim bolj je kdo narodno osveščen in vzgojen, tem bolj občutene postanejo vse te stotere in tisočere notranje zveze. To je tako kot s človekom v družini. Kakor si morajo udje iste družine pomagati med seboj, prav tako mora tudi vsak pripadnik naroda skrbeti za skupno dobro. Do tega skupnega širšega doma čutimo s svojo zavestjo ljubezen in odgovornost, zanj se tudi žrtvujemo, ker se zavedamo, da je naše osebno življenje nujno globoko, tako krvno kot duhovno povezano s predniki. Ta narod je potreben in tudi vreden posebnih žrtev s strani svojih pripadnikov, da stopimo na branik in se žrtvujemo zanj, kadar pride v stisko.

V trpljenju, pravimo, šele spoznamo prijatelja. V trpljenju preskušeni se vzljubijo in tesneje povežejo med seboj v eno udje družine, ki je ogrožena in katere pretečo nevarnost občutijo vsi kot eden: bratje in sestre, otroci in starši. V trpljenju preskušeni narod se najbolj narodno osvesti, okrepi in medsebojno vzljubi. V trpljenju so neizmerne zakladi najmučnejših tegob, a tudi skritih, najplemenitejših nagibov, ki vodijo v prepoved in vstajenje. Trpljenje je torej smiselno; dvakrat in desetkrat pa je smiselno, kadar gre za biti in ne biti lastne osebe in za blaginjo družine, a stokrat in tisočkrat je trpljenje smiselno z vsemi svojimi krvavimi žrtvami, ki jih prinaša, če in kadar gre za obstoj in svobodo domovine, lastnega naroda. Ker smo s svojim narodom tako tesno povezani, da je naše zasebno življenje mogoče le v njem, čutimo meje lastnega osebnega življenja na mejah našega naroda in vemo, da je tudi to naše osebno življenje v resnici polno šele tedaj, kadar poteka v družbenem okviru lastnega naroda in njegove neokrmjene svobode. Tedaj, ko pride čas trpljenja in preskušnje za narod, dobi naše življenje, kolikor se moramo nujno zanj žrtvovati, širši in vzvišenejši pomen. Ni več važno in dragoceno le za svojce, ampak za vse narodno občestvo, po njem pa tudi za vse človeštvo. Vse je tu čudovito organsko povezano: človeška osebnost z narodom in ta narod s človeštvom.

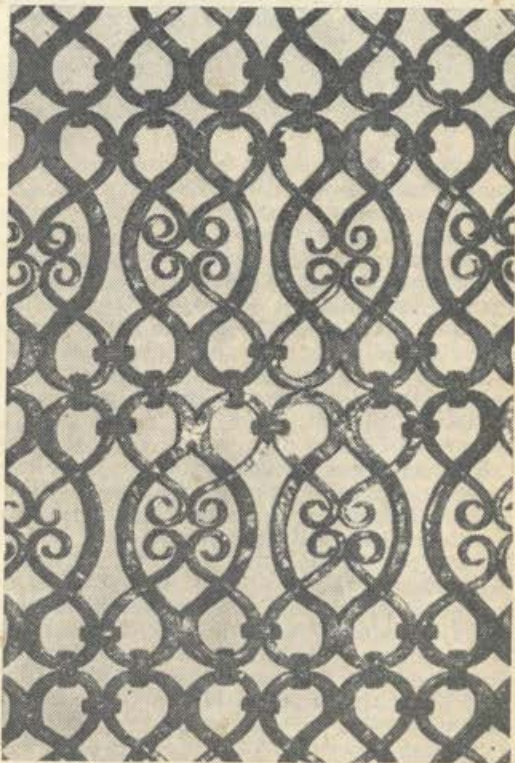
Nastopil je čas trpljenja tudi za naš narod, ko se vsi Slovenci čutimo kot ena sama družina, ko stopamo na branik svoje domovine, ki je napadena. Zemljo, ki so jo priborili naši predniki in na kateri smo živeli malone poldrugo tisočletje kot miren in nikomur nič hudega hoteč narod, ki je branil le sebe, so naši predniki znali varovati in ohraniti skozi stoletne turške vpade, ko so se s kmečkim orodjem oboroženi utaborili in so jim Turki požigali vasi, oskrnjali žene, otroke pa odvajali v janičarstvo. Takrat so trpeli pred Turki vsi balkanski narodi do cesarskega Dunaja, kjer je rešila Evropo turške nadvlade slovanska kri in pest pod vodstvom Poljaka Jana Sobjeskega. Potem so trpeli naši ljudje pod graščinsko gospodo, ki je nalagala težke davke, tudi krvnega, dokler se niso pričeli, ko je nasilje prekipelo do viška, upirati v kmetskih uporih. Doživeli in prestali smo francosko zasedbo in naši predniki so se udeleževali vseh vojn do vključno prve svetovne in znano je, da so imeli slovenski polki najzvestejše in najhrabrejše vojake. Kljub temu, da so bile naše zahteve po večjih kulturnih svoboščinah stalne in vztrajne, nismo dosegli, kar smo želeli in morali smo požirati obljube, ki bi se nikdar ne uresničile, da si nismo znali leta 1918 ustvariti z brati Hrvati in Srbi skupno državo Jugoslavijo, za katero so umirali rodovi naših prednikov.

Na vas je sedaj, da vsega tega ne izgubimo, kar smo s trudom in krvjo naših prednikov pridobili. Danes ve vsak naš človek, zakaj se bori, čemu izpostavlja svoje življenje: da se ne oskrni zemlja naših očetov, da ohranimo svobodo, ki smo jo po tisočletnem trpljenju priborili in za katero smo tudi po svoji priznani visoki kulturi zreli in upravičeni, da ostanemo na tem svetem koščku zemlje sami gospodarji, da ostane vsakdo izmed nas enakopraven državljan z vsemi pravicami pa tudi dolžnostmi svobodnega človeka, ki nikomur ni nikdar hotel skriviti lasu, ampak le braniti svoje, da v tej usodni uri priborimo znova, pa če treba z največjimi žrtvami, lepšo bodočnost slovenskemu ljudstvu in jugoslovanskim narodom. Naša zastava je zastava pravične obrambe in osvete. Borimo se za svojo narodno svobodo, za svojo zemljo in za tisti red, ki je zapisan v duši slednjega poštenega človeka in ki mu je temelj svoboda in čast osebe in naroda. To so vrednote čez vse druge vrednote, bitne človečanske vrednote, za katere so se borili že naši predniki in za katere se mora boriti do zadnjega diha vsak zaveden človek in narod. Samo v znamenju teh vrednot bo končno zmagala pravičnost. Do tedaj pa bomo mali narodi trpeli in v tihem gnevu zoreli. Prepričani smo, da bo to velika prekušnja narodne in človeške zavesti v nas in da bomo po tem velikem petku, ki ga mora preživeti naš narod, doživeli tudi svojo veliko nedeljo, kakor lepo pravi že naš Cankar.

Prišel je dan, ko smo morali zadeti križ na svoje rame in nastopiti krvavo pot na Golgoto. Trpeli bomo in dotrpeli ter doživeli svoje narodno vstajenje in poveličanje.

Tako sem govoril, razvoj pa je šel svojo pot. Še tisto pozno popoldne smo gledali, kako so prikorakali Italijani. Brez odpora, čeprav so sami pisali, da so v naskoku junaško zavzeli trdnjave Vič, Siško, Rožnik in Golovec. Prišli so v dolgem sprevodu tudi v Polje. Na veliki petek je ob Prešernovem spomeniku moj šolski tovariš — zdaj že davno pokojni — profesor Krmpotič glasno izjavil svoje veliko začudenje, da sem še živ, prepričan, da so me gestapovci, ki so spraševali po prof. Bojcu, že likvidirali zaradi predavanja, o katerem so baje graški listi pisali, da je nagovarjalo domačine k odporu. Spremljajoči policist, ki me je poznal, jih je — po zatrdilu istega Krmpotiča, usmeril drugam, češ da me ni v Ljubljani. Ko sem pognal svoje kolo že od mitnice proti Polju, sem zaslišal odmev bombardiranja domžalske radijske relejne postaje, njen dim in ogenj. Tedaj se nisem zavedal, da sem med drugim nekoliko morda prispeval k temu s tistim zadnjim predavanjem.

E. Bojc

Joža Bertonec: Kovana okenska mreža

OB 25-LETNICI ŠKOFOVANJA NAŠEGA POKROVITELJA ŠKOFA MAKSIMILIJANA DRŽEČNIKA

Iz vsega duhovniškega in škofovskega delovanja Maksimilijana Držečnika je očitno, kako živi in dela s časom, kako se je od vsega začetka prizadeval, da se je loteval vseh nalog iz potrebe časa in razmer. Živel in delal je po besedah angleškega kardinala Newmana: »Edino, kar je stalno, je, da se stalno spreminjamo, in temu ustrezno prilagajamo svoje ravnanje in delovanje.« Prav tako pa lahko obrnemo nanj besede sv. Pavla: Vsak veliki duhovnik se jemlje izmed ljudi in se postavlja za ljudi v tem, kar se nanaša na Boga (Hebr 5,1).

Naš slavljenec je izšel iz trdne, narodno zavedne slovenske kmečke hiše v vasi Orlica, župnija Ribnica na Pohorju, kjer se je rodil 5. oktobra 1903. V družini je bilo devet otrok. Njegov oče je bil trden kmet in dolgo let prizadeven cerkveni ključar. V priznanje za vzorno krščansko življenje in nesebično delovanje v korist Cerkvi je bil l. 1935 od papeža odlikovan z redom »Pro Ecclesia et Pontifice« (Za Cerkev in papeža). Umrl je med okupacijo. Mati, ki je bila v družini po svetopisemskih besedah resnično močna žena, je umrla že leta 1925; njeno prezgodnjo smrt je v veliki meri povzročilo prehudo žalovanje nad nesrečno izgubo sina Jožefa,

bogoslovca, ki so ga julija 1923 s tremi duhovniki vred pri Breznem pokrili deroči valovi narasle Drave.

Ker je bil Maksimilijan zelo nadarjen, so ga starši po končani ljudski šoli v Ribnici na Pohorju vpisali na klasično gimnazijo v Mariboru, kjer je tudi maturiral 1924. Po maturi je dve leti študiral v mariborskem bogoslovju, zatem pa je odslužil vojaški rok v Ljubljani in Celju, leta 1927 pa ga je knezoškof dr. Andrej Karlin poslal študirat na papeško univerzo Gregoriano v Rim, kjer je bil gojenec slovečega zavoda Collegium Germanicum. Studije je končal l. 1934. Napravil je dva doktorata: l. 1936 iz modroslovja, l. 1938 iz bogoslovja. V mašnika je bil posvečen v Rimu 30. oktobra 1932. Po končanih študijah je bil najprej kaplan v Ribnici na Pohorju, nato v Celju — od avgusta 1934 do konca julija 1936. Od 1. avgusta 1936 je bil kaplan na Svetinjah z delokrogom Dijaškega semenišča v Mariboru, nato pa študijski prefekt in podravnatelj lavantinskega duhovniškega semenišča. Obenem je predaval v mariborskem bogoslovju: nekaj časa staro zavezo, potem pa moralno in socialno filozofijo. Kakor drugim duhovnikom na Štajerskem, tudi njemu ni prizanesel okupator. L. 1941 je najprej prenašal trpljenje taborišča v Mariboru in Rajhenburgu, nato je bil izgnan na Hrvaško, kjer je dobil mesto duhovnega pomočnika v župniji Visoko v Hrvaškem Zagorju. S svojo dušnopastirsko gorečnostjo si je pridobil naklonjenost domačega župnika, predvsem pa srca faranov. Neizbrisan spomin pa je zapustil Visočanom v njihovi zunanji in znotraj prenovljeni župnijski cerkvi, za kar ni dal samo pobude in žrtvoval veliko svojega dela in truda, temveč tudi prva denarna sredstva. Ko je novembra 1945 odhajal na svoje novo mesto vodje mariborskih bogoslovcev v Ljubljani, so se visoški župljani s solzami v očeh poslovili od njega. Pač niso mislili, da bo njihov kaplan že leto dni pozneje škof. Marca 1946 je bil imenovan za honorarnega predavatelja stare zaveze na bogoslovni fakulteti v Ljubljani, 31. oktobra 1947 pa je postal redni docent za isti predmet. 1. avgusta l. 1946. je bil imenovan tudi za lavantinskega knezoškofijskega duhovnega svetovalca. 15. septembra 1946 je bil imenovan za naslovnega škofa dobriškega — Dobrič je bila nekdanj škofija v Bolgariji — in dodeljen v pomoč lavantinskemu knezoškofu; 15. decembra pa je bil v Mariboru posvečen v škofa. Posvetil ga je knezoškof dr. Ivan Tomažič, sopsosvečevavca pa sta bila beograjski nadškof dr. Josip Ujčić in zagrebški pomožni škof dr. Josip Lah. Slovesnosti so prisostvovali tudi ljubljanski pomožni škof mons. Anton Vovk in mnogi domači duhov-

niki. V svoj škofovski grb si je škof Držečnik zapisal geslo: Bog z Vami in njegova Mati!

Dne 1. marca 1949 je postal apostolski administrator mariborske škofije, 15. junija 1960 je bil imenovan za mariborskega škofa, na tem sedežu pa je bil umeščen 29. septembra 1960.

To naj bi bila v kratkem življenjska pot mariborskega škofa dr. Maksimilijana Držečnika. Na tej poti je opravil 25 let — hudih, odgovornih, pa z delom in uspehi plodnih let kot škof. Zlasti kot škof spada dr. Maksimilijan Držečnik med tiste »velike duhovnike«, o katerih lahko z gotovostjo rečemo, da so razumeli znamenje časa in zato tudi temu ustrezno opravljajo škofovsko poslanstvo. Noče, da bi drugi njemu služili, marveč hoče biti sam služabnik drugim: vernikom, duhovnikom in Cerkvi. Njegov ugled in spoštovanje, ki mu ga izkazujejo, temeljita predvsem v njegovi dobroti in modrosti, ki ju označujeta še posebej širina duha in razumevanje srca. Mogli bi ga imenovati slovenskega »dobrega Janeza XXIII.«, prav tako pa bi lahko obrnili nanj besede Ignacija Antiohijskega o škofu v Filadelfiji, o katerem pravi: »O tem škofu sem zvedel, da si te službe, ki služi skupnemu blagru, ni pridobil niti po sebi niti po ljudeh niti s prazno častihlepnostjo, ampak v ljubezni Boga Očeta in Gospoda Jezusa Kristusa. Strme občudujem njegovo prijazno milobo, ki more več s tem, da molči, kakor tisti, ki prazno govore. Soglašam namreč z zapovedmi božjimi kakor citre s strunami. Zato blagruje moja duša njegovo k Bogu obrnjeno mišljenje, ker sem spoznal, da je polno kreposti in popolno, spoznal njegovo neomahljivost in mirmost v vsi milobi živega Boga.«

Dr. Maksimilijan Držečnik je vreden naslednik velikega škofa Slomška na sedežu lavantinske škofije, ki se od 1. 1964 imenuje »mariborsko-lavantinska škofija.« V 25 letih svojega škofovanja je storil toliko za mariborsko škofijo in sploh za Cerkev na Slovenskem, da vsega v kratkem ni mogoče navesti. Gotovo pa moramo omeniti predvsem tri pomembne stvari: ustanovitev Slomškovega dijaškega semenišča v Mariboru, zgraditev bogoslovnega semenišča prav tam in njegovo veliko prizadevanje za razglasitev Slomška za svetnika.

Pri ustanovitvi Slomškovega semenišča leta 1961 je škof Držečnik že takrat slutil, v katero smer bo šel razvoj v Cerkvi in kaj narekujejo potrebe časa. Zato se je odločil za takšno obliko semenišča, ki bo zahtevala od gojencev, da hodijo v državno gimnazijo. Danes nima Cerkev nobenih pomislekov proti takšni obliki semenišča, leta 1961 pa je ta odločitev pomenila pravo tveganje, in mnogi so na to škofovo odločitev gledali s precejšnjim nezaupanjem.

Veliko Držečnikovo delo je zgraditev bogoslovnega semenišča v Mariboru, tako danes lahko bogoslovci zadnjih treh letnikov

(iz mariborske škofije) študirajo v Mariboru (od leta 1968 dalje). To je za mlade pravnike v dušnopastirskem delu velikega pomena, saj tako lahko od blizu spoznavajo potrebe, razmere in druge okolnosti z bližnjih področij svojega bodočega delovanja. Od leta 1968 dalje deluje v Mariboru oddelek ljubljanske bogoslovne fakultete in nudi mariborskim bogoslovcem iste študijske možnosti, kakor če bi bili vpisani na teološki fakulteti v Ljubljani. Tudi na to odločitev škofa Maksimilijana Držečnika so mnogi gledali z nezaupanjem, čeprav zaradi dejanskega pomanjkanja prostorov v Ljubljani ni imel nobene druge možnosti. Tudi pri tem se je izkazalo, da je imel daljnovidni škof povsem prav, ko se je za to odločil.

Tretje Držečnikovo življenjsko delo je prizadevanje za beatifikacijo škofa Slomška, kar je tembolj razumljivo, če pomislimo na njegovo ekumensko usmerjenost, ki je odlikovala tudi Slomška.

Škof Maksimilijan Držečnik je globoko doumel koncil in njegove smernice, zato se z vso vnemo trudi za pokoncilsko obnovo v škofiji, seveda ne po črki, marveč po duhu koncila. Upravičeno smemo reči, da je vnet zagovornik zdravega razvoja v Cerkvi in zato tudi ceni dela dr. Vladimirja Truhlarja, ki so izšla pri Mohorjevi družbi in obravnavajo pokoncilsko problematiko ter prizadevanja Cerkve v današnjem svetu, da bi dobila takšno podobo, ki bo resnično mogla odgovorjati na znamenja našega časa.

Do Mohorjeve družbe je bil vedno takšen, da tega ne more izraziti samo naslov »pokrovitelj«, saj ji je bil vsa leta, zlasti v njenih hudih časih, ki jih je doživljala tudi v povojnih letih, zvesto ob strani, spremljal njeno delo in razumeval njene težave.

Škof Držečnik je človek duhovne širine in svežine, velik zagovornik dialoga, govornice našega razgibanega časa, dialoga v Cerkvi sami, med različnimi krščanskimi Cerkvami in v razmerju Cerkve s sodobnim svetom. Njegovo delo in njegova beseda najdeta povsod razumevanje in spoštovanje. Tudi predsednik Tito ga je odlikoval za zasluge, ki jih ima za urejanje odnosov med Cerkvijo in državo.

Maksimilijanu Držečniku želimo ob petindvajsetletnici škofovanja trdnega zdravja in mnogo uspehov pri njegovem delu, ki naj ga še nadalje spremlja božji blagoslov.

*

»S tesnobo napolnjena mladina obrača svoj pogled na vas, ker hrepeni po razumski strnitvi, sintezi, po svetovnem nazoru, ki bo dal smisel in red vsemu življenju. Dokler ne bo imela dokončnega in ustreznega odgovora na vprašanja o smislu življenja, o smislu trpljenja in smrti, toliko časa bo imela občutek, da se ji tla izmikajo pod nogami.«

Pij XII. članom mednarodnega kongresa filozofov

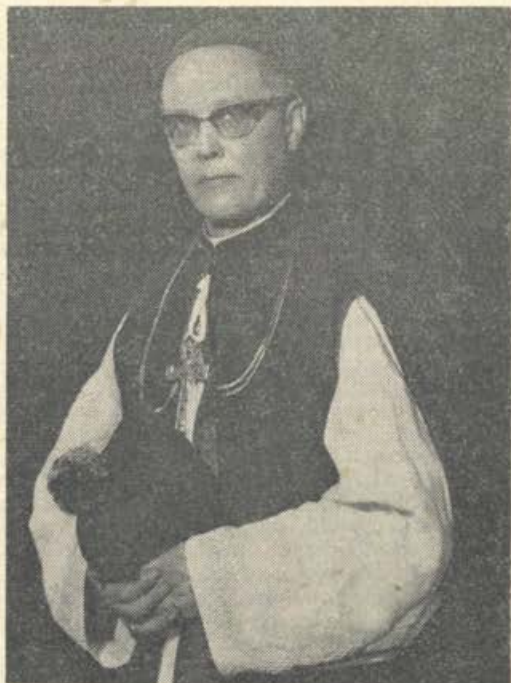
LJUBLJANSKI METROPOLIT DR. JOŽEF POGAČNIK

(Ob sedemdesetletnici)

Ljubljanski metropolit dr. Jožef Pogačnik bo 28. septembra 1972 dopolnil sedemdeset let. Ob tem življenjskem jubileju se bodo slovenskega nadškofa še posebno spomnili duhovniki in verniki v molitvah, mu želeli zdravja in božjega blagoslova pri odgovornem in težavnem delu.

Jožef Pogačnik izhaja iz pokrajine med božjepotnimi Brezjami in mogočnim Stolom, ki je dala Slovincem izredno veliko pomembnih ljudi, med njimi tudi več škofov, od prvega na ljubljanskem škofovskem sedežu, Žige Lamberga (1463—1488) do nadškofa Antona Vovka (1945/59—1963). Rodil se je v Kovorju nad Trzičem 28. septembra 1902. Gimnazijo z maturo je končal kot gojenec Marijanišča v Ljubljani leta 1922. Zatem je študiral bogoslovje in modroslovje v Innsbrucku, kjer je bil posvečen v mašnika 25. julija 1927. Dve leti po novi maši je dosegel doktorat iz modroslovja in bogoslovja. Iz Innsbrucka, kjer so se takrat oglašali močni odmevi znamenitega mladinskega (križarskega) gibanja, je prinesel mladi doktor bogoslovnih ved veliko miselne svežine in pobud za mladinsko in liturgično gibanje tudi na Slovenskem. Kot odličen dušni pastir, pridigar in spovednik, duhovnik širokih obzorij, kot pesnik in kritik, profesor in predavatelj se je hitro uveljavil na področju sodobnega dušnega pastirstva in kulturnega dela. Od 1. januarja 1929 je kaplanoval v Kranju, kjer je deloval tri leta. 1. septembra 1932 je prišel za kaplana v ljubljansko župnijo Trnovo, kjer je bil za župnika Franc Saleški Finžgar. Natanko pet let pozneje je postal ravnatelj Marijanišča v Ljubljani (1. sept. 1937); z veliko ljubeznijo in skrbjo je vodil zavod do konca vojne. Ko je 12. januarja 1945 postal kanonik Codellijevega kanonikata, ga je božja previdnost dvigala na vedno višje, a tudi težavnejše in odgovornejše cerkvene službe. Postal je arhidiakon, škofijski cenzor, referent za pastoralne konference in član cerkvenega sodišča, kateremu je postal 1950 kot odličen jurist tudi načelnik oficial. 30. oktobra 1950 je bil imenovan za prorektorja semenišča v Ljubljani, 19. marca 1951 za škofovega delegata ali namestnika, kar je ostal ves čas do imenovanja pokojnega Antona Vovka za rezidencialnega škofa. Papež ga je 19. marca 1960 odlikoval z naslovom hišnega prelata, 28. februarja 1963 pa imenoval za pomožnega škofa ljubljanskega.

Po smrti nadškofa Antona Vovka je bil imenovan 2. marca 1964 za ljubljanskega nadškofa, 5. aprila istega leta pa umeščen. Kot ljubljanski nadškof se je udeležil 1967 prve redne škofovske sinode v Rimu. Redno se je udeleževal tudi vseh zasedanj II. vaticanskega zbora. Veliko se je prizadeval za ustanovitev ljubljanske metropolije, kot po-

sebine cerkvene pokrajine za Slovenijo. Papež Pavel VI. jo je ustanovil 22. nov. 1968, za njegovega metropolita pa imenoval nadškofa dr. Jožefa Pogačnika. Po odhodu kardinala Serperja v Rim leta 1968, do imenovanja msgr. Franja Kuhariča (1970) za zagrebškega nadškofa in metropolita in njegove izvolitve za predsednika škof. konference je opravljal v splošno zadovoljstvo vseh jugoslovanskih škofov posle predsednika škof. konference nadškof dr. Pogačnik. V tej funkciji se je udeležil tudi izredne škofovske sinode v Rimu leta 1969 in bil izvoljen skupaj z nadškofom msgr. Kuharičem za delegata jugoslovanske škof. konference na drugi redni škofovski sinodi v Rimu v oktobru 1971, pa se zaradi bolezni te sinode ni mogel udeležiti. Značilna poteza našega metropolita je, da je zelo delaven. Njegova največja želja je, da bi Cerkev na Slovenskem in zlasti v ljubljanski metropoliji čimprej zaživela novo pokoncilsko življenje, uresničila njegovo težnjo po poglobljanju, razčiščevanju in po bratskem zblíževanju.

Pogačnikovo sodelovanje pri Mohorjevi družbi se začelja tam okrog leta 1925, ko je objavil prve prozne prispevke v Mladiki in pesmi v Koledarju. Dobrih deset let pozneje je že prevzel za Finžgarjem uredništvo Mladike, ki jo je urejal do njene zadnje številke aprila 1941, ko je zaradi vojne nehala izhajati. Do leta 1945 pa je urejal tudi druge

mohorske publikacije. Že Finžgar je dvignil Mladiko na višino naše naboljše družinske revije, Pogačnik pa jo je še bolj izpilil in dvignil do takšne kvalitetne ravni, ko bi lahko rekli, da bi bilo mogoče ohraniti še danes tako, kakršna je bila, upoštevali bi le tiste premike, ki jih prinaša današnje življenje in spopolnili tiste rubrike, ki ustrezajo današnjemu človeku. Vsem letnikom Mladike, ki jih je uredil Pogačnik, se pozna njegov jezikovni, estetski in kritični brus. V njej je objavljala pesmi in prozo, eseje in ocene, poljudnoznanstvene, strokovne, jezikovne, verskovzgojne, literarnokritične in druge pripjevke. Koliko dela pa je opravil kot urednik s pogovori, sestanki, z dopisovanjem s sodelavci, ve samo tisti, ki se z uredniškim delom sam trudi. Leta 1931 je izdal pri Mohorjevi pesniško zbirko »Sinje ozare«. Zbirko je dopolnjeno s pesmimi iz poznejših let (Trije

zvonovi) vnovič izdal pod naslovom »Pesmi mladih let« lani (1970) prav tako pri Mohorjevi. V Književnem glasniku je v letnikih 1935/1936 objavljala zgodovino Mohorjeve družbe, ki je izšla tudi v ponatisku 1936 z naslovom »Iz zgodovine Mohorjeve družbe.« Plod njegove velike vneme za obnovu liturgije na Slovenskem sta knjigi »Praznik presvetega Rešnjega telesa« (Iz liturgije svete Cerkve 1934) in »Veliki teden.« ki je izšel prav tako 1934, naslednje leto pa že v drugi izdaji.

Se in še bi lahko naštevali, kaj vse je dr. Pogačnik delal in napravil pred imenovanjem za škofa. Silno delaven je še danes in ga ob vsaki dnevni uri najdemo pri knjigah, študiju, pisanju ali v razgovoru z ljudmi, ki prihajajo k njemu. Ob njegovi sedemdesetletnici mu želimo trdnega zdravja in božjega blagoslova pri njegovem vsestranskem delu.

ŠKOFU DR. STANISLAVU LENIČU

(Ob šestdesetletnici)

Dr. Stanislav Lenič, ljubljanski pomožni škof, je dopolnil 6. novembra 1971 šestdeset let. Rodil se je v Župeči vasi, v župniji Cerklje ob Krki. Leta 1925 je prišel v škofove zavode v St. Vidu nad Ljubljano. Po opravljeni maturi 1933 je jeseni istega leta stopil v ljubljansko semenišče, bil 4. julija 1937 posvečen v mašnika in nastopil službo prefekta v Marijanišču v Ljubljani. Po treh letih je bil poklican za tajnika na škofijo. Na tem mestu je deloval sedem let. V tem času je imel priložnost, da je temeljito spoznal škofijo in njene župnije. Leta 1947 je postal doktor bogoslovja. Proti koncu maja 1955 je prišel za župnijskega upravitelja v Sodražico, kjer je deloval devet let.

Dne 30. aprila 1964 je postal generalni vikar ljubljanske nadškofije. 29. novembra 1967 ga je Sv. sedež imenoval za ljubljanskega pomožnega škofa, posvečen pa je bil 14. januarja 1968.

Kot škof si je izbral geslo: Blagor Gospodove črede. Prav s temi besedami utemeljuje koncilski odlok o škofovski službi ustanovo pomožnih škofov, ki pravi, da se pomožni škofje postavljajo v »blagor Gospodove črede«. Po tem geslu škof dr. Stanislav Lenič živi in dela. Vsa škofija ga pozna kot dobrega človeka. Če pri g. metropolitu prevladujeta razum in zakonitost, lahko rečemo za škofa dr. Leniča, da pri njem prevladuje srce, polno dobrote in nadnaravne ljubezni do vsakega človeka, predvsem do duhovnih sobratov. Odlikujejo ga izredna ljubeznivost, prijaznost, človeška širokost in iskrena želja, da bi bil v »blagor Gospodove črede« pravi ljudski škof. Nikogar ne zavrne in vsakomur hoče ustreči, naj ga stane še toliko žrtev. S svojo dobroto gradi most med ordinariatom — upravnim organom — in med duhovniki ter verniki. Če le utegne, obiskuje župnije, vsakemu vabilu se rad odzove prav zato, da je čim več med duhovniki in verniki.

Škof dr. Stanislav Lenič je bil več let odgovorni urednik »Družine«, danes pa je odgovorni urednik duhovniške revije »Cerkev v sedanjem svetu«. Ob njegovem jubileju želimo, naj mu dobri Bog da trdnega zdravja in polnost tistih milosti in kreposti, ki jih kot pastir Gospodove črede posebno potrebuje. Hvaležni duhovniki in verniki pa mu vračajmo trud s spoštovanjem, predvsem pa z obilno molitvijo, naj Bog tudi v prihodnosti blagoslavlja njegovo delo.

ODMEVI NA STOLETnico FINŽGARJEVEGA ROJSTVA

Fran Tratnik: Fran Saleški Finžgar

V lanskem koledarju smo brali v članku »V znamenju Finžgarjeve stoletnice«, naj bi bilo to leto (1971) v našem kulturnem življenju v znamenju tega jubileja. Bridko smo se zmotili. Bilo je res nekaj proslav, a le na robu, daleč od kulturnega središča, od osrednjih slovenskih revij in dnevnikov. Noben dnevnik se ob stoletnici slovenskega pisatelja in velikega kulturnega delavca Fr. S. Finžgarja ni spomnil razen s kratkim zapiskom o obnovitvi njegove rojstne hiše. Profesor France Koblar, urednik Finžgarjevega izbranega dela, je že ob odprtju razstave Finžgarjevih del in rokopisov v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani opozoril na ta sramotni molk naše kulturne javnosti in predvsem dnevnega tiska. V spremni besedi k jubilejni izdaji pisateljevih povesti Dekla Ančka in Strici, je ob tem molku zapisal ob razmišljanjih in pričevanjih ob stoletnici rojstva žalostno ugotovitev, da je bilo ob tej stoletnici za Finžgarja le »malo spomina, v vodilnih slovenskih časopisih skoraj nič...«

»Stoletnica? Že ob sami besedi začutimo, kako so se zožile mere za razsežnost časa, prostora in spomina, prav do groze, ki se ji pravi spreminjanje in minljivost. Ali je življenje le beganja in na tem beganju kratki oddih za nov nemir in ali je zadnji namen tega bega, da se kar najprej umaknemo drugim, ki bodo hoteli vse drugače, pa se bodo

poslej zavedali še hitrejšega beganja, imeli še krajše trenutke oddiha, manj razmisleka, in izgubili tudi mero za čas in zavest minevanja? Ali bo nekoč vse samo povprečje, nič stalnega, brez trdne vrednosti in spomina, samo nemirna sedanost in beg v prihodnost?

Sto let je od rojstva F. S. Finžgarja in komaj devet let od njegove smrti. Občutek minljivosti, obledel spomin, morebiti celo pozaba. Ali bi bilo obledelemu spominu tega moža treba iskati vzrokov? Več kot pol stoletja je stal sredi našega življenja; ni bil samo pisatelj posebnega imena, delavec za izobrazbo, za tvorno in duhovno ljudsko blaginjo, za njeno rast in razvoj; ob sovražni zasedbi, ki nam ne bo šla iz spomina, je za svojo narodno zavednost tvegval življenje; prej in pozneje je sprejemal priznanja in odlikovanja, pa tudi udarce, le ob stoletnici rojstva je bilo zanj malo spomina, v vodilnih slovenskih časopisih skoraj nič. Vendar ta molk ne pomeni novega vrednotenja ali celo prevrednotenja? Ali smo se odvadili obletnic tistih, ki so bili pred nami, ali poznamo samo sebe in tisto, kar z našim beganjem hiti v neznano? Pač so počastili njegov spomin domačini prvega njegovega župnikovanja, po njem imenovali domačo šolo in mu vzdali spominsko ploščo; njegovi gorenjski rojaki so rojstno hišo v Doslovičah prenovili za njegov muzej; z njegovim imenom smo častili tudi Prešernov dan, le njegovi stoletnici nismo dali imena. V majhnem okolišu se minljivost skuša premakniti v neminljivost; morda vendar ne samo v začasno neminljivost sredi vsesplošne spremenljivosti?«

Za stoletnico rojstva Franca Sal. Finžgarja je Družba sv. Mohorja v Celovcu izdala knjigo Finžgarjevih pisem dr. Ferdinandu Koledniku. Pisma obsegajo obdobje dobrih tridesetih let, to je od 1932 do zadnjega leta Finžgarjevega življenja, ki se je steklo leta 1962. Pisma je uredil in z opombami pojasnil Martin Jevnikar, profesor za slovenski jezik in književnost na višjih šolah v Trstu in na vseučilišču v Padovi. Pisma so pomemben dokument, ki v marsičem osvetljuje Finžgarjevo pisateljsko in človeško podobo, prikazujejo pa hkrati Kolednikovo prizadevanje za utiranje poti slovenski knjigi v svet, zlasti Finžgarjevim spisom. Pisma nam osvetljujejo marsikatero podrobnost iz Finžgarjevega osebnega in delovnega življenja v tem obdobju, zlasti v letih po drugi svetovni vojni, so izraz njegove odkritosrčnosti in gledanja na tedanje razmere. Zanimivo je npr. 75. pismo, v katerem je Finžgar za nemško izdajo Dekle Ančke napisal povsem drugačen konec, kot je v prvotnem natisu in tudi v zadnji izdaji, v Izbranih delih, I. zvezek. Dostavek se glasi:

Finžgarjeva rojstna hiša

Slovenski sklep za Anerl (Dekla Ančka):

Stiri leta — za Ančko dolga kakor večnost — so minila. Janez se je zdrav vrnil iz Amerike. Hišica na hribčku je bila že njegova last. Janezovega trpljenja v globokem in nevarnem rudniku je bilo konec. Tudi Ančkina ponižanja in čakanja. Na toplen soncu sta sedela pred belo hišico. Sinček Janez je jezdil pred njima lesenega konjička. Ob tako bridko in trdo zasluženi sreči so jima potekle vse besede. Molčala sta in si gorko stiskala roke.

Mimo hišice na polje hodeči vaščani, ki so oba poznali in ju cenili, so jima iz srca privoščili trdo pričakano srečo.

Kolednik je ta dostavek sprejel v nemško izdajo, slovenska izdaja tega sklepa nima, saj je odveč.

Mesec februar leta 1971 naj bi bil posvečen spominu Prešerna in Finžgarja, a so se ju v tej zvezi spomnili samo Mladika, Družina in celovski Slovenski vestnik. S sliko in kratkim spominskim člankom se ga je spomnilo Ognjišče. Družina je objavila tudi odlomek iz pisateljeve knjižice Sedem postnih podob in iz črtice Srečala sta se. Stoletnice Finžgarjevega rojstva se je spomnil tudi ljubljansko radio v treh oddajah; na dan obletnice, to je 9. februarja je bila v literarnem nokturnu na sporedu oddaja iz Finžgarjevih spominov Leta mojega popotovanja, 11. februarja je bila v literarnem večeru oddaja z odlomki in komentarjem iz Finžgarjevih del Pod svobodnim soncem, Na petelina, Dekla Ančka in Prerokovana, v oddaji Naš podlistek pa je bila na II. programu 1. februarja na sporedu pisateljeva novela Polom iz povesti Prerokovana.

V 2. številki Mladike je o Finžgarju kot ljudskem umetniku napisal prikupen članek profesor dr. Joža Mahnič. Univerzitetna knjižnica je počastila pisateljevo stoletnico rojstva z lepo razstavo njegovih del in rokopisov. Ob odprtju razstave je govoril urednik Finžgarjevih izbranih spisov in najboljši poznavalec njegovega dela prof. dr. France Koblar.

Večja slovesnost v spomin stoletnice Finžgarjevega rojstva je bila 8. februarja v Doslavičah, pisateljevem rojstnem kraju, kjer so v prisotnosti več sto domačinov ter (redkih) kulturnih in javnih delavcev slovesno odprli njegovo prenovljeno rojstno hišo. Slavnostni govor je imel predsednik odbora za odkup in ureditev Finžgarjeve rojstne hiše Jože Varl, ki je poudaril osemletno (!) prizadevanje jeseniške javnosti in slovenskih kulturnih delavcev, da bi Finžgarjevo rojstno hišo ob njegovi stoletnici rojstva in na Prešernov dan izročili javnosti. Obnova in ureditev je trajala res dolgo, obžalovanja vredno dolgo. Vsa čast jeseniški občini, in hvala vsem, ki so se nesebično prizadevali! Na splošno bi pa lahko ob tej akciji izrekli Finžgarjeve besede ob akciji, ki jo je on vodil za odkup Prešernove rojstne hiše; zagrenjen je takrat pisal svojemu prijatelju: »Prešernovo hišo zidam (odkupujem). Tudi razočaran. Res ne vem, če bi ne bilo najbolje, da ti v Ameriki, ko imajo toliko zemlje, dobiš kakega milijarderja, ki naj vso Slovenijo kupi, Slovence izseli na novi svet, nam postavi nove valpte (tuje krvil) z bičem, pa ti bomo garali kot živine in ustvarili prečudno lepo državico koromandijo. Glej, tako sem se trudil, da bi vendarle vsaj enkrat bila kaka idealna, zgolj slovenska zadeva, in zato tudi skrbel, da je odbor tak. Ni kanca primesi kake politične grupe. Pa se ti mnogo učiteljev gladko upre, vrne od bana podpisani nalog ali pa omalovažuje in nič ne stori. Zato tudi zbirka, kakor so mnogi navdušeni in kjer so dobri, res slovenski učitelji, povsod uspeva, zlasti še na gimnazijah. A vendar dvomim o uspehu, kot sem se ga nadejal...« To samo za primerjavo, da vidimo, kako imamo za nekatere stvari malo posluha!

Spominska plošča na šoli v Zelimljem

Na dan odprtja obnovljene Finžgarjeve rojstne hiše je bil zvečer v dvorani na Breznici kulturni spored. Učencem šole v Zabreznici in zastopnikom najboljše šole v občini so podelili zlate Finžgarjeve bralne značke. Na prireditvi je sodeloval mešani pevski zbor z Jesenic.

Med razstavljenimi predmeti v obnovljeni pisateljevi hiši vidimo marsikaj, kar že poznamo iz raznih objav, veliko gradiva iz pisateljevega osebnega življenja je tu prvič prikazanega, čeprav le v fotografskih kopijah. Razstavljen predmete bi bilo mogoče urediti na več načinov, vendar smotrno, pregledno. En vidik bi bil kronološki, torej po časovnem redu; drugi bi bil po posameznih obdobjih oziroma službenih mestih; razpored pod tem drugim vidikom bi pokazal kraje Finžgarjevega dušnopastirskega delovanja, hkrati pa literarno in kulturno prosvetno delo, ki ga je opravil v teh krajih. Iz njegove obsežne rokopisne zapuščine, ki jo hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, bi se dalo marsikaj še prefotografirati in v muzeju prikazati. Razstavo bi se dalo dopolniti s pismi pomembnim sodobnikom, z ocenami njegovih literarnih del, z odlomki iz pisateljevih predavanj, ki jih je imel na sto in sto; dalje s scenami njegovih odrskih uprizoritev itd.

Casovna razporeditev bi nam dosti bolj približala pisateljevo delo in življenje in vsakemu obiskovalcu bi bila njegova podoba dosti bolj živa. Taka razporeditev bi nam tudi veliko bolj nazorno približala atmosfero in podobo časa, krajev, sodobnikov. Iz bogatega slikovnega gradiva bi bilo treba pripraviti Finžgarjev album, podobno kakor Prešernov album. Tako zbrano slikovno gradivo bi bilo dragocen dokument velikega človeka, pisatelja, narodnega, kulturnega in verskega delavca, a tudi tehten prispevek k podobi časa v razdobju skoraj sto let. Tako bi tudi rešili propada marsikatero sliko, ki se bodo sicer izgubile. Za obiskovavce Finžgarjeve rojstne hiše bo treba poskrbeti, da bodo imeli na razpolago čim več lepih barvnih razglednic s podobo pisatelja, rojstne hiše, rodne vasi in okolice. Tu ne bo zadrege za izbiro, saj so pisatelja portretirali znani umetniki: Božidar Jakac, Tone Kralj, Gojmir Anton Kos, Fran Tratnik, Hinko Smrekar (v karikaturi) in še kdo.

O Finžgarjevi življenjski poti in njegovi povezanosti z ljudstvom ter o odprtju obnovljene pisateljeve rojstne hiše v Doslovičah je pisal tudi Primorski dnevnik (10. febr. 1971). Na Koroškem je Slovenska prosvetna zveza proslavila Finžgarjev jubilej s predvajanjem filma »Lucija«, ki je posnet po motivih iz njegove povesti »Strici«. O obnovljeni Finžgarjevi rojstni hiši, spremenjeni v spomenik in muzej, je poročalo Delo 12. febr. 1971. Ljubljanski bogoslovci so drugi del Prešernove proslave, na kateri je govoril prof. Alojz Rebula (»Prešeren in krščanstvo«), posvetili

stoletnici rojstva Fr. S. Finžgarja. Izmed slovenskih gledališč je praznovalo njegov jubilej samo Sentjakobsko gledališče v Ljubljani z dramo Razvalina življenja.

V Zelimljem so počastili Finžgarjev spomin z odkritjem spominske plošče na osnovni šoli — 16. maja in na župnišču — 23. maja 1971. Ker je bil Finžgar pobudnik in ustanovitelj osnovne šole v Zelimljem, je svet za šolstvo Skupščine občine Ljubljana-Vič-Rudnik sklenil, da bo podružnična osnovna šola v Zelimljem (spada pod Skofljico) odslej nosila ime Franca Saleškega Finžgarja. Ob odkritju spominske plošče na šoli je govoril profesor dr. Joža Mahnič. Navzočim je obudil spomin na Finžgarjev prihod v Zelimje, na njegovo pisateljsko, prosvetno, kulturno, dušnopastirsko in gospodarsko delovanje v tem kraju, kjer je prebil skoraj šest let. V govoru je med drugim dejal:

»Enaintrideset let je bilo Finžgarju, ko je, do tedaj kaplan po raznih krajih in kurat v ljubljanski prisilni delavnici prišel 8. oktobra 1902 na svojo prvo župnijo Zelimlje, v to zeleno in zatišno dolino z obdelanimi polji in gozdovi v strminah, nad katero se je oholo košatil grad Turjak. Farani so bili revni kmetje, ki so si pridobivali zaslužek s tem, da so pozimi v družinah izdelovali zobotrebce, sicer pa vozili v Ljubljano na prodaj butare in pridelke. Finžgarja zgolj fara ne bi mogla preživljati, zato se je tudi sam moral oprijeti kmetovanja, posebej če je pri svoji gostoljubnosti hotel sprejemati obiske. Konja je potreboval za na železniško postajo v Skofljici ali Laščah, pa tudi za svoja službena in literarna póta v Ljubljano. Sam kmečki sin, sin gorenjskega kajzarja in krojača, se je zavedal, kot je nekje zapisal, da »je nekaj zelo moralnega v zemlji in njenem obdelovanju«. S tem da je sam znal opravljati kmečka dela, se je toliko bolj približal kmečkim ljudem, da niso v njem gledali mestnega »škrica«. Stikom z grajskimi se Finžgar ni mogel odtegovati, saj so bili grofje Auer-

Predsednik občine Ljubljana-Vič-Rudnik inž. Slavko Korbar je odkril spominsko ploščo na osnovni šoli v Zelimljem

Prof. dr. Joža Mahnič, zastopnik Slavističnega društva, govori ob odkritju spominske plošče na šoli v Želimljem, ki jo je pomagal Finžgar ustanoviti

spergi patroni želimeljske fare, odzval se jim je zlasti, kadar so ga povabili na lov. Ljudje grajskih zaradi njihovega nepreglednega bogastva, brezdelnega življenja in kot zagrizene Nemce niso marali. Enako je o njih sodil Finžgar: »Zamrza in zavist do bogate graščine je bila velika. Čudno je bilo pri nas, da se graščaki splošno niso mogli živeti v ljudi in nove čase.« Finžgarja so pogosto obiskovali razni unetniki, kulturni in javni delavci. Pol leta se je pri njem zdravil pesnik in dramatik Anton Medved, ki je kasneje, malo pred Finžgarjevim odhodom iz Želimlje, dobil župnijo Turjak.

Finžgar se je od vsega začetka zavedal, da je poleg duhovniške službe njegova pomembna dolžnost, da zaupanim mu ljudem pomaga do izobrazbe in napredka. V pritlični sobi župnišča so se zbirali otroci in on jih je poučeval... Potem sta z upraviteljem graščinskih posesti Josipom Schauto sklenila, pristojnim oblastem dati pobudo za ustanovitev redne šole. Čez kako leto je bila že nameščena prva učiteljica Julija Kos, a je poučevala še vedno v župnišču. Jeseni 1904. leta so končno sezidali želimeljsko šolo, ki je bila tedaj še pritlična in so jo šele kasneje dvignili. — Finžgar pa je hotel pomagati tudi odraslim, zanje je ustanovil izobraževalno društvo Luč. Ob nedeljah popoldne je v posebni sobi ali v naravi zbiral fante in može, prvo nedeljo jim je vselej predaval, drugo pa so se porazgovorili. Predaval jim je iz zgodovine, zemljepisa in fizike, vse preprosto in razumljivo ter praktično uporabno. Pri predavanjih je svoje poslušavce tudi odvrčal od pijančevanja, ki je imelo tudi v Želimljem nekaj privrženecv, v naravi pa z njimi telovadil in skrbel za njihovo razvedrilo...«

Tretje področje Finžgarjeve dejavnosti v tem kraju poleg dušnopastirskega in ljudskozobraževalnega pa je bilo pisateljevanje. Tu

je napisal čustvene in otožne črtice *Moja duša vasuje*, ki jih je 1903 prinašal *Dom in svet*, socialni roman *Iz modernega sveta*, ki ga je objavljala ista revija leta 1904, in svoje najpomembnejše delo iz želimeljskega obdobja — zgodovinski roman *Pod svobodnim soncem*.

Po petinpolletnem bivanju in prizadevnem delovanju v Želimljem je Finžgar 30. aprila 1908 kraj in ljudi zapustil. Kakšna čustva so ga pri tem navdajala, nam pove sam v svojih spominih: »Kakor sem gorenjske grčaste narave, me je slovo od Želimljeja le ganilo. Šest let sem bil tam, ves čas v najlepšem miru in slogi z ljudstvom. Radi smo se imeli. Ko so župljani zvedeli, da se preselim, jim je bilo zares težko, meni tudi hudo. Želimlje ni bilo kaka hrupna župnija. Vse je bilo skromno in preprosto. Vse lepa idila, kjer sem živel svoj svet; mnogo sem lahko književno delal, dušnopastirsko službo vestno opravljal, pomagal, da so dobili tako potrebno šolo...« Iz Želimljeja je šel Finžgar za župnika v Soro pri Medvodah, od tam je prišel v Trnovo v Ljubljani, kjer je ostal do smrti.

Ob odkritju spominske plošče na župnišču v Želimljem pa je govoril prof. France Vodnik, ki je prikazal življenjsko pot umetnika in duhovnika Finžgarja ter poudaril njegove zasluge za slovenski narod. Spominsko ploščo na župnišču je v nadškofovem imenu odkril dekan teološke fakultete v Ljubljani dr. Maks Miklavčič. Pred odkritjem spominske plošče je bila kratka akademija z branjem odlomkov iz pisateljeve avtobiografije in iz farne kronike, ki jo je pisal Finžgar o kraju in njegovih prebivalcih. Domačini pa so uprizorili njegovo ljudsko igro Veriga.

V enem kraju kar dve plošči, ki naj v šolski mladini, v domačinih in v mimo idočih izletnikih budita hvaležnost do pisatelja, duhovnika, ponosnega in velikega Slovenca. Ob katerem izmed prihodnjih jubilejev naj bi ne pozabili na drug pomemben kraj Finžgarjevega delovanja — Soro pri Medvodah.

Stoletnico rojstva pisatelja Fr. S. Finžgarja so lepo proslavili tudi naši rojaki na Tržaškem. Na Opčinah so v domu, ki se imenuje po Finžgarju, pripravili 20. junija 1971 akademijo z obsežnim sporedom in z odkritjem pisateljevega doprsnega kipa, ki ga je izdelal akademski kipar France Gorše. O pisatelju je govoril ravnatelj Anton Kacin. Finžgarjeve stoletnice rojstva so se spominjali tudi naši izseljenci v Zahodni Nemčiji. V Zahodnem Berlinu so uprizorili njegovo dramo »Razvalina življenja«. Delo je uprizorila skupina vnetih delavcev, ki se je zbrala okrog prof. dr. Steinerja.

V zbirki vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije je izšla knjižica Doslovče. Janez Bogataj je opisal vas Doslovče in Finžgarjevo rojstno hišo, Jože Faganel pa je na kratko orisal Finžgarjevo življenje in delo.

— d.

FINŽGAR V PREVODIH

Pisatelji majhnega naroda, kot smo Slovenci, že od nekdaj težko prodro v svet. Naš veliki pripovednik Finžgar predstavlja v tem oziru sicer navidezno izjemo (saj je 28 njegovih del v celoti ali odlomkih prevedenih v druge jezike), ki pa tudi ni več izjema, takoj ko ugotovimo, da mu je več kot polovico teh del prevedel, ali vsaj oskrbel prevajanje njegov prijatelj dr. Ferdinand Kolednik. Namen članka ni, da našteva vzroke tega pojava, marveč, da nas seznaní s Finžgarjevimi deli, ki so že izšla v prevodih, in z deli, ki še čakajo založnika.

Priljubljena novela **Dekla Ančka**, katero prištevamo k Finžgarjevim najboljšim delom, je izšla do zdaj v češkem, hrvaškem, francoskem, nemškem in retoromanskem prevodu. V Pragi je izšla leta 1929 z naslovom: **Služka Ančka**. Izšla je skupaj s povestjo **Strici**. Obe deli je prevedel Emerich Čech. Hrvati so ji dali naslov: **Anica**. Izšla je leta 1931 v Zagrebu v Knjižnici dobrih romana. Prevod je oskrbel Pavao Tijan. Kolednikov francoski prevod: **Ančka la servante** je izhajal od 15. oktobra do 14. novembra 1946 v pariškem dnevniku **La croix**. Die Magd Annerl je naslov treh poskusnih izvodov **Dekle Ančke**, kjer pa se zgodba konča drugače kot v dokončni nemški izdaji: **Die Magd Anka**. Ta je izšla 1959 pri založbi Josef Habel v Regensburgu v eni knjigi, skupaj s povestjo **Strici**. Oboje je prevedel Ferdinand Kolednik. Od 19. julija do 25. oktobra 1966 je izhajal v Gasetti romantschi (Mustér, Svica) retoromanski prevod novele: **Anca, la fumitgasa**. Prevod je oskrbel Pius Camenisch.

Črtica iz spominov pisatelja na mladostna leta **Droben spomin na očeta** ima v zagrebški **Radosti** (4/1954—55, št. 3, str. 4) naslov: **Paučina bi me bila držala**.

Družina je bila objavljena 18. marca 1962 v **L'action catholique** (Québec) z naslovom: **La famille**. V francoščino jo je prevedel Ferdinand Kolednik.

Ecce homo! *Das Notturmo eines Kranken*, je izšel v zagrebškem **Morgenblattu** (46/1931, št. 93, str. 9—10). Nemški prevod je delo Vere Senoa.

Črtica v spomin **Kreku »Fant, ti tega ne razumeš...«** ima v nemščini naslov: **Bursche, das verstehst du nicht!** In memoriam Dr. J. E. Krek. Izšla je najprej v **Prager Presse, Beilage Dichtung und Welt** (4/1924, št. 50, str. 3), nato še pri Novi založbi v prevodu in izboru Jože Glonarja: **Slovenische Erzähler** (Ljubljana, 1933, str. 55—62).

Basen Kdor se tuji nesreči smeji — ta se kmalu ob svoji solzi, znana tudi pod naslovom: **Bobkova zaplata**, je izšla v **Koledarju Ave Maria** (Chicago, 18/1931, str. 118—120). Angleški naslov je: **A stich in time, saves him who laughs last**.

Kronika gospoda Urbana je izšla v Antologiji slovenačke proze I. zv. (Beograd, 1961, str. 249—263) z naslovom: **Hronika gospodina Urbana**. Prevedla jo je Marija Kršmanović.

Mamica je dobila v chicaški reviji **Ave Maria** (24/1932, št. 5, str. 149—151) angleški naslov: **Minnie**.

Črtica **Medved na kruški**, v hrvaškem prevodu: **Medvjed na kruški**, je bila objavljena v zagrebški **Radosti** (3/1953—54, št. 3, str. 11—12). Izšla je še v **Novem listu** (Rijeka, 16/1962, št. 201, str. 4).

Miklavžev nožič, v italijanščini: **Il temperino di S. Nicolò**, je izšel v izboru **Artura Cronie** in **Martina Jevnikarja**: **La letteratura giovanile jugoslava pri založbi Trevisini** (Milano, 1968, str. 177—179). Prevod je oskrbel **Martin Jevnikar**.

Moj kuža Jazon ima v hrvaščini naslov: **Moj pas Jazon**. Izšel je v zagrebškem **Pioniru** (16/1957—58, št. 3, str. 4—5 in št. 4, str. 6—7).

Črtica **Murčki** ima v chicaškem časopisu **Ave Maria** (24/1932, št. 7, str. 216—217) angleški naslov: **The Girandoles**. Prevod je delo **Leonarda Bogolina**. Kolednik jo je prevedel

P. S. FINŽGAR:

SLUŽKA ANČKA. STRÝCOVÉ.

SELSKÉ ROMÁNKY

Autorisovaný překlad ze slovinštiny

EMERICHA ČECHA

Dr. Emerich Čech
1932

V PRAZE 1939

ČESKOMORAVSKÉ PODNIKY TISKAŘSKÉ
A VYDAVATELSKÉ V PRAZE, ZAPS. SP. S. R. O.

Naslovna stran za **Deklo Ančko** in **Strice** v češkem prevodu

tudi v francoščino: Les boucles d'oreilles. Objavljena je bila maja 1966 v Le bulletin des agriculteurs, Montréal, Kanada.

Zgodba iz lovskega življenja **Na petelina** je izšla v nemškem, srbohrvaškem, ruskem in slovaškem prevodu. Nemško besedilo: Die Jagd auf den Auerhahn sta oskrbela Franz Hille in Stanislav Hafner. Izdala sta ga v zbirki Slowenische Novellen, Wien-Leipzig 1940, str. 15—33. Novelo je uvrstil tudi Per-fahl v svoj znameniti izbor najlepših lovskih zgodb: Jagdgeschichten aus aller Welt, ki je izšel pri Buchgemeinschaft Donauland, Wien 1960. Srbohrvaška prevoda sta delo Džuze Radovića in Toneta Potokarja. Radovićevo: Lov na divljeg petla je izšel v cetinjskem časopisu Stvaranje (8/1953, str. 761—769), medtem ko je bil Potokarjev prevod: Na tetrijeba objavljen v zbirki Odabrane slovenačke novele (1900—1950), Svjetlost — Sarajevo (1954, str. 31—41). Ponatis Potokarjevega prevoda je izšel še v Telegramu (2/1961, št. 42, str. 12) in Lovačkom vjesniku (69/1961—62, št. 1/2, str. 20—23), oboje v Zagrebu. Ruski prevod: N. Lebedeva: Na gluharja je objavljen v zbirki Povesti i rasskazy jugoslavskih pisateljev II. zv. (Moskva 1959, str. 323—332). V Bratislavi je izšel 1969 tudi slovaški prevod: Na hlucháňa. Prevod je delo Vit'azoslova Hečka, objavljen pa je v izboru Mitje Vošnjaka: Pol'ovanje pod Triglavom.

Na pragu je prevedel v češčino Anton Hor-sák z naslovom: Na prahu. Prevod je izšel 1941 v Uherskem Hradištu.

Črtica **Napad na žrebeta** ima v hrvaščini naslov: Napad na ždrebad. Objavljena je v zagrebški Radosti (10/1960—61, št. 9, str. 4—5).

Novela **Naš vsakdanji kruh** je izšla v angleščini, slovaščini, italijanščini in francoščini. V angleščini ima naslov: Our dayly bread. Prevod je delo znanega ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča. Izšel je v reviji Our world (New York), decembra 1921. Slovaški prevod Kolomana Geraldinija je izšel v knjigi Za križom pod naslovom: Chlieb náš vzdajši, Turčianský Sv. Martin 1942. Enrico Damiani je prevedel novelo v italijanščino. Izšla je z naslovom: Il nostro pane quotidiano v izboru slovanskih črtic in novel: Novellieri slavi, Roma 1946. Znan je tudi Kolednikov francoski prevod: Notre pain quotidien. Izšel je v Le bulletin des agriculteurs, Montréal, aprila 1957.

Finžgarjev najbolj priljubljeni zgodovinski roman **Pod svobodnim soncem** je izšel do- slej v češkem, srbohrvaškem, slovaškem, španskem, nemškem in ruskem prevodu. Iz Finžgarjeve zapuščine, katere del hrani Rokopisna zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, je razvidno, da je izhajal v češčini že leta 1914 kot podlistek v brnskem Hlasu z naslovom: Pod svobodným sluncem. Prevedel ga je Rudolf Linhart.

Kdaj je pričel in kdaj prenehal izhajati, za sedaj ni mogoče ugotoviti, ker ni vseh iz-rezkov. Ugotovljeno je le, da je konec prvega dela romana objavljen 27. septembra 1914. Ponatis je izšel leta 1928 v Pragi. Razumljivo je, da si je ta »povest davnih dedov« utrla pot najbolj med jugoslovanske narode, saj — kot malokatero tovrstno delo — posega ta- ko prepričljivo v našo preteklost. Tako je npr. srbski prevod Slobodana Živojinovića: Pod slobodnim suncem izšel kar štirikrat v Beogradu (Venac, 15/1929—30 in 16/1930—31; ponatis te izdaje v knjigi s pisateljevo sliko in faksimilom, 1931; Novo pokolenje 1953 ter Nolit 1965). Novo pokolenje (Beograd—Zagreb) ga je izdalo tudi v zbirki Jugoslovanski klasici (1947), kjer pa ni naveden prevajalec. Pri beograjski založbi Rad je izšel tudi prevod Stojana Živojinovića (1956) s spremeno besedo Božidarja Borka. Hrvaški prevod je izhajal kot strip v Horizontovem zabavniku (Zagreb, 2/1953, št. 32—51), a ni zaključen, ker je list prej prenehal izhajati. Znana sta še dva krajša odlomka iz romana: Slaven se nikad ne predaje in Pobjeda u klancu. Prvi je izšel v zagrebški Radosti (1/1951, št. 8, str. 3—6), drugi v sarajevskem Glasu pionira (8/1956, št. 7, str. 3). Mikuláš Collák je izdal leta 1935 v Trnavi slovaški prevod: Pod svobodným slnkom. Prav tam je izšla 1948 tudi

FRANZ FINŽGAR

IZTOK

Roman um Justinian und Theodora

STEYLER VERLAG

Roman *Pod svobodnim soncem* je izšel v nemščini pod naslovom *Iztok*

Naslovna stran ruskega prevoda romana
Pod svobodnim soncem

druga izdaja. Med II. svetovno vojno je izšel španski prevod: Bajo el sol libre. Izhajal je od januarja 1942 do novembra 1947 v buenosaireški reviji Duhovno življenje, ki jo je ustanovil leta 1933 izseljenski duhovnik Jože Kastelic. Prevod, ki je nekoliko skrajšan, je oskrbela Darinka Čehovin. V nemščino je bil preveden roman štirikrat, vendar so prve tri prevode (Mihe Hrovata, Antona Funtka in Hedvige Samec) založniki odklonili, ker niso jezikovno ustrezali. Četrtega je oskrbel Ferdinand Kolednik; izšel je 1963 pri založbi Steyler v Lengerichu (Vestfalija) z naslovom: Iztok. Roman um Justinian und Theodora. S to izdajo pa tudi prevajalec ni bil zadovoljen. Ker zaradi bolezni ni mogel opraviti korektur v tiskarni, je izšlo nekaj izvodov z napako na ovitku: Edgar Finžgar: Iztok; tudi besedilo je precej okrnjeno. Dve leti zatem (1965) so redovniki Societatis Verbi divini v Nemčiji (St. Augustin, Bonn) ponatisnili prvo knjigo romana v 12 odlomkih v svoji reviji Stadt Gottes z naslovom: Iztok. Avstrijski redovniki tega reda (St. Gabriel, Mödling) pa so leto kasneje ta prevod ponatisnili; izhajal je nekoliko skrajšan od oktobra 1966 do septembra 1967 v njihovem mesečniku Stadt Gottes. V Moskvi je izšel leta 1970 roman tudi v ruščini: Pod solncem svobody. Izdala ga je Hudožestvennaja literatura v zbirki Biblioteka istoričeskogo romana. Prevod je oskrbel A. Romanenko.

Pred leti je bilo tudi mnogo govora, da bo roman Pod svobodnim soncem filmali, vendar ni doslej še nihče uresničil te zamisli.

Prvi čevlji, črtica za mladino, ima v zagrebškem Vjesniku (22/1961, št. 5027, str. 7) naslov: Prve cipele.

Kljub temu, da je Finžgar napisal več odrskih del, ki so bila zlasti med obema vojnama neštetokrat na sporedu mnogih policijskih in amaterskih gledališč, je izšel doslej samo prevod drame Razvalina življenja. Izdal ga je zagrebški Glas Rada (1951) z na-

slovom: Razrušeni život, prevod sta pripravila Jakša Kušan in Ferdo Delak.

Največ popularnosti v svetu si je Finžgar pridobil z nabožnimi meditacijami: **Sedem postnih podob**, ki so izšle kar v 8 jezikih: v francoščini, angleščini, nemščini, portugalsčini, gradiščanski hrvaščini, grščini, hrvaščini in poljščini. Francoski prevod Ferdinanda Kolednika: Sept tableaux pour le carême je izšel v šestih izdajah: Prva in druga v Parizu (marca 1939 in 1940); tretja, četrta in peta v Montréalu (9. 2. 1950; 17. 2. 1950; 22. 1. 1951) ter šesta v Fribourgu (1958). V Parizu so izšle tudi v Brailleovi pisavi za slepe. Angleško izdajo: Seven tableaux for lent (New Hampshire, 1953) je prav tako pripravil Ferdinand Kolednik. Nemški prevod je izšel najprej v Solothurnu (Švica) pri Antonius Verlag (1952) z naslovom: Der Weg des Kreuzes. Prevod je oskrbel brez avtorjeve vednosti in privoljenja pisatelj Ernst Schmid v Brigu. Zatem je izdala založba Josef Habel v Regensburgu 1957 Kolednikov prevod: Sieben Bilder für die Fastenzeit. Del te izdaje je izšel naslednje leto (1958) z naslovom: Der Weg des Kreuzes, ko je založnik sečil že prej natisnjene pole ter samo spremenil naslov. Odlomek (2. postna podoba) je izšel 19. maja 1955 tudi v Psychologie des Pöbels. V Portu je izšla maja 1955 portugalska izdaja: Sete quadros para a quaresma. Prevod je pripravila po peti

Abbé François de Sales Finžgar
curé

SEPT TABLEAUX POUR LE CARÊME

MEDITATIONS

SIXIEME EDITION FRANÇAISE

IMPRIMERIE ST-PAUL · FRIBOURG / SUISSE
1958

Sedem postnih podob v francoščini

francoski izdaji s. Irma de Santa Doroteia. V gradiščanski hrvaščini so izhajale postne podobe v odlomkih, in sicer v Crikvenem glasniku Gradišča (Eisenstadt, 12/1957) od št. 7 dalje z naslovom: Post i Judas. V Atenah je izšla 1958 grška izdaja: Epta shimata dia tin tessarakostin. Prevod je oskrbel Franciskos Diratsis. Kolednik je prevedel postne podobe tudi v hrvaščino: Sedam korizmenih slika; izšle so 1958 v Rimu pri Shola typographica Pax et bonum. Naj omenim še poljski prevod Branka Pistivška: Wlascive znaczenie postu, ki je izhajal v časopisu Miesięcznik franciskanski (Pulaska, Wisconsin, 1963) od št. 5 dalje.

Odlomek iz ene najbolj značilnih pisateljevih socialnih podob **Sibirija** je izšel še pred zadnjo svetovno vojno v hrvaščini, in sicer v zagrebškem Savremeniku (28/1940, knj. I., str. 232—233) v prevodu Joze Živkovića.

Zanimivo pa je, da je črtica **Služkinja**, s katero je Finžgar močneje posegel v protislovja tedanje družbe, doživela največ prevodov prav v jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Najprej jo je izdal Savez književnika Jugoslavije v zbirki Jugoslovenska proza (Beograd, 1949) z naslovom: Služkinja. Nato je izšla v beograjskem časniku 20. oktober (7/1950, št. 271) in časopisu Radnica (3/1950, št. 11, str. 10—11) v obeh pravopisih (cirilici in latinici). Makedonski prevod: Sluginka je izšel v Novi Makedoniji (Skopje, 7/1951, št. 1983, str. 4) ter Prosveteni ženi (Skopje, 13/1957, št. 1/2, str. 10—11). Hrvati so jo objavili v splitski Slobodni Dalmaciji (10/1952, št. 2454, str. 4) in zagrebškem Gardistu (5/1954, 10. jan.). V La voce del popolo (Rijeka, 1954, št. 7) je izšel italijanski prevod, ki ima naslov: La vecchia serva. Znana sta še rusinski in šiptarski prevod. Prvi je izšel v listu Ruske slovo (Ruski Krstur, 11/1955, št. 19, str. 3) z naslovom: Služnica; drugi v prištinski Rilindji (11/1955, št. 61, str. 8). Šiptarski prevod Šherbëtorja je oskrbel Hilmi Thaçi po srbski izdaji.

Povest **Strici** je izšla že leta 1929 v Pragi, v isti knjigi kot Dekla Ančka z naslovom: Strýcové. V češčino jo je prevedel Emerich Čech. Kolednikov francoski prevod: Les oncles je izhajal najprej v pariškem tedniku La croix du dimanche od 12. 2. do 16. 7. 1950, ponatis pa v Le bulletin des agriculteurs, Montréal, od maja do junija 1950. V nemščini ima povest naslov: Lucia und die Brüder. Izšla je skupaj z Deklo Ančko pri založbi Josef Habel v Regensburgu (1959). Prevod je delo Ferdinanda Kolednika.

Tale naš Jaka je bil objavljen najprej v pariškem tedniku za mladino A la page 14. aprila 1938. Sledila sta dva ponatisa: prvi v januarski številki mesečnika La jeunesse agricole catholique (Pariz, 1940), drugi v Le bulletin des agriculteurs, Montréal, junija 1955. Prevod, ki je delo Ferdinanda Kolednika, ima naslov: Ah! ce Jacques.

Vaški ptičarji so izšli v beograjski Zadrugi (5/1953, št. 250). Prevajalec Momir Živanović jim je dal naslov: Seoski ptičari.

Video meliora proboque je prevedel v nemščino Joža Glonar in izdal v izboru: Slovenske Erzähler, ki je izšel pri Novi založbi v Ljubljani (1933, str. 45—54).

Črtico **Vzdržal je** poznamo najprej v češkem prevodu Antoša Horskáka. Izšla je 1931 in 1932 v Uherskem Hradištu. Naslov prevoda ni znan. V francoskem prevodu: Il a tene je izšla v Almanach du pèlerin (Pariz, 1940, str. 19—21) in dnevniku L'action catholique (Québec, 3. maja 1950). Prevod je oskrbel Ferdinand Kolednik.

Ob koncu izdanih prevodov naj omenim še Finžgarjevo avtobiografijo, ki je izšla za pisateljevo devetdesetletnico v zagrebški Republici (17/1961, št. 3, str. 26). Prevod jo je Stanislav Marijanović z naslovom: **Za njim se zatvaraju vrata devedesete zime**.

To bi bil v kratkem seznam znanih Finžgarjevih del, ki so izšla v drugih jezikih. Ostane nam še pregled neobjavljenih prevodov.

Dr. Ferdinand Kolednik je prevedel v francoščino sledeča dela: Bombni napad na Ljubljano, Gospod Hudournik, Karneval, Makalona, Naša kri, Nevesta, Nova zapoved, Pod svobodnim soncem, Silvester, Zakaj sem postal duhovnik in Zmrdljiva špelca. Nevesto je prevedel tudi v latinščino. Razen tega je Kolednik organiziral še prevod Sedmih postnih podob v abesinščino, arabščino, armenščino, češčino, hebrejščino, japonščino, kitajščino, madžarščino, romunščino, slovaščino, španščino in vietnamščino, ter prevod romana Pod svobodnim soncem v grščino. Večino teh rokopisov prevodov hrani Kolednik, nekaj se jih je tudi porazgubilo, oziroma obležalo v raznih uredništvih, kamor jih je pošiljal, da bi jih objavili.

Na izdajo čaka tudi angleški prevod romana Pod svobodnim soncem, ki ga je pripravil ing. Joe Zelle iz Clevelanda, Rokopisna zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani pa hrani italijanski prevod: Sotto il libero sole, ki ga je leta 1943 oskrbel prof. Anton Bašič.

Iz Finžgarjevih pisem Ferdinandu Koledniku, ki so izšla pri Družbi sv. Mohorja v Celovcu (1971) za stoletnico pisateljevega rojstva, še povzeman, da je bila povest Strici prevedena tudi v hrvaščino in angleščino.

Za zaključek naj omenim, da je bila osnova temu popisu prevodov gradivo o Finžgarju, ki ga hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. V ostalem so mi bila v veliko pomoč Finžgarjeva bibliografija, ki jo je objavil Jože Dolenc v Književnem glasniku Mohorjeve družbe v Celju (6/1961, št. 1, str. 41—43) ter že omenjena Finžgarjeva pisma Ferdinandu Koledniku.

Jože Bajec

JANEZU JALENU SO ODKRILI SPOMINSKO PLOŠČO

Spominska plošča na Jalenovi rojstni hiši na Rodinah št. 10

Pisatelj Janez Jalen bi 26. maja 1971 dopolnil osemdeset let življenja. Ako bi mu bila usojena leta dvajset let starejšega rojaka Frana Saleškega Finžgarja, bi nam utegnil napisati še marsikaj, predvsem pa bi končal zasnovana in nedokončana dela, med njimi tudi Vozarje. A že tako in tako je Jalenova pisateljska žetev, čeprav ne do kraja opravljena, obilna in vredna trajnega spomina. Prav je, da se ga je za osemdesetletnico rojstva spomnilo Društvo slovenskih pisateljev in mu na rojstni hiši na Rodinah pri Žirovnici odkrilo spominsko ploščo. Na hiši, kjer se je rodil, v kateri je v svojih mladih letih na peči prisluškoval govoric gorjancev, lovil njihove pogovore in se naslajal ob njih kleini, živi domači besedi. Sam je pripovedoval, da je mnogo zgodb, iz katerih so potem nastale povesti o planšarjih, lovcih in ovčarjih,

Predsednik društva slovenskih književnikov Ciril Kosmač med govorom

slišal v domači hiši od vaških očancev. Dasi je Jalen začel svojo pisateljsko pot z dramami, je dosegel največji uspeh s povestmi, kot so Ovčar Marko, Trop brez zvoncev, Cvetkova Cilka, Ograd, Bobri in Vozarji. Vse njegovo pisateljsko delo razodeva njegovo povezanost z ljudstvom, kateremu je hotel dati — tudi kot duhovnik — dobrih domačinskih iger, ki so v tedanjem času predstavljale na deželi najbolj nazorno obliko leposlovnega zanimanja in kulturno-prosvetnega dela.

Pred Jalenovo hišo z vzdano spominsko ploščo

Pred Jalenovo rojstno hišo na Rodinah, št. 10 se je 29. maja 1971 zbralo precej domačinov in gostov k pristrčni slovesnosti. Navzoče, med katerimi je bilo več kulturnih delavcev in zastopnikov cerkvenega življenja, je pozdravil predsednik krajevne skupnosti, se jim zahvalil za pozornost in udeležbo ter v kratkih besedah poudaril pomen te domače slovesnosti. Pisatelju Janezu Jalenu v spomin je govoril predsednik Društva slovenskih pisateljev Ciril Kosmač. Z živimi, jasnimi besedami je orisal pisateljevo pot, njegovo delo in življenje. »Poti,« je med drugim dejal, »ki jo je začel v tej hiši pisatelj Janez Jalen, ni prevozil z avtom, je ni prejezdil na konju, marveč jo je prehodil peš skozi močvirje, čez blatne in strme klance, kjer se je včasih tudi spotaknil ob oster kamen. V trudu in znoju se je pehal kakor vsi slovenski pisatelji; tudi Jalenu ni bila prihranjena ta trnova pot.« Njegovo delo je zlahtno, ljudsko v najplemenitejšem pomenu te besede, pisano za zdravega človeka; zato ga ljudstvo rado bere,

uživa in se plemeniti ob njem. Pisatelj Kosmač je Jalenovo pisanje primerjal hlebu zdravega kmečkega kruha, zato sezimo po njem, si ga odrežimo in potešimo lakoto po njem.

Pisatelju Jalenu v spomin sta spregovorila še urednik Lovca in zastopnik Planinske zveze, ki sta vsak po svoje ocenila njegov delež v našem lovskem in planinskem slovstvu. Ne smemo pozabiti, da je Jalen napisal besedilo prvega slovenskega filma Triglavske strmine. Domači pevski zbor je povzdignil slavnost z lepim petjem, šolski otroci pa so brali odlomke iz pisateljevih del, ki ga kažejo kot človeka gorenjskih hribov z vsemi lastnostmi tega sveta pod Stolom: bistrega in živahnega, duhovitega in zabavnega, odkri-

tega in ponosnega. Taki so tudi ljudje v njegovih povestih in črticah, ki jim je vlil svojo kri in svojega duha.

Ob odkritju spominske plošče pa smo se znova zavedeli tudi svojega dolga pisatelju Jalnu. Že v spominskem članku ob njegovi smrti je danes že prav tako pokojni profesor Solar zapisal: »... želim, da bi Mohorjeva družba čimprej začela izdajati Jalenove spise, zakaj ljudje jih bodo brali s podobno slastjo in pridom kakor Finžgarjeve.« Tega dolga se Mohorjeva zaveda že nekaj let in v njenem načrtu je ena prvih nalog: izdati Jalenove spise in nadaljevati zbirko zbranih in izbranih del nekaterih slovenskih pisateljev, o čemer je že večkrat pisal Književni glasnik.

JOŽA BERTONCELJ

(Ob sedemdesetletnici)

Med jubilanti, ki se jih Koledar skoraj mora spomniti, je umetni kovač, kroparski rojak Joža Bertoncely — »star mohorjan«, kakor se v pismih uredništvu rad podpisuje. Pred tem podpisom je navadno kopica nauk, kako naj uredniki mohorjanom strežejo, da jim bodo ustregli, kako naj jim ne posredujejo preučenihi knjig, ki jih potem ne bero in obleže kje na podstrešju, kakšnih povesti si žele, kakšnega duhovnega branja, da bo prikupno za staro in mlado, da jim bo

vcepljalo strokovno in duhovno znanje in predvsem značajnost, zakaj ta peša danes kakor nekoč vigenjc, ki mu je za kolesa zmanjkalo vode.

Ko se je naš Joža rodil pred sedemdesetimi leti, njegovim staršem in drugim Kroparjem ni bilo mehko poslano. Trdo so morali delati za vsakdanji kruh, ki ga ni bilo nikoli toliko, da bi si ga lahko sam po želji odrezal in dosita najedel. Starši so otroke že zgodaj, ko so komaj dobro shodili, jemali s seboj v vigenjc, da so z njimi vred spoznavali in čutili težo dela žebeljarskega poklica, o katerem poje tista znana Župančičeva Pesem žebeljarjev, ki jo je pozneje prekrstil v Žebeljarska:

Od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
nad naklji smo sključeni;
vsi, fantje, možje in dekleta in žene,
od štirih do ene
že vsi smo izmučeni...

Iz tega rodu kovačev, ki so mu bili »žareči žebli ves dan v očeh«, je tudi Joža Bertoncely. Vigenjc mu je bil šola življenja in dela. Zgodaj se je zavedal, da iz razbeljenega železa na nakovalu pod kladivom v spretnih rokah nastane še kaj drugega kakor žebelj. Dolga in trda je bila ta šola, preden je težkim surovim kosom železa vdahnil svoje srce, svojega duha, umetno izoblikovano delo: okenske mreže vseh vrst, svečnike, senčnike za svetila, razne živalske figure, nagrobne križe, skrinje, maske, kropilnike, pepelnike, figuralna tolkala za vrata itn. Postal je pobudnik umetnega kovaštva pri nas in se zavzemal, da bi se ta vrsta umetnosti ohranjala, se širila in dobila čim več mojstrov. V svojem sedemdesetem letu ima čedalje manj upanja v to. Čas je bolj naklonjen lahkemu delu s stroji, v umetnosti pa kiču.

Bertoncely je začel delati v nekdanji kroparski združni tovarni žebeljev, ko mu je bilo enajst let; delal je skupaj z očetom in

J. Bertoncelj: Krilati zmaj — čuvar hiše

materjo. To je bilo nekaj let po naglem propadanju nekdanj cvetočega železarstva, ko je rudne jame, kopišča, vozne poti in druga znamenja po pobočjih Jelovice že prerasla trava in jih je zasulo listje, ko so ugasnili plavžarski ognji in utihnila jeka rudarskih kopač in oglarskih sekir. V mladem Joži, ki je rasel ob bogatem, domiselno razgibanem kovaškem izročilu, in so mu neizbrisno ostale v spominu neštete vesele in žalostne zgodbe iz življenja kroparskih kovačev, je prav tako živo tlela želja, da bi to izročilo ohranil, ga oblikovno izpopolnil, poplemeni-til. Vendar se je umetnega kovanja lotil pravzaprav šele pred dobrimi tridesetimi leti. A od takrat do danes so preoblikovale njegove roke nešteto vsakovrstnih kovanih figur; mnoge med njimi so skovane iz enega samega kosa železa. Koliko teh umetnih kovaških izdelkov je danes tako rekoč po vsem svetu, saj so jih kupovali Američani, Francozi, Japonci, Nemci, Italijani, Skandinavci in drugi. Koliko njegovih izdelkov pa je razširjenih tudi po domovini od drobnih umetnin do mogočnih kovanih lestencev, križev, zmajev, železnih in bakrenih skrinj. S

svojimi izdelki je opremil Metalurški inštitut v Ljubljani, graščino v Radovljici, nekatere zgradbe v stari Ljubljani; tudi spomenik francoskim internancem na Ljubelju je njegovo delo. S ponosom pripoveduje o novi oltarni mizi v župnijski cerkvi v Kropi, o svečniku, ki so ga Slovenci podarili papežu Pavlu VI. in o umetnih izdelkih, ki so šli bogvekam po svetu.

Ob njegovem jubileju želimo, da bi trden in čvrst, kakor je, ostal še dolgo in nam ustvaril še veliko lepega, resnično lepega, kar zraste iz vztrajnega dela in tudi trpljenja, o katerem sam pravi, da je človekov delež, ki ga požlahtnjuje ter mu odpira širša obzorja in globlje poglede. Ta žlahtnost, ki je sad dela in trpljenja, močno odseva iz njegovih del. »Staremu mohorjanu« kličemo: Se na mnoga leta!

J. Bertoncelj: Del kovane mreže z golobi

SPOMINJAMO SE...

Med dvema koledarjema se zgodi marsikaj, vrste se mnogi dogodki, med njimi veseli in žalostni. Med žalostne štejemo vsako leto vrsto smrti naših dragih sodelavcev in prijateljev. Vsem je Mohorjeva družba hvaležna in se jih rada spominja. Spominja se jih zaradi njihovih zaslug in je prav, da vsaj na kratko očrta njihovo življenjsko pot. Vsak si je s svojim delom postavil spomenik — naj ta spomin ostane živ!

18. decembra 1970 so pokopali nestorja slovenskih pesnikov in pisateljev dr. Stanka

Majcna. Pokopali so ga pri Mariji Snežni v Slovenskih goricah, od koder izhaja njegov rod in od koder je prinesel v slovensko književnost duha te zemlje in obraze njenih ljudi, ki jih naše leposlovje še ni poznalo.

Stanko Majcen se je rodil 29. oktobra 1888 v Mariboru. Njegov oče je bil znan šolnik in strokovni učitelj. Osnovno šolo in gimnazijo je končal v Mariboru, kjer je maturiral 1908, nato je študiral pravo na Dunaju, opravil vmes v Ljubljani vojaščino, nastopil političnoupravno službo pri deželnem namestni-

štvu v Gradcu, moral spet v vojsko na gališko fronto, nato je prišel v vojaški službi h guberniju v zasedenem Beogradu. Vmes je bil leta 1915 promoviran na Dunaju. Od leta 1918 do 1924 je bil uradnik pokrajinske uprave v Ljubljani, od 1925 do 1941 v visokih upravnih službah: veliki župan v Mariboru, podban v Ljubljani; po osvoboditvi se je preselil v Maribor, kjer je živel tiho, odtrgan od vsega javnega življenja do smrti 17. decembra 1970.

Kot pisatelj je Majcen zgodaj nastopil, saj je že 1905 napisal prvo črtico Stari mlinar, ki je bila objavljena v Našem domu. Kot študent na Dunaju je bil eno leto (1911/12) urednik Zore, drugo leto pa njen sourednik skupaj z Nartom Velikonjem. Pesmi je objavljaval v Zori, v Ljubljanskem zvonu in nato v Domu in svetu. V razgibanem leposlovnem delu, ki je posebno bogato v razdobju od 1918 do 1924, je pisal pesmi, črtice, novele in drame. V liriki je posebno znan ciklus **Zemlja** (1923), v prozi je njegova moč v drobni, psihološki črtici; napisal je med drugim avtobiografsko povest **Definstvo** (1922), ki je žal nedokončana. Po daljšem slovstvenem molku je zbral 1944 v knjigi zgodb in legend z naslovom **Bogar Meho** več izredno globokih in slogovno dovršenih povesti in legend. Obsežno delo je opravil Majcen kot

dramatik; tudi v dramatičnih spisih je izobilkoval svoj svet in slog; zanje mu je dajala pobude vojaška služba v Galiciji in v okupiranem Beogradu, v njih je slikal grozote vojne in nasilja, ki ga prinaša vojna. To so drame: **Kasija** (1919), **Dedčič nebeškega krajljstva** (1920) in **Apokalipsa** (1923). Pod skupnim naslovom **Za novi rod** (1922) so izšle v Trstu tri enodejanke: **Profesor Gradnik**, **Knjigovodja Hostnik** in **Zamorka**. Njegova drama v petih dejanjih **Prekop** (1920) je bila ponatisnjena tudi v Mladiki (1939). Stanko Majcen se je uveljavil tudi kot kritik; s tega področja je pomemben članek **Umetnik in družba**, objavljen v Domu in svetu (1920), v katerem nam približuje spoznavanja Ivana Cankarja. V Domu in svetu je izšla tudi njegova kritika o Otonu Zupančiču (1920). Zadnje leposlovno delo je iz leta 1955 z naslovom **Balada**. Dve knjigi Majcenovega izbranega dela sta izšli pri mariborski založbi Obzorja (1963 in 1967) v uredništvu Marje Boršnikove, tretja knjiga še čaka izida.

Med zadnjo svetovno vojsko je prevedel v slovenščino spise Terezije Avilske; v tem delu je skrit ključ tudi za njegov mistični odnos do Boga, s katerim je bil v dialogu vse življenje, zlasti zadnja leta, ko je v hudi in dolgi bolezni veliko trpel, vendar v zavesti, da s svojim trpljenjem dopolnjuje Kristusovo trpljenje. Stanko Majcen je bil pravi lik vernega slovenskega izobraženca. Na vprašanje, ali je kdaj občutil dvojnost v sebi, biti umetnik in biti hkrati vernik, je odgovoril: »Take dvojnosti ni, človek je samo eden. Razloček je edino v tem, ali si veren umetnik ali neveren. Če veren, se boš lahko poglobil v oblikovanje verskega življenja, kakor se noben nevernik ne more... Če si neveren umetnik, te bo osvojila drugačna snov, ali pa se boš lotil prav problema nevere...« O mladi slovenski književnosti pa je v pogovoru za »Družino« dejal: »Ne morem soditi, ker mlado slovensko literaturo premalo poznam. Če pa rečem, kolikor jo poznam, da je verz brez melodije in proza brez soka, to niso očitki. Suhe analize zamotanih psihičnih stanj ne morejo biti blagglasne, polmisel, četrtnika čustva in komaj tisočinka imaginacije še ne dajo celote. Čas ni naklonjen zaokroženemu, zrelemu umetniškemu konceptu. Prenemiren je, previhrav, preslepo drveč zgolj v industrijo in tehniko, v storilnost in konzum. Talent pa se rodi in razvija v zatišju... Zadovoljen bom, če bo iz današnjega nadrobnege zbiranja in prebiranja, iz tega kupa marljivo nabranega gradiva nekoč vzklopela stavba, ki bo dostojna naših narodnostnih in duhovnih spomenikov. Kakor sta Prešeren in Zupančič del moje duhovne biti, ne bom nič rekel, če iz nas vstane nekdo, še večji od njiju.«

Dan za dnem je hodil k maši in obhajilu. Z živim zanimanjem je spremljal presnavljanje, prenavljanje in prerajanje, ki ga je v Cerkvi sprožil drugi vatikanski cerkveni zbor, prebiral je dela sodobnih bogoslovcev.

Stanko Majcen

Tako je do zadnjega živel sebi, svojemu ljudstvu in svojemu času. Mohorjeva družba se mu bo oddolžila čimprej z izdajo njegovih svetopisemskih zgodb in legend.

12. februarja 1971 so v Škofji Loki pokopali profesorja in gimnazijskega ravnatelja v pokojku **Ivana Dolenca**. Umril je 10. februarja, star 86 let. Ivan Dolenc je sklenil svojo življenjsko pot na kmečki domačiji v Sopotnici, kjer jo je začel 24. oktobra 1884. Gimnazijo je študiral v Kranju (1896—1904), klasično jezikoslovje in stenografijo pa na Dunaju (1904—1909). Po visokošolskem študiju je bil najprej nekaj časa profesor na I. državni gimnaziji v Ljubljani, nato stenograf v dunajskem parlamentu in v narodnem predstavništvu v Beogradu. Nato se je spet posvetil profesorski službi, ki jo je opravljal na III. državni realni gimnaziji v Ljubljani, nekaj let tudi v Mostarju in jo naposled zaključil kot ravnatelj novomeške gimnazije.

Pokojni je bil učenec, prijatelj, velik častilec in življenjepisec našega Janeza Ev. Kreka. Ko ga je leta 1927 predstavil tedanji urednik koledarja Fr. S. Finžgar mohorjanom, ga je označil takole: »Da boste verovali v njegovo vztrajnost, vam razodenem, da je med vojsko, ko je bil vpoklican njegov brat in je umrla še žena ter zapustila štiri otročičke, slekel Ivan profesorsko suknjo, pustil šolo in odšel v hribe, kjer je delal kot trd kmet od zore do noči ter tako otel dom bratu in otrokom propada...« Nič čudnega, da je ta dom tako ljubil do zadnjega. Bil je delaven do zadnjega. Iz njegovih spisov vejeta zdravje in optimizem. Bil je velik Slovenec in Ju-

goslovan. Mnogo je pisal o vsem tistem, kar jugoslovanske narode združuje in na čemer naj bi gradili trdno državljansko zavest, ne da bi pri tem izgubljali vsak svoj narodni ponos.

V mohorskih koledarjih in v Mladiki je objavil več razmišljanj in tehtnih člankov, tako npr. Slovenci in Jugoslavija (1925), O državitvornosti (1926), Slovenski kulturni dinar (1938), Od podložnika do državljana, Razmišljanja ob desetletnici majske deklaracije (1928), Naše vstajenje in naši pesniki (1948). V Mladiki je priobčeval Sličice iz Beograda, Beograjska trdnjava, Na Duvanjskem polju. Skupaj s Finžgarjem sta opisala Krekovo rojstno hišo. V književnem glasniku je pisal o naših ljudskih knjižnicah itn. Največ zaslug pa si je pokojni pridobil s temeljitim raziskovanjem Krekovega dela in življenja. Pripravil in izdal je pet zvezkov Krekovih izbranih spisov. Drugi, četrti in peti zvezek so izšli pri Mohorjevi družbi. Mohorjeva družba je tudi kmalu po Krekovi smrti sklenila, da bo izdala posebno knjigo o tem velikem in izrednem možu. Ivan Dolenc nam je prvi napisal obširnejši Krekov življenjepis, ki je izšel v Koledarju za leto 1918. Zasnova je obširen načrt za izdajo Krekovih spisov v 7 ali 8 zvezkih. Delo je ostalo nedokončano in bi bilo prav, da bi začelo zopet izhajati. Prav tako bi bil že čas, da bi na osnovi zbrane gradiva dobili pravo podobo o delu in življenju Janeza Ev. Kreka. Mohorjeva, ki je prva sprožila to misel, naj bi jo po petdesetih letih, uresničila, hkrati pa dopolnila delo pokojnega Krekovca Ivana Dolenca.

Pokojni je bil tudi velik poznavalec in častilec slovečega pedagoga Försterja. V svojih člankih, zapiskih in razmišljanjih se je pogosto skliceval nanj. Prevedel je tudi njegovo obsežno delo »Doživetje svetovne zgodovine« in rokopis prevoda zapustil Mohorjevi družbi.

Ivan Dolenc je bil vse življenje veder idealist, premočrten mož in prepričan kristjan. Pred leti ga je papež odlikoval z zlato medaljo za zasluge, ki jih je imel s svojim kulturno-zgodovinskim in verskovzgojnim delom.

Nenadoma in tiho sta šla od nas pesnika in pisatelja **Joža Likovič** in **Leopold Stanek**. Oba sta s svojim delom bogatila mohorsko Mladiko in Koledar. Zadnje slovo od Leopolda Staneka je bilo na Zalah 16. oktobra 1970, od Joža Likoviča pa le dobra dva meseca pozneje — 28. decembra 1970.

Leopold Stanek je bil sin Slovenskih goric, Prlek z dušo in telesom. Rodil se je 14. novembra 1908 v Boračevi pri Radencih kot sin želarja in kmečkega obrtnika — kolarja. Po osnovni šoli pri Kapeli je obiskoval mariborsko klasično gimnazijo (1919—1927). Na vseučilišču v Ljubljani je 1931 diplomiral iz germanistike, zatem pa poučeval na raznih gimnazijah, največ v Ljubljani, bil v upravni

Ivan Dolenc

prosvetni službi, okusil pa tudi grenki kruh brezposelnosti. Po upokojitvi (1960) je bil od leta 1962 do smrti zunanji sodelavec Inštituta za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

S pesmimi se je začel zgodaj oglašati; že kot gimnazijec je objavljaval pesmi v dijaških listih, zlasti v Štražnih ognjih (1924—1927), kmalu se je oglasil tudi v mohorski Mladiki in v Koledarju, ki jima je ostal zvest od prvih objav 1935 do leta svoje smrti. V Mladiki je objavljaval pesmi, črtice, članke s področja narodopisja (Smrt v ljudskem verovanju) in zlasti leposlovne kritike; več let je z živim zanimanjem in z njemu lastno ljubeznijo do slovenske besede spremljal in ocenjeval slovenske pesniške in prozne knjige ter prevode. Samo v Mladiki je objavil za knjigo pesmi, posvečenih največ lepoti domače zemlje, delovnemu in prazničnemu razpoloženju goric in polj v Prlekiji, kar povedo že naslovi mnogih izmed teh pesmi: Ajdova polja, Popoldansko opravilo, Drevo v cvetju, Trije blagoslovi Slovenskih goric: Drevo, Kruh, Ogenj, Povest o zemlji, Nedelja v Prlekiji itn. Ko Mladike ni bilo več, je objavljaval pesmi in črtice v Koledarju; za celo zbirko jih je in vsaj mrtvemu pesniku se bo treba čimprej oddolžiti z njo. Stanekova pesem je razpoloženska, ubrana na izredno občutljivo struno njegovih čustvovanj, preišljevanj, zasanjanosti, domotožja, ki odseva v pesnikovem stalnem vračanju v domači kraj, na rojstni dom, k zemlji, ki je zaradi svoje zvestobe človeku vredna vse ljubezni.

Leopold Stanek

V slutnji viharja zadnje vojne, ki je tako grozotno in krvavo šla tudi čez slovensko zemljo, in žrtvam te vojne so posvečene pesmi Vojna, 1939, Vojska (KMD 1945), Vrni-
tev (KMD 1946), Talci (KMD 1949), Žrtvam vojne (KMD 1952) itd.

Stanek je objavljaval svoje pesmi in črtice tudi po raznih drugih revijah tako v Domu in svetu, v Dejanju, v Novih obzorjih, Planinskem vestniku in drugod. V samostojnih knjigah je izdal zbirko otroških motivov »Iz lepih starih dni« (1941) in bibliofilsko zbirko med vojno nastalih pesmi »Siba banjanica« (1945) pod psevdonimom Anton Kes. Značilno za njegove pesmi je čudovito soglasje in sozvočje oblike in vsebine. Res je, kakor je nekdo zapisal o njegovih pesmih, da jih je treba brati na glas, če hočemo občutiti zvočni izraz pesnikovega navdiha in doumeti skrivnost njegove besede, njegove pesmi.

Ocene knjig je v obdobju med obema vojnama (1936—1942) objavljaval tudi v Casu, v Slovenskem domu in Dejanju pa ocene dramskih predstav. V radijski obdelavi nam je prikazal nekatere ljudske običaje v Pomurju (Prleška bratva, Koranti, Vüzen, Jürjevo). V dnevnem časopisu je obravnaval prosvetna, šolska in mladinska organizacijska vprašanja; prevajal je iz nemščine dela St. Zweiga in J. W. Goetheja.

V svojih pesmih in v svoji prikupni pojava se bo Leopold Stanek vedno znova oživil med nami.

Kakor Leopold Stanek, je tudi osem let starejši **Joža Likovič** nastopil najprej kot pesnik z ljubezenskimi, razpoloženskimi in krajinskimi motivi. Pesmi je objavljaval v Zori, Križu na gori, Angelčku, Vrtcu, Vigredi, Mladiki, Grudi, v Slovincu, pesmi s socialno tematiko pa v Delavski Pravici. Vendar je kmalu vzporedno z objavljanjem pesmi začel pisati tudi črtice v Jutru, v Dijaškem koledarju (1927/28), v Ilustraciji, Jugoslovanu, največ pa v Slovincu in Mladiki; sodeloval je tudi pri Domu in svetu, Planinskem vestniku, pa še po raznih drugih časopisih in revijah je raztreseno veliko njegovih črtic in novel.

V svojih črticah nam je Likovič opisal svojstven svet — Ljubljansko barje z njegovimi lepotami in skrivnostmi, Ljubljano s čolnarji, obrobne barjanske vasice in stepam podobne samote, Krim z njegovimi skrivnostnimi jamami, Rakitno, Pekel pri Borovnici, Menišijo, skratka posebnosti in duha barjanske pokrajine, njenih skritih lepot, pravljicne preteklosti in naravnih zanimivosti. V teh črticah nam je orisal poleg pokrajine tudi njene ljudi, čolnarje, brodarje, pastirje in bajtarje, ki se na barju samem z muko otepajo moče in revščine, po hribih pa suše in samote. Tako je nastala njegova zbirka legend in pripovedk z naslovom Svetinje nad Barjem, ki je izšla leta 1942, v rokopisu pa

Joža Likovič

sta ostali še neobjavljeni zbirki Barje gori in Lučca našega ognjišča. V Mladiki je pribčeval skupino črtic iz družinskega življenja, ki jih je Mohorjeva družba izdala z naslovom Lučca nad ognjiščem (MK 116 1941). Mnogo pisateljevih črtic je ubраниh na razporeženje ob letnih časih, na družinske in cerkvene praznike, snov zanje je zajemal iz bogastva legend, pravljic in bajk, v katerih je povezal usodo ljudi s skrivnostnimi naravnimi silami. Že naslovi teh črtic in legend nakazujejo vsebino: Cvetni petek, Velikonočni prazniki, Jezušček na Ljubljani, Sveti večer, Trije kralji, Zvonovi sv. Jožefa, Za procesijo, Lepa si, roža Marija, Šmarni romarji, Svetinje se obiskujejo, Bela kača, Večnik na jezериšču, Plesalka in škrt, Judež in mlinar, Brodar in jezerka, Krčma v brezu jezera, Pokojišča kralja Matjaža, Začarana predica itn. V samozaložbi je izdal 1931 povest Prodane duše, v kateri opisuje in obsoja fašistično nasilje nad primorskim ljudstvom. Zgodba je prepletena z resničnimi dogodki, raste iz teh dogodkov in je pretresljiv izrez iz zgodovine trpljenja naših bratov na Primorskem v dobi fašizma. Ob okupaciji je italijanska kvestura v Ljubljani poiskala zalogo neprodanih knjig in jih 850 izvodov zaplenila in uničila. V dekliškem listu Vigred je objavljala leta 1933 celoletno uvodno povest Hčere beže.

Pokojni Joža Likovič je bil odličen pravnik, predavatelj in pevec. Pred vojno je predaval kmečkim fantom in dekletom o upravnem pravu, zlasti o občem pravnem postop-

ku, po vojni pa občinskim tajnikom o gradbenem in cestnem pravu in o zakonu o občem upravnem postopku. Kot pevec je rad pel pri službi božji v frančiškanski cerkvi in v stolnici v Ljubljani.

Pesnik in pisatelj Joža Likovič se je rodil 5. marca 1900 na Rakeku. Oče je bil železniški delavec in se je smrtno ponesrečil, ko je bil sin Joža še zelo mlad. Spomin na ta dogodek je opisal v pravljичni črtici Miklavževa obljuba. V osnovno šolo je hodil v Borovnici in na Grabnu v Ljubljani. V Ljubljani je končal tudi klasično gimnazijo, enoletni abiturientski tečaj na državni trgovski akademiji, v letih 1921 do 1926 pa tudi študij prava. Mimo rednega študija se je v gimnazijskih letih veliko ukvarjal z glasbo. V šoli glasbene Maticе v Ljubljani je v šolskih letih 1914/15 do 1917/18 končal štiri razrede za klavir in glasbeno teorijo, v poznejših letih pa je na Državnem konservatoriju študiral še solopetje, harmonijo in klavir. Bil je član Akademskеga pevskega zbora. Pisateljevati je začel že s sedemnajstimi leti; prve pesmi je priočil: v Zori, najzrelejšе v Mladiki, ki ji je ostal zvest do njene zadnje številke v letu 1941, ko je prenehala zaradi vojne. Likovičeve črtice, legende, pravljice in bajke so pisane s tako živo, sočno in neizčrpno pravljичno domišljijo, da bi jih bilo vredno zbrati in vsebinsko razporediti, pa bi dobili nekaj lepih zbirk. Predvsem pa kličeta po izdaji v knjigi njegovi neobjavljeni zbirki, ki sta ostali v zapuščini: Barje gori in Lučca našega ognjišča. V obnovljeni zbirki Mohorjeve knjižnice naj bi med prvimi knjigami izšli prav omenjeni.

Le nekaj mesecev pred smrtjo nam je poslal **Gustav Strniša** svoje zadnje pesmi. V spremnem dopisu piše: Prilagam tri pesmi in se Vam priporočam. Upam, da Vam bo katera všeč. — V Mladiki se je oglašal s pesmimi od njegove izhajanja v Ljubljani tja do leta 1935, manj v Koledarju, zadnja leta pa je njegovo ime spet večkrat med koledarskimi pesniki.

Gustav Strniša je ugledal luč sveta 6. avgusta 1887 v Kranju, kjer je obiskoval tudi

Gustav Strniša

osnovno šolo. Malo maturo je opravil v Ljubljani, zaradi slabotnega zdravja pa šolanja ni več nadaljeval. Najprej je služboval pri sodišču v Kranju, a je kmalu dal slovo papirnatim aktom in se posvetil svobodnemu poklicu, najprej igralskemu, nato pisateljskemu, nekaj časa je bil tudi časnikar. Kot igralec je nastopal na odru ljubljanskega in mariborskega gledališča, kot časnikar pa je pisal sodno kroniko za dnevnik Jutro. Večino svojega življenja je prebil kot svoboden pisatelj, kar »kaže na neko njegovo osnovno potezo, na nekakšno boémstvo, ki je tako značilno za marsikaterega člana njegove generacije, daljnih sopotnikov moderne, da omenim npr. samo Petruško ali Cvetka Golarja, na tisto boémstvo, ki ni v bistvu nič drugega kot skrit, nepotešen nemir ljudi, ki se ne morejo zadovoljiti v vsakdanjostjo in njeno dolgočasnostjo. To so pesniško čuteče duše, ki se nenehno odzivajo skrivnostnemu klicu v sebi in vztrajno hodijo za lepoto ter ne odnehajo niti tedaj, ko jim izbirčna muza poezije kdaj pa kdaj celo obrača hrbet in se smehlja samo izvoljenim. Zdi se mi, da smem tudi Gustava Strnišo prišteti med tiste pesnike, ki se nenehno skušajo razodeti in prav tako nenehno nihajo med poetom-amaterjem in poetom-umetnikom« (France Vodnik).

Pesmi in prozo je objavljala v raznih mladinskih listih, po družinskih mesečnikih od Domačega prijatelja do Mladike in v revijah Ljubljanskem Zvonu in Domu in svetu. Prvo pesniško zbirko Za soncem je izdal, ko mu ni bilo še dvajset let (1906), njegove zadnje pesmi pa imajo letnico njegove smrti. Izmed osemnajstih knjig, ki jih je napisal, jih je sedemnajst izdal v samozaložbi. Ob neki priložnosti mi je dejal: »Izdajal sem sam, da sem več zaslužil, zakaj založbe so slabo plačevale. Podobno kakor jaz sta delala tudi Griša Koritnik in Petruška. Knjige iz samozaložbe sem sam raznosil po knjižarnah ali pa jih poslal po pošti tistim, ki so se odzvali oglasu v časopisu.« Strniša je bil predvsem mladinski pisatelj. Izdal je več pesniških zbirk za otroke, tako Uganke in Mi pa pečemo hlebčke. Starejši rod se bo spominjal Cenčare, Lokvanja, Dedka Ježa, Harmonikarja Binčka in drugih spisov iz dvajsetih in tridesetih let, mlajši pa njegovih Slik in Pravljič, ki so izšle že po zadnji vojski. Izmed knjig mu je bila najljubša zbirka lirike z naslovom Zvoki in žarki (1937). V Tedenski tribuni je pred nekaj leti objavljala duhovite aforizme. Umrla je 5. novembra 1970.

Dne 20. marca 1971 so v Ilirski Bistrici pokopali pesnico **Makso Samsovo**. Dva dni prej je utonila v reki, ki jo je bila bogve kolikokrat prebredla. Tako je žalostno končala svojo življenjsko pot pesnica, ki je svoje življenje, v katerem je doživela veliko hudega in bridkega, ocenila z verzom »Moj dan je bil en sam brezzvezdni mrak«.

Maksa Samsa

Maksa Samsa se je rodila 12. oktobra 1904 v Doljnem Zemnu pri Ilirski Bistrici. Doma so imeli mlin in žago. Mara je bila peti izmed desetih otrok. Osemrazrednico je opravila v Trnovem, zatem dva letnika učiteljsišča v Ljubljani, dva pa v Tolminu, kjer je leta 1923 tudi maturirala. V letih od 1923 do 1926 je poučevala na osnovni ošli v bližnjih Harijah, nakar je bila odpuščena. Odsšla je v Jugoslavijo, kjer je dve leti poučevala na Jezerskem, od leta 1928 do 1930 pa v Rovtahnad Logatcem. Zaradi bolehnosti in občutljive narave je službo pustila in se vrnila na rodni dom, kjer je žvela odmaknjena od ljudi, skoraj čudaška. Razočaranje jo je napravilo trpko, zagrenjeno in taka je bila tudi v odnosu do ljudi. Razočaranje, trpkost in zagrenjenost odsevajo tudi v njenih pesmih. V eni izmed njih piše:

*Ko je Bog ustvaril občutljive,
zadržtele so brsteče njive,
završali v joku črni bori,
plakale še skale so na gori.
Šepetala skrivno zemlja cela:
»Nikdar duša mu ne bo vesela.
Težko bo življenja breme nosil —
pri ljudeh zaman sočutja prosil.«*

Tak je svet njene poezije, odsev bridkih doživetij, trpljenja v življenja verigah, polno podob nemira, obupa, mračnih dni in samotnih poti.

Maksa Samsova je objavljala svoje pesmi v Zenskem svetu, Našem glasu, v Mladiki, Novem rodu, v Zvončku, Vrtcu, Grudi in še drugod. Njene pesmi so izšle v dveh zbirkah. Leta 1934 je izšla v Trstu zbirka z naslovom Nekaj pesmi, druga pa v založbi Matične knjižnice v Ilirski Bistrici. Tej zbirki, ki sta zanjo izbrala pesmi Božidar Borko in Jože Šmit, je napisal spremno besedo France Bevk.

Na veliki četrtek 1971 je v 86. letu svojega življenja umrl **Ivan Vurnik**, starešina slovenskih arhitektov, eden vrhunskih arhitektov našega naroda ob Plečniku, Fabianiju in Jagru. Kot arhitekt je bil velik umetnik in je v času po prvi svetovni vojski, ko so se trgale vezi z avstroogorskimi izročilom in ko so mladi kulturni delavci iskali novih poti in vzorov na zahodu in vzhodu, ustvaril vrsto značilnih del, ki izražajo prizadevanje doseči iz domačih in nam sorodnih prvin novo nacionalno arhitekturo. Iz te dobe sta med drugim Dom na Taboru in palača nekdanje Zadrúžne gospodarske banke v Ljubljani. Ko mu je bila pred leti podeljena Prešernova nagrada, je na vprašanje, v čem je njegova osnovna ustvarjalna dilema, odgovoril: »Moj idealni cilj je bil od vsega začetka ustvariti pri nas tipično slovensko arhitekturo. Sam sem ustvarjal tako, kakor vsak ptič sam iz svojega čuta poje. Kdor tako hoče, ta mora nekaj znati, mora imeti fantazijo in zato potrebno ustvarjalno moč... Moja deviza je bila: vedno iz sebe ustvarjati in vsako priložnost izrabiti za povečanje ugleda slovenske arhitekture v tujini. To sem tudi dosegel.« Sam Plečnik, ki je bil prav tako velik arhitekt, je izjavil o Vurniku, da je »eminentno nadarjen umetnik, neverjetne energije in neizčrpne pridnosti.«

Na mladi slovenski univerzi je ustanovil Vurnik leta 1925 svojo samostojno šolo; na njej je organiziral in pripravljaval predavanja za vse discipline in predmete, ki so potrebni sodobnemu študiju arhitekta: nauk o zgradbah, arhitektonika, visoke stavbe in inženirsko oblikovanje. Zadnja dva predmeta sta bila namenjena tudi gradbenikom. Iz Vurnikove šole, ki si je postavila za cilj: arhitektura je umetnost prostora, arhitektura mora izhajati iz funkcije in materiala, ki vplivata na njeno končno obliko, je izšla vrsta odličnih arhitektov, ki so prav tako kakor Vurnik sam težili za iskanjem nacionalnega arhitekturnega izraza. Vurnik je prvi pri nas začel uveljavljati na domačih tleh sodobna načela funkcionalne arhitekture, po vsej pravi ga imamo za začetnika modernega urbanizma pri nas. Omenili smo že njegovi pomembni zgradbi v Ljubljani — telovadni dom na Taboru in Zadrúžno gospodarsko banko na Miklošičevi cesti. Leta 1927 je za-

snoval prvo naselje vrstnih hiš v Mariboru, njegovo je kopališče v Radovljici (1932). Iz leta 1934 izvira njegov načrt za vseučiliško knjižnico v Ljubljani. Za svoje delo in načrte je dobil več priznanj na raznih razstavah v tujini kakor v domovini, ki se ga je spomnila, ko se je že bližal svojemu sedemdesetemu letu. Z velikim uspehom je razstavljal v Parizu 1925, v Berlinu je leta 1931 sam s svojo šolo uspešno predstavljaval mlado slovensko arhitekturo, 1934 je razstavljal v Zürichu, 1939 v New Yorku in 1957 na arhitektnem oddelku dunajske tehniške visoke šole. Njegove urbanistične in konservatorske študije Bleda in Trbovelj, ki jih je v sestavu del svojega seminarja prikazal na gradbeni razstavi v Berlinu leta 1931, so zbujele mednarodno pozornost.

Mnogo njegovih zamisli je ostalo na načrtih: šola in samostan v Bangkoku, bolnišnica v Kranju, vseučiliška knjižnica v Ljubljani, Kopališče v Ptuj, regulacijski načrti za Bled, Kranj in Ljubljano, načrt moderne vasi itd.

Za mohorski koledar leta 1928 je napisal poljuden in zelo koristen prispevek, namenjen graditeljem lastnega doma: O stanovanjski hišici; do potankosti so izrisani tlorisi vseh prostorov raznih velikosti, skrom-

Arhitekt Ivan Vurnik

nega doma, do katerega more priti tudi reven človek. V članku je toliko tehtnih pobud, da bi jih s pridom uporabil še danes vsakdo, ki si postavlja svoj dom. Poleg večjih stvaritev na področju arhitekture je Vurnik izdelal mnogo načrtov za spomenike padlim (Bohinjska Bela, Bohinjska Srednja vas, Šmartin pri Kranju, Črnuče), nagrobne spomenike, kapelice, kelihe, ciborije in nešeta umetno dekorativna dela, pri katerih je sodelovala njegova žena slikarka Helena Vurnik. Njegov je osnutek za cerkev v Hrastniku, prezbiterij župne cerkve pri Sv. Katarini nad Medvodami, novi veliki oltar v Kranju. Preuredil je pročelje cerkve sv. Petra v Ljubljani in je prav po njem in njegovi ženi Heleni spet dobilo prvotno mogočnost z živobarvnimi štirimi evangelisti in s Kristusom v sredini. Podobno skupno delo sta opravila v radovljiški župnijski cerkvi. Eno njegovih zadnjih del pa je kapelica sv. Frančiška v atriju frančiškanskega samostana na Brezjah.

Zmerom je bil zelo naklonjen Mohorjevi družbi in je rad ustregel uredniku Finžgarju, za kar ga je prosil. Njegova žena Helena je izdelala opremo za Koledarje 1925 do 1931 z zaglavji za mesece in opremo za vse letnike Mohorjeve knjižnice in celo vrsto svetniških podob za knjigo Apostoli Gospodovi. Arhitekt Vurnik je opravil veliko pedagoško delo, uveljavil se je kot pisec, kot prosvetni in javni delavec. Sodeloval je v narodnoosvobodilnem gibanju; njegov sin, maturant, je kot aktivist OF padel pod okupatorjevimi kroglami sredi Ljubljane.

Rodil se je 1. junija 1884 v Radovljici. Ze stari oče je bil ljudski rezbar. Umetniški čut je tako prihajal iz roda v rod. Ivanov oče je bil kamnosek in podobar; za ves gorenski kot je opravljal rezbarska in kamnoseška dela. Še danes stoje po cerkvah njegovi oltarji, spovednice, orgelske omare in cerkvene klopi. Po opravljeni srednji šoli v Ljubljani se je leta 1907 odločil za študij arhitekture in se 1912 vpisal na Tehniško visoko šolo na Dunaju. Trdo je šlo za denar; celo domači gozd so morali prodati. Pozneje si je pomagal s poučevanjem študentov, v tretjem semestru mu je pa že dunajska tehnična visoka šola podelila štipendijo. Tu se je seznanil z znamenitim arhitektom Ottom Wagnerjem, takratnim nosilcem naprednih idej v arhitekturi, in je prebil dve leti v njegovem ateljeju. Wagner ga je napolil k Fabianiju. Šel je za tri mesece v Rim, kjer je imel priložnost, da je od blizu spoznal klasično arhitekturo. Po vrnitvi na Dunaj je sodeloval pri gradnji novega cesarskega dvora. Med prvo svetovno vojsko je bil najprej leto dni na italijanski fronti, potem so mu dodelili urejanje vojaških grobov v Nišu, Leskovcu in drugih mestih prav do Sofije. Tu se je seznanil s srednjeveško srbsko kulturo in folkloro ter s turško arhitekturo džamij. Ob ustanovitvi slovenske univerze je bil 15. maja

1919 imenovan za predavatelja iz tehničnega risanja na začasnem tehniško-visokoškem tečaju v Ljubljani, naslednje leto je bil imenovan za docenta stavbinstva, leto kasneje pa za izrednega profesorja arhitekture na Tehniški fakulteti ljubljanske univerze, leta 1925 je že dobil svojo samostojno šolo, na kateri je predaval vse predmete, potrebne sodobnemu študiju arhitekta. V razdobju med obema vojnoma in v letih po drugi svetovni vojni do upokojitve je Ivan Vurnik vzgojil vrsto odličnih arhitektov. Zadnja leta življenja, ki jih je prebil v rodni Radovljici, se je s posebno ljubeznijo posvetil olepšanju brezjanske cerkve.

Z Ivanom Vurnikom je odšel prvi učitelj številnih generacij slovenskih arhitektov in ustanovitelj ljubljanske arhitekturne šole, odlični pedagog, markantna osebnost, ki je zapustila trajne sadove v slovenski kulturi.

Med pomembnimi sodelavci Mohorjeve družbe, ki se jih spominjamo med rajnimi, je tudi dr. Leonid Pitamic. Umrli je 30. junija, pokopali pa so ga 2. julija 1971 v Ljubljani. Pokojni je bil odličen slovenski pravnik, diplomat, univerzitetni profesor in nekdanji rektor ljubljanskega vseučilišča.

Svoj tek življenja je začel pokojni 15. decembra 1885 v Postojni, kjer je bil njegov oče odvetnik. V Gorici je obiskoval tri razrede ljudske šole, pripravnico in tri gimnazijske razrede, nadaljnje gimnazijske razrede je končal na Dunaju kot gojenec Terezijanske akademije. Po maturi leta 1913 je študiral pravo na dunajski univerzi in bil 1908 promoviran. Pravoslovne nauke je nadaljeval v Münchnu in Heidelbergu. Da se je pričel jezиков in izpopolnil svoje znanje, je šel še v Pariz in London. Leta 1915 se je na dunajski univerzi habilitiral za splošno in avstrijsko državno pravo, 1917 tudi za pravno filozofijo. Zatem je bil nekaj časa privatni docent na dunajskem vseučilišču, leta 1918 pa je bil imenovan za izrednega profesorja na vseučilišču v Cernovicah. Konec novembra 1918 ga je poklicala Narodna vlada v Ljubljano v upravno komisijo. Leta 1919 je bil član jugoslovanske delegacije pri mirovni konferenci v Parizu. Dne 31. avgusta 1919 je bil imenovan za rednega profesorja na pravni fakulteti nove ljubljanske univerze in bil njen prvi dekan, v šolskem letu 1926/27 tudi rektor. Leta 1920 je bil član mednarodne komisije za razmejitev med Jugoslavijo in Avstrijo. V letih 1920 in 1921 je bil poverjenik in predsednik deželne vlade. Leta 1924 je nadaljeval jezikovne študije v Oxfordu, 1925 pa v Cambridgeu. V letih 1924, 1927/28 je bil namestnik jugoslovanskega delegata pri letni skupščini društva narodov v Zenevi. Postavljen je bil tudi za člana stalnega arbitražnega sodišča v Haagu. V letih 1929 do 1934 je bil jugoslovanski veleposlanik pri vladi ZDA v Washingtonu. Ko je bil 1935 kot poslanik upokojen, je predaval javno in

ustavno pravo ter teorijo o državi na pravni fakulteti v Ljubljani in bil 1940/41 tudi dekan fakultete. To je samo nekaj najpomembnejših mejnikov v obsežnem delu tega mednarodno upoštevanega strokovnjaka za ustavopravno vedo, teorijo o državi in, kolikor je v zvezi z njo, za pravno filozofijo. Dr. Pitamic je bil častni doktor mnogih vseučilišč, član mnogih mednarodnih ustanov in inštitutov. Bil je tudi član Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, a so mu pozneje to članstvo po krivici odvzeli. Obsežno je njegovo delo s področja državnega in mednarodnega prava, s področja pravne filozofije in drugih pravnih ved. To delo obsega knjige, razprave, članke, ocene in poročila. Bil je sodelavec mnogih mednarodnih strokovnih revij. Pisal je v slovenskem, srbohrvaškem, češkem, nemškem, angleškem in francoskem jeziku. Kljub svojemu znanju in ugledu je bil skromen in nikoli ni silil v ospredje. Njegovi študenti so ga izredno spoin objektivnega znanstvenika ter zglednega učitelja in predavatelja. Sad njegovega dvajšestletnega študija je knjiga **Država**, ki jo je izdala Mohorjeva leta 1927 kot prvi zvezek Znanstvene knjižnice. Delo je izšlo nekaj let pozneje v dopolnjeni predelavi tudi v angleščini. Za Mohorjev koledar je napisal več poljudnih člankov s svojega strokovnega področja, tako: Sorazmerna ali proporcionalna volitev (1924) in Kaj je ustava? (1925). Bil je prepričan kristjan in je z veliko vestnostjo izpolnjeval verske dolžnosti. Pred

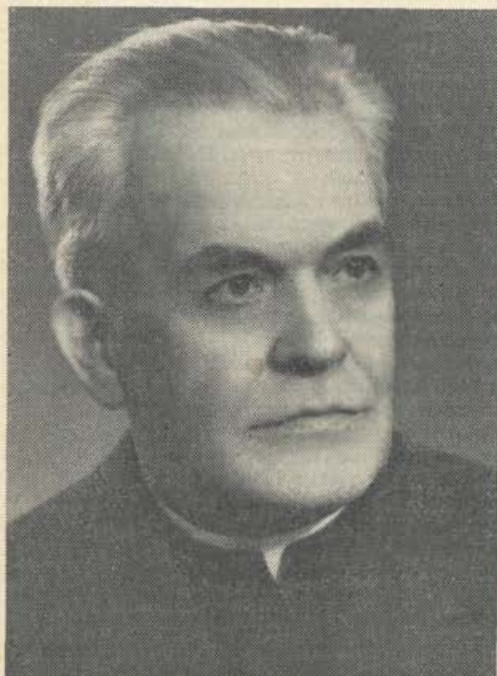
zadnjo vojno je veliko deloval pri dobrotelnih ustanovah in je bil dolgo tudi podpredsednik Vincencijske družbe. Bil je velik Slovenec in Jugoslovan, zato je bil med okupacijo tudi preganjan. Po vsem svojem značaju je bil velik zagovornik ideje strpnosti in načela humanosti v odnosih med ljudmi. Njegov spomin bo ostal živ in svetel.

Dne 21. julija 1971 smo se poslovili od dr. **Maksa Miklavčiča**, profesorja in dekana bogoslovne fakultete v Ljubljani, ki je nenadoma umrl 19. julija v rodnem kraju. Na dan pogreba je bila ob 8. uri zjutraj maša zadušnica, ki jo je imel mariborski škof dr. Maksimilijan Držičnik, somaševala sta škofa dr. Lenič Stanko in dr. Grmič Vekoslav. Škof Grmič je v pridigi govoril o smrti in o gotovosti življenja po smrti, ki nam ga je zagotovil Kristus s svojo smrtjo in vstajenjem.

Popoldne istega dne je bil pogreb na Žalah ob navzočnosti velike množice, med njimi kakih 250 duhovnikov in bogoslovcev. Tu so se od pokojnega Maksa Miklavčiča poslovili dr. Marijan Smolnik v imenu teološke fakultete, bogoslovec Janez Gril v imenu slušateljev, Franc Kutin v imenu republiške in ljubljanske mestne komisije za verska vprašanja, p. Bono Vrdoljak v imenu frančiškanske visoke šole v Sarajevu, Tomislav Šagi-Bunič pa v imenu zagrebške bogoslovne fakultete. V imenu Društva zgodovinarjev in arhivarjev se je od pokojnika poslovil univ. prof. dr. Bogo Grafenauer, v imenu slovenskega duhovniškega društva pa njegov predsednik dr. Stanko Cajncar.

Pogreba so se udeležili vsi slovenski škofje razen obolelega nadškofa dr. Pogačnika. Namesto njega je opravil pogrebne obrede škof Lenič, ki je ob grobu prebral nadškofovo slovo od pokojnega duhovnika ljubljanske škofije, odličnega profesorja, velikega znanstvenika, vzornega človeka, iskrenega prijatelja. Nadškof je poudaril velike pokojnikove znanstvene zasluge za Cerkev na Slovenskem, saj je odkril mnogo novega v naši cerkveni zgodovini, pravično prikazal mnogo pomembnih cerkvenih osebnosti, branil čast in svetost slovanskih apostolov Cirila in Metoda in zavračal zmotne trditve nemško čutečega župnika Mucherja pri Gospe Sveti; posebej je poudaril zasluge pri Letu svetnikov. Miklavčičevo delo pa je segalo še na druga področja: bil je zavodskim dijakom odličen profesor in vzgojitelj, predvsem pa iskren prijatelj, strokovno razgledan zgodovinar in profesor slušateljem bogoslovne fakultete v Ljubljani in dekan iste fakultete v času zidave novega prizidka. Povsod in v vsem svojem delu je služil Cerkvi in ščitil njene pravice. Pokojnikovo delo je v celoti tako obsežno in zaslužno, da bomo o tem delu in življenju pisali več v prihodnjem Koledarju. Tokrat objavljamo spominski govor B. Grafenauerja:

Dr. Maks Miklavčič, ki je omahnil sredi dela v zgodnjih jutranjih urah 16. julija 1971,

Dr. Maks Miklavčič

je bil rojen na Gornjem Ravnem — nekdanjem zaselku pri Poljanah ob Poljanski Sori, ki je postalo od 18. stoletja naprej sestavni del samih Poljan — pred skoraj 71 leti, 11. oktobra 1900. Za duhovnika je bil posvečen 29. junija 1923, nato pa je postal 1929 profesor na škofijski gimnaziji v Šentvidu pri Ljubljani, 1947 pa najprej honorarni in pozneje stalni profesor cerkvene zgodovine na bogoslovni fakulteti v Ljubljani, ki ji je bil zadnje leto tudi požrtvovalni dekan.

Življenjska pot pokojnega dr. Miklavčiča je torej tekla po dveh tirih: Odkar je kot že posvečen duhovnik po dokončanem študiju na teološki fakulteti dokončal še študij zgodovine in zemljepisa na filozofski fakulteti (1929), na kateri si je šestnajst let pozneje pridobil tudi doktorsko čast (1945), je delal sedemnajst let kot srednješolski profesor zgodovine in zemljepisa na škofijski gimnaziji (1929—1945) od 1937 naprej pa vzporedno opravljal tudi naloge škofijskega arhivarja — in je bil kot tak 1946 sprejet tudi med osebje današnjega Arhiva Slovenije. Sele po 1947 sta se mu najprej kot honorarnemu in od 1952 kot stalnemu akademskemu učitelju splošne in domače cerkvene zgodovine na teološki fakulteti obe poti združili v eno samo. Tako se v imenu Zgodovinskega društva za Slovenijo in društva arhivarjev poslavljamo tudi od zvestega znanstvenega delavca na zgodovinskem in arhivarskem področju, od njihovega člana in dolgoletnega odbornika prav v desetletju, v katerem je nastajala današnja slovenska zgodovinska organizacija (od 1939 do 1950).

V znanstvenem delu, s katerim se je dr. Miklavčič za vselej in trdno zapisal v pot spoznavanja preteklosti slovenskega naroda, sta se obe poti njegovega življenja že od nekdanj družili v celoto: Privlačila so ga vselej zlasti vprašanja domače cerkvene zgodovine, med njimi vrsta takšnih, ki jih srečujemo v delu visokošolskih učiteljev cerkvene zgodovine v Ljubljani od Grudna naprej — včasih pa tudi že poprej. Le prvo njegovo znanstveno delo, študij ureditve župnij na Kranjskem od Jožefa II. in razmerje teh župnij do politično-upravne razdelitve konec 18. stoletja, študij, s katerim je začel že kot študent in ki mu je končno dozorel v doktorsko disertacijo, je nekako izven teh krogov. Kako močno je bil zavezan pokojni prav temu, hkrati zgodovinskemu in zemljepisnemu načinu dela, se kaže v njegovem nadaljevanju, ki še ni objavljeno: kot sodelavec pri zgodovinskem atlasu naših narodov, ki ga pripravljajo naše Akademije znanosti, je v zadnjem poldrugem desetletju izdelal še nekaj zemljevidov s področja slovenske cerkvene zgodovine za zgodovinski inštitut SAZU. Mimo tega pa so ga pritegnili vselej zlasti trije krogi cerkvenozgodovinskih vprašanj: širjenje krščanstva med alpskimi in panonskimi Slovani od Modesta do Metoda in freisinških spomenikov, glagoljaštvo pri Slovencih, zgodovina ljubljan-

ske škofije. Posebej glede solunskih bratov je zavrnil po vsej pravici z dognanji našega in svetovnega zgodovinopisja napade gospodsvetskega župnika Mucherja nanju in žel povsem neznanstven in stvarno nevzdržen odgovor, ki ga bo pa sedaj v spomin pokojnika moral zavrniti že nekdo drug izmed nas. Glede glagoljaštva je po pravici opozoril na nekatere nove najdbe glagolskih zapiskov, vendar se s tem vprašanje ni bistveno spremenilo. Največ novih dognanj je zvezanih z njegovim delom na zgodovini ljubljanske škofije — tako glede njenega postanka, kjer se je v bistvu vrnil od Turkovih vnovič k Grudnovim tezam, kot glede vestnih, natančnih in zanesljivih življenjepisov nekaterih škofov, ki jih je napisal za Slovenski biografski leksikon. Tudi sicer je štel pokojni med najboljše sodelavce pri tej publikaciji naše SAZU. Najširše pa je segel v svojem delu v dveh širokih delih, od katerih enega ni še objavil v tisku, drugega pa je moral zapustiti sredi njegovega objavljavanja. Prvo je »ogrodje za zgodovino Cerkev v Jugoslaviji«, prvi poskus celotne cerkvene zgodovine narodov Jugoslavije v slovenskem jeziku, razmnožen le za slušatelje teološke fakultete v ciklostilu, ki ima marsikatero originalne misli. Drugo delo je »Leto svetnikov«, ki ga je pripravil dr. Miklavčič prav z neverjetno vnemo in tudi hitro, pa je omahnil pri pripravljanju tretje knjige in bo vnovič treba iskati naslednika za delo te vrste pri nas. Prav obseg njegovega dela v zadnjem času kaže, kako se mu je tudi tu strnila življenjska pot v enoto, ki ga je tudi pri znanstvenem delu pognala navzgor.

Vendar pa se ob njegovi smrti ne poslavljamo le od znanstvenika, profesorja, arhivarja in člana zgodovinarskih društev. Predvsem se poslavljamo od dobrega človeka, ki je živel vselej samemu sebi in svojemu prepričanju zvesto življenje, od prijatelja, čigar mesto bo ostalo prazno.

Po hudi bolezni je umrl 31. julija 1971 vipavski dekan in semeniški rektor **Slavko Podobnik**. Bil je eden najvidnejših primorskih duhovnikov, delaven na mnogih področjih. Mohorjevi družbi je bil več let kot prizadeven odbornik in član nekdanjega Založniškega sveta velik prijatelj.

Pokojni se je rodil 24. septembra leta 1911 v Trstu. Mladost je preživel v Kanomljah pri Spodnji Idriji. Od tam ga je vodila pot v Gorico, kjer je študiral najprej gimnazijo v malem semenišču, nato pa bogoslovje v velikem semenišču. Novo mašo je pel v Spodnji Idriji leta 1937. Kot dušni pastir je deloval 14 let v Šebreljah, 10 let v Oseku in Vogrskem, leta 1961 pa je prišel v Vipavo, kjer je do smrti kot župnik in dekan vodil faro in dekanijo, zraven pa opravljal še službo rektorja in ekonoma v vipavskem malem semenišču. Bil je delaven do zadnjega, ko ga je bolezen priklenila na bolniško

Slavko Podobnik

posteljo in mu je vsestransko razgibano, prizadevno delo pretrgala smrt. Bil je zgleden duhovnik, iskren prijatelj mladine, odličen vzgojitelj, osebno pa izredno prijazen, ljubezniv, ponižen in skromen. Kako je bil priljubljen, je pokazal njegov pogreb 2. avgusta, ko ga je spremila na njegovi zadnji poti velika množica vernikov in prijateljev od blizu in daleč. Okoli 170 duhovnikov iz cele Slovenije je šlo za njegovim pogrebom. Pogrebne slovesnosti za pokojnim je opravil koprski škof Janez Jenko ob asistenci ljubljanskega pomožnega škofa Stanka Leniča in mariborskega pomožnega škofa Vekoslava Grmiča.

Med slovesno zadušnico je o delu in življenju pokojnega Slavka Podobnika govoril

škof Jenko, ki je med drugim dejal: »Bog je dal pokojnemu Slavku Podobniku vseh deset talentov: bister razum, močno voljo, uravnotežen značaj, tekočo besedo, izreden čut za praktične stvari, pridnost, delavnost, gorečnost. Kot dober ljudski misijonar je znal po vojni duhovno pretrsti in prenoviti široke množice na Primorskem in v ljubljanski nadškofiji. Izvršil je velika obnovitvena dela pri raznih cerkvah, zlasti v Sebreljah, Jagersčah, v Oseku, v Logu in Vipavi. Tu je preuredil vso cerkveno notranjščino, dal restavrirati Wolfove freske v prezbiteriju in popraviti zvonik; lastnoročno je predelal orgle v Vipavi in v omenjenih župnijah. Obnovil, preuredil in dozidal je novo stavbo v malem semenišču. Poleg te bogate dejavnosti je nenehno utrjeval duhovno življenje svojih vernikov.«

Ob grobu se je od pokojnika poslovil v imenu semeniških predstojnikov dr. Tone Požar; prosil ga je: »Nove semeniške stavbe nisi utegnil dokončati. Nadaljuj jo pri Bogu! Prosi Ga — ne za materialne zidove, pač pa za duhovno stavbo našega semenišča: da bi Bog obudil v naši mladini nove, pogumne duhovniške poklice in da bi naši semeniščniki rasli v takem duhovniškem duhu, kot si ga ti pokazal. Da bo naš narod tudi v prihodnosti imel dovolj požrtvovalnih duhovnikov, zasidranih v Kristusu in odprtih stiskam in potrebam sodobnega človeka.«

Gospod, daj mu večni mir in večno plačilo!

J. D.

RAZVOJ KMETIJSTVA PRI NAS IN V SVETU

Za Slovenijo velja, da je bila še pred 100 leti izrazita kmetijska dežela. To bi lahko dokazali oziroma prikazali s številnimi podatki, najzgovornejši od teh pa so podatki o kmetijskem prebivalstvu. Le-ti povedo, da se je v letu 1857 od 1.072.240 prebivalcev, kolikor jih je živelo na ozemlju današnje SR Slovenije, 920.380 ali 80 odstotkov preživljalo z delom v kmetijstvu, le 14 odstotkov jih je bilo zaposlenih v vseh drugih dejavnostih. Danes je stanje že skoraj obrnjeno. S kmetijstvom se preživlja le še dobra petina vseh Slovencev (23 odstotkov v letu 1971); napovedi pa kažejo, da bo ta delež znašal v letu 1975: 20 odstotkov, v letu 1990 pa le še 8 odstotkov, kar pomeni, da bo v kmetijstvu zaposlen le še vsak 24. prebivalec. To število ne bo pomenilo kake mednarodne posebnosti, saj je že leta 1967 prišlo v državah Evropske gospodarske skupnosti na enega zaposlenega v kmetijstvu 16 prebivalcev, od tega v Italiji 11, Franciji 14, Luksemburgu 19, ZR Nemčiji 21, Nizozemski 33 in v Belgiji 48. V ZDA pride na zaposlenega v kmetijstvu 42, v Veliki Britaniji pa celo 61 prebivalcev. V Jugoslaviji so leta 1961 na enega zaposlenega v kmetijstvu prišli 4 prebivalci, v Sloveniji pa 1968 leta 7 prebivalcev.

Ne zmanjšuje se le delež kmetijskega prebivalstva, temveč tudi njihovo število. Se pravi, kmetov je tudi v splošnem vse manj, čeprav ravno pri njih še vedno naletimo na najštevilnejše družine, to je visok naravni prirastek. Zmanjševanje njihovega števila je posledica pojava, ki ga označujemo z besedo »beg iz kmetijstva«, »beg z dežele« ali »deagrarizacija prebivalstva«. Zmanjševanje števila kmetijskega prebivalstva je bilo v Sloveniji največje v obdobju 1948—1961 (16 tisoč ljudi letno oziroma po letni stopnji — 2,7 odstotka). V zadnjem desetletju je bilo to odseljevanje bolj umirjeno (10.000 ljudi letno), razen v zadnjem letu (od 31. 3. 1969 do 31. 3. 1970), ko se je, če verjamemo statistiki (registru prebivalstva), zmanjšalo kar za 23.000 oziroma za 5,5 odstotka. To stopnjo bi lahko že ob mnogo manjšem deležu kmetijskega prebivalstva (npr. 10 odstotkov) ocenili za zelo veliko. Kolikor leto 1970 pomeni začetek nekega novega pojava (in ni le izjemno), bo zmanjševanje preraslo vse napovedi, oziroma bo večje, kot bi si ga lahko želeli. Verjetno (tega ni moč točno ugotoviti) vpliva zadnja leta na zmanjševanje števila kmetijskega prebivalstva njegova velika umrljivost še močneje kot odselje-

vaje. Odseljavanje v preteklih 20 letih je poslabšalo starostni sestav kmetijskega prebivalstva. Od oseb, ki so zaznamovane v zdravstvenem zavarovanju kmetov, jih je 41 odstotkov starejših od 50 let, od skupnega števila zdravstveno zavarovanih kmečkih gospodarjev pa je bilo v letu 1968 72 odstotkov starejših od 50 let.

V odstotku imamo danes v Sloveniji še toliko kmetijskega prebivalstva, kot znaša evropsko poprečje. Nekatere zahodne dežele imajo razmeroma mnogo manj ljudi zaposlenih v kmetijstvu: Nizozemska 8 odstotkov, Belgija 6 odstotkov, Francija 16, Velika Britanija pa le 3 odstotke. Naš današnji odstotek kmečkega prebivalstva je Velika Britanija imela že v sredini 19. stoletja, Belgija koncem 19. stoletja, Švica in Nemčija pa na začetku 20. stoletja. Italija in Avstrija sta v tem pogledu le za nekaj let pred nami.

Zmanjševanje števila kmetijskega prebivalstva je opazno predvsem na vasi. Vse manj je sezonskih delovnih moči, dninarjev ni moč dobiti, kmečke družine so vezane predvsem na lastne delovne moči. V kolikor najete delavce sploh lahko dobijo, so njihove storitve tako drage, da se jih ne morejo poslužiti. Podobno je tudi v drugih deželah. Vse manj je farm in zasebnih gospodarstev z najetimi delavci.

Tudi same kmečke družine pri nas niso več tako številčne. Prevladujejo take, ki imajo eno do dve delovni moči, če sem prištetemo s polovničnim deležem tudi gospodinjo. In vendar, če pogledamo polja, so večidel prav tako skrbno in vestno obdelana. Se več, vsi podatki kažejo, da pridelamo več kot kdajkoli poprej, čeravno še mnogo manj kot bi lahko. Res je, da zemlja tu in tam ostaja zapuščena, da strme in kamnite lege zaraščata gozd in grmičevje. Tu gre za tako imenovana mejna zemljišča, ki jih izloča iz uporabe uvajanje strojev. Kjer niti manjših priročnih strojev ni mogoče uporabljati, postaja zemlja za kmetijsko izrabo vse bolj brez vrednosti.

Tako smo prišli do temeljnega vprašanja: kakšen pomen sploh ima zmanjševanje števila kmetijskega prebivalstva, v čem je dobra, v čem slaba stran takega razvoja? Znani francoski ekonomist pravi, da v kmetijstvu ostaja toliko ljudi, kolikor se jih ne more zaposliti v drugih panogah narodnega gospodarstva. Z drugimi besedami: produktivnost v kmetijstvu lahko hitreje narašča ko v drugih dejavnostih, zato imamo stalno prikrit presežek delovnih moči. Čim manj ljudi skrbi za prehrano prebivalcev, več se jih lahko ukvarja z drugimi posli, višja je življenjska raven v taki deželi. Tudi za sam razvoj kmetijstva oziroma dohodek zaposlenih v kmetijstvu je nujno, da se število kmetijskih delavcev zmanjšuje. Pridelka v kmetijstvu in s tem ponudbe hrane ne moremo zvečevati v nedogled, pač pa le za toliko, kolikor raste povpraševanje. Le-to pa se zvečuje zelo

počasi — letno predvsem za naravni prirastek ljudi in na račun izboljšane prehrane, kar pa ne zadostuje za znatnejše povečanje kmetijske proizvodnje. Računati moramo namreč, da je izvoz vsak dan bolj omejen. Vse to pa ne daje možnosti, da bi storilnost v kmetijstvu napredovala tako, kot si želimo. Zato je izhod le eden: vsakoletno malenkostno večjo ponudbo hrane mora pridelati vse manj ljudi. Torej se mora težišče za večjo storilnost v kmetijstvu usmeriti k prizadevanjem, da bi vse manj ljudi z manjšim trudom pridelalo ravno toliko hrane, kot je potrebujemo. To pa pomeni nadomestiti vse odhajajoče delavce s kmetijskimi stroji, tako da bomo imeli v prihodnje manj kmetov in manj kmetij, ki bi pa bile večje in bolje opremljene ter pridelale več kot danes pridelala 180.000 slovenskih kmetij.

V prihodnje naj bi bilo odseljavanje nekoliko počasnejše, kot je bilo v prvem povojnem obdobju, predvsem pa bolj usmerjeno. Se pravi, ne bi se smele odseljevati le najbolj sposobne delovne moči, to je moški v najboljših letih. Današnji starostni sestav na kmetih je tako slab, da bo v nekaterih predelih že velika umrljivost storila svoje. Celotno družbo čaka v tej zvezi kopica nalog, kako zadržati na gospodarstvih tisto majhno število mladih gospodarjev, ki so danes še pripravljene ostati kmetje. Omogočiti je treba še več ugodnosti pri kreditiranju za kmetijske stroje in opremo. Delovno mesto v kmetijstvu je že danes eno najdražjih v vsem gospodarstvu in tudi že pri nas na urejenih kmetijah stane 30 in več milijonov starih din.

Tudi socialno izenačenje kmečkih ljudi z ostalimi prebivalci bo imelo velik pomen. Predvsem je važna ureditev starostnega zavarovanja kmetov. Kmetijstvo danes ni sposobno samo sebe obnoviti in preobraziti. Morali bomo izkoristiti pripravljenost vseh občanov, da mu pomagamo.

Danes niso davki in prispevki tisti poglavitni vzrok slabe življenjske ravni kmetov, kot je to bilo nekdaj, ko je šla zaradi davkov marsikatera kmetija na boben. Danes gre za čim večje denarne prejemke, za čim večji dohodek kmeta. Samo ta lahko skupaj z veseljem do poklica in ljubeznijo do zemlje zagotovi Sloveniji dovolj pridnih rok, ki bodo skrbele za najnujnejše življenjske prehrabene dobrine in obdržale kulturno podobo pokrajine takšno, kot so jo naši dedje.

Agrarna politika gospodarsko razvitih dežel je usmerjena k trem ciljem:

- omogočiti kmetom primerne dohodke,
- preusmeriti proizvodnjo potrebam porabnikov,
- čim manj obremenjevati javne sklade s porabniškimi in proizvodnimi podporami.

Zunanji procesi, ki nastajajo kot posledica take politike, se kažejo v zmanjševanju števila kmetijskega prebivalstva, vse večji in

tenzivnosti kmetijstva, zapiranju nacionalnih trgov k 100 odstotni stopnji samooskrbe ter v raznih poskusih neposrednega odpravljanja neskladnosti v dohodkih.

Vse dežele bi rade uveljavile za rešitev težav v kmetijstvu take ukrepe, ob katerih bi bili kmetje zadovoljni, cene na notranjem trgu pa ne previsoke, da ne bi ogrozile dosežene življenjske ravni. Izdatki za pomoč kmečkemu prebivalstvu so dosegli že preseñetljive zneske. V Bruslju sprejeti načrt proračuna Evropske gospodarske skupnosti za leto 1971 predvideva 14,2 milijarde nemških mark izdatkov za agrarni in socialni sklad. Proračunska vrednost agrarnega in socialnega sklada, ki jih uporabljajo za nakup, v katerega posega država, izvozne podpore, podpore za izboljšave v ustroju, socialno pomoč in drugo, znaša 1.300 DM na zaposlenega v kmetijstvu ali 4.400 din, torej toliko, kot znaša narodni dohodek na kmečkega prebivalca v SRS (4.469 din v letu 1967).

Tako velikih izdatkov brez kakšnih posebnih učinkov si niti bogate zahodnoevropske dežele ne morejo privoščiti v nedogled.

Razvoj kmetijstva je bil v zahodnoevropskih deželah vse do petdesetih let klasičen. Dejansko so ohranjevali tako agrarno sestavo, kot je bila še v času zemljiške odveze, posebno še, če izvzamemo učinke mehanizacije in kemizacije. Zadnja leta pa so v teh deželah temeljito razmišljali o obnovi in posodobljenju kmetijstva. Rezultat vseh razprav in razmišljanj je vsesplošna usmeritev k izboljšanju agrarne sestave. To preusmeritev najbolj očitno kaže Mansholtov načrt ureditve kmetijstva v EGS. Vendar pa podobno ukrepajo tudi druge dežele: Švedska, Švica, Finska pa tudi Avstrija.

Kaj hoče Mansholt s svojim načrtom, ki je zbudil toliko pozornosti po celem svetu? Cilj tega načrta je z zvečanjem posesti zmanjšati število gospodarstev in s tem število zaposlenih v kmetijstvu. S tem bi se zvečali njihovi dohodki, saj bi vsota izdatkov gospodinjestev za prehrano, ki pomeni dohodek kmetov, prišla na manj ljudi. Mansholt pravi, da je potrebno, če hočemo v naslednjih 10 letih izenačiti življenjske razmere kmetov z ostalim prebivalstvom, izseljevanje pospešiti tako, da bi leta 1980 ostalo v kmetijstvu le 8 odstotkov delovnih prebivalcev, medtem ko je bil v letu 1969 ta odstotek 15,7. To pomeni, da bi jih od sedanjih 11,8 milijona kmetov kar 3,6 milijona moralo opustiti kmetovanje. Končni učinek načrta »Kmetijstvo 1980« bi bil, da bi poprečna čista kmetija morala imeti:

pri usmeritvi v poljedelstvo

80—100 ha zemlje

pri usmeritvi v prirajo mleka

40—60 krav

pri usmeritvi v pitanje goveda

150—200 govedi

pri usmeritvi v vzrejo pujskov

50—60 plemenskih svinj

pri usmeritvi v pitanje prašičev
450—600 prašičev

pri usmeritvi v vzrejo piščancev

100.000 kosov letne priraje

pri usmeritvi v rejo kokoši

10.000 kokoši nesnic

Kot prvo misel svojega načrta omenja Mansholt cilj: »Da bi moji otroci, če bodo ostali kmetje, lahko upali, da bodo dosegli take dohodke in življenjsko raven, ki bo primerljiva s poprečno družbeno ravno.«

Kljub tako lepi ovojnici je bil ta načrt deležen mnogih očitkov. Večina sploh ni verjela vanj in tudi vlade šesterice ga v taki obliki niso sprejele, čeprav agrarno politiko že zastavljajo po njegovih smernicah. Saj niti ni važno ali je načrt sprejet ali ne, bolj pomembno je, da ni nobenih tehtnih dokazov, ki bi zavračali njegove rešitve. Niti se ni oglasil noben s kakim drugim načrtom, ki bi za isto ali manjšo ceno ponudil boljše rešitve. Tako ostajajo smernice Mansholtovega načrta vodilo agrarne politike šesterice, pri čemer nihče ne trdi, da bodo uresničene v taki meri, kot si je to avtor zamislil. Te smernice so pridobile vrednost ob novih spoznanjih v tehnologiji in znanosti. »Tehnološka« ali »zelená« revolucija, o kateri govori ves svet, dokazuje, da je s sodobno agrotehniko na manjši površini mogoče pridelati hrano za več ljudi. Po drugi svetovni vojski je bilo doseženo večje zvečanje pridelkov kot v 50 letih pred drugo svetovno vojno oziroma približno tolikšno kot v 500 letih srednjega veka. V Angliji je bil pridelek pšenice na fevdalnem posestvu v letu 1350 — 5,5 mtc (metrskih stotov) na ha, 500 let kasneje, to je leta 1850 18 mtc/ha ali za 12,5 mtc večji. Pred drugo svetovno vojno je znašal 23 mtc/ha, v letih 1961—1963 pa že 39 mtc/ha. Poskusi z novimi sortami pšenice s kratko slamo pa so v Mehiki dali že čez 100 mtc zrna na hektar.

Taka in podobna gospodarska in tehnološka spoznanja ter zahteve našega časa prispevajo, da naš rod doživlja preobrazbo kmetijstva iz sociološke v ekonomsko stopnjo. Ta preobrazba prinaša s seboj mnogo pretresov, družinskih dram in razpadov tradicionalnih struktur. Vendar se njej ne moremo upreti, niti jo zadrževati v prid ohranjanja podeželske idile. Dolžnost nas vseh pa je, da ta prehod blažimo v vseh tistih oblikah, ki se oddaljujejo od človečnosti. Pripravljenosti reševati težave kmetijstva je danes v naši republiki več kot kadarkoli prej. Mnogokrat vprašanje pomoči že ni več toliko sporno kot način, torej kako pomagati. To pa pomeni obvladati miselno vse težave, imeti jasne načrte in vedeti, kaj hočemo. V tem pogledu velja zapisati staro resnico, da je izobraževanje v te namene najcenejša naložba, pa najsi gre za kmeta, agronoma — pospeševalca, raziskovalca ali ljudi v upravno-gospodarskih službah.

Slavko GLIHA, dipl. inž.

KAKŠNE SO NEVARNOSTI KEMIČNIH SREDSTEV PRI VARSTVU RASTLIN ZA ČLOVEKA IN NJEGOVO OKOLJE

Dolgo smo mislili, da tehnika, sedanji način življenja in sploh sodobna civilizacija prinašajo samo blaginjo. V zadnjih dveh desetletjih pa čedalje bolj prodira spoznanje o škodljivih vplivih moderni način življenja spremljajočih pojavov, ki utegnejo prevladati nad koristnim in postati resnična nevarnost za naravo in človeštvo samo. Med različnimi dejavniki, ki uničujejo pokrajino, onesnažujejo ozračje, zemljo, vodovje in na ta ali oni način delujejo na človeka, so tudi kemična sredstva za varstvo rastlin ali pesticidi, kot jim tudi pravimo.

V zadnjih letih čedalje pogosteje naletimo v domačih in tujih časopisih ter revijah na članke s kričečimi naslovi npr. »Čedalje več strupov v kmetijstvu«, »Zdravje človeštva na prelomnici«, »DDT najden na Antarktiki«, »DDT prepovedan v...« itd. Iz takih člankov in knjig, ki so izšle o teh vprašanih, si lahko domala podzavestno sestavimo skoro pošastno sliko splošne zastrupljenosti našega okolja s sredstvi za varstvo rastlin, ki postajajo polagoma velika nevarnost tudi za človeka samega. Vprašati se moramo, ali je taka slika resnična? Preden se odločimo za dokončno stališče, se moramo seznaniti s številnimi nesporno ugotovljenimi dejstvi in iz različnih vidikov presoditi razne domneve, ki jih prav na tem področju zares manjka. Vsekakor pa si za izhodišče naših razmišljanj ne smemo vzeti take črnogledosti, kot jo je izrazil veliki angleški pesnik lord Byron, ki je zapisal, da »človek zaznamuje Zemljo z ruševinami«. Priznati moramo, da je bilo doslej storjenih mnogo napak, narejeno pa tudi veliko zelo dragocenega in da lahko gre pri sodobnem prizadevanju za varstvo narave le za to, da se preprečujejo nezdrava pretiravanja.

Res je, da je uvedba številnih biološko močnih delujočih sredstev za varstvo rastlin v kmetijstvu in gozdarstvu sprožila tudi velik problem njihovega nezaželenega vplivanja na ljudi in okolje.

Gojene in samonikle rastline imajo zelo številne bolezni, ki jih povzročajo glivice, bakterije in virusi, napadajo jih škodljivci iz različnih skupin žuželk, pršice, ogorčice, nekatere višje živali iz skupine sesalcev in tudi ptiči. Gojene rastline pa imajo hude tekmece v plevelih. Človek se je teh prisklednikov skušal braniti odkar zavestno goji rastline, torej že več tisočletij. Toda uspehi pri tem so bili sila skromni, kar potrjujejo za tedanje razmere izredno nizki pridelki. Šele pred dobrimi sto leti so se razširili učinkovitejši načini zatiranja škodljivcev, nekaj pozneje tudi bolezni in plevelov s kemičnimi sredstvi. Sredstva za varstvo rastlin so anorganskega

in organskega izvora. Slednja so v glavnem narejena sintetično, torej umetno, nekaj malega je izdelanih iz določenih rastlin.

Ta sredstva morajo podobno kot zdravila ustrezati poleg številnih drugih dvem glavnim zahtevam: 1. da delujejo na bolezen, škodljivce ali plevele, pač glede na namen, ki ga z njimi želimo doseči in 2. da niso pretirano škodljiva za rastline, toplokrvne živali in ne nazadnje za človeka.

Da vsa kemična sredstva za varstvo rastlin niso taka, je na dlani. Zato je podobno kot pri zdravilih za ljudi treba pretehtati njihove dobre in slabe strani in se odločiti upoštevanje koristnih in morebitnih nevarnosti stranskih učinkov.

Sredstva za varstvo rastlin na različne načine spravimo na rastline ali v zemljo. Na rastlinah se navadno iz njih napravi obloga, ki varuje pred boleznimi in škodljivci. Tu se začno procesi njihovega razkroja pod vplivom toplote, sončnih žarkov, organskih kislin, soli, kisika itd. V zemlji pripomorejo k razkroju tudi drobnogizivke. Hitrost razkroja je odvisna od omenjenih dejavnikov in seveda od lastnosti kemičnih sredstev, predvsem od tega, ali so organskega ali anorganskega izvora. Prva se razkroje na splošno hitreje, druga počasneje. Večina sredstev se razgradi v nekaj dneh ali tednih, nekaj pa je takih, ki se ne razkroje tako hitro. Slednjim pravimo perzistentni pesticidi. Na te moramo biti posebno pozorni, ker se v nekaterih primerih ne razgradi popolnoma do tedaj, ko potrošniki tako škropljene rastline uživajo bodisi sveže ali predelane. Teh perzistentnih pesticidov se potrošniki upravičeno boje, da ne bi zaradi »strupov v kuhinjskem loncu« trpelo njihovo zdravje. Tiste količine pesticidov ali njihovih razkrojnih sestavin, ki ostanejo na rastlinah dalj časa, imenujemo rezidije (residue) ali po naše ostanke ali zaostanke.

Znaten del sredstev za varstvo rastlin je strupenih za človeka in toplokrvne živali. Pri njihovi strupenosti pa moramo ločiti tri možnosti: 1. akutna strupenost, ki so ji podvrženi ljudje, ki občasno delajo s pesticidi, npr. škropilci sadnega drevja, 2. kronična strupenost v ožjem smislu pri delavcih, ki so v stiku s pesticidi skozi več let, npr. v tovarnah teh sredstev, 3. kronična strupenost v širšem smislu, ki lahko izvira le od ostanikov pesticidov, ki jih zaužijemo hkrati s hrano. Za široko razpravo o nevarnosti pesticidov pride v poštev le tretja možnost, kajti število ljudi, ki neposredno delajo z njimi, je v okviru celotnega prebivalstva neznan.

Nevarnosti za kmetijske delavce, ki delajo s pesticidi, so sorazmerno majhne. V An-

glij, ki ima v Evropi sorazmerno največjo porabo kemičnih sredstev, je bilo od leta 1960 dalje 14—15.000 nesreč pri delu v kmetijstvu letno. Nesreč pri delu s kemičnimi sredstvi je le približno 5 letno, kar znaša 0,35% vseh nesreč v kmetijstvu. Tudi pri nas je teh nesreč zelo malo, v zadnjih letih po 3 letno.

Glede nenamernih zastрупitev s smrtnim izidom je v Ameriki približno 1 primer na milijon prebivalcev, tj. 200 ljudi letno. Za ponazoritev navajamo povprečno število smrtnih nesreč zaradi drugih vzrokov: 48.000 zaradi prometa, več kot 19.000 zaradi padcev, več kot 2.400 zaradi strelnega orožja, okoli 215 zaradi uživanja strupenih vrst alkoholov itd. Da je nenamernih zastрупitev s pesticidi kriva v glavnem premajhna pazljivost, potrjujejo podatki centra za študijstrupov pri državnem uradu za javno zdravstvo ZDA. 90 odstotkov zastрупitev z vsemi mogočimistrupi je odpadlo na otroke mlajše od 5 let. Vzroki zastрупitev so bili sledeči: aspirin 21,8 odstotka, pesticidi 5,3 odstotka, belila 4,4 odstotka, pralni praški, milo 4,3 odstotka itd. Kot vidimo, pesticidi še zdaleč niso tako pogost vzrok zastрупitev kakor človeško zdravilo aspirin.

Strupenost pesticidov za delavce, ki prihajajo skozi daljše obdobje z njimi v stik, je skrbno proučevana, rezultati pa niso zakrbljujoči, v nekaterih primerih, tudi pri nas, sploh niso ugotovljena resnejša obolenja.

Zelo važna je ugotovitev, da se količina perzistentnih pesticidov v telesu nabira, toda le do neke določene ravni, ki po sedanjih stopnji vednosti ne povzročata še nobenih zdravstvenih nevarnosti. Ko je ta raven oziroma količina dosežena, se vse na novo sprejete količine izločijo. Nekatera pomirjevalna sredstva, kot so fenobarbitati in difenilhidantoin, imajo enak način presnove v telesu kot perzistentni pesticidi. Zato se ob uporabi teh zdravil lahko izločijo iz telesa vse nakopičene količine pesticidov.

Izčrpnije moramo obdelati vprašanje ali pesticidi, ki se uporabljajo po strokovnih navodilih za zatiranje bolezni, škodljivcev in plevelov na kmetijskih rastlinah, predstavljajo v obliki ostankov tudi nevarnost za ljudi, ki bodo rastlinske dele uživali v tej ali oni obliki. To je ključno vprašanje, ki nas vse zanima. Omejitev obravnave na strokovno pravilno uporabo je popolnoma upravičena. Če bi tega ne napravili, bi se lahko izgubili v govornjenju o usodnih posledicah. To pa ne bi bilo ustrezno glede na druge pridobitve civilizacije. Vsaka tehnična pridobitev se ob nestrokovni uporabi sprevrže v svoje nasprotje. Omenjati ni treba atomske energije, zadošča kar, če se ustavimo ob ognju, soli, električnem toku, strojih, vozilih itd. Bolj ali manj vsak ve, kaj se lahko zgodi, če teh dobrin ne uporabljamo tako, kot je prav. Pri sredstvih za varstvo rastlin je

zadeva toliko bolj svojevrstna, ker potrošnik kmetijskih pridelkov nima pregleda o vsebnosti ostankov pesticidov v njih in pogosto tudi ne o njihovih možnih nevarnostih. Vendar je žal v vseh državah z veliko delitvijo dela tako, da se sami ne moremo na vse spoznati, biti sposobni vse nadzirati, zato smemo upravičeno zahtevati od države, na katero smo prenesli večji del odgovornosti in skrbi za nas, da varuje naše koristi. Res je, da je skoro povsod, kar zadeva pravno stran uporabe pesticidov, vse prav dobro urejeno. Nadzorstvo o izpolnjevanju uredb pa je stvar inšpekcij. Čeprav tu še ni vse tako, kot bi moralo biti, vendar menimo, da pri nas zaradi sorazmerno nizke porabe pesticidov in zadovoljivem upoštevanju strokovnih navodil za potrošnike še ni resnejše nevarnosti.

Zelet bi opozoriti na določeno napačno mnenje, ki je neredko med ljudmi, širi pa se tudi s tiskom, češ da se rastline pred boleznimi in škodljivci lahko same branijo, da torej pravzaprav varstvo rastlin ni potrebno. Če bi se kmetje, vrtnarji in gozdarji sprijaznili s tem, da dobijo od rastlin le tisto, kar preostane boleznim, škodljivcem in plevelom, tedaj so to trditve točne. Toda vsak naš kmet še predobro čuti, da je pridelovanje rastlin še kako »gospodarska« dejavnost in si mora zato prizadevati, da jih bo varoval pred boleznimi in škodljivci, ki včasih lahko uničijo večji del pridelka. Spomnimo se le koloradskega hrošča na krompirju. Kakšna so krompirišča in kakšen je pridelek, če tega škodljivca ne zatiramo? Podobno je s peronosporo vinske trte, peronosporo hmelja itd. Zgoraj omenjeno mnenje pa je nedvomno pripomoglo k sedanjemu precej pretirani bojazni pred pesticidi. Seveda na tem mestu ne moremo obširno utemeljiti potrebe po uporabi kemičnih sredstev za varstvo rastlin. Zadostuje naj splošna ugotovitev, da brez njih tudi v prihodnosti ne bo šlo, o čemer so si edini tudi njihovi najbolj zagriženi sovražniki. Brez njih bi se namreč pridelki zmanjšali vsaj za 20—30 odstotkov, kar bi povzročilo pravo katastrofo v oskrbi z živežem. Če se spomnimo na dežele v razvoju z njihovo skoraj stalno lakoto, bomo pač morali priznati, da kemičnih sredstev, ki pripomorejo k takšnemu povečanju hrane na svetu, ne moremo vrednotiti enako kot npr. pralne praške, industrijske odpadne vode in podobno. Omenimo naj, da bi tudi pri nas določene gospodarske panoge, kot so hmeljarstvo in vinogradništvo, brez uporabe pesticidov docela propadle.

Sprejem oziroma uživanje pesticidov v obliki zaostankov s hrano pomeni brez dvoma neznatno nevarnost za človeško zdravje. Toda človek že od nekdaj uživa kakovostno neustrezno hrano. O tem je dovolj dokazov. Nekateri žitni pleveli imajo strupe, ki so hujši kot pesticidi. Opomnim naj le na bolezni ergotizem ali Antonov ogenj, ki na-

stane ob uživanju rženega kruha, ki je bil pripravljen iz rži, okužene z rženim rožičkom. V srednjem veku je za to boleznijo umrlo na desetisoče ljudi. Tudi v rastlinah samih so strupene snovi, npr. solanin v krompirju, saponini v soji, pesi, špinači, paradižniku, pomarančah itd., oksalati v špinači, rabarbari itd.

Anorganska sredstva za zatiranje škodljivcev, ki so že kakih sto let v rabi, sedaj pa so prepovedana, npr. arzenati, so nevarnejši kot številni novejši pesticidi. Pri izdelavi pesticidov so namreč težili za tem, da bi dobili pesticide, ki so čim manj strupeni za ljudi, ki z njimi delajo. To je v precejšnjem obsegu tudi uspelo. Seveda pa ob pričetku uvedbe novejših pripravkov ni bilo dovolj znanega o njihovih možnih škodljivih stranskih učinkih. Zato so bili insekticidi (sredstva za uničevanje škodljivcev) na podlagi DDT, HCH in drugih sprejeti z nedeljnimi navdušenjem. Dva učenjaka sta dobila za odkritje insekticidov najvišje znanstveno odlikovanje — Nobelovo nagrado. Pozabiti tudi ne smemo, da je sedaj tako prosluli DDT od svetovne znanstvene organizacije še vedno priporočan za zatiranje prenašalcev nevarnih tropskih bolezni. Doslej so z njim rešili milijardo ljudi pred boleznijo in smrtjo.

Neredko se rastlinskim zdravnikom pripisuje nekritično priporočanje pesticidov. Predelež bi nas zavedlo, če bi hoteli utemeljevati, da to ni res. Omenimo pa vendarle, da sta bila dva rastlinska zdravnika prof. dr. Braun iz Nemčije in dr. Briejer iz Holandije, ki sta pred vsemi drugimi opozorila že pred več kot dvajsetimi leti na možne neželene stranske učinke pesticidov.

Poudarili smo že, da so ostanki pesticidov v hrani lahko nevarni. Zato je Svetovna zdravstvena organizacija na podlagi študij strokovnjakov s celega sveta določila tiste najmanjše količine kemičnih sredstev, ki smejo biti v hrani, ne da bi zaradi njih trpele zdravje ljudi. To so tako imenovane okvirne tolerance, ki so jih vlade posameznih dežel (tudi naše) predpisale za vsako sredstvo posebej.

Zelo zanimivih raziskav, ki jih delajo na poskusnih živalih, v Ameriki pa tudi na ljudeh — prostovoljcih, ne moremo opisovati. Omeniti pa moramo, da vsebujejo tolerance stokratni varnostni dejavnik, kar pomeni: količine sredstev, ki pri poskusnih živalih niso povzročile nobenega zaznavnega negativnega vpliva, delijo še s sto in tako dobljena količina je podlaga za okvirne tolerance.

Z drugo vrsto raziskav pa ugotovijo, kako se pesticidi na rastlinah razkrajajo. Na njihovi podlagi določijo tako imenovano karantensko ali čakalno dobo, t.j. čas, ki mora preteči od škropljenja do uživanja rastlinskih delov, da na teh ni več ostankov, kot jih predpisujejo tolerance. Čakalna doba je

zabeležena na vsakem zavitku kemičnih sredstev. Uporabniki se je nujno morajo držati. Reči pa je treba, da se tudi zares zadovoljivo po njej ravna.

Pesticidom pripisujejo, da so vzrok naslednjih bolezni: raka, levkemije, bolezni jeter, duševnih bolezni, dednih bolezni, influenze, naduhe in seveda utrujenosti in izčrpanosti. Za nekatere navedene zdravniki sami pravijo, da za take trditve ni nobene podlage. Pri drugih, npr. raku pa je dognano, da učinkovite snovi nekaterih pesticidov, če jih dajejo poskusnim živalim v zelo visokih koncentracijah, takih, ki jim človek v normalnih razmerah ne more biti izpostavljen, morejo povzročiti raka. Da pa s te strani ni večje nevarnosti za ljudi, se vidi iz tega, da pri delavcih v tovarnah pesticidov niso mogli ugotoviti povečanega obolenja za rakom. Brez kakršnihkoli težav pa so to ugotovili pri delavcih v tovarnah, ki izdelujejo določena barvila.

Da se pesticidom pripisujejo razni škodljivi vplivi na ljudi, izvira predvsem od tod, ker nekritično razlagajo poskuse pri živalih in rezultate, dobljene s količinami, ki so sto ali tisočkrat večje kot tiste, s katerimi lahko pride človek v normalnih razmerah v stik. Seveda ne smemo misliti, da so pesticidi nedolžne snovi, toda če se ravnamo po strokovnih navodilih o čakalni dobi, se ni od njih bati zdravstvenih nevarnosti.

Večkrat slišimo in beremo o zastrupljenosti vode, zemlje in zraka. Pesticidi so zares domala povsod, tudi na Antarktiki in v vodah vseh oceanov. Toda ker vemo, da je strupenost vsakega sredstva odvisna od količine, se moramo vprašati, za kakšne količine pri tem gre. Ostanke pesticidov v hrani ugotavljajo v enotah ppm (pars per million, t.j. v milijoninkah), kar pomeni prikazano bolj nazorno: 1 dkg pesticida v 1 vagonu (10 t) zelenjave.

Pri zastrupljenosti okolja pa računajo s ppb in ppt enotami, ki bi jih takole ponazoril: 1 ppb je toliko kot 1 dkg pesticida v 10 milijonih litrah vode oziroma 1 dkg v 500 dvajsettonskih vagonih. 1 ppt je toliko kot 1 dkg v 10 milijardah litrov vode oziroma toliko kot 1 dkg v 500.000 dvajsettonskih vagonih oziroma toliko kot 1 dkg v manjši dolinski pregradi za hidrocentrale. V vodah so v ZDA ugotovili 0,12 ppb pesticidov. To pomeni, da bi morali popiti približno 10 milijonov litrov vode, da bi hkrati zaužili 1g ostankov pesticidov.

Podobne so razmere v tleh, čeprav so ugotovljene koncentracije ostankov precej višje. Pesticidi včasih delujejo škodljivo neposredno na talne drobnoživke in živali, vendar se prvotno stanje kmalu vzpostavi. V zraku so količine ostankov pesticidov še manjše kot v vodi. Vprašati se moramo ali tako neznatne količine sploh lahko povzročijo kako zaznavno škodo. Izključeno ni, verjetnost pa je seveda izredno majhna. Da

je mogoče sploh ugotavljati take neznatne količine omenjenih sredstev, se imamo zahvaliti skokovitemu napredku fizikalno-kemičnih analitskih postopkov. Seveda natančnost teh postopkov sama na sebi ne more biti razlog za preplah. Škodljivost pesticidov v najmanjših koncentracijah je treba ugotoviti z biološkimi in medicinskimi raziskavami. Čeprav je na tem področju mnogo storjenega, je potrebno še izredno veliko raziskav, da bodo znana vsa dejstva o koristnem, predvsem pa o škodljivem delovanju pesticidov.

Vsaj omeniti moramo škodljivi vpliv pesticidov na divjad. Ko začnejo v kakšni deželi uvajati pesticide, je povsod nekaj primerov zastrupitve divjadi. Pozneje se ta delež močno zniža in se giblje okoli 1 odstotka. Toda v primerjavi s številom divjadi, ki pogine zaradi motorizacije na cestah in mehanizacije na kmetijskih površinah, je ta odstotek malenkosten. Ugotovljeno je nadalje, da v razvitih deželah, kjer se porabi mnogo pesticidov, stalež divjadi hitro narašča in je ponekod tak kot še nikoli doslej. V Zah. Nemčiji je stalež divjadi sedaj 5—10-krat višji, kot je bil pred 100 leti. To pomeni, da se uporaba pesticidov in gojitev divjadi medsebojno ne izključujeta. V tem nas utrjujejo ugotovitve, da je večini zastrupitev divjadi vzrok nestrokovno ravnanje z imenovanimi kemičnimi sredstvi.

Večkrat poudarjajo zlasti ljubitelji narave, da bi se morali pri zatiranju škodljivcev bolj osloniti na naravne zaveznike, razne roparje žuželk itd., skratka vpeljati tako imenovano biološko zatiranje. Zal pa je tako zatiranje učinkovito le v izjemnih primerih, ponavadi lahko le pripomore k zatrtju škodljivcev. Naravni sovražniki sami v večini primerov ne morejo škodljivcev zatreti v takem obsegu, da ne bi bilo občutnejše gospodarske škode. Skratka, potrebno bo še ve-

liko napora, da bomo na tem področju prišli do učinkovitih postopkov. Tudi moderna prav tako kemična sredstva, kot so odvračala, sredstva za sterilizacijo žuželk itd., niso brez nevarnosti za človeka, za sedaj pa tudi še niso zrela za uporabo. To pomeni, da se bomo morali še sprijazniti s pesticidi. To v resnici niti ni tako hudo, saj vemo, da je pri nas od vseh uporabljenih pesticidov le 10 odstotkov takih, ki utegnejo ob nestrokovnem ravnanju biti škodljivi in o katerih smo razpravljali. Če ob tem upoštevamo še naše nerazvito kmetijstvo z majhno uporabo pesticidov (v Evropi predzadnji, za nami je še Albanija), tedaj lahko mirno trdimo, da ob strokovno ustreznih rabi pesticidov za prebivalstvo pri nas ne more biti nobene resnejše nevarnosti.

Pogoj pa je, da se pesticidi res strokovno pravilno uporabljajo, kar ni težavno, če se le uporabnik ravna po nasvetih strokovnjakov in po navodilih, ki so na vsakem originalnega zavitka natisnjena. Zato ni nobene potrebe, da bi se kmetje in ljubitelji rastlin odrekli pesticidom, če je njihova uporaba utemeljena in s tem v svojo škodo nasedali raznim premalo utemeljenim govoricam ali poročilom. Seveda je potrebno, da se čim natančneje seznanimo z boleznimi in škodljivci in tudi s sredstvi za njihovo zatiranje.

Kot vsaka pridobitev civilizacije, so tudi pesticidi dvorezen meč.

Od uporabnikov je odvisno, ali bodo ravnali z njimi prav ali ne.

Naš sestavek naj ne bi izzvenel tako, kot da branimo uporabo pesticidov. Kjer se le da, se jim izognimo. Nujno pa se moramo zavzemati za strokovno neoporečno obravnavanje vprašanja pesticidov brez predsodkov. Kajti le tak način nas bo privedel do ugotovitve resničnega deleža, ki ga imajo pesticidi med ostalimi onesnaževalci narave.

dr. ing. Jože Maček

KMEČKI TURIZEM

Vsako leto se odloča vedno večje število ljudi, da preživi svoj prosti čas na podeželju. Ljudje prihajajo do spoznanja, da so življenjski pogoji v gosto naseljenih področjih utrudljivi, da ne dajejo človeku zadosti možnosti za počitek in razvedrilo. Življenje v mestih postaja zaradi ropota, slabega zraka in gostote prometa vedno bolj utrudljivo. Tem tegobam se pridružijo še spremenjeni pogoji dela. Vedno manj ljudi dela z rokami, kajti napredek zahteva delo s stroji, pri katerih mora človek uporabljati bolj glavo ko roke. To pa povzroča utrujenost, ki se ne da odpraviti samo s hrano in spanjem. Življenjska naglica pridobiva na pomenu, saj nobeno delo ni opravljeno zadosti hitro. Kar naj bi bilo narejeno jutri, bi bilo bolje, če bi

bilo že danes. Življenjski stroški se povečujejo, trgovine vabljivo ponujajo razne dobrote, ki človeku bogatijo življenje. Kino se je preselil v obliki televizorja kar domov. Kosilo se da pripraviti v nekaj minutah (konserve). S fičkom pa se lahko zapeljemo po cigarete, da ja ne bomo naredili kakšnega koraka preveč. Stopnice so v modernih stavbah samo še za vsak primer. Čakalnice v zdravstvenih domovih so vedno bolj zasedene. Postelj v bolnišnicah je premalo in potovanja od specialista do specialista so vedno pogostnejša. Premalo se gibljete, potrebni ste miru in počitka, preveč ste živčni, treba bo shujšati, so vedno pogostejši odgovori zdravnikov. Marsikateri pacient je raz-

očaran, ko je obiskal številne ordinacije, a mu niso nič ugotovili, sam pa se počuti bolnega, utrujenega in nezadovoljnega.

Clovek je potreben oddiha

Slovensko podeželje ima toliko naravnih lepote, da lahko zadovolje še tako zahtevnega človeka. Lahko rečemo, da je slovenska vas za počutje ljudi, ki morajo živeti v mestnem okolju, pravo nasprotje. Mestni človek si želi miru, svežega zraka, gibanja, spremembe v prehrani in drugačne dejavnosti, kot jo mora opravljati na svojem delovnem mestu. Moderna družba, zapleteni stroji, tekoči travkovi v tovarnah in delo v pisarnah izčrpujejo mestne ljudi enostransko, da telesno vedno bolj propadajo. Prav počitnice na kmetih pa jim lahko dajo tisto, kar tako potrebujejo.

Od tega tako imenovanega »kmečkega turizma« nimajo koristi le mestni ljudje. Mnogo lahko da tudi kmečkemu človeku, zlasti tistemu v oddaljenih krajih. Ne le, da lahko težko delo na polju in v hlevu delno nadomestijo z lažjim delom pri skrbi za turiste, pomembno je predvsem to, da lahko kar na kmetiji prodajo pridelke in bolje izkoristijo kmečka poslopja.

Oblike storitev na kmetijah

Oblike za počitniško dejavnost na kmetiji so lahko zelo različne. Prav to pa je dobra stran, ker se lahko prilagodi drugemu delu na posestvu. Seveda so zahteve in stroški za to različni. Pri nobeni obliki ne pozabljajmo, da je treba gostu za zahtevano ceno tudi nekaj dati in da je osebna propaganda in zopetnji prihod gosta najboljšo sredstvo oziroma potrdilo za kakovost naših storitev. Človek se mora dobro počutiti v hiši in v neposrednem okolju. Dobra cestna povezava močno vpliva na vse oblike turistične dejavnosti, za katere se kmet lahko odloči. Kraji, ki so od velikih mest hitro dostopni, imajo ugodne možnosti, da dobijo goste konec tedna. Večina zaposlenih je namreč tedensko prosta po dva dni in prav to omogoča skupaj s prazniki in dopusti tudi daljše bivanje. Krajši oddih pa ima to prednost, da ga lahko izkoristimo v vseh letnih časih. Velikokrat se gostje, zlasti če se dobro počutijo, vračajo tedensko ali mesečno za krajši čas na določeni kraj. Če naj imajo od počitnic kar največ, je potrebno, da gosta seznanimo z vsemi zanimivostmi v bližnji in v daljni okolici.

Drugače je v oddaljenejših krajih, kjer smo bolj vezani na sezono, ki traja različno dolgo. Semkaj prihajajo ljudje za daljši čas, da preživijo delno ali v celoti svoj prosti čas. Za take goste se moramo pripraviti bolje. Seveda ni vedno lahko, zakaj razvoj turizma prinaša prenekatere spremembe v navadah. Gostje na kmetiji ne smejo postati gostitelju v nobenem pogledu breme. Zato

moramo dobro preučiti možnosti, za kakšne oblike storitev se bomo odločili. Ob tem se pa zavedajmo, da brez naprednega kmetovanja tudi ne more biti uspešna kakršnakoli dopolnilna dejavnost.

Prenočišče z zajtrkom ali delna oskrba

To je najbolj pogosta oblika dopolnilne turistične dejavnosti na kmetiji. Gostu damo samo prenočišče in zajtrk. Za to obliko ne potrebujemo posebnih naložb. Gre bolj za prilagoditev obstoječih razmer novim zahtevam. Dodatno delo gospodinjje je v pripravi zajtrka, čiščenju in pospravljanju prostorov za spanje in bivanje ter v urejanju hodnikov in stranišč. Marsikje ne pride v poštev vsakodnevno pospravljanje sob. To delo se omeji samo na priložnosti, ko se gostje menjajo. Koliko časa za to porabimo, je odvisno od ureditve prostorov, delovnih pripomočkov in seveda od števila gostov. Na vpeljanih in dobro urejenih kmetijah znaša to 20—30 minut dnevno na gosta. Vsa dela se ne opravljajo v enakih obdobjih. Razen prostorov za spanje žele gostje tudi prostor za dnevno prebivanje. Pri tem računajo na slabo vreme, ko ni mogoče prebivati zunaj. Razen tega si pa gostje žele stikov zlasti v večernih urah s kmetovo družino in z drugimi gosti. Zato mora vsaka kmetija računati tudi na prostor, kjer se ljudje zadržujejo ob takih priložnostih. Zlasti pozimi, ko je dan kratek, prebijejo gostje precej časa

Lepa zunanost kmečke hiše

Tip kmečke »turistične« hiše na avstrijskem Stajerskem

v dnevnem prostoru. V tem prostoru hkrati tudi zajtrkujejo. Velike kmečke hiše lahko odlično uporabimo v ta namen.

Sobe lahko tudi oddajamo, ne da bi gostu pri tem dajali zajtrk. Vendar mu moramo omogočiti, da si zajtrk pripravi sam v posebnem kuhalnem kotu, v sami sobi ali pa ob souporabi kuhinje. Bližnji gostinski obrat je v takih primerih zelo dobrodošel. Taka oblika storitev ne daje možnosti za večji zaslužek, kajti z zajtrkom prodamo poleg svojega dela tudi domače proizvode (jajca, surovo maslo, mleko itd.), zaposlitev človeka pa je pri tem malenkostna.

Polovična in celotna oskrba

Ce pa imamo možnost, da gostu posvetimo več časa, se odločimo za polovično ali celodnevno oskrbo. Pri prvi gre za zajtrk in večerjo, pri drugi pa tudi za kosilo. Ta oblika storitev pomeni veliko večjo delovno obremenitev, večje naložbe in vzdrževalne stroške. Seveda je dohodek tudi večji. Pred takšno odločitvijo moramo poprej dobro preučiti vse možnosti za obseg take dejavnosti, zlasti v primerjavi s kmečkimi deli, razpoložljivimi delovnimi močmi, izkoriščanjem prostorov, potrebe po naložbah in v zvezi s poznejšimi vzdrževalnimi stroški. Polne oskrbe ne uredimo preprosto s tem, da le količinsko zvečamo obroke domače hrane. Gost si do neke mere zaželi domačo kuhinjo. Ne želi samo, da bi bil sit. Rad ima spremembe, ki jih pa kmečka kuhinja navadno ne more dati v zaželenem obsegu.

Gospodinja se mora posvetiti pretežno gostom, zato ne sme biti premočno obremenjena z drugimi deli na kmetiji. Seveda ji je potrebna tudi občasna dodatna pomoč pri serviranju in večjem pospravljanju. Zato je ta oblika storitev dobrodoška v številnejših kmečkih družinah, v katerih prevladujejo ženske. Polna oskrba je nujna tudi v primerih, ko gost nima priložnosti, da bi se hranil v bližnjih gostinskih obratih. V zvezi s tem se je izkazalo za zelo uspešno delitev dela

na vasi, pri kateri kmetje ponudijo v glavnem le prenočišča in zajtrk, gostinski obrat ali določena posestva pa druge storitve. Ta primer kaže, da je kmečki turizem lahko dopolnilo gostinstvu in ne konkurenca, kot ponekod zmotno razumejo.

Polovična oskrba se pojavlja tudi v običajnih oblikah, ko so turisti zaradi daljših celodnevni izletov odsotni in se hranijo opoldan v gostinskih obratih, kjer pač naneše priložnost, oziroma si nesejo hrano s seboj, če je na izletu ne morejo dobiti. Tudi v tem primeru je lepa priložnost za prodajo pridelkov. Seveda pa to zahteva dobro založenost in opremljenost (hladilne vitrine) vaških trgovin z raznim delikatesnim blagom, sadjem in zelenjavo.

V najem lahko oddamo tudi vse stanovanje

Počitniško stanovanje, ki ga daje posestnik v najem za določen čas, je zelo ugodna oblika dodatnega dohodka na kmetiji. Gostje si pripravljajo hrano sami in si tudi sami urejujejo svoja prebivališča. Kmet jim pomaga le pri preskrbi z živili, in sicer iz lastnih in drugih virov. Ta oblika najmanj obremenjuje kmečke ljudi z delom, zahteva pa nekoliko več denarja za ureditev kuhinje. Souporaba kuhinje skupaj s kmetovo družino pride namreč le redkokdaj v poštev, če pa pride, se to zgodi le za krajši čas. Prostori za umivanje in stranišča so lahko skupni za vse prebivalce. Seveda pa je bolje, če je to ločeno.

Za takšne počitnice se zelo rade odločajo velike družine, ki stroške polnih ali polovičnih penzionov ne zmorejo, ali pa ljudje, ki jim je iz kakršnihkoli vzrokov potrebna posebna prehrana (bolniki). Pri tem pa je najbolje, če so vse pritikline in prostori, ki jih gostje uporabljajo, ločeni od tistih, ki jih uporabljajo domači. V teh primerih kmečka gospodinja le pospravlja in čisti prostore v dneh, ko se gostje menjajo.

Počitniška hiša — prijetno prebivališče

Ce želimo imeti še manj posla z gosti, začnemo oddajati v najem počitniške hiše. To so v glavnem stara gospodarska poslopja, ki jih lahko ustrezno preuredimo v stanovanjske namene. Pri tem pa moramo paziti, da ne bi nastale težave pri kmečkih delih in pri počutju gostov.

V teh primerih gre največkrat za opuščene sušilnice, čebelnjake, šupe itd. Pri njihovem preurejanju v prijetna počitniška prebivališča ne potrebujemo večjih naložb, pač pa veliko okusa in preudarnosti. Ureditev takšne hiše mora ustrezati osnovnim življenjskim pogojem, zlasti v zvezi s čistočo. Pri postrežbi pa gre za iste oblike storitev kot pri počitniških stanovanjih. V obeh primerih, pri počitniških stanovanjih kot pri počitniških hišah, so prav lepe možnosti za

dodaten dohodek na kmetiji, zlasti pri uvajanju turizma kot dopolnilne kmetijske dejavnosti. Na to mislimo že tedaj, ko popravljamo ali preurejamo gospodarska poslopja.

Ko dobimo goste

Mestni ljudje rabijo tudi nas same, ne samo naše storitve. Zato bodimo do njih vedno prijazni, pa četudi je včasih težko. Če pride vaša prijaznost res od srca, občutijo zelo dobro. Gostu zelo prija, če ga vprašamo, kako je spal, kako se počuti, kako je bilo na izletu ipd.; vendar ne sme biti prijaznost vsiljiva. Gostje naj vedo, da se lahko s svojimi željami in vprašanji zatečejo k nam. Dobro pa se bodo pri nas počutili le, če bo urejeno tudi naše družinsko življenje.

Zelo pomemben in odločilen je prvi vtis. Če se pripelje gost s svojim avtom, naj ga po možnosti sprejme gospodinja, če pa pride z vlakom ali avtobusom, naj ga nekdo čaka na postaji, da mu pokaže pot in pomagata pri prtljagi.

Najprej peljemo gosta v sobo, v katero smo postavili nekaj svežega cvetja, nato pa poskrbimo za prtljago. Ko se nekoliko odpočije, mu razkažimo še druge prostore, ki jih bo uporabljal, in vrt.

Z gosti se že prvi dan tudi pogovorimo o tem, kdaj bodo zajtrkovali, če jim lahko dajemo celodnevno hrano in če imajo kakšne posebne želje. Pogovor naj poteka v hiši za mizo, ne pa kar med vrati ali na stopnišču.

Nekateri gostje se bodo zelo zanimali za naše delo, drugi bodo šli svojo pot. Vendar pa moramo biti do enih kot drugih enako prijazni.

Imejmo tudi razumevanje za goste z otroki. Čimveč naj imajo prostora za gibanje, ne le ob lepem, ampak tudi ob slabem vremenu. Tako bo tudi manj težav in jeze. Mestni otroci se zanimajo za domače otroke in za vse, kar se dogaja na kmetiji. Na vprašanja jim odgovarjamo, dovolimo jim marsikaj, samo če to dovolijo starši. Naj pomagajo v hlevu in na dvorišču.

Zjutraj pomislimo na to, da žele gostje miru in da na dopustu radi poleže. Delo na kmetiji seveda zaradi tega ne more čakati, toda z malo dobre volje in obzirnostjo lahko marsikateri ropot odpravimo, npr. zapiranje vrat, glasno govorjenje, trdo hojo po stopnicah.

Na kaj še posebno pazimo?

Zelo dober vtis naredi urejena okolica hiše; pri tem so zelo pomembne rože. Zato jih postavimo prav povsod, kjer je prostor — na okna, stopnice in vzdolž hiše. Najbolj primerne, tiste, ki najdlje cvetijo, potrebujejo tudi malo nege; to so navadne pelargonije in slovenke ali gorenjski nagelj. Kakor je pomembno lepo okolje in zunanji videz

hiše, tako moramo tudi njeni notranjosti posvetiti vso pozornost.

Danes je že nujno, da imamo ne le za sebe, ampak tudi za goste tekočo vodo. Predvsem so pomembna stranišča in izplakovalne in kopalnice s kadjo ali prho. Za to ne potrebujemo novih gradenj — tudi s primerno preureditvijo lahko to dosežemo. Seveda moramo te prostore redno čistiti. Saj še pregovor pravi: »Pojdi v stranišče in vedel boš, kakšna je gospodinja!«

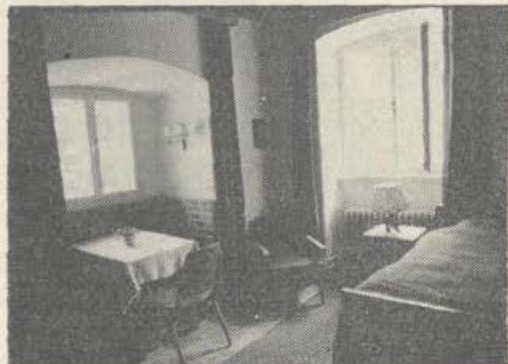
Stranišče za goste naj bo po možnosti v istem nadstropju, kot so sobe. V stranišču naj bosta deska in školjka vedno suhi, pazimo pa tudi na to, da se v školjki ne nabira kamen. Tudi tla in ploščice redno čistimo. Pri tem skrbimo, da je v stranišču posoda za metlico za čiščenje školjke, škatalica za toaletni papir, v kateri pa mora biti res stalno toaletni papir in ne časopis. Na tla lahko položimo manjšo preprogo iz plastike. V samem stranišču ali zunaj njega naj bo umivalnik z milom in brisačo; leta naj bo čista, zato jo tudi redno vsak dan zamenjamo. V ta namen lahko uporabljamo tudi papirnate brisače. Zelo pomembno je razen tega, da je v stranišču dobro zračenje. Če damo gostom na razpolago kopalnico, jo moramo redno čistiti in za take priložnosti je bolj praktična prha kot kopalna kad. Seveda lahko to storitev dodatno zaračunamo.

Soba naj bo svetla, suha, primerno velika in mirna, okna pa prirejena tako, da lahko sobo zatemnimo.

Za opremo ni nujno, da je nova, glavno je, da zadovolji potrebe gosta. Če jo kupujemo, je bolj praktična svetla, z gladkimi površinami in brez sijaja, ker se na taki ne poznajo prstni odtisi in tudi prah ni tako viden.

Kakšne dele pohištva rabimo za sobo z dvema posteljama?

Vsekakor dve postelji z nočnima omaričama ali poličkama, eno kombinirano omaro za obleko in perilo — v njej naj bo vsaj

Lično urejena spalnica

nekaj obešalnikov — ter mizico z enim ali dvema stoloma. Pri roki imejmo še kakšno dodatno ležišče za primer, če pride družina z otrokom. Če nimamo za goste kopalnice, sodijo v sobo tudi umivalnik s tekočo vodo, toaletna polička, na katero postavimo toliko kozarcev, kolikor je postelj, ogledalo ter obešalnik za brisače. Pod umivalnik pa položimo preprogo — lahko je iz plastike. Navadno stoji pri umivalniku tudi košarica za odpadke. Zelo praktično je, če je tudi pri ogledalu vtična doza, na kar moramo misliti že pri instalacijski napeljavi.

Zelo pomembna za dobro gostovo počutje je postelja. Gost, ki bo slabo spal, bo vedno nezadovoljen. Najpomembnejši del je posteljni vložek (jogi) ali mreža in žimnica; le-ta naj ne bo premahak niti pretrd in gladek, da nima vdolbine. Poleg posteljnih vlož-

Dnevni prostor za goste

kov imejmo pri vsaki postelji po eno blazino, dobro pa je, da imamo kakšno tudi v rezervi, zakaj nekateri gostje žele višje zglavje. Pri izbiri odeje skrbimo, da je lahka in topla. V poštev pridejo volnene in prešite odeje, polnjene z volno ali sintetiko (vata je zelo težka). Za hladne dni so najboljši plimoji, polnjeni s puhom. Seveda imamo za to večji izdatek, ki je pa enkrat. Za posteljo potrebujemo poleg pregrinjala še posteljno perilo, in sicer: dve prevleki za blazine, dve rjuhi, če imamo volnene odeje, pa štiri, dve prevleki za prešite odeje ali plimoje, dve frotirki in dve brisači iz lanu ali bombaža. Če se gost zadržuje dlje časa, menjamo perilo vsakih 14 dni, brisače pa dvakrat na teden.

Na mizo damo prtček, ki ga zamenjamo ob menjavi gostov, na njej pa naj bosta tudi pepelnik in váza, v katero pa ne dajamo suhih rož, ker dajejo kičast videz.

Zavesa uporabljamo kot okras, lahko pa tudi za zatamnitev. Pri izbiri pazimo, da ne bi bile preveč rožaste ali močnih barv, ker jih tako laže uskladimo z drugo opremo. Bolj priporočljive so gladke in iz trpežnega materiala (diolen, terital ipd., ki ju ni treba likati).

Karnisa (zastornica) pa naj bo takšna, da zavesa zlahka zagrmeno ali odgrnemo.

Tudi lesteneč na stropu, na katerem naj bo dovolj močna žarnica, uporabljamo kot okras, enako pa je tudi z lučkama na nočnih omaricah. Iz praktičnih razlogov namestimo lučko še poleg ogledala. Na steno lahko obesimo sliko (pokrajinsko, s cvetjem ipd.). Na tla pa lahko damo večjo preprogo in predposteljnič (manjše). Izberimo take, ki jih zlahka čistimo.

Če pospravljamo gostom sobo, jo najprej prezračimo, nato posteljemo, izpraznimo košaro za papir in pepelnik, zamenjamo vodo rožam, umijemo in obrišemo umivalnik in toaletno poličko, ogledalo, pometemo ali posesamo in pobrišemo prah. Okno pustimo odprto, če je pa velika vročina, ga zapremo in zasenčimo.

Kako uredimo dnevni prostor in kuhinjo?

Drugi prostor, kjer se gostje zadržujejo in jedo, je dnevni prostor. Če imamo več kot 4 goste, mora imeti vsak svoj prostor. Zato je najbolj primerno, da imamo več manjših miz in da jih po potrebi lahko tudi sestavimo skupaj. Veliko bolj domač in prijeten vtis naredo pogrnjene mize. Prti naj bodo barvasti ali križasti in naj se ujemajo z ostalo opremo. Če je družina z otroki, lahko pogrnemo čez prt prozoren polivinil. Zelo praktične so tudi set garniture (manjši prtíči). Tako damo vsakemu gostu pri vsakem obroku prtíček, ki je lahko papirnat, če je pa iz blaga, ga po potrebi menjamo.

Zelo nam ustreza, če imamo v tem prostoru omaro za shranjevanje posode, pribora in vsega, kar potrebuje gost pri jedi. Ta prostor bo bolj prijeten, če ga opremimo z zavesami, lestenci, dodatnimi lučmi (stoječimi ali pritrjenimi na steno, če je prostora dovolj), slikami in rožami, ki jih pa naj ne bo preveč. Tla naj bodo takšna, da jih lahko enostavno in hitro čistimo. V ta prostor sodita tudi radio in televizor. Če ju gostje ali mi sami uporabljamo, skrbimo, da ne odpremo preveč glasno, da ne bi motili drugih gostov, ki si morda želijo počitka.

Veliko korakov si prihranimo, če je ta dnevni prostor v povezavi s kuhinjo. Zanj je pomembna predvsem razporeditev opreme. V starih kuhinjah so posamezni deli opreme nesmotrno razporejeni ob vseh stenah. Zato mora gospodinja opraviti veliko odvečnih poti in korakov.

Sodobna kuhinja je lahko manjša, vsi deli opreme pa naj bodo v nepretrgani vrsti. Oprema obstoji iz pultov in iz visečih omaric. Razporedimo jo tako, kot poteka zaporedje del — npr. hladilnik, pult, pomivalna korita, pult, kombiniran štedilnik, nato pa zopet manjši pult.

Zelo pomembna je v kuhinji tudi osvetlitev. Poleg dobre dnevne in umetne svetlobe

na stropu poskrbimo tudi za dodatno osvetlitev pri pultih in štedilniku. Tla navadno obložimo z materialom, ki ga lahko in hitro čistimo. Praktična so marmornata in z manjšimi vzorci. V kuhinji naj vedno visi brisača za brisanje rok, ki naj bo ločena od krp za brisanje posode. V tem prostoru namestimo tudi pokrito posodo za odpadke.

Pomembna je smotrna razporeditev opreme v kuhinji

Nujno je, da gospodinja skrbi za svoj zunanji videz. Pred gosta naj prihaja vedno čista, počesana in z umitimi rokami. Če mora v hlev, si naj obleče haljo, ki jo po opravljenem delu odloži.

Pri hrani je poglavitno, da so gostje zadovoljni. Zato moramo nekoliko poznati navade v tistih deželah, od koder gostje prihajajo. Zavedajmo se, da lahko naše domače jedi gostu samo popestrijo prehrano. Računati pa moramo tudi s tem, da se veliko ljudi težko prilagodi na drug okus, zato v tem ne pretiravajmo.

Ce dajemo gostom samo zajtrk, jim lahko ponudimo po želji kavo, čaj, mleko ali karkao, surovo maslo, marmelado ali med, salamo, sir, mehko kuhano ali ocvrto jajce.

Kadar jim dajemo tudi večerjo in kosilo, pazimo, da je hrana dovolj pestra, da ne manjka svežega sadja in zelenjave. Jedilnik lahko včasih popestrimo tudi z domačimi jedmi, kot so: štruklji (sirovi, orehovi), žganci, močnik, kaša, polenta, krompir v oblicah (s kislim mlekom in surovim maslom), ješprenček s fižolom in suhim mesom, žlikrofi, šara s svinjskimi parkeljci, mešanca, mineštra, kmečka ohcet, špehovka ipd. V hrani naj bodo predvsem živila, ki jih pridelamo doma: mleko, jajca, skuta, surovo maslo, perutnina in drugo meso, zelenjava in sadje.

Brez ponudbe in reklame ni uspeha

Najboljša volja, še tako prijetno in lepo urejeni prostori in dobra prehrana ne pomagajo, če ni gostov pri hiši. Kdor se je odločil za počitniško dejavnost, naj je ne prepušča naključju, to je, da bo gost morda le

prišel in povprašal za proste sobe. Svoje storitve moramo ponuditi. Ponudba oziroma reklama sta sestavni del turistične dejavnosti, še zlasti pa je pomembna na začetku, ko jo vpeljujemo. Stroški za reklamo so sestavni del cen za storitve. Kdor ne računa na reklamo, ne more pričakovati uspeha. Ponudbe so lahko različne. Osnova vsem pa je izvirnost in resničnost podatkov. Pretiravanja in olepšavanja dajejo včasih trenutne učineke, ki pa ni tako donosen, ker so gostje razočarani in se potem ne vrnejo več. Hkrati pa izgubimo najcenejšo in najbolj zanesljivo obliko propagande, to so osebna priporočila znancem. Dobro razpoložen gost prenaša brezplačno našo reklamo v zavidljivem obsegu in z zanesljivim učinkom. Podlaga za dobre ponudbe so seveda kakovostne in cenene storitve.

Zelo znana in razširjena je reklama z raznimi napisnimi tablami ob cestah v bližnji oziroma daljni okolici. Postavimo jih na vidnem mestu in jih tudi primerno vzdržujemo. Napiši naj vsebujejo podatke: kje je kmetija, koliko je do nje in katere storitve omogoča. Prav je, da so vpadljivi, a ne preobsežni. Seveda se ne moremo zanesti samo nanje. Če bi se zanašali samo na napisne table, bi našo dejavnost preveč prepustili naključju. Računati moramo tudi s tem, da se mnogo ljudi odloča za dopust precej zgodaj, ker nočejo tvegati morebitnih razočaranj, ko pozneje ne bi mogli dobiti zaželenega prostora na kraju, kjer žele preživeti dopust. Prav tako ne morejo izgubljati predragocenega časa z iskanjem. Glede na to naj bo ponudba pravočasna — že nekaj mesecev pred začetkom sezone. Drugače povedano to tudi pomeni, da moramo počitniško dejavnost na kmetiji načrtovati. To tudi olajša delo kmečki družini.

Kako povabimo turiste?

Na večji uspeh lahko računamo, če objavimo ponudbe v časopisih. Pri tem pazimo, da so preproste in razumljive. Oglas mora vsebovati točen naslov, obliko storitev, posebnosti kmetije, možnosti za razvedrilo in seveda ceno. Pomembno je tudi, v katerem časopisu ga objavimo. Največ uspeha imajo časopisi z velikimi nakladami. Nekateri časopisi imajo posebne oglasne strani, namenjene samo turistični dejavnosti. Ne smemo pa zanemariti tudi raznih strokovnih časopisov. Pri vsem tem upoštevajmo tudi čas, v katerem ima propaganda največji učinek. Glede na to najbolj ustreza sredina tedna. Omenjamo nekaj primerov ponudb:

»Od 1. julija prijetne počitnice na kmetiji s tekočo toplo in mrzlo vodo, kopalnico, tušem, WC, velikim balkonom, vrtom in prijetnim dnevnim prebivališčem. Vse sobe pozimi ogrevamo. Železniška postaja je oddaljena 5 km. Prenočišče in zajtrk: 20 din. Tuđi možnost za samooskrbo. Na razpolago je

kuhinja z dvema sobama; cena 40 din. Sezona tudi pozimi. — Janez Košir, Solčava 82, p. Ljubno, Slovenija.»

»Kmetija na nadmorski višini 700 m, obdana s travniki in gozdom, z lepim razgledom in možnostjo za sprehode in izlete, vas vabi na počitnice. Otroci zaželeni. Za družine, ki imajo več kot 4 člane, poseben popust. Zajtrk in prenočišče 15 din. Po možnosti lahko kuhate sami. Dobra gostilna oddaljena samo 10 minut.« — Jernej Mrak, Kladje 15, p. Gorenja vas.

»Davča, 950 m n. m., mirna gorska vas med Blegašem in Poreznom, vas vabi na počitnice. Lepi sprehodi po okoliških gozdovih. Brez megle vse leto. Dobra gostilna. Prenočišča z zajtrkom na kmetijah. V glavni sezoni polna oskrba 30, polovična 20 in delna 13 din. Po sezoni popust. 10 odstotkov popusta za tiste, ki ostanejo več kot 10 dni. Otroci do 7. leta starosti plačajo 60 odstotkov. Do zadnje avtobusne postaje 12 km. Če prihod najavite poprej, vas čakamo na postaji. Turistično društvo Davča, p. Sorica nad Škofjo Loko, telefon 85-358.«

Turistična društva naj organizirajo reklamo

Pri propagiranju turizma na kmetijah imajo lahko veliko vlogo različni prospekti. Pokrajinski prospekt nam v sliki in v kratkih oznakah prikaže pokrajino in njene značilnosti. Krajevni pregled nam predoči celoto, podrobnosti in posebnosti, ki jih kraj omogoča turistom. Hišni prospekt pa naj predstavi počitniško prebivališče. Najbolj preprosta oblika hišnega prospekta je razglednica, ki v slikah prikaže kmetijo. Na njeni hrbtini strani določimo tudi nekaj prostora za druge potrebne podatke.

Seveda je vprašanje, če lahko za res učinkovito propagando poskrbi posamezna kmetija. To kažejo tudi izkušnje od drugod. Veliko bolje je, če se v to vključijo turistična društva in razni potovalni uradi. Prednosti takšnega skupnega nastopa so mnogotere, ne nazadnje tudi ta, da lahko turistično društvo v dogovoru s kmeti izdelata program, katere kmetije naj bi dajale turistom prenočišča, katere pa prehrano.

Cene naj bodo zrcalo storitev

Cene naj bodo resnična podoba kakovosti in obsega naših storitev, gostom morajo biti znane, ne smemo pa jih spreminjati med njihovim bivanjem. Najbolje je, če napišemo cenik v obliki vložkov za prospekt. Tako ga lahko tudi samostojno uporabljamo. Cene prikazemo v celodnevni in dodatni storitvah. To omogoča turistom prosto izbiro. Seveda so še vedno potrebna ustmena sporočila in dogovor, ki mora biti dokončen že v začetku bivanja. Vabljev in uspešen način oblikovanja cen so razni popusti glede na čas in obseg bivanja itd. Če je izoblikovana sezona v nekem kraju, so cene pred sezono in po njej navadno drugačne kot v sezoni. Sezoni sta navadno letna in zimska, medtem ko jesen in pomlad predstavljata predsezonski oziroma posezonski čas. Navadno je cena do treh prenočišč vedno za 10 odstotkov višja kot cena za več dni. Prav tako so v navadi tudi popusti za družino.

Zahteve, s katerimi moramo računati

Kdor se želi ukvarjati na kmetiji s počitniško dejavnostjo, mora računati s tem, da:

- zahteva uvajanje turizma na kmetijah bolj smotrni napredek pri drugih kmečkih delih;

- je treba imeti poleg dobre volje tudi smisel za delo z ljudmi;

- moramo s prihodom gostov v marsičem spremeniti navade;

- so za delo s turisti poklicane predvsem ženske, zato je nujno potrebno, da posodobimo njihovo delo na kmetiji;

- si moramo privzgojiti posluš za želje in hotenja gostov;

- brez medsebojnega sodelovanja v kraju ne bo velikega, še zlasti pa ne dolgotrajnega učinka;

- so čistoča in domačnost osnovni temelji za počitniško dejavnost na kmetiji;

- naj bo osnovno geslo: človeka pridobiti, zadovoljiti in obdržati.

V prihodnjem koledarju — upajmo — bomo že lahko prikazali nekaj značilnih primerov kmečkega turizma v naših krajih.

Inž. Janez Ahačič

GLASNIK MOHORJEVE DRUŽBE

Dragi mohorjani!

V tem sestavku Vas želimo seznaniti z letošnjim rednim knjižnim darom Mohorjeve družbe in z nekaterimi doplačilnimi knjigami, s pripravami za praznovanje 120-letnice obstoja Družbe in z njenim nadaljnjim knjižnim programom, zlasti z obnovitvijo nekaterih njenih zbirk in ustanovitvijo novih, s pomenom revij Nova mladika in Znamenje, s spremembami v ureditvi in vodstvu Družbe ter z njenim novim upravnikom in odgovornim urednikom.

Redni letni knjižni dar 1971

Vsakoletni toliko pričakovani in zaželeni knjižni dar je pred Vami. Prepričani smo, da boste z njim zadovoljni. Povedati moramo, da smo napovedani obseg knjig močno presegli (od 50 na 59 tiskovnih pol), ker sta obe povestni knjigi obsežnejši, kot smo mislili. Zelo pa je narasel tudi obseg Kuharice: kar za štiri tiskovne pole. Poleg tega je Finžgarjeva knjiga v počastitev 100-letnice pisateljevega rojstva natisnjena na izbranem papirju in opremljena z obsežno spremno besedo akademika prof. dr. Franceta Koblarja o vrednotah Finžgarjevega ustvarjalnega dela. V katerikoli knjigarni na Slovenskem bi samó za eno takih knjig plačali toliko, kolikor Vam je treba odšteti za pet letošnjih mohorskih.

Koledar 1972 ni le tak, kakršnemu ste se že privadili, marveč dosti bogatejši. Kako bogat je že kalendarijski del! Za vsak mesec vsebuje celo stran svetniških podob, ki jih je naslikal dipl. ing. arch. Valentin Scagnetti, potem pa dve strani duhovnega in spodbudnega branja, ki naj Vas ob vsakem mesecu navaja k razmišljanju. Drugih prispevkov ne bomo naštevali, saj so navedeni v Vsebini na koncu Koledarja. Mislimo, da bo v njem vsakdo našel nekaj, kar mu bo všeč.

Povestni knjigi se hvalita že sami. **Dekla Ančka — Strci** Frana S. Finžgarja je knjiga, ki jo boste spet in spet prebirali, saj je v obeh povestih tako lepo in živo opisan boj za ljubezen in poštenje, za zvestobo do zemlje in družine; povesti sta nazorni podobi življenja in sveta, ki sta se nam sicer nekoliko odmaknila, a sta vendar tako polni npravne resnice in ljubezni do človeka, da ob njima občutimo resnično lepoto ter vrednote in očiščujočo moč prave umetnosti.

Zidarjevi povesti **Vid — Korenine moje** sta zelo sodobni in za bravca nekoliko zahtevnejši. A ponosni smo, da smo ju lahko uvrstili v redni letni knjižni dar. Pisatelj Pavle Zidar je vanju zgoščeno in stvarno zajel življenje današnjega časa, kakor ga gleda in sprejema kot človek in pisatelj.

Knjige **Človek samemu sebi**, ki jo je napisal vseučiliški prof. dr. Anton Trstenjak,

ni treba posebej priporočati. Močno je boste veseli. Pisana je kakor nalašč za sedanjega človeka, za sedanji čas. V težavah in stiskah, ko ste tako zelo potrebni nasveta, Vam bo knjiga v veliko pomoč, prepotrebna svetovalka v vsakdanjem življenju. Pomagala Vam bo odkrivati v sebi tiste sile, ki Vas bodo držale pokonci.

Nova, sodobna slovenska **Kuharica**, ki so jo napisale strokovno razgledane in izkušene sodelavke Anica Sušteršič, Mira Silc in Milena Motoh, je knjiga, ki se je bodo posebno razveselile naše matere in gospodinje, saj bodo po njej rade segale vsak dan. Knjiga ima bogat uvodni del o zdravi prehrani, prehrani bolnika, o sodobni kuhinji, redu in snagi v njej, o pripravljanju hrane, o vedenju pri mizi itd., zatem pa so v njej preizkušeni recepti, razvrščeni po skupinah jedi in ustrezajoči najsodobnejšim dognanjem slovenskega in evropskega kuharstva.

Doplačilni knjigi 1971

Praznično leto Slovencev, edinstveno delo o starosvetnih šegah in navadah od pomladi do zime, ki ga je napisal sodelavec Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani prof. dr. Niko Kuret, je letos zaključeno z obsežnim četrtim delom, ki obravnava zimo. Ta del obsega kar 560 strani ter je opremljen z inicialkami, vinjetami in umetniškimi prilogi akadem. slikarja Maksima Gasparija. Kljub izredni obsežnosti 4. dela te prave zakladnice naše stare in samosvoje omike je cena knjige samo 96 dinarjev.

Konec leta bo izšla **šesta knjiga Zbranega dela Frana Detele**. Ta zajetna knjiga, s katero bo Zbrano delo zaključeno, bo obsegala povest Vest in zakon, povest Kapitalist Rak in povest Vampir ter dve veseloigri (Za materinstvo in gospodinjstvo, Begunka). Vsi, ki ste si že oskrbeli pet knjig Zbranega dela tega priljubljenega pisatelja, boste gotovo radi posegli tudi po šesti knjigi.

120 let obstoja Mohorjeve družbe

Prihodnje leto bo Mohorjeva družba, naša najstarejša kulturna ustanova, praznovala 120-letnico svojega obstoja. To bo resnično velik in častitljiv praznik slovenske besede, jubilej, s kakršnim se ne more ponašati nobena druga slovenska kulturna ustanova. Mohorjeva družba je lahko upravičeno ponosna na delo, ki ga je v tem obdobju opravila za narod na vseh področjih njegove kulture.

Ta jubilej bi seveda najraje in najlepše proslavili s čim boljšim knjižnim darom. Ze Koledar 1973 naj bi z nekaterimi prispevki

poudaril vlogo in pomen Mohorjeve družbe v njenem dolgoletnem delovanju. Praznični poudarek naj bi imela njegova zunanja in notranja likovna oprema, predvsem pa bogata vsebina.

Jubilej Mohorjeve želimo najslovesneje obhajati tudi z obnovitvijo nekaterih zbirk: znanstvene knjižnice, mohorske knjižnice in duhovne (religiozne) knjižnice, pa tudi z ustanovitvijo novih zbirk (npr. mladinske knjižnice). Ob tem jubileju moramo posebej poudariti, da je prav Mohorjeva naučila Slovence brati, želimo pa, da bi se branje dobrih, plemenitih knjig, ki zadnja leta nekam peša, poživilo. Ob prelomnici časov, v kakršni živimo, ne bo odveč, če ob takem praznovanju pokažemo na vrednote preteklosti, mimo katerih ne moremo in ne smemo, če hočemo iskati zanesljivih poti v prihodnost. Poleg rednih knjig (glej 2. in 3. stran ovitka Koledarja oziroma Pojasnilo in naznanilo) bodo mohorjani prejeli prihodnje leto tudi izredno številko Knjižnega glasnika Mohorjeve družbe oziroma knjižico v počastitev njene 120-letnice. V prihodnjem letu pa bo mo seveda poskušali izdati tudi nekaj izrednih, doplačilnih knjig.

Pri vsem tem seveda želimo predvsem pomoči in sodelovanja naših poverjenikov. Prav ti so bili že doslej najzanesljivejša opora v vsem dolgoletnem delovanju Družbe. Brez njihove uvidne pomoči bi Mohorjeva ne mogla uspešno nadaljevati svojega dela. Vsaj ob nadvse častni 120-letnici družbe se potrudimo, da pridejo mohorjevke res v vsak slovenski dom, v vsako slovensko družino, najsi bo na Slovenskem ali na tujem!

Reviji Nova mladika in Znamenje

Za prosveto in vzgojo naroda imajo dobre družinske revije velik pomen. **Nova mladika**, družinska kulturna revija, dokončuje letos že drugi letnik. Mesečnik posega na najrazličnejša področja, ki vznemirjajo in oblikujejo sodobnega Slovence, skuša jasni poglede, voditi po poteh, ki jih narekujejo sodobni razvoj človeške družbe in v pokoncilskem duhu izoblikovana krščanska vest. Prihodnje leto bo Nova mladika še obogatila svojo vsebinsko in oblikovno plat, uvedla bo nekatere nove rubrike, ki bodo bravcem dajale odgovore na vprašanja naših dni. Brez Nove mladike bi ne smela biti nobena slovenska družina! Na revijo še posebej opozarjamo slovenske matere, ki želijo vzgajati svoje otroke v plemenitosti, poštenju in zdravem krščanskem duhu.

Znamenje je revija, ki izhaja dvomesečno in je namenjena predvsem izobražencem, stremočim po kulturni poglobitvi, pa tudi vsem tistim, ki se želijo seznaniti s sodobnim krščanskim oznanilom ter se zanimajo za dialog s sodobnimi miselnimi tokovi doma in v svetu. S prihodnjim letom bo revija začela svoj drugi letnik, že dosedaj pa je ob-

javila toliko zanimivih, živih razprav in člankov, da je ne more pogrešati noben razmišljajoč slovenski človek, zlasti pa ne slovenski razumnik.

Spremembe v ureditvi in vodstvu Družbe

Po večletnih pripravah, da se izoblikuje nova Mohorjeva družba, ki naj bi učinkoviteje in bolj sproščeno izpolnjevala svoje naloge v korist svojih udov in poverjenikov, je bil 25. februarja 1970 v prostorih Teološke fakultete v Ljubljani ustanovni občni zbor, ki so se ga udeležili tudi slovenski ordinariji dr. Jože Pogačnik, dr. Maks Držičnik in dr. Janez Jenko. Občni zbor je sprejel nova Pravila Mohorjeve družbe, ki je postala spet družba, kakor je bila nekdanj, sloneč na svojih poverjenikih in članih (udih). Konec leta 1970 je Družba prenehala delovati kot založniško podjetje, s 1. januarjem 1971 pa je začela kot prenovljena Mohorjeva družba.

Po novem vodijo Mohorjevo družbo odbor, tajništvo in upravnik. V odbor so bili izvoljeni: dr. Jože Blaznik, zdravnik iz Kopra; univ. prof. dr. Stanko Cajnkar iz Ljubljane; dr. Emilijan Cevc, znanstveni svetnik Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani; prof. Otmar Crnilogar, župnik iz Podrage; dr. Jože Felc, zdravnik iz Idrije; univ. prof. dr. Stane Gabrovec iz Ljubljane; prof. Jože Gregorič, župnik s Police; univ. prof. dr. Vekoslav Grmič, pomožni mariborski škof; Stane Kovač, sodnik višjega gospodarskega sodišča v Ljubljani; dr. Zmaga Kumer, znanstvena sodelavka Folklornega inštituta v Ljubljani; prof. dr. Janez Oražem, rektor semenišča v Ljubljani; prof. Slavko Podobnik, ravnatelj semenišča v Vipavi; univ. lektor prof. Viktor Smolej iz Ljubljane; akademik, univ. prof. dr. Francè Stelè iz Ljubljane; ing. Jože Strgar iz Ljubljane; univ. prof. dr. Anton Trstenjak iz Ljubljane. Predstavniki družbenih organizacij oziroma društev v odboru so: Franc Kimovec-Ziga (za republiško konferenco SZDL), Bernard Strmčnik (za občinsko konferenco SZDL Celje), dr. Lev Svetek (za Slovensko izseljensko matico) in prof. Francè Vodnik (za Društvo slovenskih pisateljev). Zastopniki škofij v odboru so: za ljubljansko škofijo župnik Vladimir Jerab iz Kresnic pri Litiji, župnik Tone Kotar iz St. Lovrenca pri Veliki Loki in župnik France Lokar iz Gorenjega Logatca, za mariborsko škofijo župnik Jože Lodrant iz Mežice, kaplan Stefan Recek iz Murske Sobote in dekan Jože Sovinšek iz Hrastnika, za koprsko škofijo župnik Svetko Gregorič iz Hrenovic pri Hruševju, župnik Joško Kragelj iz Liga pri Kanalu in župnik Gašper Rudolf iz Mirna. Za predsednika Mohorjeve družbe je bil izvoljen prof. dr. Vekoslav Grmič, za podpredsednika dr. Emilijan Cevc in ing. Jože Strgar, za tajnika pa prof. Otmar Crnilogar.

V tajništvo Mohorjeve družbe so bili izvoljeni: prof. dr. Vekoslav Grmič, dr. Emilijan Cevc, ing. Jože Stigar, prof. Otmar Crnlogar, urednika prof. dr. Stanko Cajnkar in Jože Dolenc, urednik Nove mladike prof. Stanko Janežič, dr. Zmaga Kumer, prof. Franc Vodnik, Svetko Gregorič (kot zastopnik koprške škofije), Tone Kotar (kot zastopnik ljubljanske nadškofije) in Jože Lodrant (kot zastopnik mariborske škofije). Član tajništva je po svojem uradnem položaju tudi vsakokratni upravnik in odgovorni urednik Mohorjeve družbe.

V nadzorni odbor Mohorjeve družbe so bili izvoljeni: celjski opat Friderik Kolšek (predsednik), računovodja Jože Cerkvenik iz Kopra, župnik Melhior Golob iz Ljubljane, ekonomist Janez Pungartnik iz Ljubljane in župnik Franc Zdošek iz Rač.

V upravi in uredništvu Mohorjeve družbe so stalno zaposleni: dr. Rado Bordon (upravnik in odgovorni urednik, Celje), prof. dr. Stanko Cajnkar (glavni urednik, Ljubljana), prof. Jože Dolenc (urednik, Ljubljana), ing. Tone Strakl (vodja finančno-komercialne službe, Celje), Anica Kotošek (finančna knjigovodkinja, Celje), Amalija Košar (administratorica in blagajničarka, Celje), Marica Debelak (administratorica, Celje), Mirko Magyar (trgovski poslovodja, Ljubljana) in Ivan Levovnik (skladiščnik, Celje).

Novi upravnik in odgovorni urednik Mohorjeve družbe

Prvega septembra 1971 je dolžnost upravnika in odgovornega urednika Mohorjeve družbe v Celju prevzel dr. Rado Bordon iz Ljubljane.

Rodil se je pred 55 leti v Trstu, v skromni, zavedni slovenski družini. Ko je v Italiji prišel na oblast fašizem, je z družino pribežal v Jugoslavijo, preživel otroška leta v Ptujju in njegovi okolici, nato pa dokončal gimnazijo in pravno fakulteto v Ljubljani. Pridobil si je tudi diplomu iz ruskega jezika in ruske književnosti. Ze mlad je začel pisati

ter je priobčeval svoje pesmi v raznih revijah in listih, pisal tudi članke s kulturnega področja. Med vojno je bil v italijanskih je-

čah in internacijskih taboriščih, nato pa je prišel s prekomorskimi brigadami v domovino. Leta 1965 si je na pravni fakulteti v Ljubljani pridobil doktorat pravnih znanosti z obsežno in temeljito znanstveno disertacijo »Pravna zaščita narodnih manjšin v Italiji«.

Rado Bordon je znan književnik in publicist: izdal je dve pesniški zbirki, priobčil vrsto književnih prevodov iz angleščine, francoščine, italijanščine, nemščine, ruščine in drugih jezikov, napisal mnogo člankov s kulturnega področja, književnih in filmskih kritik in recenzij itd. Vrsto let je delal pri raznih slovenskih založbah, nazadnje pri založbi Mladinska knjiga v Ljubljani. Ko ga je odbor Mohorjeve družbe na svoji 6. seji dne 15. junija 1971 soglasno izvolil za novega upravnika in odgovornega urednika Mohorjeve družbe v Celju, je dr. Bordon v svoji zahvali med drugim dejal:

»Globoko sem počaščen, da mi odbor Mohorjeve družbe želi zaupati tako odgovorno mesto v tej najstarejši slovenski založbi, ki ima za seboj veliko tradicijo in bo prihodnje leto slavila že 120-letnico svojega obstoja. Ko sem se pred tem seznanil s pravili in dosedanjim delovanjem Mohorjeve družbe v Celju, sem se prepričal o velikih in pomembnih smotrih Družbe v korist slovenskega naroda. Trdno sem prepričan, da so smotri Mohorjeve družbe — pospeševati slovensko narodno zavest, srčno kulturo in krščansko omiko ne le v skladu s tradicijami slovenskega ljudstva, s tradicijami evropske in vse svetovne kulture, marveč tudi v skladu z zares humano in dostojno pojmovanim socializmom, v skladu s stremljenji po etično-moralnih odnosih med ljudmi in narodi.«

*

Dragi mohorjani!

Trdno smo prepričani, da je prenovljena Mohorjeva družba na dobri, zdravi poti ter da bo njeno delo v prihodnjem kar najbolj ustrezalo potrebam in hotenju Vas, mohorjanov. Seveda potrebujemo vsi, ki delamo pri novi Mohorjevi, podpore in pomoči, naklonjenosti in razumevanja vseh mohorjanov in še posebej poverjenikov. Pomagajte, da spet ustvarimo veliko slovensko Družbo, ki naj bo odprta v slovenski in zamejski krščanski svet in ki naj bo prava glasnica želja in hotenj sodobnega slovenskega krščanskega človeka!

VSEBINA

Astronomski koledar za leto 1971	2	Jesenska pesem (Mihaela Jarc)	108
Pregledni koledar za leto 1972	5	Dežji (Mihaela Jarc)	108
Kalendarij	6	Stari trs (Jakob Sešerko)	108
Diagram vremena po Herschlovem ključu	54	Iz zdravnikovih zapiskov (Dr. M. F.)	109
Pripombe h Koledarju za prestopno leto 1972	56	Titovo srečanje s papežem Pavlom VI.	111
Med starim in novim koledarjem	59	Deveto potovanje papeža Pavla VI.	116
Kristjan in molitev	62	Umetnost v Jugoslaviji od prazgodovine do naših dni (Dr. Francè Stelè)	119
Stari križ (Jakob Sešerko)	64	Kolovrat (Josip Stritar)	126
Večerna pesem (Mihaela Jarc)	64	Večerna molitev	126
Svitanice nad Žalostno goro (Joža Likovič)	65	Koliko nas je? (I. F.)	127
In na zemlji mir ljudem	67	Slovenci po svetu (-nc)	128
Od polnočnice (Vinko Beličič)	69	Stopetdesetletnica Narodnega muzeja v Ljubljani (Dr. Stane Gabrovec)	138
Voščilnice (I. F.)	70	Hudi časi pred petsto leti (Silvo Kranjec)	144
Misli o človeku (Leopold Stanek)	72	Po velikem petku k vstajenju (Etbin Bojc)	149
Življenja lestev (Ludvik Zorzut)	72	Ob petindvajsetletnici škofovanja našega pokrovitelja škofa dr. Maksimilijana Držečnika	152
Velikonočni rekviem (Jakob Sešerko)	73	Ljubljanski metropolit dr. Jožef Pogačnik (Ob sedemdesetletnici)	154
Pilatova žena. Radijska igra (Alojz Rebula)	73	Škofu dr. Stanislavu Leniču (Ob šestdesetletnici)	155
Pomladna (Mihaela Jarc)	78	Odmevi na stoletnico Finžgarjevega rojstva (-d)	156
Pesem dela (Maksim Gorki)	79	Finžgar v prevodih (Jože Bajec)	160
Kadar klasje zori (Joža Likovič)	80	Janezu Jalenu so odkrili spominsko ploščo	164
Ob žetvi (Jakob Sešerko)	81	Joža Bertoncej (Ob sedemdesetletnici)	165
Binkoštni praznik (Vinko Beličič)	81	Spominjamo se (J. D.)	166
Skala (Gustav Strniša)	82	Razvoj kmetijstva pri nas in v svetu (Inž. Slavko Gliha)	176
Hvalnica jablani (Leopold Stanek)	83	Kakšne so nevarnosti kemičnih sredstev pri varstvu rastlin za človeka in njegovo okolje (Dr. inž. Jože Maček)	179
Mati Zefa (Zora Tavčar)	84	Kmečki turizem (Inž. Janez Ahačič)	182
Pri Mariji Pomagaj (Jože Pogačnik)	86	Glasnik Mohorjeve družbe	189
Bingeli, bangeli, bom! (Jožko Kragelj)	87	Vsebinska	192
Idila v viničariji (Stanko Majcen)	89		
Jok in smeh v Temaniji (Fran Roš)	90		
Boj na Zgornji Temerci (Vladko Kogoj)	99		
Tam, kjer se hribje in ravnine strnejo (Ludvik Zorzut)	100		
S česnom namazan zvon (Jože Gregorič)	106		
Vigilija vernih duš (Vinko Beličič)	107		

Cenik knjižne zaloge Mohorjeve družbe (november 1971)

mohorjeva družba

zidanškova 7 - p. p. 36
63001 celje - jugoslavija
telefon: (063) 30-29 in 13-97
ustanovljena 1852

MOHORJEVA KNJIŽNICA

- Herman Kesten, *Otroci Gernike*. Roman. 1960. MK 134. Str. 176. Vež. din 6,00.
Dušan Savnik, *Črna celina*. Prekrat v Afriki. 1962. MK 140. Str. 232. Broš. din 3,00, vez. din 5,00.
Ksaver Meško, *Mladim srcem*, 6. zvezek. 1964. MK 142. Str. 120. Broš. din 3,00.
France Lipičnik, *Narodopisne črtice*. 1966. MK 143. Str. 112. Broš. din 4,00, vez. din 7,00.

SLOVENSKE VEČERNICE

- Joži Munič, *Ljudje iz Stržišča*. 1961. SV 112. Str. 160. Broš. din 3,00.
Lojze Kozar, *Takšen prag*. 1962. SV 113. Str. 132. Vež. din 5,00.
Ivan Matičič, *Rezinka*. 1967. SV 117. Str. 160. Vež. din 8,00.
Ivan Podržaj, *Gorjani*. 1969. SV 120. Str. 144. Broš. din 5,00, vez. din 8,00.
Joži Munič, *Ana*. 1970. SV 121. Str. 128. Broš. din 6,00, vez. din 9,00.
Pavle Zidar, *Vid - Korenine moje*. 1971. SV 122. Str. 188. Broš. din 8,00, vez. din 10,00.

SLOVENSKI PISATELJI-KLASIKI

(Zbrana in Izbrana dela)

- Fran Detela, *Zbrano delo*. - 1. knjiga: 1962. Str. 548. Vež. v platno din 27,00, v polusnje din 30,00. - 2. knjiga: 1963. Str. 554. Pl. din 27,00, pus. din 30,00. - 3. knjiga: 1963. Str. 544. Pl. din 29,00, pus. din 33,00. - 4. knjiga: 1965. Str. 538. Pl. din 29,00, pus. din 33,00. - 5. knjiga: 1967. Str. 612. Pl. din 38,00, pus. din 40,00. - 6. knjiga: 1971 (v tisku). Pl. din . . . pus. din . . . - *Zbrano delo I-V* (brez 6. knjige) pl. din 148,00, pus. din 166,00. - *Zbrano delo I-VI* pl. . . pus. din . . .
Fran S. Finžgar, *Izbrana dela*. - 3. knjiga (nov natis): 1965. Str. 428. Vež. v platno din 25,00, v polusnje din 28,00. - 4. knjiga (nov, dopolnjen natis): 1965. Str. 464. Pl. din 25,00, pus. din 28,00. - Ostalih knjig Izbranih del F. S. Finžgarja nimamo več v zalogi.
Ksaver Meško, *Izbrano delo*. - 4. knjiga: 1959. Str. 504. Broš. din 10,00. - 5. knjiga: 1960. Str. 356. Vež. din 13,00. - Ostalih knjig Izbranega dela Ksaverja Meška nimamo več v zalogi.
Ivan Pregelj, *Izbrana dela*. - 1. knjiga: 1962. Str. 396. Vež. v platno din 24,00, v polusnje din 28,00. - 2. knjiga: 1963. Str. 400. Pl. din 24,00, pus. din 28,00. - 3. knjiga: 1964. Str. 470. Pl. din 24,00, pus. din 28,00. - 4. knjiga: 1964. Str. 432. Pl. din 25,00, pus. din 29,00. - 5. knjiga: 1966. Str. 408. Pl. din 29,00, pus. din 33,00. - 6. knjiga: 1968. Str. 504. Pl. din 32,00, pus. din 36,00. - 7. knjiga: 1970. Str. 526. Pl. din 56,00, pus. din 60,00. - *Izbrana dela I-VII* (skupaj) pl. din 214,00, v pus. din 241,00.
- ### RAZNE KNJIGE
- Friderik Baraga, *Zgodovina, značaj, nravi in šege severnoameriških Indijancev*. 1970. Str. 136. Broš. din 6,00, vez. din 9,00.
Dr. Stanko Cajncar, *Misli o svetopisemskih knjigah* (Osnutek biblične teologije). 1962. Str. 224. Vež. din 19,00.
Stanko Cajncar, *Noetova barka*. Roman. Ob pisateljevi sedemdesetletnici. 1970. Str. 284. Vež. din 34,00.
Jože Dolenc, *Božič na Slovenskem*. 1969. Str. 192. Broš. din 7,00, vez. din 10,00.
Fran S. Finžgar, *Dekla Ančka - Strici*. Ob stoletnici pisateljevega rojstva. 1971. Str. 152. Broš. din 8,00, vez. din 10,00.
Dr. Franc Grivec, *Slovska blagovestnika sv. Cirila in Metoda* (863-1963). 1963. Str. 246. Broš. din 15,00, vez. din 18,00.

- Dr. Vekoslav Grmič, *Med vero in nevero*. 1969. Str. 112. Broš. din 5,00.
Fran Jaklič-Jakob Solar, *Friderik Baraga*. 3. izpopolnjena izdaja ob 100-letnici Baragove smrti. 1968. Str. 160. Broš. din 7,00, vez. din 10,00.
Dr. Janez Janžekovič, *Smisel življenja*. 1966. Str. 296. Broš. din 7,00, vez. din 10,00.
Seb. Kneipp, *Moje zdravljenje z vodo* (Domači zdravnik). 1961. Str. 160. Broš. din 3,00.
Edvard Kobek, *Slovska poslanstvo*. Dnevnik s poti v Jajce 1943. 1964. Str. 216. Vež. din 23,00.
Anton Kocjančič, *Stara Pokljuka in druge povesti*. 1964. Str. 168. Vež. din 6,00.
Luka Kramolc-Matija Tomc, *Slovska pesmarica*, 2. del. 1964. Str. 192. Broš. din 5,00.
Luka Kramolc-dr. Zmaga Kumer-Matija Tomc, *Slovska pesmarica*, 3. del. Str. 136. Broš. din 7,00, vez. din 10,00.
Dr. Inž. Anton Kuhelj, *Tehnika v vsakdanjem življenju*, 1. knjiga. 1960. Str. 176. Broš. din 3,00, vez. din 5,00.
Dr. Inž. Anton Kuhelj, *Tehnika v vsakdanjem življenju*, 2. knjiga. 1962. Str. 112. Broš. din 3,00, vez. din 5,00.
Dr. Inž. Anton Kuhelj, *Leto 2000*. 1971. Str. 112. Broš. din 7,00, vez. din 10,00.
Niko Kuret, *Praznično leto Slovencev*. Starosvetne šege in navade od pomladi do zime. - 1. del: Pomlad. 1965. Str. 328. Vež. din 30,00. - 2. del: Poletje. 1967. Str. 268. Vež. din 30,00. - 3. del: Jesen. 1970. Str. 244. Vež. din 52,00. - 4. del: Zima. 1971. Str. 560. Vež. din 96,00. - 1. do 4. del (skupaj) vez. din 208,00.
Janez Poljanec-Franc Hrastelj, *Knjiga o Slomšku*. Zbornik ob stoletnici smrti. 1962. Str. 144. Broš. din 3,00, vez. din 5,00.
Sveto pismo stare zaveze, 3. del. Preroške knjige. 1960. Str. 744. Vež. din 15,00.
Anica Šušteršič-Mira Silc-Milena Moteh, *Kuharica*. 1971. Broš. din 15,00, vez. din 30,00.
Dr. Anton Trstenjak, *Hoja za človekom*. 1968. Str. 168. Broš. din 6,00, vez. din 9,00.
Dr. Anton Trstenjak, *Človek samemu sebi*. 1971. Broš. din 10,00, vez. din 15,00.
Dr. Vladimir Truhlar, *Pokoncilski katoliški etos*. 1967. Str. 216. Vež. din 15,00.
Vladimir Truhlar, *V dnevih šumi ocean*. Pesmi. 1969. Str. 108. Vež. din 19,00.
Dr. Vladimir Truhlar, *Katolicizem v poglobitvenem procesu*. 1971. Str. 208. Broš. din 8,00.
Anton Vodnik, *Glas tišine*. Pesmi. 1959. Str. 104. Vež. din 6,00.
Dr. Jože Žitnik, *Rak - bolezen naših dni*. 1966. Str. 248. Broš. din 6,00.
- Književni glasnik *Mohorjeve družbe* (št. 1-2, maj 1966 in 1-2, junij 1968). Pos. številka broš. din 2,00.
Koledar *Mohorjeve družbe* za leto 1971. 1970. Str. 192. Broš. din 8,00, vez. din 11,00.
Koledar *Mohorjeve družbe* za leto 1972. 1971. Str. 192. Broš. din 10,00, vez. din 12,00.
Redna letna knjižna zbirka *Mohorjeve družbe* za leto 1971 (3 knjig s Koledarjem). 1971. Broš. din 40,00, vez. din 55,00.
Nova mladika, *letnika 1970 in 1971*: posamezna številka (kompletov ni) po din 4,00.
Znamenje, letnik 1971, pos. (dvojna) številka po din 10,00.
Knjig drugih založb in šolskih knjig nimamo v zalogi.
- S tem cenikom so vsi dosedanj ceniki Družbe razveljavljeni.